

บทที่ 8

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ กับการสร้างธรรมาภิบาลทางการเมือง

ในการศึกษาว่า บุคคลคนหนึ่งมีอำนาจทางการเมืองขึ้นมาได้อย่างไรนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของบุคคลผู้นั้นว่ามีอะไรบ้าง และในแต่ละตัวนั้นมีความสำคัญซึ่งกันและกันมากน้อยเพียงไรจึงทำให้เกิดอำนาจขึ้นมาได้ สำหรับในการพิจารณาเรื่องการสร้างอำนาจทางการเมืองของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ก็เช่นกัน ก่อนที่เราจะไปมุ่งสนใจและทำการวิเคราะห์ถึงวิธีที่นำมาใช้ในการสร้างอำนาจการเมืองนั้น มีความจำเป็นที่ผู้ศึกษาจะต้องให้ความสนใจกับปัจจัยต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบอันทำให้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ มีอำนาจขึ้นมาได้ ซึ่งในการพิจารณาถึงปัจจัยที่ว่ามีได้กล่าวถึงไปในบทที่แล้วว่า ในบริบทของสังคมไทยที่มีประเพณีและวัฒนธรรมสืบทอดมาช้านาน ปัจจัยที่จะทำให้บุคคลหนึ่งกลายเป็นผู้ทรงอำนาจขึ้นมาได้จะมีส่วนประกอบที่สำคัญอยู่ 5 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ทรัพยากรอำนาจ สถานภาพ การมีพรรคพวก เพื่อนพ้อง ญาติมิตรและเจ้านายที่ช่วยเหลือได้ ความสามารถพิเศษส่วนตัว และสถานการณ์ในช่วงระยะเวลาอันด้วยกัน หากขาดไปซึ่งตัวใดตัวหนึ่งอำนาจที่ว่ามีก็จะเกิดขึ้นมาไม่ได้หรือหากเกิดขึ้นแล้วก็ต้องสูญสิ้นไป จึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยทั้ง 5 ตัวได้เกาะเกี่ยวกันเพื่อค้ำจุนตัวอำนาจให้ดำรงอยู่ได้ เมื่อหันมาพิจารณาการสร้างและรักษาอำนาจทางการเมืองของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ แล้วสิ่งหนึ่งที่จะต้องนำมากล่าวถึงก็คือ เรื่องของภูมิหลัง ทั้งนี้เนื่องจากการที่ได้ศึกษาถึงภูมิหลังของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ นั้นจะทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจถึงประวัติความเป็นมาและความรู้สึกนึกคิด การแสดงออก นิสัยใจคอ บุคลิกภาพ อุดมการณ์ของชีวิต รวมถึงระดับภูมิปัญญาอันจะบ่งบอกถึงคุณลักษณะพิเศษเฉพาะบุคคลที่จะถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์เรื่องการสร้างอำนาจได้

อาจกล่าวได้ว่าการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ มีปัจจัยที่เอื้อต่อการมีอำนาจขึ้นได้หลายประการด้วยกัน นับตั้งแต่ภูมิหลังทางครอบครัว การศึกษา และบุคลิกภาพส่วนตัวซึ่งได้ส่งผลผลักดันให้ พล.ต.อ.เผ่าต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมืองโดยไม่รู้ตัว เพราะการที่ พล.ต.อ.เผ่าได้มีโอกาสเข้าไปมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งมีบทบาทเป็นถึงนายกรัฐมนตรีได้ทำให้ พล.ต.อ.เผ่าได้รับการถ่ายทอดการใช้ชีวิต

และประสบการณ์ทางการเมืองจนทำให้รู้ถึงแก่นแท้ของอำนาจการเมืองว่า เป็นอำนาจที่มีความยิ่งใหญ่ที่จะสามารถบันดาลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก็ได้แม้แต่ชีวิตคน ในขณะที่เดียวกัน การที่ได้ครองอำนาจแล้วก็หาได้ทำให้บุคคลผู้นั้นมีชีวิตที่เป็นสุขเสมอไปไม่เพราะต้องคอยระแวดระวังภัยจากผู้ที่คิดปองร้ายอยู่เสมอ ๆ แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นบรรทัดฐานของคนไทยก็คือการรู้จักซึ่งบุญคุณคน จึงไม่ใช่สิ่งที่แปลกถ้าการที่บุคคลคนหนึ่งเข้าไปมีความใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์โดยส่วนตัวกับบุคคลอีกคนหนึ่งแล้วจะได้รับความรู้สึกนึกคิด และการแสดงออกที่คล้ายคลึงกันสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้หล่อหลอมให้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ มีความมักใหญ่ใฝ่สูงในอำนาจบารมี มีความเคียดเคี้ยว แต่ก็มี ความจงรักภักดีต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นนายของตน กระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองดังกล่าวจึงเป็นตัวสร้างบุคลิกภาพทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมืองอันเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองในบริบทของสังคมนั้น ๆ ไม่ว่าจะ เป็นระบอบประชาธิปไตยหรือระบอบอำนาจนิยม

ประวัติของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เกิดเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2491 ที่ตำบลบางขุนพรหม อำเภอบางขุนพรหม จังหวัดพระนคร เป็นบุตรของนายพันโทพระพลาทิรักษ์เสณี (พ่อชื่ ศรียานนท์) และนางพงษ์ ศรียานนท์ บิดาเป็นนายทหารคนสนิทของแม่ทัพภาคที่ 3 จังหวัดพิษณุโลก การศึกษาได้เริ่มต้นที่โรงเรียนมิชชันนารี จังหวัดพิษณุโลก เมื่ออายุได้ 11 ปี ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนมัธยมวัดเบญจมบพิตร จังหวัดพระนคร จบชั้นมัธยม 7 แล้วจึงได้สอบเข้าเรียนที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ขณะเรียนอยู่ชั้น 5 ปรากฏว่าสอบตก แต่ผลการเรียนในปีถัดมาได้ลำดับที่ 6 จากทั้งหมด และเป็นที่ 1 ในเหล่าราบจึงรับโอกาสบรรจุเข้ารับราชการประจำกรมมหาดเล็กรักษาพระองค์ในปี พ.ศ. 2475¹

จากพื้นฐานของครอบครัวที่มีศรัทธาบรรดาศักดิ์ทางทหารนี้เองได้ส่งผลให้พล.ต.อ.เผ่ามีโอกาสด้านการศึกษาที่ดีกว่าคนในรุ่นราวคราวเดียวกัน ประกอบกับการที่ได้อยู่ในสภาพครอบครัวที่มีพื้นฐานการดำเนินชีวิตในลักษณะทหารมาตลอดจึงทำให้ได้รับการกล่อมเกลียดจากบิดามารดาให้เป็นคนรักระเบียบวินัยเยี่ยงทหาร ชีวิตทหารมีความเกี่ยวพันกับอำนาจเป็นอย่างสูงเพราะการที่จะ

¹ ตำรวจตระเวนชายแดนปริทัศน์ (มกราคม-มิถุนายน 2533) : 1-4

อบรมให้คนเชื่อฟังตามคำสั่งได้ต้องมีอำนาจเสียก่อนจึงจะสร้างการยอมรับได้ จึงทำให้พล.ต.อ. เผ่า เลือกที่จะดำเนินชีวิตในลักษณะเดียวกับบิดา และอาชีพทหารก็เป็นโอกาสที่ทำให้บุคคลเลื่อนสถานภาพของตนให้สูงขึ้นได้ จึงกล่าวได้ว่าภูมิหลังทางครอบครัวมีผลอย่างมากต่อการเลือกทางดำเนินชีวิตและต่อความสำเร็จทางการศึกษาด้วย การที่พล.ต.อ.เผ่าได้มีโอกาสเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบกนี้เอง ทำให้ได้รับการฝึกอบรมให้เป็นคนมีความเข้มแข็งอดทน เป็นบุคคลที่มีทัศนคติ บุคลิกภาพ และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม มีความเคารพในระบบอาวุโสอย่างเคร่งครัดโดยเฉพาะการเข้าป็นน้องใหม่ต้องรับฟังคำสั่งของรุ่นพี่โดยไม่มีข้ออ้างใด ๆ แม้ว่าคำสั่งนั้นจะไม่มีเหตุผลหรือไม่ถูกต้องก็ตาม และรุ่นน้องมีหน้าที่ต้องถ่ายทอดสิ่งที่ได้รับมาจากรุ่นพี่ให้กับน้องรุ่นต่อ ๆ ไป โดยถือว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่รุ่นพี่ได้มอบไว้ให้ก่อนจากกันไป จึงทำให้ผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนนี้ยอมรับอำนาจของผู้นำและมอบความไว้วางใจให้แก่ผู้นำและเชื่อว่าคำสั่งของผู้บังคับบัญชาคือพรจากสวรรค์ นอกจากนี้การที่นักเรียนนายร้อยต้องอยู่ร่วมกันในโรงเรียน และเมื่อจบการศึกษาออกมาแล้วยังออกมาทำงานและใช้ชีวิตกินนอนร่วมกันหมู่ทหารตามกรมกองอีก ทำให้เกิดความใกล้ชิดและรักใคร่กลมเกลียวเสมือนหนึ่งเป็นครอบครัวเดียวกัน ลูกน้องสามารถตายแทนนายได้ด้วยความจงรักภักดี

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว มีลักษณะเป็นผู้นำอยู่ในตัวเองตั้งแต่ครั้งที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนนายร้อยทหารบก ตลอดจนมีนิสัยชอบสนุกมากกว่าเรียน มีนิสัยปากรัยใจดี ชอบแสดงท่าทางเป็นคนใหญ่โต เป็นนักเรียนประเภทหัวโจก นิสัยใจร้อน และชอบเป็นหัวหน้าในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน ชอบแสดงปมเบื้องออกมาให้ปรากฏแก่นักเรียนในรุ่นเดียวกันจนเพื่อน ๆ ในรุ่นพากันให้ฉายาว่า “อั้งเผ่า” เมื่อสำเร็จการศึกษาเข้ารับราชการทหารในตำแหน่งผู้บังคับหมวดก็เป็นนายทหารค่อนข้างดุ พุดจาโดยใช้คำแทนตนเองว่า “กู” และใช้ถ้อยคำเรียกผู้ใต้บังคับบัญชาหรือคนสนิทว่า “มึง” ตลอดเวลา² จากการที่เป็นคนมีนิสัยนักเลง กล้าได้กล้าเสีย แบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นอย่างไม่เห็นแก่ตัว ทำให้เป็นที่ยอมรับของเจ้านายและลูกน้อง และอุปนิสัยในด้านต่าง ๆ ของ พล.ต.อ.เผ่านี้อาจล้วนแต่เป็นสิ่งที่สร้างเสริมให้เป็นคนมีบุคลิกภาพและบารมีอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในทางการเมืองเป็นอย่างยิ่ง บุคลิกภาพนั้นเป็นคุณลักษณะพิเศษตามธรรมชาติที่สามารถทำให้มีผู้สนับสนุนตนเองได้โดยไม่ต้องอาศัยชาติกำเนิด และตำแหน่งหน้าที่การงานหรือฐานะทางสังคม การจะใช้บุคลิกภาพให้เป็นประโยชน์

² สิทธิเดช จันทศิริ, กรุงเทพฯตั้งในรอบ 20 ปี (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กระแวง, 2521), หน้า 77

ทางการเมืองได้นั้น ต้องแสดงตนให้เห็นว่าเป็นผู้นำที่มีบารมี เป็นผู้นำยามวิกฤต เป็นผู้นำที่กล้าเปลี่ยนแปลง และสามารถสร้างความสัมพันธ์ทางจิตใจกับลูกน้องได้ จึงจะทำให้เกิดการยอมรับบุคลิกภาพจึงมีส่วนในการดึงดูดความนิยมจากผู้พบเห็นและบังเกิดความชอบธรรมได้ในระดับหนึ่ง อันจะส่งผลโดยตรงต่อการสร้างและรักษาอำนาจทางการเมือง ดังที่ อุทัย คล่องอาวุธ ได้ให้ทัศนะว่า³

“ท่านอธิบดีเผ่าท่านเป็นคนรูปร่างใหญ่โต สมัยนั้นผมต้องเป็นเวรกองรักษาการณ์ อยู่ที่วังปารุวัน เวลาเห็นท่านเดินมาต้องพยายามแสดงท่าทางแข็งขันเข้าไว้ ต้องรายงานตัวเสียงดังเพราะท่านชอบความเข้มแข็งและมีวินัยอย่างทหาร ทำลุ่มล่ามเคี้ยวก็โดนท่านดบให้...”

มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น อดีตอธิบดีกรมตำรวจ ได้กล่าวว่⁴

“ท่านเป็นคนแรง รูปร่างก็ใหญ่โตดูแล้วน่ากลัว สมัยก่อนผมเป็นรองสารวัตร เข้าเวรสอบสวนอยู่โรงพักสามแยก ช่วงหลังรัฐประหารใหม่ต้องคอยระวังตัวไว้ มีคนบอกให้ฟังว่า ถ้าท่านเจอเข้าตอนหลับเป็นโดน มีอยู่วันหนึ่งมาจริงผมก็รีบวิ่งเข้าไปรายงานตัวเสียงดัง ท่านชอบใจใหญ่ บอกว่าผมแน่ดี พวกตำรวจที่ต้องเข้าเวรยามดามป้อม ตำรวจตามพื้นที่ ถ้าผลอหลับไปเป็นโดนทุกคนบางครั้งท่านถึงกับยึดเอาหมวกไปเลยแล้วให้ไปรายงานกับท่านทีหลัง ถ้าตำรวจคนไหนทำผิด 3-4 ครั้งติด ๆ เจอขังแน่นอน แต่สำหรับผมแล้วผมไม่เคยโดนเพราะผมทำตามระเบียบวินัยมาตลอด ผมว่าท่านเป็นคนจริงใจและมีความตั้งใจจะพัฒนางานตำรวจจริงๆ ตำรวจสมัยนี้ไม่ได้ครึ่งหรอก”

หลังจากจบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบก ในปี พ.ศ. 2474 ได้เข้ารับราชการประจำกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ และได้มีโอกาสในการสู้รบเมื่อครั้งปราบกบฏบวรเดชซึ่งได้ทำให้ ร.ต.เผ่า ศรียานนท์ ได้มีโอกาสรู้จักกับ พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม ซึ่งผลจากการปราบกบฏในครั้งนั้นได้ส่งผลให้ พ.ท.หลวงพิบูลสงครามในฐานะผู้บัญชาการกองผสมปราบกบฏได้รับการยอมรับจากรัฐบาล จนได้เลื่อนตำแหน่งทางทหารจากผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก ฝ่ายยุทธการเป็นรองผู้บัญชาการทหารบก และได้รับตำแหน่งทางการเมืองเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม หลังเหตุการณ์ปราบกบฏ ร.ต.เผ่า ได้รับคำสั่งให้ย้ายไปประจำมณฑลทหารบกที่ 3 ค่ายสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา และได้เลื่อนยศเป็นนายร้อยโท ณ ที่นี้ ร.ท.เผ่าได้มีโอกาส

³ สัมภาษณ์ ร.ต.อ.อุทัย คล่องอาวุธ เมื่อ 16 มีนาคม พ.ศ. 2540

⁴ สัมภาษณ์ พล.ต.อ.มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น เมื่อ 11 มีนาคม พ.ศ. 2540

รู้จักกับ น.ส.อุดมลักษณ์ ชูหะวะวัย บุตรสาวของ พ.ท.ผิน ชูหะวะวัย ภายหลังต่อมาทั้งสองได้สมรสกันเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2478 ณ วังปารุสกวัน โดยมี พ.อ.หลวงพิบูลสงครามเป็นเจ้าภาพร่วมกับ พ.ท.หลวงชำนาญยุทธศาสตร์ จากการทำได้แต่งงานกับบุตรสาวของ พ.ท.ผินนี้เองมีส่วนส่งเสริมสถานภาพของ ร.ท.เผ่าให้ดีขึ้น เนื่องจาก พ.ท.ผินเป็นเพื่อนนักเรียนนายร้อยรุ่นเดียวกับ พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม จึงส่งผลให้ ร.ท.เผ่าได้มีโอกาสเข้าไปรับใช้ใกล้ชิดกับ พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม โดยมีหน้าที่เป็นนายทหารคนสนิทของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมจนกระทั่งต่อมาได้ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นนาถกรรัฐมนตรี ในปี พ.ศ.2481⁵

ในช่วงที่ร.อ.เผ่า ศรียานนท์ได้ติดตามรับใช้ใกล้ชิด พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม นี้ทำให้ ร.อ.เผ่า มีโอกาสแสดงความจงรักภักดีในฐานะเป็นนายทหารคนสนิท เช่นเมื่อคราวที่ พ.อ.หลวงพิบูลสงครามถูกนายลี บุญดา ยิงที่หน้าบ้านพักในกรมป้องกันอากาศยาน บางซื่อ ร.อ.เผ่าก็อยู่ในที่เกิดเหตุและตามอารักขาให้เจ้านายได้รับความปลอดภัย ในช่วงที่เป็นนายทหารคนสนิทนี้เองที่ ร.อ.เผ่าได้พบเห็นการต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มคณะราษฎร กับคณะเจ้าที่สูญเสียอำนาจอิทธิพลทางการเมือง จนทำให้ ร.อ.เผ่ารู้ถึงชีวิตทางการเมืองดีขึ้นว่าอยู่ท่ามกลางการแย่งชิงดีชิงเด่นกัน จนเมื่อ จอมพล ป.พิบูลสงครามต้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองและการทหารในปี พ.ศ. 2487 นั้นได้ทำให้นายทหารบกที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด และให้การสนับสนุนหรือเป็นฐานอำนาจต้องถูกโยกย้ายในตำแหน่งสำคัญ ๆ หรือถูกปลดออกจากราชการจำนวนมากในครั้งนั้นพล.ต.อ.เผ่าดำรงยศพันเอก และได้ตัดสินใจลาออกตามจอมพล ป.พิบูลสงครามไปด้วย

บทบาทในการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 และเริ่มเข้าสู่อำนาจการเมือง

หลังจากที่รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องสูญเสียอำนาจลง และรัฐบาลพลเรือนได้เข้าปกครองประเทศแทนที่นั้น ก็ได้เริ่มสร้างความรู้สึกไม่พอใจแก่ฝ่ายทหารแล้ว เพราะเหมือนกับฝ่ายตนถูกลดศักดิ์ศรีลง สุชิน ดันติกุล ได้ให้เหตุผลต่อเรื่องนี้ว่า เนื่องจากทหารนั้นเชื่อว่าตนมีหน้าที่ต้องพิทักษ์ระบอบรัฐธรรมนูญ ในเมื่อกลุ่มคนเป็นผู้นำมาใช้ในนามคณะราษฎร ฉะนั้นทหารควรจะมีบทบาททางการเมืองต่อไปจนกว่าการปกครองประเทศจะเข้ารูปเข้ารอย ยิ่งกว่านั้นการที่รัฐบาลพลเรือนได้เข้ามาบริหารประเทศก็ได้พยายามที่จะรักษาระบอบ

⁵เสถียร จันทิมาธร, ทหาร "นัก" ประชาธิปไตย ชาตินาย ชูหะวะวัย (กรุงเทพมหานคร : แปลนพับลิชชิ่ง, 2532), หน้า 25-26

ประชาธิปไตยไว้มากเกินไป โดยไม่ต้องการให้ทหารเข้ามาข้องเกี่ยวกับราชการเมือง โดยนัยนี้เท่ากับว่าทหารต้องรับฟังคำสั่งของฝ่ายพลเรือนซึ่งถือว่าอยู่ในตำแหน่งผู้ปกครองประเทศ ทำให้ทหารมองภาพตนเองว่าไม่ต่างอะไรกับเป็นเครื่องมือของนักการเมือง แต่ฝ่ายทหารจำเป็นต้องยอมรับสถานการณ์ในช่วงนั้น เนื่องจากว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้เป็นนายนั้นดำเนินนโยบายผิดพลาดที่ไปเข้ากับฝ่ายญี่ปุ่น จึงเป็นเหตุให้ภายหลังสงครามมีภาพพจน์ไปในทางไม่สู้ดี ประกอบกับการแพ้คะแนนเสียงในสภาทำให้ต้องลงจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยคุณ

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 ที่สร้างขึ้นโดยรัฐบาลประชาธิปไตยนับได้ว่ามีความเป็นประชาธิปไตยอยู่พอสมควร แต่สำหรับฝ่ายทหารแล้วถือว่าเป็นจุดที่ทำให้เกียรติภูมิของทหารลดลงเป็นอย่างมาก เพราะกำหนดไว้มิให้นายทหารในกองทัพที่ยังเป็นข้าราชการอยู่ห้ามเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งมีกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลจึงสร้างความไม่พอใจให้กับฝ่ายทหารมากขึ้น เนื่องจากขณะรัฐบาลที่ปกครองประเทศในช่วงนั้นเป็นกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีแนวความคิดหัวก้าวหน้าที่ไม่นิยมกลุ่มเจ้านัก แม้ว่ารัฐบาลพลเรือนภายใต้การนำของ พล.ร.ด.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ จะได้ขึ้นมาบริหารประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นประเทศในช่วงภาวะเช่นนั้น แต่ความตกต่ำทางเศรษฐกิจ กับการฉ้อราษฎร์บังหลวงก็เกิดขึ้นอยู่เสมอ ๆ รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขภาวะความตกต่ำทางเศรษฐกิจของประเทศได้ นอกจากนั้นยังไม่สามารถนำตัวคนร้ายผู้ลอบปลงพระชนม์รัชกาลที่ 8 มาให้ลงโทษได้ จึงยังเป็นการเร่งกระแสความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มทหารและกลุ่มพลเรือนให้มากยิ่งขึ้น

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2490 เป็นจุดอ้อมตัวของสถานการณ์ทางการเมืองก็ว่าได้ ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลพลเรือนนั้น การวางแผนล้มล้างรัฐบาลของฝ่ายทหารก็มีขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยกลุ่มที่มีบทบาทนี้ได้เริ่มจากกลุ่มนายทหารนอกราชการ มีสาเหตุอยู่สองประการสำหรับการรวมกลุ่มทางความคิดของนายทหารกลุ่มนี้ ประการแรก เป็นความคล่องตัวในการที่จะดำเนินการประสานงานกันเพราะไม่มีบทบาทในการควบคุมกำลังที่จะถูกเพ่งเล็งจากฝ่ายรัฐบาล ประการที่สอง นายทหารกลุ่มนี้ได้หมดบทบาทไปจากวงการเมืองและวงการทหาร อันเนื่องจากการล้มลงของระบอบพิบูลสงครามซึ่งเท่ากับมีความไม่พอใจเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เป็นเหตุให้เมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวย แผนการล้มอำนาจพลเรือนจึงได้เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันนายทหารกลุ่มที่ควบคุมกำลังซึ่งยังปฏิบัติหน้าที่ราชการอยู่นั้นก็มีความไม่พอใจอยู่บ้างแล้วเพราะบทบาททางการเมืองของฝ่ายทหารมีอยู่น้อยเต็มที และการพัฒนากองทัพยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้การรัฐประหาร 2490 จึงเป็นไปโดยไม่ต้องมีการตอบโต้จากฝ่ายรัฐบาลมากนัก

บุคคลสำคัญผู้มีบทบาทในการรัฐประหารครั้งนี้ ได้แก่ น.อ.กาจ เก่งระดมยิง พ.ท.ก้าน จ้านงภูมิเวท พล.ท.ผิน ชูณหะวัณ พ.อ.สวัสดิ์ ศ.สวัสดิ์เกียรติ พ.อ.น้อม เกตุญาติ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ และพ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งถือว่ากุมกำลังสำคัญที่สุดที่ก่อการในครั้งนี้ ในระยะแรกคณะรัฐประหารยังขาดกำลังหลัก เพราะมีแต่นายทหารนอกประจำการ และทหารประจำการที่ไม่ใช่กำลังรบ กรมเกียกกายทหารบกของ พ.อ.สวัสดิ์ ศ.สวัสดิ์เกียรตินั้นมีฐานะเป็นเพียงส่วนช่วยรบเท่านั้น ดังนั้นฝ่ายพล.ท.ผิน ชูณหะวัณ และพ.อ.เผ่า ศรียานนท์ จึงเป็นฝ่ายหา กำลังมาร่วมสนับสนุนด้วยการเกลี้ยกล่อมหัวหน้าผู้คุมกำลังทหารในพระนครซึ่งส่วนใหญ่ก็เห็น ด้วยกับความคิดดังกล่าว ฝ่ายรัฐประหารนั้นต้องการมีผู้นำในการก่อการครั้งนี้เพราะลำพังรายชื่อที่ เป็นต้นความคิดที่ว่านี้ไม่มีความหนักแน่นพอที่จะจูงใจเหล่าทหารหาญ และประชาชนให้มาร่วม เคียงบ่าเคียงไหล่กับคณะผู้ก่อการได้ แต่จอมพล ป.นั้นได้เคยเป็นนายกรัฐมนตรีมาเป็นระยะเวลา นานถึง 6 ปีกว่า พอจะทำให้เป็นที่ศรัทธาของผู้ที่ไต่ยืนแน่นนอนและด้วยเหตุที่ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ นั้นได้เคยรับใช้ใกล้ชิดกับจอมพล ป. มาเป็นเวลานานย่อมรู้ถึงนิสัยใจคอของผู้เป็นนายอย่างดี ขณะเดียวกันสมาชิกคนอื่นก็ทำหน้าที่ในการจัดแบ่งสายกันออกไปติดต่อพรรคพวกตามความสนิท ชิดใกล้และเหตุผลของแต่ละคน บุคคลสำคัญที่นับว่ามีผลต่อการรัฐประหารในครั้งนี้ได้แก่ พ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งควบคุมหน่วยกำลังสำคัญในพระนครเอาไว้ โดยในการนี้ น.อ.กาจ เก่งระดมยิง ได้เป็นผู้ติดต่อประสานงานเองผ่านทาง ร.ท.ชาญณรงค์ วิจารณ์บุตร ซึ่งเป็น คนใกล้ชิดชิดของ พ.อ.สฤษดิ์ เมื่อได้จัดวางตัวบุคคลตามหน้าที่ไว้เรียบร้อยแล้ว แผนการในครั้งนี้ จึงเริ่มขึ้นโดยได้แบ่งสายการปฏิบัติการเป็นดังต่อไปนี้⁶

สายที่ 1 มี พ.ท.ก้าน จ้านงภูมิเวท เป็นหัวหน้า พร้อมด้วย พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ พ.ท.ละม้าย อุทยานานนท์ พ.ท.เฉลิม พงษ์สวัสดิ์ ไปจับกุมนายปรีดี พนมยงค์ ที่ทำเนียบ ทำช้าง

สายที่ 2 มี ร.อ.ขุนปริษา รณเสถียร เป็นหัวหน้าพร้อมด้วย พ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไปจับกุมนายรัฐมนตรี กำลังส่วนหนึ่งได้รุกไปยังบ้านของหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์

สายที่ 3 มี พ.อ.หลวงสถิตยุทธการ เป็นหัวหน้า นำกำลังทหารจากหน่วย ป.ต.อ. และจาก ร.1 พัน 1 ไปจับกุมพล.ร.ต.สังวรณ์ สุวรรณชีพ อธิบดีกรมตำรวจ

⁶ สุจิน ดันติกุล, รัฐประหาร 2490 สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515 : 96

กำลังในแต่ละสายนับว่าปฏิบัติภารกิจได้อย่างรวดเร็วและเป็นผลสำเร็จ สามารถยึดสถานที่สำคัญ ๆ ที่คณะรัฐประหารได้วางแผนไว้ได้ทุกจุดและไม่มีการต่อต้านจากฝ่ายรัฐบาล แม้ว่าจะไม่สามารถจับกุมกลุ่มผู้นำสำคัญฝ่ายพลเรือน อาทิเช่น นายปรีดี พนมยงค์ และพล.ร.ต. หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีไว้ได้ แต่กำลังสำคัญของฝ่ายรัฐบาลได้ถูกคณะรัฐประหารเข้าควบคุมไว้ได้ทั้งหมด จากนั้นคณะรัฐประหารจึงได้มอบหมายให้ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ และ พ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้ไปเชิญจอมพล ป.พิบูลสงคราม มาเป็นผู้นำของคณะรัฐประหาร การเข้าร่วมของจอมพล ป.ในครั้งนี้ นับว่าเป็นความสามารถของ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่สามารถ พุชชกุงให้จอมพล ป.ตกลงเข้าร่วมได้ เนื่องจากก่อนหน้านี้นี้ได้มีข่าวปฏิเสธไม่ยอมรับร่วมมือกับฝ่ายรัฐประหารมาโดยตลอด หลังจากที่ยึดอำนาจได้แล้ว จอมพล ป.พิบูลสงครามได้ออกแถลงการณ์รวม 17 ฉบับ และมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 ซึ่งกีดกันฝ่ายทหารอย่างเต็มที่ พร้อมกับประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490 แทน จากนั้นได้จัดตั้งกองบัญชาการทหารแห่งประเทศไทยขึ้น โดยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งบุคคลต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลในคณะรัฐประหารแทบทั้งสิ้นรวมทั้ง พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ ด้วยพร้อมกับออกคำสั่งปลดข้าราชการประจำที่ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ เช่น พล.ร.ต.สังวรวิทย์ สุวรรณชีพ อธิบดีกรมตำรวจและรักษาการสารวัตรใหญ่ทหาร หลวงสุขุมนัย ประดิษฐ์ ผู้รักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมโฆษณาการ หลวงบรรณกรโกวิท อธิบดีกรมตุลาการให้พ้นจากตำแหน่ง และให้พล.ต.วีรวัฒน์ วีรวัฒน์โยธิน ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 1 ไปประจำกรมเสนาธิการทหารบก เป็นที่น่าสังเกตว่า พ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เข้าควบคุมกองกำลังในส่วนนี้แทนซึ่งถือเป็นหน่วยกำลังรบที่สำคัญของฝ่ายทหาร⁷

หลังจากที่ยึดอำนาจได้แล้ว คณะรัฐประหารได้ประกาศยุบสภาแต่ไม่ได้นำบุคคลในคณะรัฐประหารเข้าเป็นคณะผู้บริหารประเทศ เนื่องจากว่าในขณะนั้นประเทศไทยกำลังประสบปัญหาการยอมรับจากต่างประเทศ โดยเฉพาะฝ่ายทหารที่มีจอมพล ป.เป็นแกนนำ จึงจำเป็นต้องสละตำแหน่งนายกรัฐมนตรีให้กับนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งในขณะนั้นก็ได้ให้การสนับสนุนคณะรัฐประหารอย่างเต็มที่ จากนั้นได้จัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2491 ปรากฏว่าพรรคประชาธิปัตย์ได้ ส.ส.ถึง 54 คนจากทั้งหมด 99 คน ซึ่งนับว่ามากที่สุด นายควง อภัยวงศ์ ในฐานะหัวหน้าพรรคจึงได้จัดตั้งรัฐบาล และเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2491

⁷ สว่าง ลานเหลือ, 37 ปีแห่งการปฏิวัติ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2514).

แต่ในที่สุดก็ไม่สามารถทนกระแสการเรียกร้องจากฝ่ายทหารที่ต้องการให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นบริหารประเทศได้ นายควงจึงต้องถูกนายทหารกลุ่มหนึ่งภายใต้การบังคับบัญชาของคณะรัฐประหารบังคับให้ลาออกจากการเป็นคณะรัฐบาล จึงเป็นอันว่า จอมพล ป. ได้กลับเข้าบริหารประเทศอีกครั้งในวันที่ 8 เมษายน 2491 ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้ประชาธิปไตยต้องหมุนกลับอีกครั้งหนึ่ง

การกลับเข้ามาของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในครั้งที่สองนี้ กล่าวได้ว่าเป็นการเข้ามาตามคำเรียกร้องของฝ่ายทหารที่ต้องการผู้นำที่มีอำนาจบารมีเป็นที่ยอมรับของทั้งทหารและประชาชนในขณะนั้น แต่เนื่องจากการกลับเข้ามาอยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งนี้จอมพล ป. ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางทหารอีกต่อไปแล้ว ฉะนั้นจึงไม่มีฐานกำลังอำนาจเป็นของตนเอง แต่ด้วยเหตุที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สร้างความนิยมชมชอบให้แก่ทหารในช่วงที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารบกไว้มากจึงมีลูกน้องคนสนิทที่ไว้วางใจได้อยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อย บุคคลสำคัญที่เป็นคนสนิทและเป็นผู้ร่วมอยู่ในการรัฐประหารในครั้งนี้คือ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พล.ต.อ.เผ่า นั้นเรียกว่าเป็นลูกน้องคนสนิทที่ติดตามมาตั้งแต่สมัยดำรงยศเป็นเพียงนายร้อยโท ดังนั้นเมื่อจอมพล ป. กลับมาสู่วงการเมืองอีกครั้งจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่ย่อมจะต้องนำเอาคนที่ตนไว้วางใจได้มาร่วมทำงานให้ เพราะงานการเมืองเป็นงานที่สลับซับซ้อนและต้องมีผู้ช่วยเหลือ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่เป็นการยึดอำนาจการปกครองจากบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีกำลังเช่นกันแล้ว การที่จะถูกต่อต้านหรือไม่พอใจจากกลุ่มต่างๆ ย่อมมีขึ้นอย่างแน่นอน แต่การที่จะสนับสนุนให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีอำนาจมากจนเกินไปนั้นก็จะเป็นผลดีแก่ตนเอง ดังนั้นการเข้าสู่อำนาจการเมืองในครั้งนี้จึงได้ใช้วิธีสร้างบุคคลที่จะไปควบคุมฐานอำนาจทางด้านกำลังรบไว้ 2 คนคือ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยให้พล.ต.อ.เผ่าเข้ามาคุมอำนาจในฝ่ายพลเรือนที่มีกำลังตำรวจเป็นฐานอำนาจหลัก ส่วนทางด้านทหารนั้นก็ให้จอมพลสฤษดิ์ควบคุมกำลังไว้ ซึ่งกำลังทั้งสองส่วนนี้ด้านหนึ่งก็ถูกใช้เป็นฐานกำลังของฝ่ายรัฐบาลในการป้องกันการรุกรานจากฝ่ายตรงข้าม ในอีกด้านหนึ่งนั้นกำลังทั้งสองก็จะคานอำนาจซึ่งกันและกัน โดยจอมพล ป. ได้ใช้วิธีเสริมสร้างให้กำลังทั้งสองส่วนและผู้ควบคุมกำลังทั้งสองมีฐานะและบทบาทใกล้เคียงกันที่เรียกว่า คู่อำนาจซึ่งกันและกัน แต่หากจะมองถึงบทบาททางการเมืองแล้ว พล.ต.อ.เผ่า นั้นมีท่าทีจะเข้าไปสร้างมีบทบาททางการเมืองมากกว่าจอมพลสฤษดิ์ซึ่งมุ่งให้ความสนใจที่จะพัฒนางานทางทหารที่เป็นวิชาชีพของตนแต่เพียงอย่างเดียว⁸ เป็นไปได้ว่าพล.ต.อ.เผ่า นั้นได้เห็นถึงบทบาทของจอมพล ป. ในทางการเมืองมากกว่า

⁸ สัมภาษณ์ จักรวาล ชาญนวงษ์ เมื่อ 11 มีนาคม พ.ศ.2540

จึงได้รับการกล่อมเกลาให้มีความรู้สึกรักเมืองซึ่งนับเป็นอำนาจสูงสุดทางการปกครองตามเจ้านาย และในความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างจอมพล ป. และ พล.ต.อ.เผ่าแก้ว จึงทำให้พล.ต.อ.เผ่าแก้ว ดำเนินงานทางการเมืองให้กับจอมพล ป. มากกว่า จอมพลสฤษดิ์ทำให้พื้นฐานทางการเมืองของพล.ต.อ.เผ่าแก้วมีมากกว่าภาพลักษณ์ของพล.ต.อ.เผ่าแก้วที่ออกมาสู่สายตาของคนภายนอก จึงทำให้เป็นที่น่าเชื่อว่า พล.ต.อ.เผ่าแก้วน่าจะต้องเป็นผู้สืบทอดอำนาจการเมืองต่อจากจอมพล ป. มากกว่าจอมพลสฤษดิ์ที่ไม่ได้มีความสนใจงานทางการเมืองมาก่อน รัฐบาลต่างประเทศถึงกับมองว่าพล.ต.อ.เผ่าแก้วจะเป็นคณายกรัฐมนตรีสืบทอดจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม จากจุดนี้เอง จึงเป็นที่น่าสนใจว่า พล.ต.อ.เผ่าแก้ว มีวิธีในการสร้างและรักษาอำนาจให้กับจอมพล ป.และตนเองอย่างไรบ้างในการที่จะผลักดันตนเองให้ก้าวขึ้นสู่อำนาจการเมืองต่อจากจอมพล ป. ให้ได้

จากบทบาทของพล.ต.อ.เผ่าแก้ว ศรียานนท์ ที่ปรากฏจึงเป็นข้อสังเกตให้กับผู้วิจัยในการตั้งสมมุติฐานว่า ปัจจัยที่ทำให้พล.ต.อ.เผ่าแก้ว ศรียานนท์ เข้าสู่อำนาจการเมือง และประสบผลสำเร็จในการสร้างและรักษาอำนาจการเมืองไว้ได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ อันได้แก่ 1. สถาบันทางการเมือง 2. สถาบันทางระบบราชการ และ 3. ฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งในงานวิจัยนี้จะเรียกองค์ประกอบดังกล่าวว่า ทรัพยากรอำนาจ นอกจากนี้การที่สร้างอำนาจและรักษาอำนาจเอาไว้ให้ได้ยาวนานที่สุดนั้น สถาบันทั้งสามก็จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะเกื้อกูลกัน โดยมีปัจจัยด้านอื่น ๆ เป็นตัวสนับสนุน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. การสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ

แหล่งเศรษฐกิจนับเป็นรากฐานของอำนาจที่สำคัญที่บุคคลหรือกลุ่มชนในสังคมจะพึงมีได้ ซึ่งข่มขืนอยู่กับตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคลเหล่านั้นว่าจะสามารถควบคุมหรือครอบครองปัจจัยทางเศรษฐกิจหรือหลักการปกครองในสังคมนั้นได้มากน้อยเพียงใดโดยสถานภาพและความเป็นอยู่ของแต่ละคนนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับความพยายามหรือความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับ “ตำแหน่ง” หรือความได้เปรียบทางเศรษฐกิจที่จะเอื้ออำนวยให้เขาได้รับประโยชน์อย่างมหาศาลจากการทำงานของเขาส่งซึ่งจะทำให้มีความเป็นอยู่ดีและมีสถานภาพที่เหนือกว่าคนอื่น ดังนั้นข่มขืนเป็นธรรมดาที่แต่ละบุคคลหรือกลุ่มชนจะพยายามต่อสู้ แย่งชิง ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งงานหรือสถานภาพที่ดีในสังคม ทั้งนี้เพราะว่าตำแหน่งหรือสถานภาพดังกล่าวนี้เป็นบ่อเกิดของ “อำนาจ” ซึ่งจะช่วยให้บุคคลเหล่านั้นสามารถแสวงหาความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้น⁹

ในประเทศที่ปกครองด้วยลัทธิเศรษฐกิจแบบทุนนิยม อำนาจทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับความมั่งคั่งหรือทุนทรัพย์ที่แต่ละคนมีอยู่ ในสังคมโบราณนั้นความมั่งคั่งหรือความมั่งคั่งของคนที่ไปมักจะวัดกันด้วยทรัพย์สินสมบัติที่แต่ละคนครอบครองอยู่ เช่น ผู้ที่มีข้าทาสบริวาร ที่ดิน และสินทรัพย์อื่น ๆ มากมาย ก็มักจะเป็นผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ และได้รับการยกย่องจากสังคม เนื่องจากเราสามารถใช้สิ่งที่มีอยู่เหล่านั้นกระทำการต่าง ๆ ในทางที่เขาต้องการได้ ในปัจจุบันพื้นฐานของอำนาจทางเศรษฐกิจก็ยังขึ้นอยู่กับความมั่งคั่งของบุคคลเป็นสำคัญ แต่ความมั่งคั่งดังกล่าวที่แต่ละบุคคลมีอยู่นั้น ได้เปลี่ยนรูปจากการถือครองในรูปของทรัพย์สินสมบัติมาเป็นการถือครองในรูปของ “เงินตรา” หรือ “เงินทุน” เพราะในสังคมเศรษฐกิจที่ใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนนั้น ผู้ที่มีเงินมากหรือทุนมากก็ย่อมหมายถึงว่า เขาสามารถครอบครองปัจจัยการผลิตทางเศรษฐกิจไว้มากโดยปริยายนั่นเอง¹⁰

ดังที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้แล้วว่า ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองย่อมมีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะพึงได้รับ ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม

⁹เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, “ธนาคารพาณิชย์กับอำนาจทางเศรษฐกิจ” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 12 (มิถุนายน 2517) : 18

¹⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 19

นั่นหมายถึง การมีทรัพย์สิน เงินทอง หรือวัตถุสิ่งของอย่างอื่นที่แสดงออกถึงความมั่งคั่ง รวมไปถึง การได้รับยศถาบรรดาศักดิ์ ตำแหน่งหน้าที่การงานอันเป็นที่มาของเกียรติยศชื่อเสียงและศักดิ์ศรี นั้นหมายความว่า บุคคลที่มีความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นที่ยอมรับในสังคม และย่อมจะมีโอกาสใช้ความได้เปรียบทางเศรษฐกิจแสวงหารายได้และผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้มากกว่าผู้ที่ยากจนซึ่งปราศจากทรัพย์สินที่เป็นฐานในการหารายได้ ทั้งยังสามารถใช้ความมั่งคั่งดังกล่าวเป็นฐานในการขยายอำนาจ เพิ่มพูนรายได้ และแสวงหาความได้เปรียบของตนให้มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในทางการเมืองหรือทางเศรษฐกิจ

เมื่อได้ทราบถึงความสำคัญของความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจไปในข้างต้นแล้วจึงสามารถอธิบายได้ว่า เหตุที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จำเป็นต้องสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจในกับตนเอง และกลุ่มของตนนั้น ก็เพราะการมีทรัพย์สินเงินทองมากแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการจับจ่ายใช้สอยแสวงหาสิ่งที่ต้องการผ่านตัวเงิน และสามารถใช้ทรัพย์สิน เงินทองเหล่านั้นตอบแทนบุคคลที่สร้างผลงานให้กับตนเองได้ รวมไปถึงการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ ทรัพย์สินเงินทอง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำมาซึ่งสิ่งที่ต้องการได้ ดังนั้นฐานอำนาจทางเศรษฐกิจจึงเป็นฐานอำนาจที่สำคัญประการหนึ่งที่ พล.ต.อ.เผ่า จะต้องครอบครองไว้ให้ได้เพื่อนำมาซึ่งความมั่นคงทางการเมือง นั่นคือ ตำแหน่งและสถานภาพของตน

การสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ ของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ในช่วงตั้งแต่ พ.ศ.2491 ถึง 2500 ซึ่งเรียกว่ามีอำนาจทั้งกำลังตำรวจและทางการเมืองเป็นอย่างสูงนั้นอาจมองได้ว่ารายได้ของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองและสร้างองค์กรตำรวจนั้น มีที่มาอยู่ 2 ทาง ได้แก่ การที่สามารถเข้าไปควบคุมกิจการทางเศรษฐกิจในด้านธุรกิจการค้าและการธนาคารได้ชัดเจนที่สุดทางหนึ่ง ส่วนทางที่สองนั้นก็อาจมองไปที่การใช้ช่องโอกาสจากตำแหน่งหน้าที่ และการมีกองกำลังตำรวจชายแดนที่สามารถควบคุมพื้นที่แนวเขตชายแดนได้ทุกด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ทางภาคเหนือ จนทำให้สามารถติดต่อกับทางกองพล 93 ของจีนคณะชาติกันอย่างลับ ๆ และได้มีการค้าต่อกันก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ถึงการมีรายได้ที่ไม่เปิดเผยของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์

1.1 การสร้างฐานอำนาจทางธุรกิจการค้าและการธนาคาร

การสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นไปในรูปกลุ่มธุรกิจการค้าและการธนาคาร โดยดำเนินการในรูปกลุ่มทางการเมือง ที่เรียกว่า กลุ่มราชครู มีจอมพลผิน ชุณหะวัณ และพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ (ซึ่งเป็นบุตรเขยหนึ่งในสามคนที่ได้แต่งงานกับคุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์ ธิดาของจอมพลผิน) เป็นแกนนำประกอบไปด้วย พล.ต.ประมา อติเรกสาร พล.ต.ศิริ สิริโยธิน พล.ต.อ.ละม้าย อุทยานานนท์ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ พล.ต.อ.พันธ์ศักดิ์ วิเศษภักดี เป็นต้น เป็นสมาชิกที่สำคัญ ส่วนพันธมิตรทางด้านพลเรือนทั้งที่เป็นขุนนางและพ่อค้าที่จัดได้ว่าแนบแน่นอยู่กับกลุ่มนี้ ได้แก่ นายอดิศร โฉวินทะ นายเลื่อน บัวสุวรรณ นายอรุณ ทัพพะรังสี นายเฉลิม เชื้อวสฤต นายมงคล ศรียานนท์¹¹ และรวมทั้งนายชิน โสภณพานิช ด้วย นอกเหนือจากกลุ่มของราชครูแล้วยังมีอีกกลุ่มหนึ่งก็คือ กลุ่มสฤทธิ ษะรัชต์ หรือกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้มีการดำเนินธุรกิจที่แยกกันทำ ในบางกรณีก็มีการร่วมกันเฉพาะบางคน กล่าวได้ว่า กลุ่มทั้งสองซึ่งแท้ที่จริงก็คือ กลุ่มคณะรัฐประหาร 2490 นี้เป็นกลุ่มที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการกำหนดแนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย ที่เด่นชัดที่สุดก็คือ คณะทหารกลุ่มรัฐประหาร 2490 นี้ได้สร้างระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่า ทุนนิยมโดยรัฐอย่างกว้างขวางที่สุด และโน้มเอียงที่จะสร้างธุรกิจส่วนตัว และการให้ความคุ้มครองแก่ธุรกิจของพ่อค้ากว้างขวางมากกว่าคณะราษฎร

การสร้างฐานทางเศรษฐกิจของกลุ่มของราชครูนั้นมีนโยบายก็คือ การสร้างและเข้าควบคุมวิสาหกิจของรัฐ การสร้างวิสาหกิจส่วนตัวและการสร้างอิทธิพลเหนือธุรกิจของพ่อค้า การดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นผลให้พ่อค้าต้องวิ่งเข้าหากันกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อให้ช่วยคุ้มครองธุรกิจของตนหรือร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจร่วมกันพ่อค้าคนใดก็ตามที่สามารถเข้าสังกัดกลุ่มใดในสองกลุ่มนี้ก็จะมีความได้เปรียบทางการค้ามากกว่าคู่แข่งทางการค้ารายอื่น เช่น ตระกูลถ้ำเช่าที่เคยมีความผูกพันกับคณะราษฎรอยู่ เมื่อคณะราษฎรหมดอำนาจลง ตระกูลโสภณพานิชได้เข้ามาแทนที่ตระกูลถ้ำเช่า โดยสรุปแล้วนโยบายทางเศรษฐกิจก็คือ การสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มของตนเองนั่นเอง เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ฝ่ายที่กุมอำนาจหรือผลประโยชน์

^{*}กลุ่มราชครู หมายถึง กลุ่มของจอมพลผิน ชุณหะวัณและพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ มีการรวมกลุ่มในลักษณะญาติพี่น้อง มีจอมพลผินเป็นหัวหน้าครอบครัว เหตุที่เรียกชื่อเช่นนี้เนื่องจากจอมพลผินได้ซื้อที่ดินมาจากพระยาราชครู และปลูกบ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของคนในตระกูลทั้งหมด

¹¹เสถียร จันทิมาธร, ชนรวันย์: ชิน โสภณพานิช ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ศรียานนท์ตั้งเซ็นเตอร์ จำกัด, 2539), หน้า 115-116

ทางเศรษฐกิจย่อมต้องอาศัยอิทธิพลของฝ่ายที่กุมอำนาจทางการเมืองเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน ในขณะที่เดียวกันฝ่ายที่กุมอำนาจทางการเมืองนั้นก็ต้องการได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพื่อมาค้ำจุนฐานอำนาจของตน และถ้ายังตั้งคมขากระเบียบวินัยที่จะควบคุมฝ่ายการเมืองหรือบุคคลที่กุมอำนาจทางการเมืองเดือคร้อนในทางเศรษฐกิจแล้ว การร่วมมือกันระหว่างบุคคลที่กุมอำนาจทางการเมืองและบุคคลที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจก็มักจะรวมหัวกันเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากสังคม

เหตุผลในการสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจมีเหตุผลอยู่ 2 ประการด้วยกันคือ เพื่อเป็นฐานค้ำอำนาจทางการเมือง ประการหนึ่ง และเพื่อเป็นการขยายฐานการเมืองเพื่อสร้างธุรกิจของตนและของกลุ่มให้เติบโตขึ้นอีกประการหนึ่ง การเข้าดำเนินการธุรกิจของกลุ่มราชครูนี้ได้รับบทเรียนวิธีการมาจากคณะราษฎร ซึ่งคณะราษฎรพยายามรักษาเสถียรภาพของตนเองด้วยการมีรายได้มาช่วยเหลือในการดำเนินงานของกลุ่ม ทำให้กลุ่มราชครูเห็นแบบอย่างในการปฏิบัติ เมื่อกลุ่มของตนเองมีอำนาจในการปกครองประเทศก็มีโอกาสที่กลุ่มของตนจะใช้ตำแหน่งหน้าที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์เพื่อพวกพ้องของตน

แต่เดิม “กลุ่มราชครู” เริ่มเข้ามามีบทบาททางด้านเศรษฐกิจตั้งแต่ พ.ศ. 2482 โดยการเข้าไปเป็นคณะกรรมการในบริษัทการค้า ทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน ดังจะเห็นได้จาก พ.อ.หลวงชำนาญยุทธศาสตร์ (จอมพลผิน ชุณหะวัณ) เป็นกรรมการบริษัท 2 แห่ง คือ บริษัท ราชสีมา จำกัด (2482) และบริษัท นครราชสีมาจังหวัดพณิชย จำกัด (2483) ต่อมา พ.ศ. 2484 ศรียานนท์ ได้เข้าไปเป็นกรรมการในบริษัทจังหวัดในพ.ศ. 2486 เป็นจำนวนถึง 35 บริษัท โดยมีข้อที่น่าสังเกตบางประการ คือ การเข้าไปเป็นกรรมการบริษัทจังหวัดนี้จะเข้าไปในลักษณะที่แทนกรรมการคนหนึ่งซึ่งจะลาออกจากตำแหน่งก่อนกำหนด¹²

หลัง พ.ศ. 2490 “กลุ่มราชครู” ได้เข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้นโดยการเข้าไปเป็นคณะกรรมการและกรรมการในหน่วยงานหรือองค์กรที่รัฐตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขและฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เช่น พลโทผิน ชุณหะวัณ และพลโทกาจ กางสงคราม เป็นคณะกรรมการองค์การจัดซื้อสินค้าและขายสินค้า (อจส.) ใน พ.ศ. 2491 นอกจากนี้จอมพลผิน ชุณหะวัณ ยังมีบทบาทในองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก (อผส.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือทหารที่กลับจากการปฏิบัติกรรพและครอบครัวทหารที่เสียชีวิตในการรบ

¹²ศิริรัตน์ ช่วงสกุล, “การขึ้นมามีบทบาททางเศรษฐกิจของกลุ่มทหาร (พ.ศ. 2481-2500).”

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 156

ต่อมา อศ. ได้กลายเป็นแหล่งดำเนินการทางเศรษฐกิจแห่งหนึ่งของ “กลุ่มราชครู” เมื่อจอมพลคิน ได้ให้ความสนใจในกิจการของอศ. เป็นพิเศษและมีความประสงค์จะช่วยเหลือทหารผ่านศึกและทหารกองหนุนให้ได้มีงานทำประกอบกับในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น ภาวะการครองชีพของประชาชนอยู่ในฐานะยากจน จึงได้จัดตั้งบริษัท ทหารสามัคคีขึ้น โดย อศ. มีหุ้นอยู่ด้วย และมีหน้าที่หลักในการส่งเสริมการปลูสัตว์และการค้าเครื่องอุปโภคบริโภคและเป็นคณะกรรมการอำนวยการเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2491 การเข้าไปเป็นคณะกรรมการดังกล่าวเป็นขึ้นคอนแรกที่ทำให้ “กลุ่มราชครู” ได้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางเศรษฐกิจและมีอำนาจในการบริหารสั่งการในนามคณะกรรมการ ได้โดยตรงซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้นในเวลาต่อมา¹³

การเข้ามาบิณฑาททางเศรษฐกิจของกลุ่มราชครู อาจกล่าวได้ว่าเป็นไปใน

3 ลักษณะด้วยกัน คือ

1.1.1 การใช้อำนาจที่มีอยู่เข้าแทรกแซงและควบคุมวิสาหกิจของรัฐ พร้อมกับ การสร้างเครือข่ายการดำเนินงานของบริษัทขึ้นใหม่ภายใต้อำนาจจัดการของกลุ่มราชครูให้เป็นการลงทุนที่แต่ละบริษัทมีความสัมพันธ์หรือสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ในทางทฤษฎีแล้วรัฐจะทำการตั้งวิสาหกิจของรัฐเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนาประเทศ เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและเพื่อความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ¹⁴ แต่วัตถุประสงค์ดังกล่าวเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม มาเป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2481-2487) ซึ่งวิสาหกิจของรัฐได้ถูกตั้งขึ้นเพื่อสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจให้กับกลุ่มของตน โดยการตั้งบริษัทใหม่ขึ้นมาบ้าง เช่น บริษัทค้าพืชผลไทย และโดยการดึงธุรกิจของชาวจีนให้มาอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ โดยรัฐถือหุ้นส่วนใหญ่และให้พ่อค้าชาวจีนมีส่วนร่วมในการบริหารงานนั้น ๆ เช่น บริษัทข้าวไทยเป็นต้น จึงเห็นได้ว่า การตั้งวิสาหกิจของรัฐจะปรากฏอยู่ในทุกส่วนของระบบเศรษฐกิจไทยไม่ว่าจะเป็นการค้า การเงิน และการอุตสาหกรรม

¹³ ศิริรัตน์ ช่วงสกุล, “การขึ้นมาบิณฑาททางเศรษฐกิจของกลุ่มทหาร(พ.ศ. 2481-2500),”

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 157-158

¹⁴ ศุภศติ สัตยมานะ, รัฐวิสาหกิจไทย องค์การและการจัดการ (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2523), หน้า 6

ซึ่งแต่เดิมวิสาหกิจเหล่านี้มีอยู่ภายใต้การดูแลของคณะกรรมการ ต่อมาเมื่อคณะรัฐประหารก้าวเข้ามา มีอำนาจทางการเมือง จอมพลผิน ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นผู้นำคนสำคัญของคณะดังกล่าวจึงพยายามที่จะสร้างฐานทางเศรษฐกิจของกลุ่มคนขึ้นมาแทนที่ โดยพยายามวางตัวบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเครือญาติหรือพรรคพวกของตนเข้าแทนที่ตัวบุคคลที่มีอยู่เดิมโดยอ้างเหตุผลต่าง ๆ นานาที่จะรับฟังได้ ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ ในปี พ.ศ. 2492 หลังจากที่ฝ่ายรัฐบาลได้ปราบปรามกบฏวังหลวงได้สำเร็จ จอมพลผิน ชุณหะวัณ ได้ออกคำสั่งให้คุณชาย วิโรจน์ศิริ หรือกับ พล.ต.ต.เผ่า ศรียานนท์ ว่าใครทราบเรื่องนายปรีดีที่ก่อการกบฏบ้าง ซึ่งภายหลังได้ทราบจากรายงานกรมตำรวจเกี่ยวกับเรื่องการก่อการจลาจลว่า¹⁵ ทูตที่เข้าร่วมในการก่อการนั้นได้มาจากผู้ได้รับสัมปทานเหมืองแร่บางราย ในที่สุดคณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้กระทรวงอุตสาหกรรมพิจารณาเพิกถอนสัมปทานเหมือนแร่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจลาจลคราวนี้เสีย โดยติดต่อโดยตรงกับอธิบดีกรมตำรวจ เพื่อระงับรายละเอียดสัมปทานที่สมควรเพิกถอน นอกจากนี้ยังได้ทำลายฐานทางด้านการเงินของกลุ่มปรีดีโดยการ

“...กดดันค่อมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างหนักให้ขายหุ้นที่ถืออยู่ในธนาคารแห่งเอเชียฯ ทิ้ง (ซึ่งถืออยู่ร้อยละ 62) เพราะเห็นว่าเป็นทุนเงินขุมทองของ “ปรีดีพนมยงค์” ที่จะใช้เป็นทุนมาก่อนการรัฐประหารรัฐบาล...”¹⁶

นายปรีดีได้ตั้งธนาคารแห่งเอเชียขึ้นและให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถือหุ้นในธนาคารดังกล่าว เมื่อกลุ่มราชครูได้ก้าวขึ้นมาใช้อำนาจอีกครั้งหนึ่งจึงได้ตัดฐานทางการเงินของนายปรีดีลง โดยการโอนหุ้นเข้ามาอยู่ในความครอบครองขององค์การทหารผ่านศึกอันมีจอมพลผินเป็นประธาน นอกจากนี้ธนาคารศรีอยุธยา ธนาคารมณฑลบริษัทประกันภัย ซึ่งเป็นสถาบันการเงินที่เป็นของคณะกรรมการก็ตกไปอยู่ในมือของคณะรัฐประหารจนหมด บริษัทไทยนิคมที่เป็นของคณะกรรมการ พล.ต.อ.เผ่าได้เข้าไปเป็นกรรมการบริษัทเพื่อควบคุมให้อยู่ในกรอบไม่ทำอันตรายแก่รัฐบาล นอกจากนั้นกลุ่มชอชราชครูยังได้จัดตั้งบริษัททหารสามัคคีและบริษัทในเครือผูกขาดการส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดเป็นการดำเนินการทางการค้าตามแบบอย่าง บริษัท ข้าวไทยที่สนับสนุนทางการเงินของคณะกรรมการ และเคยเป็นบริษัทที่ส่งออกข้าวรายใหญ่ที่สุดแต่ก็ต้องประสบชะตากรรมเช่นเดียวกับบริษัทไทยนิคมพาณิชย์

¹⁵ นายมหาเศรษฐี(นามแฝง), “แบงก์หุ่นยนต์: ตำนาน เอื้อ ชูเกียรติ” มติชนสุดสัปดาห์ (16 ตุลาคม 2535) : 23-24

¹⁶ สุราชัย อิมประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์สมาพันธ์ จำกัด, 2534), หน้า 121-122

ดังจะเห็นได้ว่าในช่วง พ.ศ. 2491-2500 กลุ่มราชครูได้สร้างเครือข่าย การดำเนินงานของบริษัทให้เป็นการลงทุนที่แต่ละบริษัทมีความสัมพันธ์หรือสนับสนุนซึ่งกัน และกัน กล่าวคือ มีการตั้งบริษัทเพื่อทำการค้าขาย เช่น บริษัททหารร่วมศึก (2491) บริษัท ประดิษฐกรรมทหารผ่านศึก จำกัด (2492) บริษัทการค้าผ่านศึกเขตต์ลพบุรี จำกัด (2492) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบริษัทที่ค้าขายสินค้าผูกขาดของรัฐบาล คือ บริษัท พิชญโลกทหารสามัคคี จำกัด (2497) บริษัทสุรินทร์ทหารสามัคคี จำกัด (2498) บริษัทลำปางทหารสามัคคี จำกัด (2498) เป็นต้น เมื่อมีการตั้งบริษัทเพื่อทำการค้าก็มีการตั้งบริษัทเพื่อทำการขนส่งเพราะเป็นสิ่งจำเป็นในการระบาย สินค้าไปยังที่ต่างๆ เช่น บริษัท ขนส่งทหารสามัคคีปากช่อง จำกัด (2497) บริษัท สหสามัคคี เคนเรือ จำกัด (2500) และบริษัท สหสามัคคีขนถ่ายและบรรทุกสินค้า จำกัด (2500) เป็นต้น จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีการตั้งบริษัทที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้กลุ่มราชครูยังได้ขยายเครือข่ายออกไปตามจังหวัดต่าง ๆ เช่น บริษัท พิชญโลกผ่านศึก จำกัด (2493) บริษัทนครสวรรค์ผ่านศึก จำกัด (2494) บริษัทอุครทหาร สามัคคี จำกัด (2495) บริษัท ขอนแก่นทหารสามัคคี จำกัด (2497) และบริษัท ราชสีมาทหาร สามัคคี จำกัด (2497) ฯลฯ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า การตั้งบริษัทในลักษณะนี้เพื่อขยายบทบาท ทางด้านเศรษฐกิจของ “กลุ่มราชครู” ไปทั่วประเทศหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การสร้างเครือข่ายทาง การค้าที่แท้จริงก็คือ การผูกขาดทางเศรษฐกิจโดยกลุ่มของตนเอง¹⁷

ในการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของ “กลุ่มราชครู” มักจะใช้อำนาจทาง การเมืองสนับสนุนให้เกิดผลประโยชน์แก่กลุ่มตนมากกว่าสาธารณชน เช่น เมื่อครั้งที่จอมพลผิน ชุณหะวัณ ดำรงตำแหน่งทางเศรษฐกิจหลายๆ หน่วยงาน เช่น อจส. อผศ. และอื่น ๆ ซึ่งแต่ละ หน่วยงานมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือแก้ไขค่าครองชีพของประชาชนและช่วยบำรุงเศรษฐกิจให้ พื้นตัวโดยเร็วหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ปรากฏว่าในเวลาที่มีการปฏิบัติจริงกลับมีการขาย สินค้าฟุ่มเฟือยกับประชาชนในอัตราสูงกว่าท้องตลาดทั้งสิ้นซึ่งไม่ได้เป็นการช่วยลดค่าครองชีพแต่ อย่างใด หรือในกรณีที่ อจส.มีบทบาทในการขอโควต้าข้าวไปขายยังต่างประเทศโดยในระยะ แรกที่ผ่านมาได้ทำการประกอบการค้าข้าวอย่างฉาบฉวย เช่น ได้รับอนุญาตให้ส่งข้าวไปต่าง ประเทศได้ก็เอาสิทธิดังกล่าวขายแก่พ่อค้าอื่นๆ ในกรุงเทพฯ เป็นต้น แล้วเกิดการขายโควต้ากันขึ้น

¹⁷ศิริรัตน์ ช่วงสกุล, “การขึ้นมามีบทบาททางเศรษฐกิจของกลุ่มทหาร(พ.ศ. 2481-2500).”

เป็นการทำนามนหลังคนหรือเสือนอนกิน การกระทำความดังกล่าวนี้นี้เป็นการทำให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้น ซึ่งจะมองเป็นอย่างอื่นคงไม่ได้ นอกจากจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของกลุ่มราชครูที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนตน ดังนั้นการที่กลุ่มราชครูได้ตั้งบริษัทขึ้นมาทำการค้านั้น ทำให้บริษัทดังกล่าวได้รับความคุ้มครองจากรัฐ จึงมีโอกาสที่จะกระทำผิดต่อกฎระเบียบที่วางเอาไว้¹⁸

1.1.2 การเข้าไปมีส่วนร่วมในทางธุรกิจกับกลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจ ที่เป็นลักษณะกึ่งบังคับกึ่งได้รับการเชิญให้เข้าร่วมโดยให้ประโยชน์ในทางการคุ้มครองจากการถูกคุกคามจากกลุ่มอื่นหรือเพื่อความสะดวกในทางการค้า ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์ทางธุรกิจได้เป็นอย่างดี

การดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจของ “กลุ่มราชครู” อีกวิธีหนึ่งก็คือการร่วมมือกับพ่อค้าชาวจีนในการประกอบการค้า ดังจะเห็นได้จากรายชื่อคณะกรรมการของบริษัทหลายแห่งมีพ่อค้าชาวจีนร่วมอยู่ด้วย เช่น บริษัทพาณิชย์กลาง จำกัด (2491) มีคณะกรรมการดังนี้ พลโททาจ กางสงคราม พลโทพระสารสาสน์พลขันธ์ พ.อ.ช่วง เขวงศักดิ์สงคราม นายจุลินทร์ ลำชา นายสัญญา ยมะสมิต นายเล็ก โกเมศ ฯลฯ บริษัททองไทยผาภูมิ จำกัด (2492) มี พ.อ.ช่วง เขวงศักดิ์สงคราม นายจุลินทร์ ลำชา นายวิโรจน์ ลำชา นายเทียนเพ็ง วรรณสุต นายจำรัส นกเล็ก นายสงวน มาโนช ฯลฯ และบริษัทยอนตร์ภักซ์จำกัด (2493) มีนายดิเรก ชัยนาม พล.ต.ต.เผ่า ศรียานนท์ นายบุญทอง สันติกาญจน์ นายหุ่นตึก แซ่เล้ง นายแข็งจือ เหมิง ฯลฯ การร่วมมือกันระหว่าง “กลุ่มราชครู” และพ่อค้าชาวจีนนี้ทำให้พ่อค้าชาวจีนบางคนสามารถพัฒนาตนเองเป็นนายทุนผูกขาดระดับประเทศในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น นายชิน โสภณพานิช นายจรูญ เอื้อชูเกียรติ และนายเกียรติ วัชรเวทิน¹⁹

การเข้าไปมีส่วนร่วมในทางธุรกิจการค้ากับชาวจีนนี้เท่ากับว่ากลุ่มราชครูสามารถที่จะควบคุมดูแลรวมไปถึงกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่คณะของตนได้เป็นอย่างมาก เช่น การตั้งบริษัทต่าง ๆ ขึ้นบริหาร โรงสี โรงเลื่อยหลายแห่งในภาคอีสาน

¹⁸ชิต วิภาสวัช, เผ่าสารภาพ (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, 2519), หน้า 94-96

¹⁹ศิริรัตน์ ช่วงสกุล, “การขึ้นมาบิณฑบาตทางเศรษฐกิจของกลุ่มทหาร(พ.ศ. 2481-2500),”

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536),

ให้เข้ามารวมกันในปี 2495 ได้ถึง 132 แห่ง โรงเลื่อย 38 แห่ง นอกจากนั้นยังมีโรงงานไม้ขีดไฟ โรงงานน้ำแข็ง โรงงานทอผ้า ซึ่งประเพณีการประกอบธุรกิจของชาวจีนในไทยจะมีลักษณะการพึ่งพิงกลุ่มอำนาจหรือผู้มีอิทธิพลให้ช่วยในการคุ้มครองธุรกิจของตน²⁰ กลุ่มขอพระราชกรณียกิจเป็นกลุ่มที่มีอำนาจมากในขณะนั้นจึงเป็นกลุ่มที่พ่อค้าชาวจีนหวังพึ่งพิง ลักษณะการดำเนินงานของบริษัทของชาวจีนนี้ประธานกรรมการจะเป็นเพียงผู้อุปถัมภ์ แต่ผู้บริหารที่แท้จริงก็คือพ่อค้าชาวจีนนั่นเอง จากการรวบรวมและศึกษาเรื่อง “ทุนนิยมขุนนางไทยฯ” ของสังคิต หิริยะรังสรรค์ พบว่า หลังปี พ.ศ. 2490 สมาชิกคณะรัฐประหารที่สำคัญ ๆ ได้เข้าไปเป็นกรรมการในวิสาหกิจต่าง ๆ อย่างมากมาย ทั้งได้รับเชิญเข้าไปพร้อมกับหุ่นสม และจัดตั้งกันขึ้นในลักษณะกึ่งราชการกึ่งอภิสิทธิ์²¹ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางธุรกิจกับกลุ่มพ่อค้าชาวจีนนี้จะสังเกตได้ว่ามีทั้งในภาคพาณิชยกรรม การเงิน-การธนาคาร และภาคอุตสาหกรรม ซึ่งจากช่องทางในการสร้างและขยายฐานในทางเศรษฐกิจในรูปแบบเช่นนี้ ทำให้กลุ่มราชครุสามารถเข้าไปควบคุมกิจการใหญ่ ๆ ของรัฐได้เกือบทั้งหมดและกำหนดนโยบายให้บรรดาพ่อค้าเหล่านี้ต้องปฏิบัติตามต่อมาจึงได้จัดตั้งบริษัทและดำเนินธุรกิจของกลุ่มตนเองได้อย่างครบวงจรในลักษณะที่บริษัทหนึ่งผลิตสินค้าป้อนให้อีกบริษัทหนึ่งที่อยู่ภายใต้การบริหารของกลุ่มเดียวกันเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับผลิตผลที่ได้มา ด้วยวิธีการนี้กลุ่มราชครุจึงไม่จำเป็นต้องพึ่งพากลุ่มธุรกิจอื่น ทำให้ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวกลุ่มราชครุสามารถใช้อำนาจทางการเมืองจัดการในทางธุรกิจ เพื่อสร้างผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นอย่างยิ่ง

ในทางพาณิชยกรรม ธุรกิจการค้าข้าวจะเป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนถึงความร่วมมือกันระหว่าง “กลุ่มราชครุ” และพ่อค้าชาวจีน เช่น การที่กลุ่มเจ้าของโรงสีชาวจีนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศต้องประสบปัญหายุ่งยากมากในการจัดส่งข้าวมายังกรุงเทพฯ พวกเขาต้องติดสินบนเจ้าหน้าที่การรถไฟเพื่อให้ได้รถตู้บรรทุก และเนื่องจากมีโรงสีหลายแห่งแข่งขันระหว่างกันเอง จึงทำให้เงินสินบนมีจำนวนสูงอย่างมหาศาลในการต่อสู้เพื่อครองอิทธิพลในธุรกิจค้าข้าว นายอ่วมมู่เหมิง พ่อค้าข้าวคนหนึ่งต้องเผชิญกับการต่อต้านจากบรรดาเจ้าของโรงสีและพ่อค้าข้าวในกรุงเทพฯ พอ ๆ กับที่ต้องเผชิญกับการต่อต้านจากนักการเมืองไทยบางคน ในที่สุดหลังจากการต่อสู้มาได้ 1 ปี เขาก็ได้รวมกลุ่มเจ้าของโรงสีจำนวน 20 คนจัดตั้งสมาคมผู้สีข้าวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเพื่อจะให้องค์กรที่ตั้งขึ้นใหม่นี้มีอำนาจหนุนหลังอยู่ข้าง

²⁰ บุญชัย ใจเย็น, *รวบแบบขุนศึก* (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์),

หน้า 20-21

²¹ เสถียร จันทิมาธร, *ชนราชันย์*, หน้า 62

นายอ้วงจึงได้เชิญ พ.อ.ผิน ชุณหะวัณ (ยศขณะนั้น) ซึ่งเป็นประธานบริษัททหารสามัคคีพร้อมกับ เสนออุทู่ทางเพื่อขอเข้าร่วมงานด้วย ในขณะที่นั้นองค์กรทหารผ่านศึกก็กำลังเพิ่งเริ่มกิจการการผลิตเครื่องคีมที่มีไซ้ของมีนเมาอยู่และทำได้อีกได้อีก พ.อ.ผิน ชุณหะวัณ จึงยอมรับอุทู่ทางดังกล่าว ใน พ.ศ. 2490-2491 นับว่าเป็นการส่งผลดีแก่ทั้งสองฝ่ายกล่าวคือ ฝ่ายทหารผ่านศึกได้รับผลกำไรจากการที่ได้เข้าร่วมค้าข้าว ส่วนบรรดาเจ้าของโรงสีก็ได้สิทธิพลทหารหนุนหลังในการต่อสู้เพื่อหาตลาดค้าและเพื่อการขนส่งข้าวทำให้ประสบผลสำเร็จอย่างมาก เมื่อถึง พ.ศ. 2492 โรงสีข้าวจำนวน 70 แห่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมและกลายมาเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัททหารสามัคคี ต่อมาไม่นานบริษัทก็ได้คุมขบวนรถตู้ของการรถไฟทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันกลุ่มราชครูก็เริ่มมีกฎเกณฑ์และข้อกำหนดออกมาให้บรรดาเจ้าของโรงสีปฏิบัติ เจ้าของโรงสีผู้ถือหุ้นของบริษัทถูกกำหนดว่าจะต้องขายข้าวอย่างน้อยครึ่งหนึ่งที่ผลิตได้ให้แก่บริษัททหารสามัคคี และบริษัทจะขายข้าวให้แก่รัฐบาลและส่งออกนอกประเทศให้ครบตามที่รัฐบาลตกลงกันไว้อีกต่อหนึ่ง ใน พ.ศ. 2495 บรรดาเจ้าของโรงสีทางภาคเหนือของประเทศไทยได้รวบรวมกันจัดตั้งเป็นสมาคมผู้สีข้าวภาคเหนือ ภายใต้ความอุปการะของบริษัททหารสามัคคี เมื่อถึงปลายปีนั้น โรงสีข้าวจำนวน 132 แห่งทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือต่างเป็นผู้ถือหุ้นอยู่ในบริษัทข้าวไทย และเมื่อมีการยึดอำนาจในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2494 จอมพลผิน ชุณหะวัณ ในฐานะเป็นผู้นำคนหนึ่งของการปฏิวัติจึงกลายมาเป็นนักการเมืองไทย 1 ใน 6 คนที่มีอำนาจมากที่สุดนับตั้งแต่นั้นมา

อีกวิธีการหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจนถึงการให้ความคุ้มครองของกลุ่มราชครูต่อพ่อค้าชาวจีนก็คือ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2493 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้เรียกประชุมตัวแทนสมาคมการค้าต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยสมาคมของชาวจีน 25 สมาคม และขอร้องให้แต่ละสมาคมบังคับสมาชิกให้ลดราคาสินค้าลง ในเดือนมีนาคม 2493 รัฐบาลได้ประกาศควบคุมราคาสินค้าประเภทอาหาร เครื่องคีม น้ำมันเชื้อเพลิง เครื่องจักร สิ่งทอ วัสดุก่อสร้างตลอดถึงสินค้าอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่จำเป็นจะต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ปรากฏว่าบรรดาพ่อค้าคนจีนซึ่งสมัยนั้นยังเป็นคนต่างด้าวต่างไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมราคาสินค้านี้ได้จนครบถ้วน ทำให้บริษัทห้างร้านต่างๆ ถูกตำรวจภายใต้การนำของ พล.ต.ท.เผ่า ศรียานนท์ จับกุมและเรียกค่าปรับอย่างเฉียบขาด จึงเป็นช่องว่างของกฎหมายอย่างหนึ่งที่ผู้รักกฎหมายใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ด้วยการเรียกร้องผลตอบแทน หรืออาจถูกเสนอผลตอบแทนให้ ณรงค์ เพชรประเสริฐ เจ้าของหนังสือเรื่อง “กลุ่มทุนนิยมผูกขาดในประเทศไทย” ได้สรุปถึงสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้นว่า

“...ยุคนั้น ธุรกิจของคนจีนต้องโดนมรสุมอย่างหนัก ถูกจับกุมจ่ายค่าปรับ ถูกรัฐบาลบังคับให้โอนกิจการ เรียกได้ว่าถูกบีบบังทุกวิถีทาง...” ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พ่อค้าจีนต้องดิ้นรนหาทางเอาตัวรอด โดยการเข้าหาผู้มีอำนาจและขอความกรุณาให้ช่วยคุ้มครองกิจการของตนโดยจะคิดค่าตอบแทนให้ ระบบการขายความคุ้มครอง จึงได้เกิดขึ้น ในเรื่องเดียวกันนี้ ฌวงค์เพชรประเสริฐ ได้กล่าวถึงวิธีดังกล่าวว่า

“...วิธีการซื้อความคุ้มครองของพ่อค้าจีนเริ่มขึ้นในปี 2495 โดยบริษัทประกันภัยเหวยฉิน ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี 2494 ได้ปฏิรูปกิจการของตน เชิญนายพันตำรวจโท พันธุ์ศักดิ์ วิเศษภักดี รองผู้บังคับการกองปราบปราม กรมตำรวจ ซึ่งเป็นนายตำรวจคนสนิทของพล.ต.อ.เผ่าไปเป็นประธานกรรมการบริษัท จากนั้นบริษัทเอเซียทรีสต์ก็ได้เชิญ พล.ต.อ.เผ่าไปเป็นประธานบริษัทบ้าง และแล้วการเชิญผู้มีอำนาจหน้าที่ทางราชการเข้าไปเป็นกรรมการ ประธานกรรมการ ก็ได้แพร่หลายในหมู่พ่อค้าชาวจีนอย่างรวดเร็ว”

ไม่เพียงแต่จะเข้าไปในฐานะของ “ผู้คุ้มครอง” อันเป็นเสมือน “ไม้กันหมา” ให้กับพ่อค้านักธุรกิจชาวจีนเท่านั้น หากขณะเดียวกันบรรดานายทหารและนายตำรวจอันเป็นส่วนหนึ่งของคณะรัฐประหารต่างพากันจัดตั้งกิจการส่วนตัวในลักษณะของบริษัทอภิสิทธิ์ด้วยความลึกคัก²² ซึ่งเราจะพบเห็นบทบาทของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในทางธุรกิจจนสามารถนำผลประโยชน์ที่ได้รับมาใช้เป็นฐานอำนาจทางการเมืองได้อย่างมหาศาลในด้านกิจการทางด้านการเงินและการธนาคาร

ในทางการเงิน-การธนาคาร การเชิญ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เข้าเป็นกรรมการและประธานกรรมการบริษัทเอเซียทรีสต์ จำกัด เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการเอาบุคคลที่ทรงอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาให้ความคุ้มครอง ซึ่งบริษัทเอเซียทรีสต์ จำกัด นับได้ว่าเป็นรากฐานที่สำคัญมากอีกบริษัทหนึ่งที่นายชิน โสภณพนิช ได้ร่วมมือกับนายเกษียร สุพรรณานนท์ และนายวัลลภ ธารวนิชกุล จัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนกันยายน 2493 ด้วยเงินทุนจดทะเบียน 10 ล้านบาท เป้าหมายและลักษณะธุรกิจของบริษัทมีอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ดำเนินธุรกิจโหยก๊วอัน หมายถึง การค้าเงินตราระหว่างประเทศ และดำเนินธุรกิจให้กู้ยืมเงิน โดยที่กระบวนการส่งเงินจะส่งผ่านธนาคารของจีนคอมมิวนิสต์ในฮ่องกง ซึ่งคนจีนในไทยจะส่งเงินกลับไปยังบ้านเมืองเดิมของตน

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 61-62

*โหยก๊ว หมายถึง สถานที่ที่ส่งจดหมายพร้อมเงินไปให้ญาติพี่น้องชาวจีนในประเทศจีน สืบเนื่องจากมีชาวจีนจำนวนมากเข้ามาอาศัยทำมาหากินในประเทศไทย ส่วนมากเป็นผู้ชาย เมื่อต้องการส่งข่าวคราวหรือส่งเงินที่ได้เก็บเงินได้ไปให้ครอบครัวในประเทศจีน จึงเกิดธุรกิจโหยก๊วขึ้น

จากบรรดาร้านโทยก๊วนต่าง ๆ ที่มีในระชณะนั้น²² ร้านโทยก๊วนจะต้องมีใบอนุญาตในการรับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การผนวกรวมพลังของ 3 ผู้นำแห่งวงการธุรกิจค้าเงินในครั้งนี้นับว่าได้ส่งผลต่อตลาดเงินในระชณะนั้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากแต่ละคนก็มีความสามารถในการค้าเงินตราต่างประเทศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายเกษียร สุพรรณานนท์ นั้นเป็นนักธุรกิจค้าทองที่สำคัญเจ้าของร้านทอง “เซ่งเฮงหลี” ترامงกฎ ซึ่งมีความสนิทชิดชอบกับ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และโดยเฉพาะ พล.ต.อ.พันธ์ศักดิ์ วิเศษภักดี เมื่อประสานเข้ากับความสามารถในการจัดการที่มีอยู่ จึงทำให้ธุรกิจโทยก๊วนจากเมืองไทยไปยังธนาคารของจีนคอมมิวนิสต์ในฮ่องกงเหมือนกับได้รับไฟเขียวจากกรมตำรวจ จะเห็นได้จาก พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้เป็นกรรมการของบริษัท เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2495 และต่อมาก็ได้ขึ้นเป็นประธานกรรมการบริษัทด้วยองค์ประกอบทั้งความจัดเจนในการค้าเงิน และการได้ไฟเขียวจากอิทธิพลของบุคคลระดับอธิบดีกรมตำรวจและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ธุรกิจของบริษัทเอเชียทรัสต์ จำกัด จึงได้รับความศรัทธาเชื่อมั่นจากผู้ให้บริการโดยเฉพาะชาวจีนโพ้นทะเลเป็นอย่างมาก ซึ่งจะพบว่านับแต่ พ.ศ. 2496 ไปแล้วบรรดาร้านโทยก๊วนต่างๆ ที่รวมตัวกันเป็นสมาคมโทยก๊วนได้ส่งเงินผ่านบริษัทเอเชียทรัสต์ จำกัด เพื่อส่งต่อไปยังธนาคารของจีนคอมมิวนิสต์ที่อยู่ในฮ่องกงอีกทีหนึ่ง จึงเท่ากับว่า บริษัทเอเชียทรัสต์มีบทบาทในการผูกขาดเงินที่จะส่งไปประเทศจีนที่ใหญ่ที่สุด²³ จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าบริษัทเอเชียทรัสต์ จำกัด เป็นอีกกิจการหนึ่งที่ “กลุ่มราชครู” ได้เข้าไปมีผลประโยชน์ร่วมกับพ่อค้าเอกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มตระกูลโสภณพนิชที่เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่อยู่

หากจะวิเคราะห์ถึงการที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้มีโอกาสเข้าไปเป็นประธานกรรมการของบริษัท เอเชียทรัสต์ จำกัด ก็น่าจะอยู่ตรงที่มีการมีพรรคพวกเพื่อนฝูงที่มีความสนิทสนมกันมากอย่างนายเกษียร สุพรรณานนท์ ซึ่งเป็น 1 ในผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของบริษัทฯ การมีสถานภาพทางราชการและการเมืองเป็นถึงอธิบดีกรมตำรวจและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ประกอบกับสถานการณ์ในช่วงนั้น “กลุ่มราชครู” กำลังมีอำนาจทางการเมืองอยู่เหนือกว่ากลุ่มอื่น เพราะหัวหน้ากลุ่ม (พลโทผิน ชุณหะวัณ) เป็นผู้ยึดอำนาจรัฐมาได้เมื่อ พ.ศ.2490 จึงทำให้บารมีของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งมีทั้งสถานภาพทั้งภายนอกที่เป็นถึงรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยและอธิบดีกรมตำรวจและภายในที่มีความใกล้ชิดชิดกับพลโทผิน ชุณหะวัณ (เป็นถึงลูกเขยของ พลโทผิน) พุ่งขึ้นถึงจุดสูงสุดที่นักธุรกิจทุกวงการต่างก็ต้องการ

²² ผู้สนใจหาอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นมาและธุรกิจ โทยก๊วน ได้ใน สุชาติ ตันตสุรฤกษ์, “โทยก๊วน การสะสมทุนของสถาบันการเงิน” วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง 6(ตุลาคม 2529- มีนาคม 2530) : 22-28

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 81-82

จะดึงให้เข้ามาเป็นพวกและเป็นผู้คุ้มครองผลประโยชน์ให้ด้วยการเสนอค่าตอบแทนในลักษณะให้เปล่าโดยที่ไม่ต้องมีหน้าที่อะไร เพียงแต่เข้าชื่อเป็นผู้บริหารของบริษัทก็ทำให้กิจการของบริษัทดำเนินไปด้วยความคล่องตัวแล้ว

การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการของธนาคารกรุงเทพ จำกัด ซึ่งนายชิน ไสภณพณิช เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการดึงเอาภาคเอกชนให้เข้ามาเป็นฐานอำนาจทางเศรษฐกิจของกลุ่มราชครู หลังจากทีนายชิน ไสภณพณิช ได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่แทนหลวงกิจรอบรู้ (นายรอบรู้กิจ ลีลาบุช) ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2495 ก็ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นการใหญ่เพราะในขณะนั้นธนาคารกรุงเทพฯ กำลังประสบกับปัญหาจากหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความผันผวนของธุรกิจการเงิน แรงกระทบทางการเมืองที่มีนักการเมืองเข้าไปเกี่ยวพันในธนาคารพาณิชย์ทำให้ถูกค้าไม่ไว้วางใจ ประกอบกับการยุติลงของสงครามเกาหลีและการบริหารงานที่ผิดพลาดของเจ้าหน้าที่บริหารระดับสูง นายชินจึงตัดสินใจที่จะแก้ปัญหาวิกฤตครั้งนี้ด้วยการเชิญ พล.ต.ศิริ สิริโยธิน ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจการเข้าไปเป็นกรรมการของธนาคาร และเพิ่มเงินทุนจดทะเบียนจาก 4 ล้านบาท เป็น 20 ล้านบาท นอกจากนี้นายชินยังได้ซื้อหุ้นในส่วนของหลวงรอบรู้กิจและครอบครัวมาเป็นของตนทั้งหมดด้วย การดำเนินกิจการของธนาคารกรุงเทพฯ ในระยะนั้นจึงเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างธนาคารกับผู้ทรงอำนาจทางการเมือง ทั้งในลักษณะขอความคุ้มครองและลักษณะอาศัยเอาร่มเงาแห่งอำนาจในทางการเมืองเพื่อหนุนเสริมความมั่นคง อันนำไปสู่การขยายตัวเติบโตทางเศรษฐกิจไปด้วยในขณะเดียวกัน และยิ่งนายชิน เข้าดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการใหญ่ ความที่นายชินมีสายสัมพันธ์กับ พล.ต.อ.พันธ์ศักดิ์ วิเศษภักดี ผ่านบริษัทวิศิณิประกันภัย จำกัด และ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ผ่านทางบริษัทเอเชียทรีสต์ จำกัด สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมทำให้เกิดการต่อสายสัมพันธ์กับขุนนางนักการเมืองแห่ง “กลุ่มชอชราชครู” มากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ และในที่สุดเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2496 ก็คืออีกประมาณ 1 ปีต่อมา คณะกรรมการบริหารธนาคารกรุงเทพ จำกัด ก็ได้ตัดสินใจเพิ่มทุนอีกเป็นครั้งที่สองจากจำนวนเดิม 20 ล้านบาท เป็น 50 ล้าน เพื่อให้ธนาคารมีสภาพคล่องทางการเงิน ซึ่งเงินทุนที่เพิ่มมาอีก 30 ล้านนี้ก็ได้อาจมาจากกระทรวงเศรษฐกิจที่มี พล.อ.นายวรการบัญชา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์นั่นเอง²⁴

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 99-101

เกี่ยวกับการเพิ่มทุนจดทะเบียนของธนาคารกรุงเทพฯ ในครั้งนี้นั้นได้มีผู้ให้ความเห็นแตกต่างกันไป จากปากคำของ พล.ต.ศิริ สิริโยธิน ที่ได้กล่าวกับผู้จัดทำหนังสือประวัติศาสตร์ “ก่อนจะถึงวันนี้” ของธนาคารกรุงเทพฯ ว่า “... ระบอบนั้นธนาคารกรุงเทพ จำกัด กำลังประสบปัญหาสภาพคล่องขาดเงินทุนหมุนเวียน (อันเนื่องมาจากการบริหารงานที่ผิดพลาดของกรรมการบริหารยุคหลวงรอบรู้กิจ) จึงจำเป็นต้องเพิ่มทุนจาก 4 ล้าน เป็น 20 ล้าน แต่ก็ยังไม่ทำให้ดีขึ้นเท่าใดนัก (ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ที่ว่าทางคณะผู้บริหารธนาคารฯ ได้มีการทบทวนวิงวั้นกันเพื่อให้เงินทุนมาเพิ่ม เศรษฐกิจจึงได้เข้าหุ้นอีก 30 ล้านเป็น 50 ล้าน...) ผลที่สุดก็ตัดสินใจเพิ่มทุนอีกครั้งหนึ่งและดึงเอารัฐบาลโดยกระทรวงเศรษฐกิจเข้ามาถือหุ้นด้วย” และยังได้ให้สัมภาษณ์ต่อไปอีกว่า “...เพราะการเอากระทรวงเศรษฐกิจมาเป็นผู้ถือหุ้นด้วย เราก็มียางที่จะกู้ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ให้รอดได้ โดยในตอนนั้นการค้าข้าวส่วนใหญ่อยู่ในกำมือของกระทรวงเศรษฐกิจ ประเภท จี หู จี (รัฐบาลต่อรัฐบาล) เพราะฉะนั้นเมื่อถึงเอามาอย่างนี้ การขายข้าวหรือกำไรค่าข้าวแทนที่จะอยู่ในองค์กรหรือจะอยู่เฉย ๆ ก็เอามาเข้าที่ธนาคารนี้เอง”

อย่างไรก็ตาม นายชิน โสภณพณิช ก็ได้ให้สัมภาษณ์แก่คณะผู้จัดทำหนังสือประวัติศาสตร์ “ก่อนจะถึงวันนี้” ในเรื่องเดียวกันนี้ว่า

“...ก็พอดีคุณวรากร (พ.อ.นายวรากรบัญชา) เวลานั้นท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ตอนนั้นเข้าเรียกว่ากระทรวงเศรษฐกิจ เขาตั้งใจจะตั้งแบงก์ เพราะจอมพลสฤษดิ์ (สฤษดิ์ ธนะรัชต์) ตั้งแบงก์ทหารไทยขึ้นมา กระทรวงพาณิชย์ก็จะตั้งแบงก์บ้าง... ผมบอกว่า ตั้งแบงก์ไม่ใช่ง่ายนะ เวลานี้แบงก์กรุงเทพก็ต้องการเงินทุน เรามารวมกันคิดว่า ท่านก็ว่า เอ้ มันดีเหมือนกัน แต่ว่ารัฐบาลต้องถือหุ้น 60 เปอร์เซ็นต์นะ ผมก็บอกว่าเอา เราก็นี้กว่าเป็นไรถึงจะเสียดสีของเราแต่ขอให้แบงก์เจริญ จึงเปลี่ยนทุนเป็น 50 ล้านบาท ให้กระทรวงพาณิชย์เขาถือ 30 ล้าน คิดเป็น 60 เปอร์เซ็นต์ ตอนหลังๆ จึงค่อยๆ ซื้อเขามาเพราะรัฐบาลอยากขายทิ้ง”²⁵

แต่นักวิชาการอย่าง ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ กลับมีความเห็นในเรื่องนี้ว่าการที่รัฐบาลโดยกระทรวงเศรษฐกิจเข้าถือหุ้นในธนาคารกรุงเทพ จำกัด ถึงร้อยละ 60 พร้อมๆ มอบหมายให้ พ.อ.ศิริ สิริโยธิน เข้าดำรงตำแหน่งประธานกรรมการธนาคาร แทน พล.อ.เจ้าพระยารามราฆพ ครั้งนี้สืบเนื่องมาจากความไม่ไว้วางใจต่อ “กิจการของคนจีน” ในทหรสนะของรัฐบาลที่ยึดกุมแนวทางเศรษฐกิจชาตินิยม²⁶

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 101-102

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 101

นอกจากนี้ ในการประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นวิสามัญ ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2496 ของคณะกรรมการบริหารของธนาคารกรุงเทพซึ่งมี พล.อ.เจ้าพระยารามราชนพ เป็นประธานฯ ในที่ประชุมยังได้รายงานว่า²⁷

“... งานของเราไม่ก้าวหน้าไปตามที่โครงการ เพราะทุนเราน้อย เราทำงานไม่ได้เต็มที่ ดังนั้นเราได้รับเอกสิทธิ์มาอย่างหนึ่งที่จะเรียนให้ทราบว่า กระทรวงเศรษฐกิจจะได้นำร่วมทุนกับเราเพื่อทำให้ธนาคารของเรามีหลักฐานมั่นคงยิ่งขึ้น ท่านผู้ถือหุ้นจะเห็นว่า ท่านรัฐมนตรีและท่านอธิบดีกรมตำรวจจึงได้นำร่วมประชุมกับเราด้วย”

ท่านรัฐมนตรีที่เวลานั้นก็คือ พ.อ.ศิริ สิริโยธิน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ อดีตนายทหารยศ “พันตรี” แห่งกรมพาหนะทหารบก ที่ได้เข้าร่วมทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 กับ พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ ส่วนท่านอธิบดีกรมตำรวจ ก็คือ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยอยู่ด้วย

พล.อ.เจ้าพระยารามราชนพ ยังกล่าวต่อไปอีกว่า “.. ฐานะของธนาคารที่รัฐบาลถือหุ้นย่อมมีสิทธิดีกว่าธนาคารซึ่งไม่มีรัฐบาลถือหุ้น เพราะองค์การมาฝากเงินได้ เวลานี้เราไม่มีเงินขององค์การใด ๆ มาฝากเลย นอกจากนี้ กระทรวงเศรษฐกิจมีความประสงค์ที่จะให้เกิดความมั่นคงในทางเศรษฐกิจอีกด้วย เช่น ในการส่งออกสินค้าออก อาทิข้าว ธนาคารเป็นผู้ค้ำประกันการชำระเงิน บางธนาคารทำเรื่องยุ่งยากเกิดขึ้น เขาจึงต้องการใช้ธนาคารที่เขาควบคุมอยู่โดยใกล้ชิด นี้ย่อมเป็นประโยชน์ด้วยกันทุกๆ ฝ่าย” ในที่ประชุมครั้งนั้นนายชินยังได้กล่าวเสริมในที่ประชุมสรุปความได้ว่า ธนาคารฯ จำเป็นต้องมีรัฐบาลมาร่วมและต้องมีทุนมากเพื่อจะได้ มั่นคงและมีชื่อเสียงสู้กับธนาคารต่างประเทศได้ จึงเป็นความจำเป็นต้องร่วมทุนกับกระทรวงเศรษฐกิจ²⁸

หากจะวิเคราะห์ถึงการเข้าไปร่วมทุนกับธนาคารกรุงเทพ จำกัด ของภาครัฐในครั้งนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ได้ส่งผลโดยตรงต่อกลุ่มราชครูในการดึงเอาธนาคารซึ่งเป็นที่รวมของเงินจากทุกสาขาเข้ามารวมไว้ในที่เดียวกันซึ่งทำให้กลายเป็นวิสาหกิจไปในตัวเพราะรัฐถือหุ้นอยู่มากกว่า โดยเป็นที่ทราบกันอยู่ว่าในขณะนั้น กลุ่มราชครูมีอำนาจทางการเมืองอยู่ค่อนข้างสูงด้วยเหตุนี้จึงได้ใช้สถานการณ์ที่รัฐต้องการเข้าควบคุมระบบเศรษฐกิจของประเทศในยุคที่มีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีสร้างโอกาสและผลประโยชน์ให้กับตนเอง ทั้งยังมีการแข่งขัน

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 103

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 103-104

อย่างเห็นได้ชัดกับกลุ่มของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งในขณะนั้นได้กุมอำนาจทางการเมืองไว้ในมือ ด้วยเกรงว่าการที่ทางทหารได้ตั้งธนาคารทหารไทยขึ้นจะเป็นการดึงเอาเงินทุนภายในประเทศไปไว้อยู่กับกลุ่มทหารเสียหมด ก็จะเป็นการสร้างฐานทางเศรษฐกิจให้แก่กลุ่มทหารไป ดังนั้น เมื่อทางธนาคารกรุงเทพฯ มีความประสงค์ที่จะให้ทางกระทรวงเศรษฐกิจซึ่งขณะนั้นกลุ่มราชครูเข้าไปมีอำนาจอยู่เข้ามาร่วมทุนด้วย จึงเป็นโอกาสอันดียิ่งที่จะเพิ่มฐานทางเศรษฐกิจการเงินให้แก่กลุ่มของตนเอง ประกอบกับธนาคารกรุงเทพฯ ก็เป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจแก่ประชาชนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงทำให้ธนาคารกรุงเทพฯ เข้มแข็งกว่าธนาคารอื่นในระบอบนั้นจากการใช้เงินทุนของรัฐเข้าอุดหนุนทั้งในรูปการเข้าถือหุ้น การฝากเงิน และใช้เครดิตกับธนาคารซึ่งถือว่าเป็นการสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน ได้อย่างเห็นได้ชัดจนที่สุด ธนาคารกรุงเทพฯ จึงกลายเป็นฐานทางการเงินที่สำคัญให้กลุ่มของราชครูได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันได้รับบารมีจากการมีอำนาจของกลุ่มราชครูในการคุ้มครองและมีความสะดวกในการทำธุรกิจการเงินมากกว่าที่เคยเป็นมาแต่เดิม จากความร่วมมือกันระหว่างเอกชนและภาครัฐในครั้งนี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยแบบทุนนิยมโดยรัฐได้ชัดเจนที่สุด

ในการเข้าไปดำเนินธุรกิจร่วมกับชาวจีนครั้งนี้ นับได้ว่ากลุ่มราชครูทำได้ อย่างแนบเนียนที่สุด และดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป กล่าวคือ ได้เข้าไปสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจโดยเล็งเห็นว่าธุรกิจการค้าทุกประเภทนั้นมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การเงินเป็นสำคัญ จึงพยายามทำให้กลุ่มของตนเข้าไปพัวพันกับกลุ่มพ่อค้าธุรกิจการเงินโดยกระทำในฐานะตัวแทนของรัฐก่อน เมื่อปี พ.ศ. 2496 ซึ่งทำให้กิจการดังกล่าวรัฐได้เข้าไปมีส่วนอยู่ถึง 60 เปอร์เซ็นต์ เพื่อให้พ่อค้านักธุรกิจเกิดความมั่นใจว่ารัฐได้เข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจัง ในขณะที่เดียวกันขุนนางนักการเมืองใน “กลุ่มราชครู” โดยผ่านกระทรวงเศรษฐกิจได้นำเอาธนาคารกรุงเทพฯ จำกัด เข้าไปเป็นฐานอำนาจในทางเศรษฐกิจของกลุ่มได้สำเร็จ จะเห็นได้ว่าอีก 2 ปีต่อมา คือ ในปี พ.ศ. 2498 พล.ต.ศิริ สิริโยธิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจในฐานะที่เป็นตัวแทนจากรัฐบาลเข้าดำรงตำแหน่งประธานกรรมการธนาคารกรุงเทพฯ ในฐานะผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ ได้แถลงนโยบายเศรษฐกิจและการค้าของรัฐว่า นับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ธุรกิจการค้าต่างๆ ที่รัฐบาลถือหุ้นส่วนอยู่ เมื่อกิจการเจริญดีแล้วรัฐบาลก็จะมอบให้เอกชนดำเนินงานต่อไป พล.ต.ศิริ ได้แถลงเกี่ยวกับธนาคารกรุงเทพฯ จำกัด ซึ่งกระทรวงเศรษฐกิจถือหุ้นส่วนอยู่ด้วยว่า

“สำหรับธนาคารกรุงเทพฯ จำกัด นั้น คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ขายหุ้นที่รัฐถืออยู่ เป็นมูลค่า 15 ล้านบาท แต่ไม่ได้ขายให้ผู้หนึ่งผู้ใด คือ จะขายให้แก่ผู้ถือหุ้นด้วยกันก่อน ตามข้อบังคับของธนาคาร” ซึ่งก็สอดคล้องกับรายละเอียดที่ระบุไว้ในหนังสือประวัติของธนาคารกรุงเทพฯ ที่ว่าธนาคารได้ซื้อหุ้นจากกระทรวงเศรษฐกิจมาครั้งหนึ่ง เป็นจำนวน

15 ถิ่นบาทโดยบอกว่าเป็นเรื่องของนโยบายและความต้องการที่ตรงกันระหว่างรัฐบาลและทางธนาคารฯ และหากจะมองให้ลึกลงไปถึงหุ้นที่กระทรวงเศรษฐกิจเทขายกลับคืนให้กับธนาคารฯนี้ หุ้นดังกล่าวก็ยังคงอยู่ในมือของกลุ่มอำนาจทางการเมืองเดิม ก็คือ กลุ่มราชครู ที่มีบุคคลชั้นนำที่ถือครองอำนาจทางการเมืองอย่าง พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์, พล.ต.ศิริ สิริโยธิน, พล.ต.ประมาฆ อติเรกสาร และรวมทั้ง พล.ต.อ.พันธ์ศักดิ์ วิเศษภักดี เป็นแกนนำ เพียงแต่เป็นการแปรสภาพจากที่เคยถือหุ้นอยู่ในฐานะตัวแทนรัฐมาเป็นถือหุ้นในฐานะส่วนตัว จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจทางการเมืองดึงเอากลุ่มผลประโยชน์ภาคเอกชนให้เข้ามาอยู่ในกลุ่มของตนได้อย่างชัดเจนที่สุด ซึ่งสังคิต พิริยะรังสรรค์ ก็ได้วิเคราะห์และสรุปปฏิบัติการนับตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2495 เรื่อยมาจนถึงเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2498 ด้วยสายตาและทรรศนะของนักเศรษฐศาสตร์การเมืองว่า

“ . . . กลุ่มชอชราชครูขยายอิทธิพลเข้าไปในธนาคารกรุงเทพ จำกัด โดยแปรธนาคารกรุงเทพฯ จากธุรกิจเอกชนให้กลายเป็นรัฐวิสาหกิจในปี พ.ศ. 2496 สองปีต่อมาเมื่อธนาคารเจริญรุ่งเรืองขึ้นเป็นลำดับ กลุ่มชอชราชครูก็แปรธนาคารกรุงเทพฯ จากรัฐวิสาหกิจให้กลับเป็นวิสาหกิจของเอกชนอีกครั้งหนึ่ง”²⁹

จึงอาจกล่าวได้ว่า ในระยะเวลานั้น กลุ่มราชครูสามารถแสวงผลพวงแห่งความสำเร็จและความเจริญพัฒนาทั้งหลายทั้งปวงของธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้อย่างไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรมากนัก

1.1.3 การเข้าดำเนินธุรกิจด้วยการตั้งบริษัทของกลุ่มตนเอง

จากที่ได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนคุ้มครองให้กับกลุ่มบริษัทต่างๆ ของชาวจีน ทำให้กลุ่มราชครูเห็นช่องทางในการสร้างและขยายฐานในทางเศรษฐกิจ จึงได้หันมาตั้งบริษัทให้แก่กลุ่มของตนขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการให้ผลประโยชน์ตอบแทนแก่คณะรัฐประหาร ด้วยการออกเป็นมติคณะรัฐมนตรีให้สมาชิกคณะรัฐประหารไปดำรงตำแหน่งในรัฐวิสาหกิจและบางบริษัทที่เป็นกิจการได้ไม่เกินคนละ 2 แห่ง แต่หลังจากปี 2495 บรรดานายทหารที่มีอิทธิพลทางการเมืองได้เข้าไปเป็นกรรมการรัฐวิสาหกิจและบริษัทกิจการได้โดยไม่จำกัดเท่าที่ตนจะทำได้ และไม่มีแบบแผนใดอีกเลย

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 109-110

ในปี พ.ศ. 2493 พล.ต.ท.เผ่า ศรียานนท์ (ยศขณะนั้น) กับนายตำรวจอีก 6 นาย ได้ร่วมกันก่อตั้งบริษัทพิทักษ์สามัคคี จำกัด ถือเป็นบริษัทกึ่งราชการ มีกรมตำรวจถือหุ้นใหญ่อยู่ 2,105 หุ้น องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก 1,020 หุ้น พล.ต.อ.เผ่า 200 หุ้นที่เหลือเป็นของนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่และชั้นผู้น้อย และประชาชนทั่วไป 213 ราย การดำเนินธุรกิจของบริษัทนี้ก็คือเป็นนายหน้าค้าอาวุธให้แก่กรมตำรวจ ซึ่งบริษัทนี้สามารถประมูลขายอาวุธให้แก่กรมตำรวจได้เสมอ บริษัทดำเนินกิจการส่งหินให้กรมทาง และขอโควตาข้าวจากรัฐบาลเพื่อนำโควตาดังกล่าวไปขายแก่พ่อค้าส่งออกอีกทอดหนึ่ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2496 บริษัทได้ขยายกิจการออกไป โดยดำเนินการตั้งสินค้าจากต่างประเทศเข้ามา และส่งไปจำหน่ายยังสหกรณ์กรมตำรวจตามหัวเมืองต่าง ๆ และในปี พ.ศ. 2497 บริษัทได้ตั้งบริษัทในเครืออีกบริษัทหนึ่ง คือบริษัทอาภรณ์พาณิชย์ จำกัด ดำเนินธุรกิจตั้งสินค้าจากต่างประเทศเพื่อมาจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภค และตั้งโรงงานตัดเย็บเครื่องแบบของตำรวจ และเสื้อเชิ้ตออกจำหน่าย ธุรกิจของบริษัทพิทักษ์สามัคคี และอาภรณ์พาณิชย์เป็นเสมือนแหล่งสำหรับให้การอุปถัมภ์แก่นายตำรวจที่เป็นพรรคพวกของพล.ต.อ.เผ่า บรรดาตำรวจที่ใกล้ชิดหรืออัสวินของพล.ต.อ.เผ่าก็จะได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการในบริษัททั้งสองนี้³⁰

ในปี พ.ศ. 2495 กลุ่มชอชราชครูได้จัดตั้งบริษัทอุตสาหกรรมน้ำตาลแห่งประเทศไทย ทำการผูกขาดการส่งออกน้ำตาลที่มาจากโรงงานของเอกชนและโรงงานของรัฐเอง หลังจากที่ให้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ. 2497 โดยมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมการลงทุนจากในประเทศและต่างประเทศนั้น นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของรัฐครั้งนี้ไม่เป็นผลดีต่อการลงทุนจากต่างประเทศ เนื่องจากนโยบายนี้มีเบื้องหลังแอบแฝงเพราะมีการลงทุนจากต่างประเทศในช่วงปี พ.ศ. 2497-2500 เพียง 2 บริษัทเท่านั้น แท้ที่จริงแล้วไม่ได้ต้องการสนับสนุนจากเอกชนชาวไทยและชาวต่างประเทศ พระราชบัญญัติฉบับนี้ร่างขึ้นเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจของกลุ่มราชครูโดยเฉพาะ

³⁰ สังคีต พิริยะรังสรรค์, ทุนนิยมขุนนางไทย (พ.ศ. 2475-2503), (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2536), หน้า 191-192

ต่อมา ในวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2497 จอมพลผิน ชุณหะวัณ และ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จึงได้ร่วมกันก่อตั้งบริษัทเอกชนชื่อ บริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ โดยใช้อำนาจทางการเมืองผ่านกลไกของรัฐขอู้เงินจากต่างประเทศเพื่อมาดำเนินการค้าบริษัทของตน เป็นจำนวน 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นเงินไทยประมาณ 200 ล้านบาทผ่านธนาคารแห่งอเมริกา มีรัฐบาลเป็นผู้ค้ำประกันยอดเงินกู้นี้ โดยได้ใช้อำนาจของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังที่ได้ผลักดันให้กระทรวงการคลังค้ำประกันการลงทุนของบริษัทนี้ ดังที่ พ.อ.วรการบัญชา ได้เคยให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์สยามนิกร ว่า “พล.ต.อ.เผ่า ได้กล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีลอย ๆ ว่า ให้กระทรวงการคลังค้ำประกันการลงทุนของบริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ” บริษัทได้นำเงินมาสร้างโรงงานน้ำตาลสุพรรณบุรี โรงงานหินอ่อนสระบุรี โรงงานกระดาษบางพระ โรงงานน้ำตาลชลบุรี บริษัทกระสอบไทย บริษัทปอไทย บริษัทกระสอบอีสาน และได้มีการใช้อำนาจในการเป็นรัฐบาลในการเอื้ออำนวยต่อบริษัทดังกล่าวในลักษณะผูกขาด เช่น พลตรีศิริ สิริโยธิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ได้มอบหมายให้บริษัทปอเป็นผู้ผูกขาดการตั้งกระสอบเข้าจากต่างประเทศ เพื่อนำเข้ามาจำหน่ายแต่เพียงบริษัทเดียว³¹

เมื่อพิจารณาหลังปี พ.ศ. 2490 แล้ว จะเห็นว่าสมาชิกรัฐประหารต่างได้มีโอกาสเข้าเป็นกรรมการของวิสาหกิจต่าง ๆ มากมาย หรือได้รับเชิญให้เข้าเป็นประธานหรือที่ปรึกษาของบริษัทเอกชนที่ได้จัดตั้งขึ้นในลักษณะกึ่งราชการกึ่งอภิสิทธิ์เนื่องด้วยเพราะบรรดาสมาชิกเหล่านั้นสามารถให้ผลประโยชน์เกื้อกูลต่อกันหลายรูปแบบด้วยกันนับตั้งแต่การคุ้มครองไปจนถึงการได้รับอภิสิทธิ์ในการประกอบธุรกิจ ในช่วงปี พ.ศ.2491-2499 กลุ่มราชครูได้มีธุรกิจทั้งที่เป็นของตนเองและที่เป็นกรรมการร่วมอยู่จำนวนมากถึง 262 บริษัท³²

*เงินทุนจดทะเบียนของบริษัท ส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ จำกัด มีทั้งสิ้น 50,000,000 บาท แบ่งเป็น 500,000 หุ้น มีผู้ถือหุ้นเป็นนิติบุคคลและเอกชนในกลุ่มราชครู คิดเป็นจำนวนหุ้นถึง 373,000 บาท ในระยะเริ่มต้นจอมพลผิน และ พล.ต.อ.เผ่า ได้นำหุ้นเหล่านั้นมาแจกจ่ายแก่บุคคลที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่บริษัทฯ โดยมีต้องชำระเงินค่าหุ้นแก่บริษัทฯ เช่น จอมพลผิน 10,715 หุ้น พล.ต.อ.เผ่า 10,714 หุ้น พล.ท.บัญญัติ เทพหัสดิน 6,250 หุ้น พล.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ 6,250 หุ้น เป็นต้น

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 176-179

³² ราชกิจจานุเบกษา 2491-2500 ย่างใน ศิริรัตน์ ช่วงสกุล, “การขึ้นมาจับบทบาททางเศรษฐกิจของกลุ่มทหาร” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 159

อาจกล่าวที่สำคัญ ๆ ได้ดังนี้³³

จอมพลผิน ชุณหะวัณ บิดา

1. บริษัท กระสอบไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2494
2. บริษัท อุตสาหกรรมน้ำตาลแห่งประเทศไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2496
3. บริษัท ส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2497
4. บริษัท ส่งเสริมปอแห่งประเทศไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2497
5. บริษัท อุตสาหกรรมน้ำตาลชลบุรี จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2498
6. ธนาคารเกษตร จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2499
7. บริษัท ค้าไม้ทหารสามัคคี จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2501

พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งได้สมรสกับนางสาวอุดมลักษณ์ ชุณหะวัณ

1. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2491
2. บริษัท พัทธภัณฑ์สามัคคี จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2493
3. บริษัท ไทยนิคมพาณิชย์	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2493
4. บริษัท กระสอบไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2494
5. ธนาคารไทยพาณิชย์	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2495
6. บริษัท เอเชียเทรด จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2495

ในระยะเริ่มแรก รัฐบาลได้ตระหนักดีว่าธุรกิจบางประเภทคนไทยไม่สามารถจะเข้าไปทำกิจการใหญ่ได้ ทั้งนี้เพราะต้องใช้เงินทุน และความชำนาญสูง ดังนั้นรัฐจึงได้เข้าดำเนินการเองโดยใช้วิธีการเข้าควบคุมธุรกิจประเภทสำคัญ ๆ ไว้ และอาจให้ชาวจีนในไทยที่สามารถจะลงทุนได้เข้ามาดำเนินงาน แต่หุ้นส่วนที่รัฐบาลถืออยู่จะมีมากกว่าคนต่างชาติหรือกลุ่มเอกชน วิธีการดังกล่าวจึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของระบบทุนนิยมและการผูกขาดโดยรัฐ ต่อมาเมื่อเกิดรัฐราชการอย่างเต็มตัว กลุ่มผู้นำ เช่น กลุ่มผิน-เผ่า กลุ่มสฤษดิ์ จึงได้เข้าควบคุมการค้าในลักษณะเดียวกันนี้ขึ้นอีกหลายประเภท เช่น บริษัท ข้าวไทย จำกัด (พ.ศ. 2481) มีกระทรวงการคลังและกระทรวงเศรษฐกิจ เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่อยู่ บริษัท จังหวัด จำกัด (พ.ศ. 2483) ให้กรมสรรพสามิตถือหุ้นร้อยละ 51 และผูกขาดสินค้าสรรพสามิต เป็นต้น

³³เสถียร จันทิมาธร, ทหาร"นัก"ประชาธิปไตย ชาตินาย ชุณหะวัณ (กรุงเทพมหานคร: แพลนพับลิชชิ่ง จำกัด, 2532), หน้า 105-106

7. บริษัท กระสอบอีสาน จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2496
8. บริษัท อุตสาหกรรมน้ำตาลแห่งประเทศไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2496
9. บริษัท อยุรยาพาณิชย์ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2496
10. บริษัท ส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2497
11. บริษัท อารณภัย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2497
12. บริษัท น้ำตาลราชบุรี จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2498
13. บริษัท สหสามัคคีค้าสัตว์ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2498

พล.ต.ประมาธ อดิเรกสาร สมรสกับ นางสาวเจริญ ชูพะวัน

1. บริษัท ผดุงสินพาณิชย์ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2494
2. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2495
3. บริษัท เดินเรือทะเล จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2496
4. บริษัท เดินเรือไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2496
5. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2499
6. บริษัท หินอ่อน จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2499

นายอรุณ ทัพพะรังสี สมรสกับนางสาวพร้อม ชูพะวัน

1. บริษัท ประมุงไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2494

นายเฉลิม เชื้อวสกุล สมรสกับนางสาวพรสม ชูพะวัน

1. บริษัท ส่งเสริมปอแห่งประเทศไทย จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2497

พ.อ.ชาติชาย ชูพะวัน บุตรชายคนเล็ก

1. บริษัท สามัคคีก่อสร้าง จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2495
2. บริษัท ทหารสามัคคี จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2496
3. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2499
4. ธนาคารเกษตร จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2499
5. บริษัท หินอ่อน จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2499
6. บริษัท ค้าไม้ทหารสามัคคี จำกัด	เข้าเป็นกรรมการเมื่อ พ.ศ.2499

จากวิธีในการดำเนินธุรกิจทั้งในด้านส่วนตัวและในด้านครอบครัวของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จะเห็นได้ว่าพล.ต.อ.เผ่า ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของฐานทางเศรษฐกิจ ที่มีส่วนสนับสนุนให้ตนสามารถดำรงอยู่ในตำแหน่งในทางการเมืองและทางราชการ (ตำรวจ) ได้อย่างมั่นคงถาวร จึงได้ใช้ความสนิทสนมและระบบอุปถัมภ์ในระดับครอบครัวซึ่งมีสถานภาพ เป็นบุตรเขยของจอมพลผิน ชุณหะวัณ ด้วยการมีหุ้นส่วนในกิจการของจอมพลผิน และการที่ได้ ดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจซึ่งมีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายทั่วราชอาณาจักรและ ควบคุมกองกำลังตำรวจที่ถือกฎหมายและอาวุธอยู่ในมือสามารถให้คุณให้โทษแก่ประชาชนได้ สร้างบารมีให้กับตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็ได้ใช้อิทธิพลแฝงจากการมีอำนาจนั้นเข้าไปแทรกแซง และควบคุมรัฐวิสาหกิจของรัฐ รวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางธุรกิจกับกลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจ ในลักษณะกึ่งบังคับกึ่งได้รับการเชื้อเชิญโดยเกื้อกูลกันในรูปแบบให้ประโยชน์ในทางการคุ้มครอง จากการคุกคามจากกลุ่มอิทธิพลอื่น เพื่อเป็นพื้นฐานในการเข้าดำเนินธุรกิจด้วยการตั้งบริษัท ของกลุ่มตนเองในที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 ฐานทางเศรษฐกิจของกลุ่มชอยราชครู ผืน-เผ่า แยกตามประเภทธุรกิจ

ภาคการเงินการธนาคาร	ภาคอุตสาหกรรม	ภาคพาณิชย์กรรม
1. ธนาคารพาณิชย์	1. บริษัท ประมงไทย จำกัด	1. บริษัท พัทธ์คามัคคี
2. ธนาคารกรุงเทพจำกัด	2. บริษัท เคนเรือทะเล จำกัด	2. บริษัท ศรีอยุธยาพาณิชย์
3. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา	3. บริษัท เคนเรือไทย จำกัด	3. บริษัท ค้าไม้ทหารสามัคคี
4. ธนาคารเกษตรกรรม	4. บริษัท ไทยท่า จำกัด	4. บริษัท ค้าสัตว์ทหารสามัคคี
5. บริษัทไทยประสิทธิ ประกันภัย จำกัด	5. บริษัท กระสอบไทย จำกัด	5. บริษัท ค้าต่างประเทศ ทหารสามัคคี
6. บริษัทเอเชียทรัสต์ จำกัด	6. บริษัท สามัคคีก่อสร้าง จำกัด	6. บริษัท กรุงเทพสหการ
7. บริษัท ศรีอยุธยา จำกัด	7. บริษัท ปานไทย จำกัด	7. บริษัท ค้าสัตว์เอ็กซ์พอร์ต
8. บริษัทวิเทศประกันภัย จำกัด	8. บริษัท กระสอบอีสาน จำกัด	
9. บริษัทประกันชีวิตศรีอยุธยา จำกัด	9. บริษัท อุตสาหกรรมน้ำตาล แห่งประเทศไทย จำกัด	
10. บริษัทประกันชีวิตบูรพา จำกัด	10. บริษัท ปอไทย จำกัด	
	11. บริษัท ส่งเสริมเศรษฐกิจ แห่งชาติ จำกัด	
	12. บริษัท ส่งเสริมปอ แห่งประเทศไทย จำกัด	
	13. บริษัท อารักษ์พานิช จำกัด	
	14. บริษัท หินอ่อน จำกัด	
	15. บริษัท อุตสาหกรรมน้ำตาล ชลบุรี จำกัด	

ที่มา : รัศมี หาญวงวงศ์, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบพึ่งพิงกับโครงสร้างภายในของไทย,
(สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการระหว่างประเทศและการทูต มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2533), หน้า 139

ดังที่ได้กล่าวถึงการเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจของกลุ่มราชครูด้วยวิธีการใน 3 ลักษณะข้างต้น รวมถึงวิธีการดำเนินการทางเศรษฐกิจของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ในฐานะที่เป็นกลไกที่สำคัญที่กลุ่มราชครูที่ทำให้การดำเนินงานด้านธุรกิจการค้าเป็นไปด้วยความสะดวกยิ่งขึ้นนั้น ทำให้สามารถมองเห็นถึงปรากฏการณ์ของการเมืองไทยในช่วงระยะเวลาดังกล่าวที่กิจการด้านธุรกิจการค้าตกอยู่ในกลุ่มของผู้ปกครอง ผู้นำทางการเมืองหรือกลุ่มคณะรัฐประหารโดยได้ใช้อำนาจผ่านทางกลุ่มผลประโยชน์ของตนภายใต้ระบบอุปถัมภ์ โดยใช้ทั้งวิธีการที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย เพื่อได้ให้มาซึ่งผลประโยชน์สำหรับตนเองและพวกพ้องซึ่งจะส่งผลกระทบต่อตัวผู้นำในรูปของความจงรักภักดีและเสถียรภาพทางการเมือง อันจะทำให้คงอยู่ในอำนาจได้ต่อไป ตราบเท่าที่ยังสามารถเกื้อกูลผลประโยชน์ระหว่างกันได้

ฐานอำนาจทางเศรษฐกิจของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งมีบทบาททางการเมืองที่ดำรงตำแหน่งเป็นถึงรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยและข้าราชการประจำในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจซึ่งมีอำนาจในทางกฎหมายอย่างเต็มทีนั้น ได้เริ่มต้นอย่างเห็นได้ชัดเจนจากการที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการของธนาคารกรุงเทพ จำกัดซึ่งมีนายชิน โสภณพนิช เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่ กิจการของธนาคารพาณิชย์นั้นมีความจำเป็นต้องอาศัยอำนาจทางการเมืองในการดำเนินงานธุรกิจให้คงอยู่ได้เพราะกิจการจะดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและมีผลประโยชน์ที่ดีนั้นขึ้นอยู่กับธุรกิจในประเทศให้ความไว้วางใจมากน้อยเพียงใด ถ้าบริษัทให้ความไว้วางใจสูงตัวเงินที่ผ่านเข้า-ออกธนาคารซึ่งอยู่ในฐานะเป็นสื่อกลางในการฝาก-รับ ก็จะมีการหมุนเวียนที่คล่องตัวหรือที่เรียกว่าเกิดสภาพคล่อง ผู้ประกอบการสามารถได้ผลกำไรจากการทำหน้าที่ตรงนี้

ในการสร้างเครือข่ายกลุ่มผลประโยชน์ของกลุ่มราชครูนั้น เฟรด ริกส์ ได้ชี้ให้เห็นในทำนองเดียวกันนี้ว่า ในระบบการเมืองที่ข้าราชการเข้าควบคุมอำนาจทางการเมือง ในลักษณะที่เรียกว่า ฮามาตยาธิปไตยหรือรัฐราชการ (bureaucratic polity) นั้น กลุ่มผู้นำทหารหรือตำรวจมักจะป้องกันไม่ให้กลุ่มธุรกิจเข้ามามีบทบาทมากเกินไปทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง ด้วยการเข้าควบคุมกวดขันการดำเนินธุรกิจในรูปแบบต่าง ๆ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ถูกสร้างขึ้นมาก็เพื่อจำกัดไม่ให้ได้รับประโยชน์จากการประกอบการอย่างเต็มที่ ทำให้ภาวะพึ่งพิงระหว่างกลุ่มนายทุนและข้าราชการเกิดขึ้น ในลักษณะต่างตอบแทนกันโดยนายทุนเสนอผลประโยชน์จากการประกอบการให้ และข้าราชการในฐานะผู้มีอำนาจก็ใช้วิธีการเลือกปฏิบัติ คือ จะให้สิทธิพิเศษแก่พรรคพวกของตนในขณะที่พ่อค้านักธุรกิจที่คนอื่นที่ไม่ใช่พวกพ้องจะไม่ได้รับหรือยินยอมให้นักธุรกิจบางคนกระทำละเมิดต่อกฎหมาย เพื่อแลกเปลี่ยนกับผลตอบแทนทางการเงิน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระบบอุปถัมภ์ของไทยที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว ริกส์ ได้เรียกความสัมพันธ์เช่นนี้ว่า "ความร่วมมือกันเชิงปฏิปักษ์ (antagonistic cooperation)" ซึ่งประกอบด้วยนักธุรกิจชั้นนำ ข้าราชการพลเรือนระดับสูง และนายทหารผู้กุมอำนาจในกองทัพ

จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ธนาคารพาณิชย์ต้องอาศัยอำนาจทางการเงินที่มีอยู่เพื่อแสวงหาอิทธิพลทางการเมืองเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอีกทอดหนึ่ง ขณะเดียวกันผู้มีอำนาจทางการเมืองก็อาศัยอำนาจที่มีอยู่ในการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้เช่นเดียวกัน เงินจึงถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการรักษาเสถียรภาพของการปกครองแบบเผด็จการซึ่งเป็นสะท้อนของความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจเงินและผู้มีอำนาจการเมืองในลักษณะที่เกื้อกูลช่วยเหลือหรือแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์กับนายชิน โสภณพานิช จึงเป็นความสัมพันธ์เชิงผู้อุปถัมภ์กับผู้ได้อุปถัมภ์ ดังที่นายที.เอช.ซิลค็อก (T.H. Silcock) นักเศรษฐศาสตร์ ชาวออสเตรเลีย ได้เคยให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องการเงินและการธนาคารในประเทศไทยไว้สรุปได้ว่า ธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นธนาคารที่มีอำนาจทางการเมืองมากที่สุดในเมืองไทย ส่วนหนึ่งเพื่อขยายธุรกิจของตนด้วยวิธีการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่สามารถควบคุมได้และอีกส่วนหนึ่ง เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของประธานธนาคารนี้ (จอมพลประภาส จารุเสถียร) โดยเขาได้มองว่า ธนาคารนี้พยายามแสวงหาอิทธิพลทางการเมือง เนื่องจากว่าในสมัยหนึ่งธนาคารกรุงเทพมีนักการเมืองเป็นกรรมการอยู่เป็นจำนวนมาก ประกอบด้วยรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพาณิชย์และประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งเท่ากับเป็นการฝักฝายการเมืองอย่างเต็มตัว³⁴ จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าหลังจากที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใน พ.ศ. 2500 กิจการของธนาคารนี้จึงซบเซาลง

โดยปกติแล้ว ขนาดของการประกอบการในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้น จะต้องมีการขยายตัวตลอดเวลา ทั้งนี้เนื่องจากสภาพการแข่งขันทำให้ธุรกิจจำเป็นต้องปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน และแสวงหาความได้เปรียบในการแข่งขันเพื่อให้ได้เปรียบคู่แข่ง และสร้างอำนาจการผูกขาดขึ้น การขยายตัวของธุรกิจดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยเงินในการขยายกิจการ และแสวงหาความได้เปรียบ และส่วนใหญ่อำนาจทางเศรษฐกิจจะตกอยู่ในมือของธนาคารพาณิชย์ และธุรกิจขนาดใหญ่ซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย แต่ในทางเศรษฐศาสตร์นั้น รัฐบาลมีความจำเป็นต้องเข้าควบคุมการจัดสรรการใช้เงินทุนหรือทรัพยากรของสังคมให้เป็นไปตามความต้องการของประเทศเป็นหลัก เพราะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างในฐานะความเป็นอยู่ของ

³⁴ รั้งสรรค์ ธนะพรพันธ์, "ธนาคารพาณิชย์กับปลิงดูดเลือดสังคมไทย" สังคมศาสตร์ปริทัศน์

คนในสังคมอย่างมากมายและเป็นบ่อเกิดของความไม่ยุติธรรมต่าง ๆ ในสังคมอันนับได้ว่าเป็นผลเสียดต่สังคมส่วนรวม กลุ่มราชครูอันมีจอมพลผิน ชูณหะวัณ และพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ทราบถึงยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจข้อนี้ดีเพราะหากสามารถเข้าครอบครองธุรกิจในระดับใหญ่ ๆ ได้ก็จะส่งผลโดยตรงต่อธุรกิจในระดับย่อย ๆ ลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับประกอบการของเอกชน สามารถนำเงินฝากไปจัดสรรให้กู้แก่ผู้ประกอบการประเภทต่าง ๆ จึงได้ใช้มาตรการของรัฐที่ถือหลักว่าธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้การดำเนินธุรกิจของประชาชนเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วชักรองให้ธนาคารพาณิชย์ดำเนินกิจการไปในทิศทางที่สังคมต้องการ และสามารถใช้มติของมหาชนบีบบังคับให้ธนาคารพาณิชย์มีความรับผิดชอบต่อสังคม³⁵ จึงเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้นายชิน โสภณพานิช ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจอย่างสูงในธนาคารกรุงเทพ จำกัด จำเป็นต้องเชื่อใจให้กลุ่มราชครู โดยเฉพาะพล.ต.อ.เผ่า ซึ่งมีอำนาจทางการเมืองสูงในขณะนั้นเข้าร่วมเป็นกรรมการบริหารธนาคาร และในตำแหน่งกรรมการบริหารฯ นี้ก็จะมีผลประโยชน์ตอบแทนทั้งในรูปเงินประจำเดือนและผลประกอบการประจำปี นอกจากนี้ยังมีโอกาสที่จะกู้เงินของธนาคารไปประกอบกิจการส่วนตัว และยังสามารถรับการสนับสนุนจากทางธนาคารฯ ไปใช้ในทางที่เป็นประโยชน์แก่รัฐบาลอีกด้วย เนื่องจากในขณะนั้นธนาคารพาณิชย์ให้ความเกรงใจผู้มีอำนาจในรัฐบาลมาก เพราะสามารถที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ออกมาควบคุมกิจการธนาคารได้ทุกเมื่อ ซึ่งเงินที่ใช้ในการตอบแทนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้นและการสนับสนุนในกิจการของตำรวจส่วนหนึ่งก็มาจากธนาคารกรุงเทพ จำกัด นี้เอง

ฉะนั้น หากสังเกตในการเข้าไปมีส่วนร่วมในรัฐวิสาหกิจ ธุรกิจกับกลุ่มพ่อค้า กิจการธนาคารพาณิชย์ในช่วงเวลาดังกล่าว (พ.ศ. 2491-2500) จึงพบว่า การสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจของกลุ่มราชครูเป็นผลโดยตรงมาจากอำนาจทางการเมืองของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่มีอยู่สูงในขณะนั้นและเกิดขึ้นในรูปแบบเดียวกันคือ การใช้กฎหมายสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเอง เช่น การตราพระราชบัญญัติ หรือกฎหมายฉบับต่าง ๆ ออกมาเพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ฝ่ายตนและพวกพ้องของตน โดยให้รัฐบาลมีอำนาจที่จะเข้าไปควบคุมในกิจการต่าง ๆ ได้ ซึ่งในข้อนี้ พล.ต.อ.เผ่าย่อมรู้ดีว่าควรจะทำออกกฎหมายในลักษณะเช่นไร ส่วนวิธีปฏิบัตินั้นก็ไม่ใช่เรื่องที่เกิดความสามารถเพราะ พล.ต.อ.เผ่า สามารถควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

³⁵ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, “ธนาคารพาณิชย์กับอำนาจทางเศรษฐกิจ” สังคมศาสตร์ปริทัศน์

เสียงข้างมากในสภาให้มาเป็นฝ่ายเดียวกับรัฐบาลในนามของคณะกรรมการนิติบัญญัติหรือพรรคเสรีมนักคิดลาได้อยู่แล้ว จากนั้นหากเจ้าของธุรกิจคนใดไม่ให้ความเกรงใจหรือไม่เห็นพ้องตามที่รัฐบาลได้ขอความร่วมมือก็จะต้องถูกจับกุมในข้อหาทำผิดต่อกฎหมายอันมีกลไกตำรวจเป็นผู้ปฏิบัติ จนสามารถบีบบังคับให้เจ้าของธุรกิจเหล่านั้นต้องเข้ามาอาศัยอยู่ภายใต้การคุ้มครองของฝ่ายรัฐบาล (หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการดึงเอาผู้มีอำนาจทางการเมืองฝ่ายรัฐบาลเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจนั่นเอง) เมื่อตนเองหรือพวกพ้องได้มีโอกาสเข้าไปเป็นกรรมการบริหารหรือมีส่วนร่วมในกิจการของธุรกิจเหล่านั้นแล้ว ก็สามารถใช้ความชอบธรรมของกฎหมายอีกเช่นกันในการที่จะกำหนดวิธปฏิบัติหรือสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นเพื่อให้เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อฝ่ายตน เพราะยิ่งกิจการมีกำไรดีส่วนแบ่งหรือผลประโยชน์ที่จะได้รับก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ด้วยลักษณะการเช่นนี้จึงทำให้เราสามารถเห็นถึงรูปแบบการสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การดำเนินการค้าอีกรูปแบบหนึ่งเป็นไปอย่างลับๆ คือ ไม่มี การแสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจน นั่นคือ การค้าแบบผิดกฎหมายซึ่งสามารถสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจได้อย่างรวดเร็ว เพราะไม่ต้องเสียภาษีให้แก่รัฐ อันนำไปสู่ความมั่นคงของฐานอำนาจทางการเมือง ซึ่งกิจการที่จะกล่าวในลำดับต่อไปคือ การค้าฝิ่น

1.2 การดำเนินการค้าฝิ่นเถื่อน

การดำเนินการค้าฝิ่นก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ใช้เป็นช่องทางในการหารายได้เข้าสู่ตนเองเพื่อใช้ในการสร้างอาณาจักรตำรวจ และบำรุงฐานของตนเองในทางการเมือง เพราะพล.ต.อ.เผ่า ย่อมตระหนักดีว่าในการที่จะสร้างอำนาจและรักษาอำนาจให้คงอยู่ต่อไปได้นั้น ทุนทรัพย์เป็นปัจจัยที่สำคัญตัวหนึ่งที่จะทำให้กิจกรรมทางการเมืองและความเข้มแข็งขององค์กรตำรวจทั้งในตัวเองและตัวบุคลากรเกิดขึ้นได้ ดังนั้นการจะอาศัยแค่เพียงเงินงบประมาณหรือแม้กระทั่งเงินราชการลับอย่างเดียวยังคงไม่เพียงพอต่อการสร้างฐานอำนาจที่ยิ่งใหญ่ในระดับประเทศเช่นนี้ และการที่จะมีทุนทรัพย์จำนวนมหาศาลมาใช้จ่ายในลักษณะดังกล่าวได้นั้นจำเป็นต้องมีฐานทางเศรษฐกิจเป็นส่วนตัว เมื่อเป็นเช่นนี้วิธีการใดก็ได้ที่ไม่ทำให้ประชาชนต้องเดือดร้อนหรือต้องถูกเบียดเบียนจนเกินไปจึงนับว่าเป็นวิธีที่สามารถนำมาใช้ได้ เกี่ยวกับเรื่องการค้าฝิ่นไม่มีหลักฐานแน่ชัดที่จะระบุลงไปได้ว่า พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เพื่อหารายได้มาใช้จ่ายในทางการเมืองและตอบแทนแก่บรรดาตำรวจเหล่าอัศวินและลูกน้องคนสนิทหรือไม่ แต่จากสถานการณ์แวดล้อมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบางอย่างก็พอจะเป็นข้อสันนิษฐานที่น่าเชื่อได้ว่า การค้าฝิ่นของตำรวจเพื่อรายได้ให้กับ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ มีอยู่จริง

ฝิ่นได้เข้ามาสู่ประเทศไทยในสมัยใดไม่ปรากฏแน่ชัด แต่หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสมัยพระเจ้าอยู่หัวใน ปี พ.ศ. 1903 ที่มีบทบัญญัติในการลงโทษผู้สูบฝิ่นแต่เป็นโทษที่ไม่มากมายนักเป็นแต่เพียงให้เกิดความอับอายด้วยการจำคุกเพื่อให้เลิกได้เท่านั้น นิติการสูบฝิ่นนั้นติดมากับชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงอนุญาตให้พ่อค้าชาวจีนค้าฝิ่นกับชาวจีนได้ กฎหมายที่เกี่ยวกับการห้ามค้าฝิ่นได้ปรากฏชัดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 2 บทลงโทษเริ่มรุนแรงขึ้นถึงขั้นริบเมียและลูก ตลอดจนส่งไปเป็นคนดูแลเลี้ยงช้างก็มี ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 บทลงโทษรุนแรงมากกว่าที่ผ่านมาถึงขั้นประหารชีวิตต่อผู้ค้าฝิ่น ในปี พ.ศ. 2382 ถึงกับมีการออกประกาศถึง 9,000 ฉบับ แจกจ่ายไปตามหัวเมืองเพื่อให้เลิกขายฝิ่นและสูบฝิ่น ปัญหาเรื่องการค้าฝิ่นค่อยลดความรุนแรงลงไปในปลายสมัยรัชกาลที่ 3 แต่ฝิ่นก็สามารถเป็นสินค้าที่ถูกกฎหมายได้ในสมัยรัชกาลที่ 4 ในระยะดังกล่าวประเทศไทยได้ทำสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้กับประเทศอังกฤษ จึงเกิดการลักลอบค้าฝิ่นของคนในบังคับของชาวต่างชาติขึ้น ประเทศไทยไม่สามารถดำเนินการทางกฎหมายได้ รัชกาลที่ 4 จึงทรงเปลี่ยนนโยบายเสียใหม่ให้การค้าฝิ่นเป็นเรื่องที่ถูกกฎหมาย แต่ต้องจำกัดในหมู่ชาวจีนเท่านั้น ซึ่งการออกกฎหมายดังกล่าวทำให้สามารถเก็บภาษีฝิ่นได้มาก การค้าฝิ่นดำเนินอย่างถูกต้องตามกฎหมายต่อมา จนในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการจัดตั้งโรงงานฝิ่นขึ้นมาขอมให้มีการจำหน่ายฝิ่นอย่างถูกกฎหมายแต่ต้องรับใบอนุญาตพิเศษ ปรากฏว่ามีโรงงานฝิ่นในกรุงเทพฯ ถึง 3,000 แห่ง เพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีถึง 1,200 แห่ง วัดจุดดิบที่ได้ส่วนใหญ่ก็มาจากอินเดีย ประมาณกันว่าผู้ติดฝิ่นในประเทศไทยสูงถึง 200,000 คน ในสมัยรัชกาลที่ 6³⁶

ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องฝิ่นได้ลดลง ในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 7 รัฐบาลได้ออกกฎหมายเลิกการสูบฝิ่นทั่วราชอาณาจักร โรงงานฝิ่นได้ถูกปิดไปถึง 2,000 แห่ง แต่ยังคงมีหลงเหลืออยู่บ้าง ทำให้ปริมาณความต้องการสถานที่จำหน่ายและสูบฝิ่นของลูกค้ายังถึง 8,900 คนต่อวัน ต่อมาหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ และคณะกรรมการยาเสพติดเบื้อเมาต่าง ๆ ได้เรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ เลิกการผลิตฝิ่นทั่วโลก โดยเฉพาะบริเวณสามเหลี่ยมทองคำและในตุรกี และได้มีการกล่าวหาว่า ไทยเป็นเพียงประเทศเดียวที่รัฐบาลให้การสนับสนุนการค้าฝิ่นอยู่จนในที่สุด รัฐบาลไทยได้ออกพระราชบัญญัติฝิ่นขึ้น เพื่อกำหนดโทษแก่ผู้ลักลอบซื้อขายและสูบให้มากยิ่งขึ้น

³⁶ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, "ความเป็นมาของขบวนการค้าฝิ่นในเมืองไทย" สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ในปี พ.ศ. 2494 สหประชาชาติได้ส่งนายกิลเบิร์ต เยตส์ เลขาธิการคณะกรรมการยาเสพติดให้โทษเข้ามาแนะนำให้ลดการผลิตฝิ่นลงซึ่งในระยะดังกล่าวประเทศไทยยังไม่ได้ประกาศเลิกฝิ่น³⁷

สำหรับประเทศไทย ขบวนการค้าฝิ่นที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กับการเมืองไทย ไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทของทหารที่มีต่อการเมืองซึ่งเริ่มต้นนับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา และมาปรากฏชัดเจนในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำรัฐประหาร พ.ศ. 2490 อำนาจทางการเมืองจึงได้ตกอยู่กับกลุ่มทหารนับแต่นั้นเป็นต้นมา

ระหว่างปี พ.ศ. 2490-2500 การเมืองไทยถูกครอบงำด้วยการต่อสู้ระหว่างกลุ่มของเผ่ากับสตงคดี ทั้งสองคนต่างเป็นคนที่ยอมพล ป. พิบูลสงคราม สนับสนุนให้ขึ้นมาเป็นอำนาจหลังการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2490 เพื่อช่วยกันครองเมือง เพราะกลุ่มของจอมพล ป. เองก็อ่อนแอเกินกว่าที่จะทำเองได้ ซึ่งมีการแบ่งสรรปันส่วนผลประโยชน์ด้านต่าง ๆ กันเป็นคิบดี โดยไม่มีการกินแบ่งแกล้งใจอะไรกันนัก (กล่าวคือ ทางพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ มีกำลังตำรวจ 40,000 คน ส่วนของจอมพลสตงคดี ธนระวีร์ มีกำลังทหารในมือ 45,000 คน) จนกระทั่งไม่ลงรอยกันในเรื่อง ฝิ่น³⁸

มูลเหตุสำคัญที่ทำให้ไทยต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่อง ฝิ่น จนกระทั่งเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างขั้วอำนาจระหว่างเผ่า กับสตงคดี เริ่มต้นจากการที่รัฐบาลไทยอนุญาตให้มีการปลูกฝิ่นทางภาคเหนือเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2490 เพื่อให้ได้ฝิ่นมาใช้เพียงพอกับความต้องการ (เนื่องจากในระบอบนั้นรัฐบาลมีรายได้จากการเก็บภาษีฝิ่น) สมัยนั้นเมืองไทยยังมีโรงงานประชาชนเข้าโรงงานฝิ่นกันได้อย่างเสรี มีโรงงานอยู่ทั่วกรุงหลายแห่ง สถานที่โรงงานก็เป็นสถานที่

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31

³⁸ อานวยชัย ปฏิพัทธ์, "ฝิ่นในเมืองไทย : ผลพวงแห่งความสำเร็จ" จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 3 (ตุลาคม-ธันวาคม 2518) : 5

*หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝิ่นได้กลายเป็นรายได้สำคัญของรัฐบาลไทยอยู่ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของการค้าฝิ่นเถื่อนเกิดขึ้นอย่างมากมาย โดยเฉพาะในกลุ่มของผู้มีอำนาจ ในฐานะที่ตำรวจเป็นผู้ควบคุมการบังคับใช้กฎหมาย พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จึงเป็นผู้ปราบปรามการค้าฝิ่นเถื่อนโดยตรง ในขณะที่ตัวเขาเองก็มีช่องโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์จากอำนาจหน้าที่ดังกล่าว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเงินที่ได้มาเป็นทุนส่งเสริมกลไกทางการเมือง และทางตำรวจ จนกระทั่งคณะรัฐบาลชุดจอมพล ป. ได้มีคำสั่งให้เลิกขายและใช้ฝิ่นตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2499 และต่อมาได้ยึดเวลาออกไปอีก 1 ปี จึงเห็นได้ธุรกิจฝิ่นในช่วงนี้ยังเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายอยู่ เพียงแต่ถูกควบคุมโดยรัฐบาล

ที่ตำรวจเข้าไปหาข่าวได้หลายประการ พวกนักเลงขี้อาและนักเลงต่าง ๆ ก็ใช้โรงยาเป็นที่พบปะกัน เหมือนกัน ตำรวจจึงทำตัวเป็นนักเลงฝิ่นเข้าไปคลุกคลีหาข่าวได้ง่ายวิธีหนึ่ง³⁹ ทำให้พวกแมว ซึ่งเดิมปลูกฝิ่นเป็นอาชีพอยู่แล้วพากันอพยพมาปลูกฝิ่นกันเป็นจำนวนมาก ประกอบกับภูมิประเทศก็เอื้ออำนวย จึงส่งผลให้การปลูกฝิ่นขยายตัวอย่างรวดเร็ว นำรายได้มาสู่ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันการปลูกฝิ่นได้แถบภูเขาในเขตไทยใหญ่ก็เพิ่มขึ้น เพราะไทยใหญ่ซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลพม่าได้ใช้ฝิ่นเป็นฐานในการต่อสู้กับรัฐบาลพม่า และในราวต้นปี พ.ศ.2493 บรรดาทหารก๊กมินตั๋ง ซึ่งถอยร่นจากการสู้รบกับจีนคอมมิวนิสต์มาตั้งมั่นเป็นกองทัพพลัดถิ่นอยู่ในเขตไทยใหญ่ก็เริ่มการค้าฝิ่นขึ้นด้วย เนื่องจากในสมัยสงครามรบกับญี่ปุ่นและจีนคอมมิวนิสต์ ทหารก๊กมินตั๋งเขตนี้ได้รับขูทศสมภารระสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาผ่านประเทศไทย ดังนั้นเมื่อสงครามสงบ กรุงเทพฯ จึงกลายเป็นแหล่งกลางในการติดต่อหาตลาดขายฝิ่นให้แก่กองทัพทหารก๊กมินตั๋ง⁴⁰

จุดมุ่งหมายทางการเมืองของพวกก๊กมินตั๋งในเมืองไทย คือ พยายามรวบรวมการสนับสนุนจากชาวจีนโพ้นทะเล โดยเฉพาะจากคนรวยๆ เพื่อต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์ ความจริงแล้วก่อนหน้าที่จะเกิดมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในจีน ก๊กมินตั๋งได้รับความนิยมนอกจากคนจีนในไทยอย่างมาก แต่หลังจากมาเซตุงมีชัยบนแผ่นดินใหญ่แล้ว ความผันแปรในหมู่คนจีนบางกลุ่มก็เริ่มหันเหไปนิยมจีนคอมมิวนิสต์ ทำให้ย่านเขาวราชซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีคนจีนอาศัยอยู่มากย่านหนึ่งมีความไม่สงบเกิดขึ้นระหว่างฝ่ายที่นิยมรัฐบาลก๊กมินตั๋งของเจียงไคเช็ค และที่นิยมขบวนการคอมมิวนิสต์อยู่บ่อยครั้ง ถึงขนาดที่ต้องตั้งกรรมการผสมจีน-ไทย ดูแลความสงบเรียบร้อย รัฐบาลไทยในระบอบนั้นก็ไม่ได้ถือว่ากระแสความขัดแย้งที่เกิดขึ้นดังกล่าวไม่มีผลสำคัญ

³⁹ พุฒ บูรณสมภพ, พ.ศ.๒๕๐, ชัยชนะและความพ่ายแพ้ของบูรณเหล็กแห่งเอเชีย (กรุงเทพมหานคร : ศิลปสนองการพิมพ์, 2529) ,หน้า 315

*ทหารก๊กมินตั๋ง เป็น ทหารของรัฐบาลจีนคณะชาติเดิมที่มีจอมพลเจียงไคเช็ค เป็นประธานาธิบดี ภายหลังจากที่พ่ายแพ้การต่อสู้กับจีนคอมมิวนิสต์ในเดือนธันวาคม 2492 แล้ว ได้อพยพไปตั้งมั่นอยู่ที่เกาะฟอร์โมซาหรือไต้หวัน ส่วนกองทัพของรัฐบาลที่ถูกทหารฝ่ายคอมมิวนิสต์ตีถอยร่นจนออกนอกเขตประเทศจีน ได้หนีมาตั้งถิ่นฐานตามแนวชายแดนติดต่อระหว่างจีนกับพม่า ไม่สามารถกลับเข้าประเทศได้จึงต้องหาเงินในการเลี้ยงชีพและซื้ออาวุธด้วยการขายฝิ่น เพื่อหวังโอกาสในการกลับไปกอบกู้ดินแดนคืนมาอีกครั้งหนึ่ง

⁴⁰ อานวยชัย ปฏิพัทธ์, ฝิ่นในเมืองไทย : ผลพวงแห่งความสำเร็จ” จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ 3 (ตุลาคม-ธันวาคม 2518) : 5

ต่อความมั่นคงของประเทศเท่าใดนัก เพียงแต่ทำการควบคุมสถานการณ์ของคนจีนในประเทศให้อยู่ในความสงบเท่านั้น⁴¹

แต่ภายหลังจากที่รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาเมื่อ พ.ศ. 2493 แล้ว คนจีนส่วนใหญ่โดยทั่วไปจึงวางตัวเป็นกลางในความคิดทางการเมือง จะมีก็แต่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้แสดงตัวอย่างเปิดเผยพร้อมที่จะให้การสนับสนุนจีนก๊กมินตั๋ง ซึ่งเท่ากับเป็นการประกาศตัวว่าจะต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์อย่างเป็นทางการ และทำให้หน่วยสืบราชการลับของสหรัฐอเมริกา (Central Investigation Agency : C.I.A.) ให้การสนับสนุนการทำงานของ พล.ต.อ.เผ่า ในการต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์ และให้การสนับสนุนเป้าหมายทางการเมืองของจีนก๊กมินตั๋งในประเทศไทย โดยสร้างหน่วยรบกองโจรไว้ในประเทศพม่า นอกจากนี้ยังได้จัดหาเครื่องมือและอาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ให้ หาดลาดชายฝั่งให้ (เพื่อนำเงินที่ได้ไปใช้เป็นทุนในการสู้รบกับกองกำลังจีนคอมมิวนิสต์) และคอยป้องกันขัดขวางมิให้ผู้สังเกตการณ์ของพม่าเข้ามาสืบข่าวกองทหารก๊กมินตั๋งในเขตรอยต่อแนวชายแดนได้ (โดยใช้กองกำลังตำรวจตระเวนชายแดน) การสนับสนุนของ C.I.A. ดังกล่าวได้กระทำผ่านบริษัท ซี ซี ซับพลาย (Sea Supply Corporation) ด้วยการส่งเรือ อาวุธ รถบรรทุก และเครื่องบินให้ พล.ต.อ.เผ่า ในนามของกรมตำรวจ เช่น ในปี พ.ศ. 2494 บริษัท ซี ซี ซับพลาย ซึ่งมีอดีตสายลับของกรมสืบราชการลับ โอ.เอส.เอส. สมัยสงครามโลกครั้งที่สองเป็นผู้จัดการ ได้ส่งเสบียงและสัมภาระให้กับกองพล 93 ที่มีนายพลถี่เป็นแม่ทัพ เเสบียงที่บริษัทนี้ส่งให้ คือ ปืนกล M-1 ทางกรมสืบราชการลับพม่ายังได้รายงานอีกว่า เครื่องบินขนส่งแบบ C-47 นี้จะทำการบินส่งสัมภาระให้กับกองทัพพลัดถิ่นนี้เป็นประจำอาทิตย์ละ 2 ครั้ง ในขณะที่เดียวกันก็ได้ให้ความช่วยเหลือทางการเมืองแก่ นายพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ไปในตัว⁴² ด้วยความช่วยเหลือลักษณะนี้จึงทำให้ พล.ต.อ.เผ่า สามารถสร้างกองกำลังตำรวจพลร่ม ตำรวจน้ำ ตำรวจรถถัง ตำรวจอากาศ และ ตำรวจทหาร (police paratroop : ต.ช.ค.) จนกรมตำรวจสมัยนั้นกลายเป็นกองทัพย่อยๆ ได้ทีเดียว ส่วนทางจอมพลสฤษดิ์ที่ปรึกษาทางทหารของสหรัฐได้ปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือ

⁴¹ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, "ความเป็นมาของขบวนการค้าฝิ่นในเมืองไทย" สังคมศาสตร์ปริทัศน์

11 (กุมภาพันธ์ 2516) : 36

⁴² ผู้สื่อข่าวบางกอก (นามแฝง), "จดหมายเหตุจากภูเขา กองทัพพลัดถิ่น : กองพลที่ 93" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 11 (กุมภาพันธ์ 2516) : 47

ในเรื่องที่ พล.ต.อ.เผ่า ได้รับการสนับสนุนจากประเทศสหรัฐอเมริกา หากมาพิจารณาถึงความสามารถและสถานภาพของพล.ต.อ.เผ่าประกอบกับสถานการณ์ในขณะนั้น ก็ต้องยอมรับว่า พล.ต.อ.เผ่ามีชั้นเชิงที่เหนือกว่า จอมพลสฤษดิ์อยู่มากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางการเมือง เหตุผลหนึ่งที่น่าจะเพียงพอต่อคำตอบนี้ก็คือ พล.ต.อ.เผ่า มีความมุ่งมั่นที่จะเข้าสู่อำนาจทางการเมืองมาตั้งแต่เริ่มแรกแล้ว (การที่ได้เป็นนายทหารคนสนิทของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ดำรงยศเป็นร้อยโท และได้ติดตามจอมพล ป.มาโดยตลอด โดยมีความมุ่งหวังว่าจะต้องเจริญรอยตาม จอมพล ป. ผู้เป็นนายให้จงได้) ทำให้ พล.ต.อ.เผ่า เข้าใจถึงยุทธศาสตร์ของการดำเนินงานทางการเมืองในยุคนั้นว่าควรจะเป็นไปในลักษณะใด หลังจากที่ พล.ต.อ.เผ่า ถูกโอนไปอยู่กรมตำรวจด้วยเหตุผลของคณะรัฐประหารที่ต้องการให้ตำรวจเป็นฝ่ายเดียวกับตน ทำให้ พล.ต.อ.เผ่า ต้องการที่จะสร้างฐานอำนาจทางหนึ่งขึ้นนอกขอบข่ายของกองทัพบก ซึ่งบัดนี้ พล.ต.อ.เผ่า มิได้เกี่ยวข้องกับอีกต่อไปแล้ว หลัง พ.ศ. 2490 และหลังความพยายามต่างๆ ของบุคคลกลุ่มอื่นๆ ที่จะยึดอำนาจ กองกำลังกลายเป็นสิ่งสำคัญที่ยอมรับกันว่าเป็นทางนำไปสู่ความสำเร็จทางการเมือง พล.ต.อ.เผ่า ย่อมเข้าใจในเรื่องนี้โดยด่องแท้ จึงได้ดำเนินการสร้างกรมตำรวจให้เป็นกองกำลังของตนเอง นอกจากนี้ยังได้อาศัยสถานการณ์ที่จอมพล ป. ใช้นโยบายต่างประเทศเข้าผูกมิตรกับสหรัฐอเมริกาด้วยการประกาศความกลัวภัยคอมมิวนิสต์ ว่าพร้อมที่จะเผชิญหน้าและต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ในฐานะเป็นผู้รักษากฎหมายของบ้านเมือง (ในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาาระดับสูงของกรมตำรวจ) ทำให้สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์แก่กรมตำรวจอย่างเต็มที่ โดยพล.ต.อ.เผ่าได้ให้เหตุผลอย่างเปิดเผยในการมีกองกำลังมากมายเช่นนั้นก็คือว่า เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการรณรงค์ปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์ เป็นที่น่าสังเกตว่า ข้ออ้างนี้อาจอ้างขึ้นเพื่อทำให้อเมริกันผู้หนุนหลังตนพอใจและเพื่อลดความไม่พอใจของกองทัพบกลง อย่างไรก็ตามความจริงแล้ว กองกำลังได้ถูกนำมาใช้สำหรับการปราบปรามเกี่ยวกับการเมืองเป็นส่วนใหญ่และเพื่อประโยชน์ส่วนตัว⁴³

เกี่ยวกับเรื่องการค้าฝิ่นในเอเชียอาคเนย์ อัลเฟรด แมคคอย (Alfred W. McCoy) ซึ่งได้ติดตามปัญหาและขบวนการค้าฝิ่นในเอเชียอาคเนย์มาเป็นเวลาถึงสองปี โดยเขาได้ค้นคว้าเอกสารและติดตามสัมภาษณ์ผู้ต้นทักกรณีอื่นๆ รวมทั้งผู้ซึ่งเคยค้าฝิ่นด้วย แมคคอย ได้เคยให้การต่อวุฒิสมาชิกสหรัฐฯ พอสรุปได้ว่า ถึงแม้ว่าองค์การทางการสืบราชการลับของสหรัฐฯ (C.I.A) จะไม่ได้ค้าฝิ่นเอง แต่ก็มีส่วนรู้เห็นและให้ความสะดวกกับผู้ค้าฝิ่น และผลผลิตจากฝิ่น

⁴³ ทักซ์ เกลิมเคียร์น, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, พรรณี จิตรพลรักษ์ และม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข ผู้แปล (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 106-108

โดยตรงและโดยอ้อมมานานแล้ว เท่าที่รู้เป็นไปได้ว่าการที่องค์การสืบราชการลับซีไอเอ ทำตัวเช่นนั้นก็เพราะว่า องค์การต้องการดำเนินนโยบายต่อผู้สงครามเย็น โดยไม่คำนึงถึงผลของการดำเนินนโยบายดังกล่าวบางประการ นั่นคือ การให้ความช่วยเหลือต่อบรรดาพ่อค้าฝิ่นซึ่งพ่อค้าเหล่านี้ก็ไม่ใช่อื่นไกล ได้แก่ พวกนักการเมือง และนายพลบางคนในประเทศอาเซียนด้วยกันนั่นเอง⁴⁴

ความจริงแล้ว การค้าฝิ่นเถื่อนในประเทศไทยในช่วงเวลานั้นก็มีอยู่ในกลุ่มของพ่อค้าเอกชน โดยต่างพยายามอาศัยกลุ่มอำนาจทางฝ่ายราชการเพื่อสนับสนุนการค้าฝิ่นของพวกเขา โดยกลุ่มอำนาจที่ว่านี้ก็มีอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ กับกลุ่มของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งทั้งสองกลุ่มก็ได้แข่งขันกันในการที่จะเข้าควบคุมการค้าฝิ่นเถื่อนผ่านในประเทศไทย เนื่องจากจะได้รับค่าตอบแทนเป็นจำนวนมหาศาลหากประสบผลสำเร็จเพื่อจะนำมาสนับสนุนฐานอำนาจทางการเมืองของฝ่ายตน อัลเฟรด แมคคอย ได้กล่าวถึง “ขบวนการค้าฝิ่นของไทย” ในหนังสือ การเมืองเรื่องเฮโรอีนในอาเซียนของเขาดอนหนึ่งว่า “สงครามฝิ่นระหว่างเผ่ากับสฤษดิ์ เป็นเรื่องที่น่าสนใจไปอย่างลับๆ การต่อสู้แต่ละครั้งจะถูกซ่อนไว้ภายใต้เครื่องแบบของทางราชการ ยกเว้นเรื่องตลกเรื่องหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2493 กล่าวคือ ได้มีขบวนการทหารคุมฝิ่นของสฤษดิ์เดินทางมาถึงสถานีลำปาง แต่กองตำรวจของเผ่าได้ทำการปิดล้อมขบวนการฝิ่นนั้นไว้ และเรียกร้องให้ทหารทิ้งฝิ่นเสีย เพราะงานด้านปราบยาเสพติดเป็นเรื่องในความรับผิดชอบของตำรวจโดยเฉพาะ แต่ฝ่ายทหารปฏิเสธและยิงปืนไล่ไปตามทางรถไฟ ฝ่ายตำรวจจึงยกปืนกลมาตั้งและหาที่กำบังเตรียมต่อสู้ เหตุการณ์ดังที่เรียดำเนินมา 2 วัน จนกระทั่งเผ่าและสฤษดิ์เดินทางมาถึงลำปางด้วยตนเองและร่วมกันคุมฝิ่นกลับลงมากรุงเทพฯ เรื่องจึงเงียบหายไป”⁴⁵

แต่จากชั้นเชิงที่เหนือกว่าของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ โดยอาศัยสถานภาพที่ดำรงตำแหน่งเป็นทั้งผู้คุมทั้งกองกำลังตำรวจและเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายของประเทศ สถานการณ์ที่รัฐบาลได้เข้าควบคุมการซื้อขายฝิ่นเถื่อนเอง ประกอบกับการที่บริษัท ซี ซับพลาย จัดส่งเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ไปให้ทหารก็กมิดั้งในพม่าโดยอาศัยการคุ้มกันจากตำรวจของ พล.ต.อ. เผ่านี้เอง เขาจึงได้ช่องคิดต่อค้าขายผูกขาดฝิ่นที่ส่งจากพม่า แม้ว่าการติดต่อนี้ พล.ต.อ.เผ่าจะยังไม่สามารถควบคุมผูกขาดการค้าฝิ่นในเขตพม่าได้ทั้งหมด แต่อำนาจทางกำลังและทางเศรษฐกิจ

⁴⁴ ผู้สื่อข่าวพิเศษ, ฟาไมอเมริกันจึงสนใจฝิ่นกันนัก, สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 11 (กุมภาพันธ์ 2516) : 61

⁴⁵ Alfred McCoy, *The Politic of Heroin in Southeast Asia*(Harper & Row),pp.138 อ้างในสุชาติ สวัสดิ์ศรี, “ความเป็นมาของขบวนการค้าฝิ่นในเมืองไทย” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 11 (กุมภาพันธ์ 2516) : 34-35

ของเผ่าก็เข้มแข็งขึ้นจนสามารถสร้างฐานต่อรองทางการเมืองได้มากกว่าทางกลุ่มของสฤณี จะเห็นได้จากในเดือนธันวาคม 2493 กลุ่มของ พล.ต.อ.เผ่า ได้ที่นั่งในคณะรัฐมนตรีถึง 5 ที่ ในขณะที่กลุ่มของสฤณีได้เพียงตำแหน่งเดียว จนทำให้พล.ต.อ.เผ่ากลายเป็นบุคคลที่มีอำนาจมากที่สุดในเมืองไทยในช่วงเวลานั้น

จะเห็นได้ว่า จากบทบาทที่เด่นชัดที่พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ แสดงตัวอย่างเปิดเผยในนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของตน จึงทำให้เป็นที่ไว้วางใจของประเทศสหรัฐอเมริกาในการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ได้หลังไหลเข้ามาสู่องค์กรตำรวจเป็นอันมาก ทำให้กรมตำรวจมีความเข้มแข็งเป็นฐานอำนาจให้แก่ พล.ต.อ.เผ่า ได้เป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2498 กรมตำรวจภายใต้การนำของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ชื่อว่าเป็นขบวนการค้าฝิ่นที่ใหญ่ที่สุด และมีสายงานเกี่ยวโยงกับการค้ายาเสพติดทุกประเภท โดยอาศัยตำรวจตระเวนชายแดนคุมกันกองคาราวานฝิ่นของก๊กมินตั๋ง ตั้งแต่ชายแดนไทย-พม่า จนกระทั่งนำมาเก็บไว้ในโกดังของตำรวจที่จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นตำรวจของเผ่าก็จะนำฝิ่นเคลื่อนย้ายโดยทางรถไฟหรือเครื่องบินลงมาถึงกรุงเทพฯ แล้วเปลี่ยนมือคนที่ว่าจ้างเคลื่อนย้ายไปยังชายฝั่งทะเล และขนลงเรือของตำรวจนำไปยังจุดนัดพบกลางทะเลในอ่าวไทยเพื่อส่งต่อไปยังสิงคโปร์หรือฮ่องกง แต่หากว่ารัฐบาลต้องการใช้ฝิ่นบ้าง ก็มีการจัดฉากแสดงกันขึ้นในทำนองเดียวกัน หากแต่ว่าตำรวจจะพบกับกองคาราวานฝิ่นบริเวณชายแดนเสียก่อน ตำรวจจะเข้าไปจับกุม เกิดการต่อสู้กันเล็กน้อยชนิดที่ไม่มีใครเสียชีวิตเนื้อ แล้วเจ้าหน้าที่จะนำฝิ่นกลับมากกรุงเทพฯ เพื่อขอรับรางวัลราวหนึ่งในแปดของราคาฝิ่นที่จับได้ เสร็จแล้วฝิ่นก็จะหายไปอย่างลึกลับ พล.ต.อ.เผ่ามักจะเป็นผู้นำจับฝิ่นด้วยตัวเองเสมอ⁴⁶

ผลประโยชน์จากฝิ่นช่วยให้ พล.ต.อ.เผ่า สามารถสร้างอาณาจักรตำรวจของเขาขึ้นได้อย่างยิ่งใหญ่ สมกับคำขวัญในยุคนั้นที่ว่า “ภายใต้ดวงอาทิตย์นี้ ไม่มีอะไรที่ตำรวจไทยทำไม่ได้” แต่ฝิ่นก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลร้ายให้กับตัวเองในเวลาต่อมา ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่เมื่อคืนของวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2498 หลังจากที่ตำรวจของเผ่าข่มขู่โจมตีแย่งฝิ่นจำนวน 20 ตัน ของพวกก๊กมินตั๋งที่แม่น้ำแม่สายได้แล้ว ก็ได้ลี้ภัยลงมากกรุงเทพฯ และคงเป็นเพราะฝิ่นที่ล้าเลียงมานั้นมีจำนวนมากเกินไป พล.ต.อ.เผ่า จึงเล่นเกมในฐานะเป็นอธิบดีกรมตำรวจและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังเซ็นอนุมัติเงินรางวัลประมาณ 24 ล้านบาทให้แก่ตำรวจของเขา

⁴⁶ อานวยชัย ปฏิพัทธ์, ฝิ่นในเมืองไทย : ผลพวงแห่งความสำเร็จ, จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 3 (ตุลาคม-ธันวาคม 2518) : 5

โดยอ้างว่าเป็นสายผู้บอกข่าวเพื่อเป็นสินบนนำจับ แต่หลังจากนั้นเขาก็มาให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า ผู้แจ้งแหล่งกั๊กถูกแก้แค้นจากการบอกข่าวจึงหายตัวหลบหนีไปแล้วพร้อมกับเงินรางวัลที่จ่ายให้ ส่วนคืนที่จับได้ขันทะเลไปแล้วโดยได้กันส่วนหนึ่งเอาไว้ใช้เข้ายา” ต่อในเรื่องนี้หากมองในเชิงเหตุเชิงผลแล้ว ก็อาจนำเอาประสบการณ์ของ พ.ต.อ.พุด บรูณะสมภพ มาพิจารณาอีกแง่มุมหนึ่งได้ว่า ในช่วงที่ประเทศไทยยังมีการค้าขายฝิ่นได้ถูกต้องตามกฎหมายนั้น รัฐบาลมีสัญญา กับทางประเทศอิหร่านที่เรียกว่า “เปอร์เซีย ซึ่งในการซื้อฝิ่นดิบจะต้องซื้อจากที่นั่นแห่งเดียวจะไปซื้อที่อื่นไม่ได้ สัญญานี้เป็นสัญญาระยะยาว นอกเสียจากถ้าทางเราจับกุมฝิ่นเดือนได้ก็ยังคงใช้ฝิ่นเดือนที่จับได้นั้นไปได้ แต่ถ้าจะซื้อเข้าประเทศต้องซื้อจากเปอร์เซียแห่งเดียว ระยะนั้นทางกระทรวงการคลังเกิดขาดเงินงบประมาณซื้อฝิ่น และฝิ่นดิบกำลังจะหมดคลังเหลืออยู่ไม่มาก ทางราชการได้ประชุมกันคิดหาทางแก้ไขโดยทางสรรพสามิตให้ความเห็นกับกระทรวงการคลังว่า น่าจะเป็นขนฝิ่นทางเมืองเหนือเอาเองในราคาถูกซึ่งถูกกว่าเปอร์เซียมากหลายเท่า กระทรวงการคลังเห็นด้วย เป็นวิธีที่จะเลี่ยงจากการซื้อจากเจ้าจำนำเปอร์เซียในราคาแพง ที่ประชุมลงความเห็น ว่า เมื่อจะแก้ปัญหารื่องนี้ก็ต้องส่งคนขึ้นไปถึงแหล่งที่กำเนิดของมัน คือ ในดินแดนชาวเขานอกประเทศเหนือสุด โดยให้คนฝีมือดีๆ ขึ้นไปทำงานนี้เพื่อประเทศชาติ ซึ่งในที่สุดกรมตำรวจภายใต้การนำของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการเรื่องนี้ โดย พ.ต.อ.พุด บรูณะสมภพ อัครวิญญูโอบุรุษเหล็กแห่งเอเชียได้รับมอบให้ปฏิบัติภารกิจดังกล่าว เป็นที่น่าสังเกตว่าการซื้อขายฝิ่นของพวกคาราวานฝิ่นนี้จะใช้ทองคำเป็นของแลกเปลี่ยน พ.ต.อ.พุด ได้บรรยายถึงการเดินทางว่า “... หลังจากที่ได้ฝิ่นมาเรียบร้อยแล้วก็ช่วยกันลำเลียงกระป๋องฝิ่นดิบขึ้นพาหนะที่เตรียมไว้ เคลื่อนขบวนกลับเข้าแดนของไทย ซึ่งจะมีรถบรรทุกมากอยร้อรับอยู่ที่ชายแดนแม่สาย ข้ามสะพานแม่น้ำสายเข้าเขตไทยจากแม่สายก็เข้าเชียงราย ผ่านลงมาเรื่อย ๆ จนถึงลำปางเอาตอนสาย เสียเวลาเดินทางทั้งคืน ตอนที่ผ่านแม่สายและเชียงรายก็ต้องเอาเจ้าหน้าที่จากห้องที่เขาติดตามมาด้วย เมื่อมาถึงลำปางก็ยกกันมาที่สถานีรถไฟติดต่อกับนายสถานีที่นั่น ขอรอดูสำหรับบรรทุกฝิ่นทั้งหมด แจ้งให้เขาทราบว่าเป็นฝิ่นที่จับมาได้จากภาคเหนือจะเอาไปเข้าคลังกรมสรรพสามิต นายสถานีลำปางให้ความร่วมมือด้วยดี เขาจัดรถตู้ให้สองตู้ (โบกี้รถไฟ) ขนกระป๋องฝิ่นขึ้นรถเต็มทั้งสองตู้ น้ำหนักก็ร่วมๆ สิบล้น ผมจำไม่ได้ว่าหนักจริงๆ เท่าไหร่ เพราะไม่ได้ชั่งไปขนมตามคำสั่งที่ทางฝ่ายจัดหาเขาเตรียมไว้ให้เท่านั้น ไม่ได้สนใจเรื่องน้ำหนัก....”

⁴⁷ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, “ความเป็นมาของขบวนการค้าฝิ่นในเมืองไทย” สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ในระหว่างการเดินทาง ก็มีปัญหากับหัวหน้าหน่วยสรรพสามิตที่อุตรดิตถ์นิดหน่อย แต่ในที่สุดก็ตกลงกันได้และเดินทางพร้อมกันมาถึงสถานีบางซื่อ จากนั้นทางกระทรวงสรรพสามิตก็เป็นผู้นำดำเนินการต่อไป⁴⁸

แต่เป็นที่น่าสังเกตได้ว่า เรื่องการขนฝิ่นที่ พ.ต.อ.พูน ได้พูดถึงนี้เป็นเพียงเหตุการณ์หนึ่งในหลาย ๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับเรื่องฝิ่น ประกอบกับลูกน้องที่พร้อมจะปฏิบัติการกิจของ พล.ต.อ.เผ่า ที่เรียกกันว่า “อศวิน” ก็มีอยู่หลายคน ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ลูกน้องคนอื่นจะไปเป็นผู้ขนฝิ่นเถื่อนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในทางส่วนตัวให้กับ พล.ต.อ.เผ่า ในการที่จะนำมาใช้สร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้กับตนเอง เรื่องหนึ่งที่พอจะให้การสนับสนุนการค้าฝิ่นของ พล.ต.อ.เผ่า ได้ก็คือ หลังจากที่มีการรัฐประหาร พ.ศ. 2500 แล้ว ได้มีการพิจารณาคดีสังหารทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัย พล.ต.อ.เผ่า ยังดำรงตำแหน่งอยู่ในกรมตำรวจคดีหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรื่องฝิ่นคือ ได้มีการสอบสวนเกี่ยวกับการตายของ พ.ต.อ.บรรจงศักดิ์ชีพเป็นสุข ซึ่งเป็นศัตรูส่วนตัวของ พล.ต.อ.เผ่า โดยได้ถูกกล่าวหาว่าเป็นพรรคพวกของนายปรีดีที่ได้ก่อการกบฏวังหลวง ซึ่ง พ.ต.อ.บรรจงศักดิ์ ได้ถูกสังหารขณะขัดขวางการจับกุมที่บ้านของตนเอง ต่อมาการสอบสวนเมื่อ พ.ศ. 2501 เปิดเผยว่า ขณะที่ พ.ต.อ.บรรจงศักดิ์ เป็นผู้กำกับที่ลำปาง พ.ต.อ.บรรจงศักดิ์ ได้เข้าไปเกี่ยวข้องในการระงับและสืบสวนการขนส่งฝิ่น พล.ต.อ.เผ่า อยู่เบื้องหลังการค้าฝิ่นเหล่านี้แม้ว่าตอนนั้นจะยังมีได้เป็นผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ พล.ต.อ.เผ่า ได้ส่ง พ.ต.ท.อรรณพ ทุกประยูร อศวินของตนไปที่ลำปางเพื่อควบคุมการขนฝิ่น พ.ต.อ.บรรจงศักดิ์ มิได้ให้ความร่วมมือ มีหน้าซำยังพยายามขัดขวางการขนส่งฝิ่นอย่างที่สุด ในการเผชิญหน้ากันในเวลาต่อมาภายหลังที่ พล.ต.อ.เผ่า ได้เป็นผู้ช่วยอธิบดีตำรวจและ พ.ต.อ.บรรจงศักดิ์ ได้เลื่อนขั้นเป็นผู้บัญชาการตำรวจนครบาลที่กรุงเทพฯ ทั้งสองได้กล่าวหาสวนากัน และหลวงกาฯ ก็ได้เข้ามาห้ามปรามการชกต่อยกันอย่างเปิดเผย ซึ่งหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนชี้ให้เห็นว่า พล.ต.อ.เผ่า ได้สั่งการให้ พ.ต.ท.อรรณพ ไปจับกุม พ.ต.อ.บรรจงศักดิ์ แต่ไม่ได้สั่งการให้สังหาร พ.ต.ท.อรรณพ ได้กระทำการเกินกว่าเหตุและต้องการเอาใจ พล.ต.อ.เผ่า พล.ต.อ.เผ่า โกรธมากเมื่อได้ทราบเรื่องการสังหารและว่ากันว่า พล.ต.อ.เผ่า ได้กล่าวอย่างสลดใจว่าตนเสียใจในทุกสิ่งที่เกิดขึ้น ที่จริงนั้นได้สั่งให้คนของตนอีกผู้หนึ่งนำเรื่อง พ.ต.อ.บรรจงศักดิ์ มาสอบสวน แต่ พ.ต.ท.อรรณพ ไปแทนเสียเอง ซึ่งคงจะเป็นเพราะความเจ็บใจส่วนตัว...⁴⁹

⁴⁸ พูน บรูณสมภพ, ชัยชนะและความพ่ายแพ้ของบูรณเหล็กแห่งเอเชีย หน้า 315-316

⁴⁹ ทักซ์ เจลิมเตยรณ, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ หน้า 111-112

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ใช้อำนาจทางการเมืองที่เขาได้มานี้สร้างฐานทางการเงินขึ้นอีกด้วย โดยเขาได้มีส่วนในการค้นหากำไร ควบคุมการแลกเปลี่ยนทองคำ คุมบรรดานักธุรกิจที่ร่ำรวยในกรุงเทพฯ และบังคับให้ตั้งตนเป็นคณะกรรมการของบริษัทที่เขาได้มีชื่ออยู่ในคณะกรรมการของบริษัทต่าง ๆ มากกว่า 20 บริษัท ในระยะนี้เองที่ พล.ต.อ.เผ่า ได้มีโอกาสรู้จักกับนักธุรกิจ พ่อค้าวานิชที่ประกอบกิจการใหญ่ ๆ เป็นจำนวนมาก และบรรดาพ่อค้านักธุรกิจเหล่านี้ก็มีความต้องการที่จะใกล้ชิดกับ พล.ต.อ.เผ่า อยู่แล้ว เพราะในยุคนั้นเป็นยุคที่ตำรวจครองเมือง หากใครได้มีโอกาสรู้จักหรือสนิทสนมเป็นการส่วนตัวกับตำรวจคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะพวกที่อยู่ใกล้ชิดกับ พล.ต.อ.เผ่า แล้ว กิจการค้าที่ดำเนินอยู่ก็จะได้รับความสะดวกราบรื่นในหลาย ๆ ด้าน ด้วยเหตุนี้พ่อค้า นักธุรกิจเหล่านี้จึงมักจะให้ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ได้เข้ามามีส่วนอยู่ในคณะกรรมการของบริษัทโดยไม่ต้องเสียเงินในการลงทุน ที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “หุ้นลม” กลุ่มที่เห็นจะสนิทสนมกับ พล.ต.อ.เผ่า อย่างแนบแน่นเห็นจะหนีไม่พ้น นายชิน โสภณพานิช กรรมการผู้จัดการใหญ่ธนาคารกรุงเทพ จำกัด และเป็นที่ยุติกันว่าการประกอบธุรกิจหรือดำเนินโครงการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นายชินมักจะมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ไม่มากก็น้อย ดังจะเห็นได้จากการวิเคราะห์และประมวลสรุปของ พรชัย บัวเล็ก ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์นายทุนธนาคารพาณิชย์ของไทย” ปรากฏว่าในห้วงระหว่างปี พ.ศ. 2498-2499 เรื่องอื้อฉาวอันเกี่ยวพันถึงนายชิน โสภณพานิช ทั้งโดยอ้อมและโดยตรงที่หนังสือพิมพ์ “สารเสรี” แห่งบริษัท ธารณะ การพิมพ์ จำกัด ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำเนินการเปิดโปงและโจมตีอย่างต่อเนื่อง ทั้งในลักษณะของการรายงานข่าวอย่างเฉียด ๆ และการรายงานข่าวลือในแบบกระซิบกระซาบ โดยมีได้มีหลักฐานอย่างแน่ชัดมีอยู่ 3 หัวข้อเรื่องด้วยกัน คือ เรื่องเกี่ยวกับการค้าฝิ่นเถื่อน เรื่องเกี่ยวกับการพิมพ์ธนบัตรปลอม และเรื่องเกี่ยวกับทองคำเถื่อน โดยเฉพาะเรื่องฝิ่น ในหนังสือพิมพ์ สารเสรี ฉบับประจำวันที 17 กันยายน พ.ศ. 2498 ได้ลงข่าวเบื้องหลังการค้าฝิ่น ความว่า

“ฝิ่นเถื่อนอิทธิพลหนัก 20 ตัน มูลค่ารวม 200 ล้านบาท ซึ่งทางราชการจ่ายเงินค่าสินบนนำจับไปเป็นเงิน 27 ล้านบาทนั้น เป็นเรื่องที่ประชาชนสนใจกันมาก เพราะจนบัดนี้ยังไม่ได้มีการแถลงออกมาอย่างแจ่มแจ้ง จากการสืบสวนอย่างใกล้ชิดของสารเสรี ทราบว่ากรณีฝิ่นเถื่อนในครั้งนี้ เกิดขึ้นเพราะมีผู้ทรงอิทธิพลและบรรดาพ่อค้าใหญ่ ๆ หลายคนร่วมกันไปหาซื้อเอาเอง ฝิ่นดังกล่าวได้ถูกขนมากองอยู่ที่ท่าขี้เหล็กของพม่า ฝั่งตรงข้ามอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และได้มีการติดต่อมายังพ่อค้าและผู้ทรงอิทธิพลในเครื่องแบบผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งให้ทราบ ผู้ทรงอิทธิพลคนนั้นได้ร่วมมือกับพ่อค้าฝิ่นคนหนึ่งจัดการแลกเปลี่ยนทองคำแท่งไปให้ครบตามจำนวนที่พ่อค้าฝิ่นบอกมา ครั้นแล้วพ่อค้าฝิ่นคนนั้นก็เดินทางไปติดต่อเพื่อแลกฝิ่นจำนวนนั้นกับทองคำแท่ง ซึ่งหลังจากนั้น พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ก็ได้รับโทรเลขจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ชายแดนรายงานว่า ผื่นเดือนจำนวนหนึ่งกำลังหาทางเล็ดลอดเข้าประเทศ พท.ต.อ.เผ่า จึงได้มอบหมายให้พระพิณจหนักติเดินทางขึ้นไปบัญชาการจับกุม และควบคุมผื่นเข้ากรุงเทพฯและกระทรวงการคลังได้จ่ายเงินค่าสินบนนำจับครั้งนี้เป็นจำนวน 27 ล้านบาท แต่ไม่มีการแถลงให้ทราบว่าได้จ่ายให้แก่ผู้ใดไปบ้าง ทางราชการถือเป็นความลับของทางราชการ และเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้รับสินบนเอง ซึ่งหลังจากการรับสินบนโดยทั่วหน้าแล้ว และหลังจากเกิดข่าวฉาวโจ่งขึ้นแล้ว พ่อค้าใหญ่ นายธนาคารผู้เป็นตัวละครในเรื่องนี้ได้เดินทางออกนอกประเทศพร้อมด้วยเงินจำนวนหลายล้านบาท ทราบว่าเงินจำนวนนี้ได้ถูกนำไปฝากยังธนาคารในต่างประเทศเรียบร้อยแล้ว ผู้ที่ลงทุนในการค้าผื่นครั้งนี้จะได้รับส่วนแบ่งคนละ 20 เปอร์เซ็นต์ของเงินที่ลงทุน ผู้ที่ร่วมหุ้นครั้งนั้น นอกจากพ่อค้าใหญ่ นายธนาคาร และผู้มีอิทธิพลในเครื่องแบบ 4 คน แล้ว ยังมีพ่อค้าหมูผู้ยิ่งใหญ่อีก 1 คน รวมทั้งหมด 8 คน”⁵⁰

อีก 5 วันต่อมา หนังสือพิมพ์ “สารเสรี” ฉบับประจำวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2498 ก็ได้รายงานข่าวนายชาญยุทธ ไซค์คำมิ่ง ส.ส.จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งกระทู้ถามเรื่อง ผื่น 20 ตัน และการจ่ายเงินค่าสินบนนำจับผ่าน “ธนาคารกรุงเทพ จำกัด” ต่อสภาผู้แทนราษฎร โดยมีข้อความตอนหนึ่งว่า

“... ส.ส.ชาญยุทธ ไซค์คำมิ่ง ถามต่อไปว่า การพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังของท่านอธิบดีตำรวจเกี่ยวกับเรื่องผื่นใช่หรือไม่ และการค้าผื่นรายนี้มีพ่อค้าใหญ่เอาเงินจากธนาคารกรุงเทพ ไปซื้อทองแล้วร่วมมือกับตำรวจใหญ่ไปแลกผื่นมา เรื่องผื่นนี้หนังสือพิมพ์ไทยวิวกลักรู้ว่า เมืองไทยเป็นค่านผื่น จะป้องกันอย่างไรไม่ให้สหประชาชาติตราหน้าว่าเราค้าผื่นกับจีนแดง” คำตอบจาก พท.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ก็คือ การพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังของตนเป็นนโยบายของรัฐบาลไม่เกี่ยวกับผื่น และผื่นที่ตำรวจจับได้เป็นของจีนก็กมิตั้งไม่ใช่ของจีนแดง⁵¹

อันที่จริงหากมาพิจารณาในแง่อำนาจทางการเมืองแล้ว จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ จอมพล ป. กลับจากการไปดูงานรอบโลก และได้มีการจัดทำโครงการใหม่เกิดขึ้นมากมาย จอมพล ป. ตระหนักดีว่า ตนไม่มีฐานอำนาจอยู่ในมือเมื่อเปรียบเทียบกับ พท.ต.อ.เผ่าและจอมพลสฤษดิ์ สิ่งหนึ่งที่ถึงกระทำได้คือ ให้ประชาชนเห็นว่าตนกำลังพยายามที่จะ

⁵⁰ เสถียร จันทิมาธร, ชนราชันย์: จีน ไสภณพนิต หน้า 115-116

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 116

ส่งเสริมการปกครองแบบมีผู้แทนอย่างเต็มที่ ซึ่งได้เคยกล่าวในลักษณะเดียวกันนี้แก่บรรดาสมาชิกของสภาองเกรส เพื่อให้ให้นายกรัฐมนตรีเป็นที่เลื่อมใสทางการเมืองมากขึ้น โครงการที่นับว่าพอจะสร้างภาพลักษณ์แก่รัฐบาลในขณะนั้นได้ เช่น การเปิดให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ในทุกวันศุกร์ และการเปิดให้มีการชุมนุมทางการเมืองที่เรียกกันในประเทศอังกฤษว่า “ไฮด์ปาร์ก” นอกจากนี้ จอมพล ป. ยังต้องลดอิทธิพลของ พล.ต.อ.เผ่า ถง ในขณะที่ตนเองยังคงต้องการ พล.ต.อ.เผ่า ซึ่งมีความสามารถในการจัดการต่างๆ จอมพล ป. จำต้องควบคุม พล.ต.อ.เผ่า เข้าไว้ การกระทำขั้นแรกในการต่อต้านอิทธิพลที่มีเพิ่มขึ้นของ พล.ต.อ.เผ่าก็คือการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2498⁵² จอมพล ป. จึงได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่มีอิทธิพล แล้วอีกสามวันต่อมาก็ได้ปลด พล.ต.อ.เผ่า ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ส่วนจอมพลสฤษดิ์ก็ถูกปลดออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมด้วย⁵²

กล่าวโดยสรุป แม้ว่า จะไม่สามารถหาหลักฐานและเหตุผลมายืนยันได้ถึง การก้าวขึ้นของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ก็ตาม แต่จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นก็พอจะสันนิษฐานได้ว่า ขบวนการก้าวขึ้นของเจ้าหน้าที่รัฐนั้นน่าจะเกิดขึ้นจริงจะด้วยเหตุผลหรือความจำเป็นใดก็ตาม และช่องโอกาสอันนี้เองได้นำมาซึ่งการก้าวขึ้นและของเดือนประการอื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์อันมหาศาลที่จะนำไปใช้สนองตอบต่อความต้องการส่วนตัวและเพื่อใช้เป็นฐานอำนาจที่สำคัญในการให้ผลตอบแทนแก่ทั้งนักการเมืองซึ่งก็ได้แก่ฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีผลงานจากการปฏิบัติหน้าที่สมตามความมุ่งหมายของกรมตำรวจและเจตนารมณ์ของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ถูกมาใช้เพื่อเสริมสร้างบารมีของตนเองให้มีมากขึ้น

*การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีดังกล่าว เป็นที่น่าเชื่อว่าจอมพล ป. พินฺสุตสงคราม ต้องการแก้ไขภาพพจน์ของรัฐบาลให้ดีขึ้น ดังนั้นเมื่อมีข่าวเกี่ยวกับเงินรางวัลน่าจับเกี่ยวกับเรื่องผิ่น ซึ่ง พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังอยู่ด้วย จึงจำเป็นต้องปลดจากตำแหน่ง หรือแม้กระทั่งอำนาจของ พล.ต.อ.เผ่า เกี่ยวกับกฎหมายการพิมพ์ก็ถูกโอนไปให้นายกเทศมนตรี เทศบาลนครกรุงเทพฯ ส่วนรัฐมนตรีอื่น ๆ ที่อยู่ฝ่าย พล.ต.อ.เผ่า ก็ถูกสับเปลี่ยนและแทนที่ด้วยพวกที่เป็นฝ่ายจอมพล ป. ซึ่งได้ถือโอกาสปรับเปลี่ยนตำแหน่งต่าง ๆ ในช่วงที่ พล.ต.อ.เผ่า ได้รับคำสั่งให้เดินทางไปกรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา แต่การลดอำนาจของ พล.ต.อ. เผ่า ก็เท่ากับเป็นการเพิ่มอำนาจให้กับ จอมพลสฤษดิ์ ไปในตัว

⁵² ทักษิณ เจริญศิริธร, การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, หน้า 136-137

2. การสร้างฐานอำนาจทางกลไกรัฐสภาและพรรคการเมือง

การเมืองไทยในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2500 นับว่าอยู่ในช่วงระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญช่วงหนึ่ง และดูเหมือนว่าจะเป็นตัวกำหนดทิศทางการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย เสียด้วยว่าสามารถจะนำระบบรัฐสภาซึ่งได้รับอารยธรรมมาจากประเทศตะวันตกมาใช้ได้ผลมากน้อยเพียงไร เป็นที่น่าสังเกตว่านับแต่มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา อำนาจในการปกครองประเทศก็ตกอยู่ในมือของคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองเกือบทั้งสิ้น สุดแล้วแต่ว่าจะบันดาลให้เป็นไปอย่างไร แต่ทั้งนี้ย่อมหนีไม่พ้นสังขรณ์ทางการเมืองอยู่ประการหนึ่งที่ว่า นักการเมืองนั้นย่อมต้องการทั้งอำนาจและผลประโยชน์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นวัฏจักรดังที่ได้เคยกล่าวไว้แล้วในบทที่ 2

ระบบรัฐสภาในช่วงก่อนเกิดการรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 มีที่กล่าวจะเป็นไปในทิศทางที่เป็นประชาธิปไตย แม้ว่าจะมีการเล่นพรรคเล่นพวกบ้างแต่ก็ยังอยู่ในกติกาทางการเมือง แต่ภายหลังจากที่ถูกคณะทหารภายใต้การนำของจอมพลผิน ชุณหะวัณ ยึดอำนาจได้แล้ว ก็เริ่มเห็นเค้าแห่งอำนาจเผด็จการเข้าครอบงำการเมืองไทยอีกระลอกหนึ่งแล้ว นับแต่มีการปฏิบัติการของฝ่ายรัฐประหารที่เรียกว่า “การจู่โจมให้ลาออกภายใน 24 ชั่วโมง” ด้วยความมุ่งมั่นที่จะผลักดัน จอมพล ป.พิบูลสงคราม ให้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทนนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งคณะรัฐประหารได้เชื้อเชิญให้เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีเนื่องจากเห็นว่าในขณะนั้น หากจะให้จอมพล ป.ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีก็จะประสบปัญหาการรับรองจากต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะผู้ที่มีบทบาทสำคัญในรัฐบาลชุดเดิมคือนายปรีดี พนมยงค์นั้นเป็นที่ยอมรับในต่างประเทศ ในฐานะหัวหน้าของเสรีไทยที่ร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรในการต่อต้านญี่ปุ่น นอกจากนี้ คณะรัฐประหารก็ยังมิได้มีความมั่นใจเพียงพอต่อการสนับสนุนจากการเมืองภายในประเทศ เพราะการครอบครองอำนาจรัฐยังมิได้เป็นไปอย่างทั่วด้าน ยิ่งกว่านั้นหลังเหตุการณ์บุคคลสำคัญหลายคนในรัฐบาลเก่าก็ยังหนีรอดไปได้มิได้ถูกจับกุม ที่สำคัญก็เช่น นายปรีดี พนมยงค์ พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ พล.ร.ต.สงวน สุวรรณชีพ เต็ง ศิริจันทร์ ทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ยังสามารถที่จะรวบรวมกำลังหวนกลับมาฟื้นฟูอำนาจใหม่ได้ อนึ่งคณะรัฐประหารก็ยังไม่แน่ใจในท่าทีของกองทัพเรือ หรือแม้กระทั่งส่วนอื่นๆ ของกองทัพบกเองว่าจะสนับสนุนตนเพียงไรหรือไม่ (ทั้งนี้เพราะคณะรัฐประหารประกอบด้วยนายทหารนอกประจำการเป็นส่วนใหญ่) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งสร้างภาพพจน์ให้เป็นที่ยอมรับและเกิดความชอบธรรมในการรัฐประหารมาก

ยิ่งขึ้น⁵³ เป็นที่น่าสังเกตว่า มูลเหตุประการหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลของนายควงต้องสิ้นสุดลง คือ ความขัดแย้งระหว่าง พล.ท.ชิต มั่นศิลป์ สนาตโยธารักษ์ กับ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ ทั้งนี้เนื่องจาก คณะรัฐประหารต้องการที่จะส่ง พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ มาคุมงานด้านตำรวจเพราะเล็งเห็นว่าเป็น กลไกสำคัญที่รัฐบาลสามารถใช้เป็นเครื่องมือในรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศได้ แต่ พล.ท.ชิต มั่นศิลป์ ไม่ยอม⁵³ แต่ในที่สุด พ.อ.เผ่า ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็น ผู้ช่วยอธิบดี กรมตำรวจฝ่ายปราบปราม ในวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2491⁵⁴ ซึ่งนับเป็นก้าวหนึ่งที่เล็งเห็นถึงความไม่ลงรอยกันระหว่างคณะรัฐประหารกับคณะรัฐบาลของนายควง

กล่าวได้ว่า การขึ้นสู่ตำแหน่งผู้บริหารประเทศสูงสุดของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2491 ตกอยู่ภายใต้ 2 พลังอำนาจที่สำคัญคือ การที่ฝ่ายรัฐประหารได้ทำการจีให้รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ต้องลาออกจากตำแหน่ง และเชื้อเชิญให้ จอมพล ป. มาเป็นนายกรัฐมนตรีแทน ดังนั้นจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการก้าวขึ้นมาอยู่ในตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. ในครั้งนี้ ก็ด้วยการสนับสนุนจากคณะรัฐประหารอย่างเต็มที่ แต่ด้วยความมุ่งมั่นของ จอมพล ป. พิบูลสงครามที่ต้องการจะรักษาภาพลักษณ์ของตนว่าจะบริหารประเทศด้วยระบอบรัฐสภาแบบประชาธิปไตยไว้ให้ได้ ดังนั้นพลังอำนาจที่สองนี้จึงตกอยู่ที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาที่ไม่ได้ถูกล้มลงด้วยการยุบสภาหรือล้มรัฐธรรมนูญตามไปด้วย กระบวนการทางการเมืองที่เป็นอยู่จึงดำเนินไปเช่นเดิม และด้วยเหตุที่การเป็นนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. ครั้งที่สองนี้ ไม่ได้มีฐานรองรับจากสมาชิกรัฐสภาเลย จอมพล ป. พิบูลสงครามจำเป็นต้องหาจำนวนสมาชิกให้มาสนับสนุนตนเอง เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2490 มาตรา 77 คณะรัฐมนตรีต้องได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา แม้ว่าในวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2491 จอมพล ป. พิบูลสงครามจะได้นำรัฐมนตรีขอความไว้วางใจต่อรัฐสภา ซึ่งสภาได้ลงมติไว้วางใจคณะรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามให้บริหารประเทศได้ด้วยคะแนนเสียงถึง 70 คน ไม่ไว้วางใจเพียง 26 คน ส่วนที่เหลือ 73 คน งดออกเสียงจากจำนวนสมาชิกรัฐสภาทั้งหมด 198 คน ไม่มาประชุมเสีย 28 คน⁵⁵ แต่เสียงที่ได้มานี้ก็ไม่เพียงพอต่อสถานะภาพของรัฐบาลของจอมพล ป. เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในการจัดตั้งรัฐมนตรีในครั้งนั้น

⁵³ สุชาชัย อิมประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์สมาพันธ์ จำกัด, 2534), หน้า 103-104

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 124

⁵⁵ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบ 42 ปี(2475-2514), (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน จำกัดชุมนุมช่าง, 2517), หน้า 617

จอมพล ป. ต้องใช้ความพยายามในการรวบรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคต่าง ๆ และที่ไม่สังกัดพรรคใดเลยให้เข้าร่วมสนับสนุนรัฐบาลด้วยการใช้ตำแหน่งทางการเมืองและผลประโยชน์เป็นสิ่งล่อใจ เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคประชาธิปัตย์ถ้ามาร่วมสนับสนุนรัฐบาลจะได้ตำแหน่งรัฐมนตรีหรือเลขานุการรัฐมนตรี และพรรคที่สนับสนุนรัฐบาลจะได้ตำแหน่งรัฐมนตรีพรรคละ 2 คน⁵⁶ จอมพล ป. พิบูลสงครามต้องประสบความยุ่งยากในการหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เข้าร่วมสนับสนุนรัฐบาลพอสมควร ต้องใช้ความพยายามอยู่หลายวันจึงจัดตั้งรัฐบาลสำเร็จ ในจำนวนคณะรัฐมนตรีในครั้งนั้นมีทั้งสิ้น 27 คน เป็นรัฐมนตรีที่มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียง 9 คนเท่านั้น นอกนั้นเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นผู้เลือกสรรทั้งสิ้น เป็นที่น่าสังเกตว่า คณะรัฐมนตรีในช่วงตั้งแต่ที่จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมารับบริหารประเทศจนกระทั่งถึงการปฏิวัติเสียเมื่อปี พ.ศ. 2494 นั้นไม่มีสมาชิกคณะรัฐประหาร 2490 เข้าร่วมด้วยเลย สาเหตุหนึ่งที่ทำให้รัฐบาลไม่สามารถให้สมาชิกคณะรัฐประหารมาเป็นรัฐมนตรีเข้าร่วมรัฐบาลได้นั้นก็เป็นเพราะข้อจำกัดในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 มาตรา 142 ที่ห้ามรัฐมนตรีเป็นข้าราชการประจำ และห้ามเกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่ทางธุรกิจ ซึ่งสมาชิกคณะรัฐประหารเป็นข้าราชการประจำจึงไม่สามารถเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีได้อีกทั้งบางคนที่เป็นนายทหารนอกประจำการก็มีความประสงค์กลับเข้ารับราชการมากกว่า เช่น พลเอกผิน ชุณหะวัณ ได้เข้ารับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกแทนจอมพล ป. พิบูลสงครามเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2491 เป็นเหตุให้อิทธิพลของคณะรัฐประหารไม่สามารถครอบงำรัฐสภาได้เต็มที่นัก นับเป็นความสำเร็จอย่างสูงของรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ที่สามารถผลักดันรัฐธรรมนูญฉบับนี้ขึ้นมาได้และป้องกันการใช้อิทธิพลเข้าครอบงำของคณะรัฐประหารได้เป็นผลสำเร็จ

หลังจากที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2492 แล้วได้มีการเลือกตั้งใหม่ รัฐบาลได้ลาออก ผลการเลือกตั้งในครั้งใหม่กลุ่มที่สนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงครามได้เพิ่มขึ้น วิธีการหนึ่งที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใช้เพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลให้มั่นคงไม่ให้ถูกคว่ำในสภาผู้แทนราษฎรเช่นเดียวกับกรณีของ พ.ศ. 2487 อีกก็คือ

⁵⁶ สมุท รุรักชกะ, 26 การปฏิวัติและรัฐประหาร, (กรุงเทพมหานคร: สื่อการพิมพ์, 2507), หน้า 500 "จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดโควต้าตำแหน่งรัฐมนตรีไว้ในอัตราส่วนดังนี้"

1. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แตกแยกมาจากพรรคประชาธิปัตย์ จะได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี หรือ เลขานุการรัฐมนตรี
2. ผู้ทรงคุณวุฒิของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสำคัญ ๆ
3. พรรคที่สนับสนุนรัฐบาลจะได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีพรรคละ 2 คน

การรวบรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาลขึ้นมาเป็นกลุ่มก้อนเรียกว่า “สหพรรค” โดยมีพรรคประชาชนของนายเลียง ไชยกาล เป็นแกนกลางร่วมด้วยพรรคอิสระของปทุม ไชว์แก้ว พรรคธรรมาธิปัตย์ของ พล.ท.มังกร พรหมโยธี เป็นต้น และอีกส่วนหนึ่งก็คือ สมาชิกพรรค ประชาธิปัตย์ที่หันมาสนับสนุนรัฐบาลนั่นเอง และเพื่อแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุนรัฐบาล จอมพล ป.จึงได้เสนอตำแหน่งและผลประโยชน์ต่าง ๆ เป็นการตอบแทนแก่สมาชิกฝ่ายสหพรรค ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ก่อให้เกิดระบบอามิสตอบแทนแก่สมาชิกฝ่ายสหพรรค ยิ่งกว่านั้น รัฐบาลยังเอาใจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดด้วยการเสนองบประมาณประจำปี พ.ศ.2492 ให้มีการขึ้น เงินเดือนสมาชิกสภาผู้แทนอีกคนละ 1,000 บาท ปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรลงมติรับพระราช บัญญัติงบประมาณนี้ จะมีก็เพียง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (ส.ส.พระนคร) และ ร.ท.สัมพันธ์ ชันชะชวณะ ส.ส.นครราชสีมา) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ที่ลาออกจากตำแหน่ง 2 คน เพื่อประท้วงการขึ้นเงินเดือนตนเองในครั้งนี้⁵⁷

จากการที่จอมพล ป.พิบูลสงครามต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐสภาในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองนี้ทำให้ต้องพยายามประสานผลประโยชน์ทางการเมืองให้ลงตัวให้ได้เนื่องจากต่างฝ่ายต่างแก่งแย่งประโยชน์กัน จะเห็นได้จากการที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีในช่วงก่อนการรัฐประหารทางวิทูถึง 9 ครั้งด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายสหพรรคที่มีเลียงที่มีเสียงมั่นคงมากขึ้น แต่กระนั้นก็ตามความแตกร้างภายในสหพรรคก็ยังมีขึ้น จากความไม่พอใจในตำแหน่งที่ได้รับของหัวหน้าพรรค เช่น กรณีระหว่างพรรคประชาชนกับพรรคธรรมาธิปัตย์ก็ได้สร้างปัญหาให้กับรัฐบาลไม่น้อย ทั้งนี้เนื่องจากนายเลียง ไชยกาล และพรรคประชาชนมีความน้อยใจว่า พรรคของตนมีคะแนนเสียงมากกว่าพรรคธรรมาธิปัตย์แต่ได้โควตา รัฐมนตรีน้อยกว่า และยังไม่ได้เป็นรัฐมนตรีว่าการเลย และที่ขัดแย้งมากก็เนื่องจาก พล.ท.มังกร พรหมโยธี หัวหน้าพรรคธรรมาธิปัตย์ ได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ขณะที่นายเลียง ไชยกาล เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการฯ มหาดไทยเท่านั้น และการดำเนินการทุกอย่างจะต้องผ่าน รัฐมนตรีซึ่งทำให้นายเลียง ไชยกาลไม่พอใจมาก และทำให้พรรคประชาชนแตกแยกกันภายในอย่างรุนแรง ดังนั้นพรรคประชาชนจึงเริ่มขอตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ เมื่อได้รับแรงกดดันมากเข้าจอมพล ป.ก็ยินยอมที่จะปรับปรุงคณะรัฐมนตรีในวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2493 โดยเลื่อนให้พระมณฑุภาณวิมลศาสตร์ (หม จามรมาน) มาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแทนที่ จอมพล ป.เอง และให้นายเลียงไชยกาล ไปรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

⁵⁷ สุชาติ ชัยประเสริฐ, แขนงชิงชาติไทย, หน้า 136-137

แต่กระนั้นก็ตามความขัดแย้งภายในสหพรรคก็ยังมีได้ผ่อนคลายลง ในขณะที่เดียวกันยังคงมีความแตกแยกในพรรคประชาธิปไตยเช่นกัน ทำให้มีสมาชิกพรรคประชาธิปไตยย้ายมาอยู่สหพรรคเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนในท้ายที่สุดจึงทำให้รัฐบาลค่อนข้างจะประสบความสำเร็จในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ไม่สามารถคุกคาม หรือ “ล้ม” รัฐบาลได้⁵⁸

แม้ว่าผลจากการตั้งสหพรรคและการสลายพลังของพรรคประชาธิปไตยจะสามารถค้ำจุนเสถียรภาพของรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ให้ดำรงอยู่ภายใต้ระบอบรัฐสภาไว้ได้ กระนั้นก็ตามปัญหาที่คุกคามรัฐบาลจอมพล ป. จากด้านอื่น ๆ ยังดำรงอยู่ ที่สำคัญคือความพยายามก่อการกบฏของฝ่ายปรีดี พนมยงค์ การคัดค้านจากฝ่ายอนุรักษนิยม และความยุ่งยากจากปัญหาภายในของคณะรัฐประหารเอง แต่สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่คณะรัฐประหารไม่พอใจและนำมาซึ่งการยึดอำนาจในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 ก็คือ การที่กลุ่มส.ส.ในสหพรรค โดยเฉพาะพรรคประชาชนกอดันจอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่เสมอให้ปลดรัฐมนตรีที่มีได้มาจากการเลือกตั้ง แล้วให้ตั้ง ส.ส.เข้ารับตำแหน่งแทนซึ่งเป็นการกระทำที่ดูเหมือนว่า ส.ส. จะต้องอยู่เหนือบุคคลฝ่ายอื่น ๆ ในทางการเมือง แม้กระทั่งตัวนายกรัฐมนตรีเองก็ต้องการให้กำลังใจ ซึ่งตัวจอมพล ป. เองก็อาจจะอึดอัดใจกับการที่ต้องทำตามความต้องการของกลุ่มสหพรรคอยู่ไม่น้อย ประกอบกับความเกรงใจฝ่ายคณะรัฐประหารเช่นเดียวกันทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่ตนได้ก้าวขึ้นมาอยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ก็ด้วยการสนับสนุนจากฝ่ายคณะรัฐประหารที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่เริ่มแรก จึงทำให้การยึดอำนาจเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 เป็นไปด้วยความเรียบร้อยมิต้องมีการใช้กำลังเข้าทำหั่นกันแต่ประการใด

2.1 บทบาทของ พล.ต.อ.ผ่ํา ศรียานนท์ ภายหลังการรัฐประหารเจียม

จากรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2492 ที่กีดกันคณะรัฐประหารทุกวิถีทางไม่ว่าจะห้ามข้าราชการประจำเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับธุรกิจและการเมืองก็ตาม การแพร่อิทธิพลของคณะรัฐประหารเข้าไปยังรัฐบาลไม่ได้เท่าที่ควร ถึงแม้จะเสี่ยงชีวิตทำรัฐประหารก็หวังเพื่อจะมีสิทธิในทางการเมืองบ้างก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญก็ปิดโอกาสเสียแม้ว่าในระยะแรกที่ไม่ยึดอำนาจเด็ดขาดก็เพียงแต่สงวนท่าทีเอาไว้เพื่อไม่ให้ถูกกล่าวหาว่าทำการรัฐประหารไปเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ต่อมารัฐธรรมนูญก็ไม่เปิดโอกาสให้พวกตนได้แสวงหาอำนาจทางการเมืองกันเลย อีกทั้งความยุ่งยากที่เกิดขึ้นแก่รัฐสภาก็สร้างความลำบากใจไม่น้อย ความคิดในการยึดอำนาจจึงเกิดขึ้น เพื่อให้ได้อำนาจเช่นนั้นกลับมากับพรรคพวกของตน และจุดเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนี้เอง

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 141

ทำให้คณะรัฐประหารเข้าไปมีอำนาจในรัฐสภาอย่างเต็มที่ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เล็งเห็นว่าจะมีส่วนช่วยในการผลักดันอำนาจของตนให้เพิ่มมากขึ้นด้วยการเข้าไปมีบทบาทในรัฐสภา

การรัฐประหารของคณะผู้ก่อการชุดเดิมในครั้งที่สองนี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 โดยคณะบุคคลที่ทำการยึดอำนาจใช้ชื่อว่า “คณะบริหารประเทศชั่วคราว” โดยในการยึดอำนาจในครั้งนี้ได้มีการใช้กำลังทหารหรือรถถังเหมือนครั้งที่ผ่านมา มีแต่เพียงการออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง ซึ่งได้ให้เหตุผลแห่งการยึดอำนาจครั้งนี้ในคำแถลงการณ์ว่า

เนื่องจากสถานการณ์โลกปัจจุบัน ตกอยู่ในความคับแค้นทั่วไป ภัยแห่งคอมมิวนิสต์ ได้คุกคามเข้ามาอย่างรุนแรง แม้แต่ในคณะรัฐมนตรีนี้ก็ดี ในรัฐสภาก็ดี มีอิทธิพลของคอมมิวนิสต์แทรกซึมอยู่เป็นอันมาก แม้ว่ารัฐบาลจะทำความพยายามสักเพียงใดก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาของคอมมิวนิสต์ได้ ทั้งยังไม่สามารถปราบปรามการทุจริตที่เรียกว่า คอร์รัปชัน คังมุ่งหมายที่จะปราบนั้นด้วย ความเสื่อมโทรมมีมากขึ้นจนเป็นที่วิตกทั่วไปว่า ประเทศชาติ จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในสถานการณ์การเมืองอย่างนี้

จึง คณะทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 คณะรัฐประหาร พ.ศ.2490 พร้อมด้วยประชาชนผู้รักชาติ มุ่งความมั่นคง ดำรงอยู่แห่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และระบอบรัฐธรรมนูญได้พร้อมใจกันเป็นเอกฉันท์ กระทำการเพื่อเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลงวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2475 กลับมาใช้ให้เป็นความรุ่งเรืองสถาพรแก่ประเทศชาติสืบไป⁵⁹

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 68 : พิเศษ 1)

คณะบริหารประเทศชั่วคราวที่ก่อการในครั้งนี้ประกอบด้วยนายทหารระดับสูงสุดของ 3 เหล่าทัพ แห่งละ 3 คน เป็นหลัก นั้นหมายถึงว่า กองทัพได้ตัดสินใจที่จะเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรงมากขึ้น แม้ว่าคำแถลงของคณะผู้บริหารประเทศชั่วคราวจะอ้างว่าการยึดอำนาจเกิดขึ้นเพราะอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในรัฐสภาและคณะรัฐมนตรีก็ตาม แต่หากจะพิจารณาเหตุที่แท้จริงแล้วน่าจะเกิดจากการที่คณะทหารมีความไม่พอใจต่อรัฐสภาเสียมากกว่า ดังที่จอมพลผิน ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นหัวหน้าได้เล่าว่า⁶⁰

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 246-247

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 250-251.

ขณะที่ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และรัฐธรรมนูญ
 ขณะนั้น ห้ามข้าราชการประจำการเป็นสมาชิกรัฐสภา เวลาประชุมสภาผู้แทนราษฎรก็ดี
 เวลาประชุมวุฒิสภาก็ดี สมาชิกทำการอภิปรายรวนเรไม่เป็นสาระอยู่ตลอดเวลา แม้วุฒิ
 สมาชิกซึ่งทางรัฐบาลเสนอแต่งตั้ง บางคนก็พลอยอภิปรายรวนเรไปตามสมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎรเสียด้วย ทำให้รัฐบาลซึ่ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งตัวเกือบ
 ไม่ติด ถ้าขึ้นให้มีสภาพเช่นนี้ตลอดไป รัฐบาลก็ไม่สามารถจะทำการได้ก้าวหน้าเท่าที่ควร
 จึงประชุมคณะรัฐประหารชั้นผู้ใหญ่ พิจารณาความเป็นไปของรัฐสภา ในที่สุดก็ลงมติ
 เองฉันท์ให้นำรัฐธรรมนูญฉบับ 2475 มาใช้ และแก้ไขให้เหมาะสมกับกาลสมัย

ซึ่งหากจะพิจารณาดังสถานการณ์ของรัฐสภาในขณะนั้น แม้ว่าจอมพล ป.
 พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นหัวหน้ารัฐบาลพยายามที่จะประสานผลประโยชน์ระหว่างพรรคการเมืองร่วม
 รัฐบาลที่ได้รวมตัวกันเป็นสหพรรค และประนีประนอมต่อรองกับพรรคการเมืองที่ให้การ
 สนับสนุนรัฐบาลแล้วก็ตาม แต่ความเป็นเอกภาพในการบังคับบัญชาและบริหารประเทศก็หาได้
 เกิดขึ้นไม่ เพราะพรรคการเมืองต่างก็สงวนท่าทีของตนและเรียกร้องให้จอมพล ป.ทำตามข้อเสนอ
 ที่ตนต้องการ ในขณะที่จอมพล ป. เองก็ต้องลำบากใจอยู่ไม่น้อยเพราะอยู่ในตำแหน่งนาย
 ก-รัฐมนตรี ทั้ง ๆ ที่ตนเองไม่มีฐานเสียงในรัฐสภาอยู่เลย ดังนั้นการรัฐประหารของคณะผู้บริหาร
 ประเทศชั่วคราวในครั้งนี้อาจมีความเป็นไปได้ว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม อาจจะอยู่เบื้องหลังและ
 ร่วมรับรู้กับการรัฐประหารในครั้งนี้ เพราะในวันเดียวกันนั้นเองคณะผู้บริหารประเทศชั่วคราว
 ก็ได้ประกาศแต่งตั้งจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีชั่วคราว และการที่คณะ
 รัฐประหารได้ประกาศให้นำเอารัฐธรรมนูญฯ ฉบับลงวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2475 พร้อม
 บทเฉพาะกาลกลับมาใช้ใหม่ ก็เล็งเห็นได้ว่าเป็นโอกาสอันดีที่จอมพล ป. จะได้สร้างฐานอำนาจ
 ทางการเมืองของตนในรัฐสภาได้อย่างเต็มที่ นับเป็นการมุ่งให้รัฐบาลมีเสถียรภาพอย่างเด็ดขาด
 ทั้งนี้เนื่องจากในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยินยอมให้ข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้
 ยิ่งกว่านั้นตามมาตรา 65 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2483 ยังได้ระบุให้รัฐสภาประกอบด้วยสภา
 ผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว แต่มีสมาชิก 2 ประเภท มีจำนวนเท่ากัน คือ ประเภทที่หนึ่งมาจากการ
 เลือกตั้ง และประเภทที่สองมาจากการแต่งตั้ง⁶¹ และยังวางเงื่อนไขที่จะให้มีสมาชิกสภา
 ประเภทที่สองไว้นานถึง 20 ปี จึงเท่ากับว่ารัฐบาลจะมีเสียงในสภาจากกลุ่ม ส.ส.ประเภทที่สองถึง
 ครึ่งสภา อิทธิพลและอำนาจต่อรองของสมาชิกสภาประเภทที่หนึ่งจากการเลือกตั้งจะลดลงมาก

⁶¹ สมบูรณ์ ไพรินทร์, ร.อ., บันทึกเหตุการณ์ทางการเมือง ตั้งแต่ 24 มิถุนายน 2475-25 ธันวาคม 2515

การเปลี่ยนแปลงทางรัฐสภาในครั้งนี้ นับว่าได้เปิดโอกาสให้ข้าราชการประจำเข้ามาจับบทบาททางการเมืองอีกครั้ง พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจได้ใช้โอกาสที่รัฐธรรมนูญเปิดช่องไว้เช่นนี้หันเข้ามาเล่นการเมืองอย่างเต็มตัว โดยเป็นหนึ่งในจำนวนสมาชิกประเภทที่สอง จำนวน 123 คน ที่คณะรัฐประหารจัดตั้งขึ้นมา อันประกอบไปด้วย ทหารบก 63 คน ทหารอากาศ 14 คน ทหารเรือ 13 คน ตำรวจ 11 คน พลเรือน 22 คน ให้ทำหน้าที่รัฐสภา มีพลโทพระประจวบปัจฉิมเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2494 ได้มีประกาศพระบรมราชโองการให้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ และแต่งตั้งจอมพล ป. พิบูลสงครามเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อมาวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2494 โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีคณะที่ 25 ดังมีรายชื่อคณะรัฐมนตรีดังต่อไปนี้⁶²

1. พลเอกผิน ชุณหะวัณ	เป็นรองนายกรัฐมนตรี
2. จอมพลแปลก พิบูลสงคราม	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
3. พลตรีภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
4. นายวรการบัญชา	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
5. พลเรือตรีหลวงยุทธศาสตร์โกศล	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ
6. พระยาปริวรรกเวชการ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
7. นายสุกิจ นิมมานเหมินท์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
8. พลอากาศเอกฟื้น รณภาส ฤทธาคนี	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
9. หลวงวิจิตรวาทการ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
10. พลตรีบัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
11. พระนิติธารณ์พิเศษ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
12. พลเอกมังกร พรหมโยธี	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
13. พลโทสุภคร์ ธนะรัชต์	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ กลาโหม
14. พลเรือตรีหลวงสุนาวินวิวัฒน์	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ กลาโหม
15. นายพันตำรวจเอกละม้าย อุทยานานนท์	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ เกษตราธิการ
16. นายเลื่อน พงษ์โสภณ	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ อุตสาหกรรม
17. พันเอกประมาธ อดิเรกสาร	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ คมนาคม

⁶² ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบ 42 ปี (2475-2514), หน้า 715-716

18. พลเรือตรีหลวงชำนาญอรุณรตฤทธิ	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ กมนาคม
19. นายพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ มหาดไทย
20. พลอากาศโทหลวงเชิดวุฒากาศ	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ ศึกษาธิการ
21. พลโทเดช เดชปฏิยุทธ์	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ มหาดไทย
22. พลอากาศตรีมูณี มหาสันทนะ เวชยันตรังสฤษดิ์	เป็นรัฐมนตรีช่วยสำนักนายกรัฐมนตรี
23. นายเขมชาติ บุญรัตพันธุ์	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ การต่างประเทศ
24. พันเอกศิริ ศิริโยธิน	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ พาณิชย์
25. พลตรีประยูร ภมรมนตรี	เป็นรัฐมนตรีช่วยฯ การคลัง

ซึ่งการที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้มีโอกาสเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยนั้น นับว่าได้ช่วยสร้างเสถียรภาพให้รัฐบาลเป็นอย่างยิ่งเพราะกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่หลักในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ดังนั้นนโยบายต่าง ๆ ที่ออกมาจึงมุ่งหมายที่จะคุ้มครองรักษาความปลอดภัยให้แก่ความสงบสุขในสังคมในขณะเดียวกันรัฐบาลก็มุ่งจะใช้กระทรวงมหาดไทยเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพลักษณ์และกำหนดทิศทางการปกครองที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์แก่พวกเขาของตน ดังนั้นการที่ พล.ต.อ.เผ่า เป็นทั้งอธิบดีกรมตำรวจซึ่งมีทั้งกฎหมาย, กำลังพล และอาวุธอยู่ในมือ และเป็นรัฐมนตรีช่วยฯ มหาดไทยซึ่งสามารถออกนโยบายและกำหนดแผนต่างๆ ที่จะให้ข้าราชการประจำปฏิบัติได้จึงกลายเป็นบุคคลที่ จอมพล ป.พิบูลสงครามมอบความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในการรักษาความมั่นคงให้แก่รัฐบาลได้เป็นอย่างดี

2.1.1 การจัดตั้งคณะกรรมการนิติบัญญัติ

หลังจากที่คณะรัฐประหารได้เลิกล้มรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2492 และได้จัดตั้งคณะกรรมการวิสามัญในการนำเอารัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2475 มาแก้ไขเพื่อนำกลับมาใช้ในการปกครองประเทศนั้น พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้เข้ามามีบทบาทในด้านนิติบัญญัติ โดยเป็นคณะกรรมการวิสามัญแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2475 และได้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 ในเวลาต่อมา วัตถุประสงค์ที่แท้จริงที่คณะรัฐประหารต้องการนำรัฐธรรมนูญฉบับนี้กลับมาใช้อีกก็คือ ต้องการจะให้คณะรัฐประหารได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรัฐสภาเพื่อจะรักษาอำนาจไว้ให้อยู่ในกลุ่มของตน อีกทั้งยังต้องป้องกันไม่ให้กลุ่มอำนาจอื่นมีช่องโอกาสในการแย่งอำนาจกลับคืนไปอีกด้วย ซึ่งมีข้อสังเกตที่สามารถนำมาใช้พิจารณาประกอบจุดมุ่งหมายข้างต้นอยู่ 2 ประการด้วย คือ

ประการแรก จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 ในมาตรา 115 ที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิก 2 ประเภท สมาชิกประเภทที่ 1 เป็นสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้ง ส่วนสมาชิกประเภทที่ 2 มาจากพระมหากษัตริย์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ซึ่งการที่ในรัฐสภามีสมาชิกประเภทที่ 2 นี้เองทำให้รัฐบาลสามารถสร้างความเชื่อมั่นได้ว่าอย่างน้อยรัฐบาลก็จะไม่ถูกคว่ำทางรัฐสภาอย่างแน่นอน เพราะรัฐบาลมีเสียงสนับสนุนจากสมาชิกประเภท 2 อย่างน้อยก็ครึ่งหนึ่งซึ่งก็ต้องล้วนแล้วแต่เป็นพรรคพวกของคณะรัฐบาลทั้งสิ้น ซึ่งสมาชิกประเภท 2 นี้ส่วนใหญ่ก็ได้แก่ บรรดาบุคคลในคณะรัฐประหารนั่นเอง

นอกจากนี้ การยกเลิกรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2492 ยังเป็นการล้มล้างบรรดาสมาชิกของฝ่ายอนุรักษนิยมเดิมซึ่งมีรากฐานส่วนใหญ่อยู่ในรัฐสภา ทั้งนี้ เนื่องจากคณะรัฐประหาร ได้เล็งเห็นถึงความไม่มั่นคงที่จะคงมีวุฒิสมาชิกซึ่งล้วนแต่เป็นพรรคพวกที่แต่งตั้งในสมัยรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์* เพราะเมื่อครั้งที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนนายควงด้วยความไม่ชอบธรรมนั้น ทำให้วุฒิสมาชิกเหล่านี้ปฏิบัติตนเป็นฝ่ายค้านกับรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากในการพิจารณาพระราชบัญญัติต่าง ๆ มีร่างที่ถูกส่งคืนเป็นจำนวนมาก โดยในระยะตั้งแต่มีการใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 จนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2494 มีร่างพระราชบัญญัติที่ถูกส่งมายังที่ประชุมวุฒิสภา 60 ฉบับ ในจำนวนนี้วุฒิสภาได้ส่งกลับมาให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาใหม่ถึง 34 ฉบับ และอีก 22 ฉบับที่ปล่อยให้ผ่านไปก็มีการแก้ไขในสาระสำคัญ และยังมี การตั้งกระทู้ถามเพื่อควบคุมการทำงานของรัฐบาลถึง 35 กระทู้ ที่สำคัญก็เช่น กระทู้เรื่อง การคอร์รัปชัน การค้าฝิ่นเถื่อน และเรื่องการจัดรถดั่งไร้คุณภาพ เป็นต้น (เฉลิมถ์ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2493) นอกจากนี้ยังได้เข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปถึงเรื่องกบฏแมนฮัตตัน ซึ่งวุฒิสมาชิกสามารถกระทำได้จากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยให้รัฐบาลแถลงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงในการปราบกบฏ⁶³ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีการอภิปรายโจมตี

*รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ได้แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 100 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นรัฐสภาตามบทเฉพาะกาล เป็นที่น่าสังเกตว่า การแต่งตั้งในครั้งนี้นับประกอบไปด้วยบรรดาอดีตข้าราชการที่มีบรรดาศักดิ์ชั้นเจ้าพระยา พระยา พระ และหลวง รวมทั้งชื่อพระวงศ์มีจำนวนกว่า 80 คน ซึ่งทำให้มองได้ว่าเป็นการนำกลุ่มขุนนางเก่าและพวกนิยมเจ้าซึ่งมีความใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์มาคานอำนาจกับกลุ่มทหาร เห็นได้จากการที่คณะรัฐประหารได้เสนอรายชื่อต่อรัฐบาลนายควง จำนวน 10 คน แต่ได้รับการแต่งตั้งเพียง 3 คน เท่านั้น

⁶³ หลวงอภัยมานุรักษ์, "อนุสรณ์จากหลวงอภัยมานุรักษ์", ทัศนะงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงอภัยมานุรักษ์ 24 มีนาคม 2513 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนการพิมพ์, 2513), หน้า 55

รัฐบาลอย่างรุนแรงจากฝ่ายวุฒิสภา ด้วยพฤติการณ์เช่นนี้จึงทำให้คณะรัฐประหารมองว่าวุฒิสมาชิกเหล่านี้เป็นพวกเดียวกับฝ่ายกบฏและช่องที่จะทำลายล้างคณะรัฐบาลให้สิ้นอำนาจ ไปจึงเป็นอีกมูลเหตุหนึ่งที่มีการนำรัฐธรรมนูญฯ ฉบับ พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ใหม่

ประการที่สอง ควบคู่ไปกับการดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้ดำเนินการให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทหนึ่งทั่วประเทศในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495 ซึ่งการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นไปภายใต้คำสั่งห้ามชุมนุมทางการเมือง เกินกว่า 5 คน ของคณะบริหารประเทศชั่วคราว นั้นหมายถึงว่า การรวมตัวเป็นพรรคการเมืองอย่างเปิดเผยนั้นไม่อาจเป็นไปได้ ดังนั้นผู้สมัครส.ส.แต่ละคนต่างก็ลงแข่งขันเลือกตั้งในนามของตนเอง ไม่ต้องมีพรรคสังกัด ด้วยวิธีการเช่นนี้ย่อมทำให้รัฐบาลสามารถควบคุมเสียงได้ง่ายขึ้น และหนทางการรักษาอำนาจของคณะรัฐประหารก็จะเป็นไปได้โดยสะดวก

ซึ่งจากการที่คณะรัฐประหารพยายามใช้วิธีการต่างๆ เพื่อรวมอำนาจให้อยู่กับฝ่ายตนเช่นนี้ ส่งผลให้พรรคประชาธิปไตยซึ่งมีความไม่พอใจในคณะรัฐประหารอยู่เดิมมีความเห็นคัดค้านต่อการกำหนดรูปแบบทางรัฐสภาเช่นนี้ โดยการที่สมาชิกส่วนใหญ่ไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง เช่น ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช รองหัวหน้าพรรคฯ ได้ชี้แจงว่า ระบบที่มี ส.ส.ประเภทที่สองที่มาจากการแต่งตั้งถึงครึ่งสภาเช่นนี้ไม่เป็นประชาธิปไตย และว่า “ผมเห็นจะตัดสินใจไม่สมัครละ พอใจที่จะตายประชิดป่าช้าดีกว่าที่จะเข้าไปนั่งในสภาครึ่งสภาพรรคประชาธิปไตย” ส่วนหลวงอังคณาบุรักษ์ (สมถวิล เทพาคำ) อดีต ส.ส.อ่างทอง ก็ได้อธิบายว่า “พรรครู้สึกว่าการเมืองโดยไม่มีกติกาเช่นนี้ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติ มีแต่ นำความหายนะมาสู่บ้านเมือง จึงปล่อยให้เล่นไปฝ่ายเดียว ทั้งนี้เพื่อหวังอุทธรณ์ต่อประชาชนให้สำนึก”⁶⁴

ในจำนวน ส.ส.ประเภท 1 ที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาจำนวน 123 คน จึงเหลือฝ่ายประชาธิปไตยเข้ามาเพียง 6 คน ส.ส.ส่วนใหญ่ก็กระจัดกระจายกันออกไปที่จะมีในลักษณะเป็นกลุ่มก็มีแต่ ส.ส.ฝ่ายสังคมนิยมรุ่นใหม่ นอกจากนี้ยังมี ส.ส.กลุ่มพรรคสหไทยเดิม นำโดยนายเตียง ศิริขันธ์ เข้ามาในสภาอีก 20 คน ส่วนที่เหลือโดยส่วนมากก็คือ ส.ส.ฝ่ายสหพรรค ดังนั้นจึงอยู่ในเงื่อนไขที่เห็นได้ว่า รัฐบาลจะสามารถควบคุมสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่ยากนัก ทำให้คณะรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2495 ได้รับความไว้วางใจในการแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรถึง 167 ต่อ 3 เสียง โดยมีเพียง โฉง สุวรรณทัต

⁶⁴ สุราษฎร์ อัมประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย, หน้า 259

ถัด พรหมานพ และบุญแห่ง ทองสวัสดิ์ ที่ลงมติคัดค้าน แต่รัฐบาลก็ไม่อาจไว้ใจต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งอยู่กระจัดกระจายในระยะเริ่มแรกนี้ได้ ดังนั้นในช่วงแรกที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ารายงานตัว พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จึงทำหน้าที่เป็นตัวแทนของฝ่ายรัฐบาลในการเข้าติดต่อกับชวชนบรรดา ส.ส. ที่ไม่ได้สังกัดพรรคอย่างเป็นทางการเหล่านี้ จนสามารถรวบรวมเสียงที่สนับสนุนรัฐบาลได้ถึง 85 เสียง และได้กันอีก 38 เสียง ไปเป็นฝ่ายค้านเป็นที่น่าสังเกตว่าในจำนวนเสียงที่สนับสนุนรัฐบาลนี้มีส.ส.ของพรรคสหชีพที่นำโดยนายเตียง ศิริขันธ์ รวมอยู่ด้วย เนื่องจากมีข้อตกลงในการที่รัฐบาลยอมรับที่จะนำเอานโยบายสหกรณ์ของพรรคสหชีพมาใช้ทำให้ทางพรรคเล็งเห็นถึงอุดมการณ์ของพวกคนที่จะบรรลุเป้าหมาย ส่วนรัฐบาลก็สามารถได้คะแนนเสียงถึง 20 เสียงในเวลาเดียวกัน หลังจากที่พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ สามารถรวบรวมเสียงสนับสนุนรัฐบาลทั้ง ส.ส.ประเภท 1 และ ประเภท 2 เข้าเป็นปีกแผ่นจนเป็นที่เชื่อได้ว่ารัฐบาลจะอยู่ได้อย่างมั่นคงแล้ว ในวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ.2495 จึงได้จัดตั้งคณะบุคคลเหล่านี้ขึ้นอย่างเป็นทางการใช้ชื่อว่า “คณะกรรมการนิติบัญญัติ” และใช้บ้านนังคศิลาเป็นสำนักงานกลาง⁶⁵ โดยคณะกรรมการชุดนี้มี จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นประธาน พล.อ.มังกร พรหมโยธี เป็นรองประธาน คณะรัฐมนตรีทั้งหมดเป็นกรรมการ ส่วน พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นเลขานุการ

การที่รัฐบาลได้จัดให้มีคณะกรรมการนิติบัญญัตินี้ นับว่าได้ส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในทางหลักการรัฐบาลได้อ้างว่าคณะกรรมการนี้จะช่วยประสานงานระหว่างรัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ในทางปฏิบัติแล้วคณะกรรมการนี้จะทำหน้าที่กั้นกรงการตรากฎหมายของรัฐบาล นั่นคือ หลังจากที่รัฐบาลจะออกกฎหมายใด และได้ผ่านคณะกรรมการกฤษฎีกาและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีแล้วก็จะนำร่างกฎหมายนั้นมาพิจารณาในคณะกรรมการนิติบัญญัติ จากนั้นจึงนำไปผ่านที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ด้วยวิธีการเช่นนี้จะทำให้รัฐบาลไม่มีทางที่จะพ่ายมติในสภาได้เลย เหตุการณ์ที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม จะแพ้มติในสภาจึงจะไม่เกิดขึ้นรอบ สำหรับการค้าเนินงานนั้น คณะกรรมการชุดนี้จะมีอำนาจในการตั้งอนุกรรมการช่วยบริหารงาน พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ตั้งอนุกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเรียกว่า อนุกรรมการนิติบัญญัติตามนโยบายของรัฐบาลประจำกระทรวง อนุกรรมการฯ ในชุดนี้จะทำหน้าที่รวบรวมสมาชิกประเภทที่ 1 ให้เข้ามาร่วมสนับสนุนรัฐบาล โดยได้แต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ 1 ที่สนับสนุนรัฐบาลเข้าเป็นอนุกรรมการประจำกระทรวงต่าง ๆ 12 กระทรวง รวม 111 คน

⁶⁵ มนูญ มาเคสิระ, “การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงครามระหว่าง พ.ศ.2490-2500”, (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2529), หน้า 71

และมีการควบคุมสมาชิกประเภทที่ 1 อย่างใกล้ชิด ด้วยการแต่งตั้งให้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เข้าดำรงตำแหน่งเลขานุการของคณะกรรมการชุดนี้ด้วย ดังนั้นการประชุมทุกครั้งจึงอยู่ในความควบคุมของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ตลอดเวลา หากติดธุระก็จะมอบให้รองเลขาฯ ซึ่งได้แก่ พล.ต.ประยูร ภมรมนตรี หรือ พล.ต.อ.พิชัย กุลละวณิช ผู้ช่วยเลขาฯ เข้าประชุมแทน มติในที่ประชุมของคณะกรรมการนี้ต้องนำมาพิจารณาในคณะกรรมการนิติบัญญัติอีกครั้งหนึ่ง คณะกรรมการ ชุดนี้จึงมีหน้าที่ในการพิจารณาร่างและเสนอความคิดเห็นต่อพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่จะถูกนำเข้าสู่สภา ก่อนลงหน้า⁶⁶ แต่ในความเป็นจริงแล้วก็คือการปฏิบัติตามคำสั่งและความต้องการของรัฐบาลว่ามีความประสงค์อย่างไรก็จะปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น ในกรณีที่ฝ่ายค้านอภิปรายทำให้ฝ่ายรัฐบาลเกิดความเกลียดชังก็จะเสนอให้ปิดอภิปรายโดยการลงคะแนนเสียงซึ่งฝ่ายรัฐบาลได้เปรียบกรณีนี้อยู่แล้ว ทำให้การพิจารณาพระราชบัญญัติต่าง ๆ สำเร็จได้ด้วยความสะดวกด้วยเสียงสนับสนุนเป็นจำนวนมากงานต่าง ๆ ที่ผ่านการพิจารณาของกรรมการชุดนี้ถือว่าเป็นมติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาลอยู่จะต้องปฏิบัติตาม

สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้ามาอยู่ร่วมกับคณะกรรมการนิติบัญญัตินี้จะมีสิทธิพิเศษ โดยได้รับเงินเดือนพิเศษเพิ่มอีกเดือนละ 2,000 บาท นอกจากเหนือจากเงินเดือนที่ได้รับปกติซึ่ง พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้อ้างว่าเป็นเงินราชการที่จ่ายเป็นค่าเบี้ยประชุม ต่อมาได้ให้รถอีกคนละ 1 คัน และสิทธิพิเศษอื่น ๆ อีก เช่นรับแจกเงินเพื่อไปช่วยในการทำบุญ ทอดกฐิน ค่าพาหนะออกเยี่ยมชาวบ้าน การไปทัศนศึกษาต่างประเทศ หรืออภิสิทธิ์ในการผูกขาดการค้าและใบอนุญาตส่งข้าวไปขายต่างประเทศ⁶⁷ โดยเงินที่แจกให้นี้อยู่ในรูปของเงินงบประมาณที่จัดสรรสำหรับ ส.ส.แต่ละคนเพื่อบำรุงจังหวัดปีละ 50,000 บาท ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม อ้างว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ แต่เงินค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ที่จะใช้สำหรับการดำเนินงานของคณะกรรมการนิติบัญญัตินี้มาจากการกำฝืนเดือนและ จากผลประโยชน์ด้านธุรกิจการค้าทั้งที่คณะรัฐประหารได้ร่วมกันก่อตั้งขึ้นเองและที่บรรดาพ่อค้านักธุรกิจที่ให้การสนับสนุนมอบให้

อันที่จริงหากจะมองดูการเกิดขึ้นของคณะกรรมการนิติบัญญัติและรูปแบบการทำงานของคณะกรรมการชุดนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นไปในลักษณะเดียวกับการเกิดขึ้นของ

⁶⁶ สุราชัย ชัยประเสริฐ, แขนงชิงชาติไทย หน้า 259

⁶⁷ มนูญ มากะสิระ, "การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงครามระหว่าง พ.ศ.2490-2500." (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2529), หน้า 71

สหพรรค ที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เคยจัดให้มีขึ้นเมื่อครั้งก่อนเกิดการรัฐประหารเมษายน พ.ศ. 2494 เพราะเป็นการรวบรวมเสียงสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มาเป็นฝ่ายรัฐบาลเพื่อรัฐบาลจะได้ไม่แพ้มติในรัฐสภาเหมือนดังที่รัฐบาลบางยุคสมัยเคยประสบมา และอีกประการหนึ่งการที่มุ่งใจบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านั้นให้เข้ามาเป็นพรรคพวกเดียวกับฝ่ายรัฐบาลก็ต้องมีการประสานผลประโยชน์ร่วมกันเพียงแต่ผลประโยชน์ในรูปสหพรรคนั้นก็คำนึงถึงผลประโยชน์ของพรรคที่จะได้ที่นั่งในคณะรัฐบาลเป็นหลัก แต่ในรูปคณะกรรมการนิติบัญญัตินี้คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัวที่สมาชิกแต่ละคนจะได้เป็นหลัก ข้อดีประการหนึ่งที่มีการรวมเสียงสนับสนุนในรูปคณะกรรมการฯ นี้ก็คือ รัฐบาลสามารถควบคุมเสียงได้อย่างเป็นเอกภาพโอกาสที่สมาชิกจะถอนตัวหรือไม่เข้าด้วยกับฝ่ายรัฐบาลเกิดขึ้นได้น้อยเพราะหลังการรัฐประหาร ได้ยกเลิกพรรคการเมืองที่มีอยู่เดิมไปทำให้สมาชิกของพรรคการเมืองเดิมต่างแยกย้ายกระจัดกระจายกันออกไปอยู่ในรูปของกลุ่มโครกลุ่มมัน หากกลุ่มใดสามารถตอบสนองผลประโยชน์ที่แต่ละคนต้องการได้มากกลุ่มนั้นก็จะมีโอกาสจะได้คิดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าอยู่ในกลุ่มได้มาก ยกเว้นแต่พวกที่มีอุดมการณ์ที่มั่นคงจริงๆ จึงจะไม่เกิดแตกแยกกันเอง ด้วยเหตุนี้การรวมเสียงสนับสนุนจากเหล่า ส.ส. ที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาในสภาให้มาเป็นฝ่ายเดียวกับรัฐบาลในรูปคณะกรรมการชุดนี้จึงไม่เป็นเรื่องยากจนเกินไปนักสำหรับ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่มีทั้งกำลัง อำนาจ และกฎหมายอยู่ในมือ ทั้ง ส.ส. ที่เข้าร่วมเป็นพวกนั้นก็สามารถมั่นใจได้ว่าตนเองคงจะไม่ถูกปองร้ายเพื่อผลทางการเมืองอย่างแน่นอน อีกทั้งผลประโยชน์ที่จะได้รับจากฝ่ายรัฐบาลก็จะทำให้แต่ละคนสามารถใช้ชีวิตอยู่อย่างสุขสบายครอบครัว ฉะนั้นการสนองตอบต่อนโยบายต่าง ๆ ที่รัฐบาลเป็นฝ่ายจัดทำขึ้นโดยการยกมือให้การสนับสนุนในรัฐสภาจึงเกิดขึ้นได้อย่างพร้อมเพรียงโดยไม่ต้องสงสัย

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า คณะกรรมการนิติบัญญัตินี้ก็คือ พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลนั่นเอง แต่ที่ไม่เรียกชื่อเป็นพรรคเพราะรัฐบาลห้ามตั้งพรรคการเมืองอย่างเปิดเผย ด้วยเหตุนี้การบริหารประเทศภายใต้เวทีประชาธิปไตยในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นลักษณะของเผด็จการทางรัฐสภาที่ผูกขาดการทำงานอยู่กับคณะกรรมการชุดนี้แต่ฝ่ายเดียว ฝ่ายค้านได้พยายามหลายครั้งในการเสนอร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองแต่ก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากรัฐบาลมีเสียงสนับสนุนอย่างมากมาช้านานเอง ร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองจึงมีอันตกไปเพราะรัฐบาลไม่ต้องการให้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้น เพราะเกรงว่าหากให้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นและฝ่ายรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเหล่าสมาชิกสภาฯ ที่อยู่ในคณะกรรมการนิติบัญญัติได้เสียงที่เคยสนับสนุนรัฐบาลในสภาอาจต้องลดน้อยลงไป อาจมีการแยกตัวไปตั้งพรรคการเมือง

ใหม่ หรือฝ่ายค้านอาจรวบรวมสมาชิกจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองโจมตีรัฐบาลได้ง่ายขึ้น ซึ่งย่อมไม่เป็นผลดีต่อรัฐบาลอย่างแน่นอน⁶⁸

2.1.2 การออกกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

การดำเนินงานทางรัฐสภาที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการไร้เสียงข้างมาก เข้าดำเนินการทางการเมืองซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการตั้งคณะกรรมการนิติบัญญัติขึ้นมา เพื่อบีบบังคับให้มีการออกกฎหมายให้เป็นไปตามความต้องการของรัฐบาลก็คือ การออกกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ นับว่าเป็นเครื่องมือที่รัฐบาลใช้สำหรับกำจัดฝ่ายตรงข้ามเป็นอย่างดี เพราะกฎหมายฉบับนี้เขียนไว้เป็นเพียงแนวทางกว้าง ๆ ฉะนั้นดุลพินิจในการพิจารณาว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความคิดเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์หรือไม่ จึงตกอยู่กับเจ้าพนักงานตำรวจผู้ใช้กฎหมาย ดังนั้นไม่อาจปฏิเสธได้ว่ากฎหมายฉบับนี้สามารถสร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาลเป็นอย่างดี โดยมั่นใจได้ว่าหากฝ่ายรัฐบาลได้ยื่นเพียงข่าวะระแคะระคายว่ามีผู้ใดที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลก็สามารถยึดข้อหาคอมมิวนิสต์ให้ได้โดยไม่ต้องหาหลักฐานมายืนยันกัน เพราะเพียงแค่มีความคิดฝักใฝ่หรือมีหนังสือเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์เพียงเล่มเดียวก็อาจติดคุกถึง 5 ปีได้ ซึ่งหากจะพิจารณาจุดเหตุผลการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ที่ปรากฏอยู่ในบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติ มีใจความกว้าง ๆ เพียงว่า

“เนื่องจากสถานการณ์ของประเทศไทยกำลังถูกคุกคามด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้ ก็ด้วยการที่รัฐมีกฎหมายเป็นเครื่องมือสำหรับป้องกันปราบปราม ในปัจจุบันประเทศเรายังหาไม่มีกฎหมายเช่นว่านี้ไม่ จึงจำเป็นต้องตราขึ้นไว้เพื่อความปลอดภัยและมั่นคงของรัฐและประชาชนสืบไป.”⁶⁹

วัตถุประสงค์อันสำคัญยิ่งของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า เพื่อให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารในอันที่จะดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำทั้งหลายซึ่งมีลักษณะเป็นการกระทำของคอมมิวนิสต์ อันเป็นการนำไปสู่การล้มล้างรัฐบาล และ

⁶⁸ ประจัน รักพงษ์, “การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ.2481-2500),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 299-301

⁶⁹ ชานินทร์ กรีวิชัย, การใช้กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์ (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์รักษาความปลอดภัย กระทรวงกลาโหม, 2517), หน้า 238

เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง และระบบเศรษฐกิจให้เป็นแบบคอมมิวนิสต์ในท้ายที่สุด ซึ่งความจริงแล้วก่อนหน้าที่จะมีกฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์ฉบับนี้ออกมานั้น ทางฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ได้อยู่แล้วซึ่งบัญญัติถึงความผิดฐานกบฏไว้กว้างขวางมากกว่า ทั้งบทกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญาก็หนักกว่า เพียงแต่ในการที่จะจับกุมบุคคลใดหรือคณะใดต้องมีหลักฐานที่ฟังได้ชัดเจนว่าเขามีเจตนาที่จะกระทำความผิดเช่นนั้น แต่เมื่อมีการออกกฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์ออกมา การที่ตำรวจจะจับกุมผู้ใด คณะใดก็เป็นไปอย่างง่ายดาย เพราะการพูดจาหรือการชุมนุมกันเป็นกลุ่มๆ วิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับระบอบการปกครองหรือการทำงานของรัฐบาลสามารถถูกมองว่าเป็นคอมมิวนิสต์ได้หากคำพูดที่ออกมาสวนทางกับความเห็นหรือความต้องการของรัฐบาล

กฎหมายฉบับนี้จึงนับว่าเป็นผลงานชิ้นสำคัญของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้นซึ่งก็คือ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่สามารถผลักดันเข้าสู่รัฐสภา และสามารถตราออกมาใช้เป็นกฎหมายในเวลาเพียงวันเดียว คือ มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ในตอนเช้า เปรียญติในตอนเที่ยงและเข้าวาระ 2-3 ในตอนบ่ายวันเดียวกัน ซึ่งการเสนอกฎหมายฉบับนี้เข้าสู่สภา พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ปิดเป็นความลับโดยไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนคนใดทราบมาก่อนและเป็นเพียงวาระจรเสียด้วยซ้ำ แต่กลับปรากฏว่าหลังจากที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ แถลงจบลงได้ถูกคัดค้านจากสมาชิกฝ่ายค้านอย่างมากมาย เริ่มตั้งแต่นายสนานนท์ สายสว่าง ส.ส.นครปฐม ร.ท.พัฒน์ ๗ ถलग ส.ส.ปราจีนบุรี นายศ อินทรโกมาลสูตร ส.ส.นครราชสีมา ซึ่งส่วนแล้วแต่คำหนิร่างกฎหมายดังกล่าวในประเด็นเดียวกันคือไม่ได้ให้ความหมายที่ชัดเจนลงไปว่า คอมมิวนิสต์คืออะไร เพราะกฎหมายระบุไว้แต่เพียงกว้าง ๆ ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าใจได้ และผลเสียที่ตามมาก็คือ อาจถูกตำรวจจับกุมไปขังไว้ 48 วัน โดยไม่รู้สาเหตุก็เป็นได้ และในระหว่างสอบสวนหากไม่ให้ประกันก็จะเป็นการวิรดรอนสิทธิเสรีภาพโดยไม่มีเหตุผล ยังมีทันทีที่ ส.ส.ฝ่ายค้านจะได้ซักฟอกกฎหมายฉบับดังกล่าวได้ถึงความสมเหตุสมผลที่เพียงพอ ขุนวิเทศธรรมาการ ส.ส.เพชรบุรี ก็กลับเสนอให้มีการปิดการประชุมโดยมีสมาชิกรับรองครบ นายเพทาย โชตินุชิต ส.ส.เพชรบุรี ซึ่งเป็นฝ่ายค้านได้ลุกขึ้นขอให้เปิดอภิปรายต่อเพื่อให้ดูกันอย่างกระจ่างแจ้ง ไม่เช่นนั้นประชาชนคนไทยและชาวต่างประเทศจะเข้าใจผิดในเจตนารมณ์ของรัฐบาลได้ ซึ่งสมาชิกให้การรับรองเช่นกัน ทำให้พลเอกพระประจนปัจจนึกประธานรัฐสภา ต้องขอมติที่ประชุมเป็นอันว่า สมาชิกที่มีความเห็นว่ให้ควรวัดชนะด้วยเสียง 114 ต่อ 14 และเมื่อขอมติให้รับหลักการก็มีมติรับด้วยคะแนน 131 มีไม่รับเพียง 2 จากนั้นได้มีการเสนอตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่างดังกล่าว 15 นาย หลังจากที่ตั้งเสร็จยังมีทันทีจะได้มีการพิจารณา พล.ต.อ.เผ่า ได้ลุกขึ้นและเสนอขอให้มีการพิจารณาวาระ 2 และ 3 ในตอนบ่าย ส.ส.ฝ่ายค้านนั้น

รู้ว่า พล.ต.อ.เผ่า ต้องการอย่างไรก็ต้องทำได้อยู่แล้วเพราะเป็นผู้คุมเสียงอยู่ในสภาด้วยตนเอง ตนเองก็เป็นเสมือนตัวแทนของรัฐบาลต้องการกฎหมายลักษณะใดก็สามารถตราออกมาได้เหมือน ทำด้วยตนเองเพราะ ส.ส.ก่อนสภาฯ เป็นฝ่ายของรัฐบาลที่รวมตัวกันเป็นคณะกรรมการนิติบัญญัติ ทั้งนั้น

ดังที่ นายสนนท สาสว่าง ได้ถูกขังค้ำว่า “...ข้าพเจ้าขออ้อนวอน รัฐบาลสักนิดหน่อยได้ไหม คือ จะได้มีโอกาสช่วยร่วมมือกัน ไม่ใช่ดูถูกรัฐบาลหรือขอให้เอา สักเต็มวันเป็นไง ถ้าไม่รีบด่วนเกินไปขอแปรญัตติกายในวันนี้ ถ้าเที่ยงวันถ้ามาก ถ้าไม่ได้ก็จะ ขอดอน เพราะลงมติไปก็แพ้”

ส่วน นายเทขาย โชตินุชิต ได้อภิปรายต่อว่า “กฎหมายฉบับนี้ความจริง ควรได้พูดกันมากกว่านี้สักนิด นี้ฝ่ายค้านพูดเพียงคนเดียวหรือสองคนเท่านั้น ฝ่ายรัฐบาลก็รวบรัด ให้ลงมติกันเสียก่อน ทำอย่างนี้มันเผด็จการ... มันจำเป็นอย่างไร ถ้ากฎหมายออกไม่ทันวันนี้ บ้านเมืองจะพินาศฉิบหายหรืออย่างไรกัน ขอเวลาวันเดียวหรือ 3 วันเท่านั้น ถ้ารัฐบาลไม่รวบรัด ใช้วิธีการอำนาจเผด็จการแล้วข้าพเจ้าขอ 3 วัน”⁷⁰

แต่ในที่สุดก็ได้มีการพิจารณาвање 2-3 ในตอนบ่ายสมตามความต้องการ ของรัฐบาล ด้วยคะแนนเสียง 121 ต่อ 9 เพราะได้เตรียมด้อนคะแนนเสียงมาตั้งแต่ตอนเช้าและ ได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาอย่างไม่ต้องสงสัย กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์ฉบับนี้ซึ่งเป็น กฎหมายที่มีขอบข่ายครอบจักรวาลและมีโทษรุนแรงถึงจำคุกตลอดชีวิต แต่กลับได้รับการพิจารณา จากตัวแทนของประชาชนเพียงวันเดียวโดยรัฐบาลไม่ยอมให้สิทธิตัวแทนเหล่านั้นได้นำไป ไตร่ตรองใคร่ครวญให้รอบคอบในฐานะผู้แทนปวงชนผู้พิทักษ์ประโยชน์ประชาชนทางนิติบัญญัติ เลย ใช้เพียงเหตุผลว่า ดำรวจสามารถค้นพบหลักฐานอันเป็นแผนกบฏร้ายแรงจากผู้ต้องหาเด็กกบฏ สันติภาพซึ่งระบุว่า มี 8 ชาติ ที่ร่วมกันคิดล้มล้างระบบปกครองของไทย คือ รัสเซีย จีน เขมร ลาว ฟิลิปปินส์ มลายู เวียดนาม และไทย ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ถูกนำเข้าสู่ประชุมสภา ผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495⁷¹

เหตุผลที่พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ต้องเร่งรัดออกกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ ได้ปรากฏจากหลักฐานของทางราชการฉบับหนึ่งที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีไปถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ฉบับลงวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2475 มีใจความ

⁷⁰ แมน มนต์เมศรี, การเมืองในยุคทมิฬ, ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: 179 การพิมพ์, 2537).

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 247

โดยสรุปว่าทางกรมตำรวจได้สืบทราบว่า มีคนไทยกลุ่มหนึ่งสมคบกับคอมมิวนิสต์ต่างประเทศจะ ปฏิวัติล้มล้างรัฐบาลขณะนั้น กำลังใช้วิธีของสังเสริมคนงานให้แตกแยกกัน โฆษณาโจมตีนายกรัฐมนตรีและบุคคลสำคัญของรัฐ ยุงให้รองผู้บัญชาการทหารบก (จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์) แตกแยกกับอธิบดีกรมตำรวจ (พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์) ติดต่อกลับ ๆ กับสถานเอกอัครราชทูต รุสเซียเผยแพร่วิธีการคอมมิวนิสต์ในหนังสือพิมพ์ และชักจูงนิสิตนักศึกษาให้กระด้างกระเดื่องต่อ รัฐบาล⁷² ส่วนสาเหตุที่ฟังดูแล้วน่าจะเป็นจุดประสงค์ที่แท้จริงของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ก็คือ ความต้องการใช้ช่องว่างของกฎหมายที่มีลักษณะครอบจักรวาลดังกล่าวทำการกวาดล้างปรปักษ์ ทางการเมืองของฝ่ายรัฐบาลให้หมดสิ้นไป ดังที่ปรากฏอยู่ในตอนหนึ่งของคำชี้แจงของพล.ต.อ.เผ่า ในรัฐสภาว่า

“...เราออกกฎหมายมานี้ เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลที่มั่งงายถูกบุคคลที่ ฉลาดชักใยคนไทยให้คิดตะวาง ส่วนตนเองนั้นแสวงอำนาจนอนกินอยู่ที่ปักกิ่ง ซึ่งข้าพเจ้า ไม่ขออ้างว่าเป็นใครเพราะพวกนั้นแสวงสุขอยู่นอกประเทศ เป็นคนที่ชักใยให้คิดตะวาง ได้ ซึ่งทางธรรมก็บอกว่า บุคคลนั้นขาดสติปัญญาครอบรอบ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าออก กฎหมายนี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ประชาชนถูกผันแปร ไปด้วยเหตุผลที่เรียมมานี้”⁷³

บุคคลที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ กล่าวถึงในคำชี้แจงนี้จึงไม่ใช่ใครอื่น เขาชื่อ นายปรีดี พนมยงค์ นั่นเอง ซึ่งถือว่าเป็นฝ่ายปรปักษ์คนสำคัญกับฝ่ายรัฐบาลที่มีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้ารัฐบาล (ภายหลังจากการรณรงค์ต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างค่อนข้างจะ คลุมเครือมานาน ใน พ.ศ. 2497 เป้าหมายของการต่อต้านก็ชัดเจนขึ้นเมื่อเป็นที่ทราบแน่ชัดว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้ลี้ภัยไปอยู่ในจีน เพราะก่อนหน้านั้นยังสับสนไม่มีผู้ใดทราบข่าวคราว เกี่ยวกับนายปรีดี จนกระทั่งนายปรีดีได้เขียนบทความออกอากาศทางสถานีวิทยุปักกิ่งในวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2497 เรียกร้องให้ขับไล่จักรวรรดินิยมอเมริกาที่กำลังครอบครองประเทศไทยและ ให้ต่อต้านรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่รับใช้จักรวรรดินิยม)⁷⁴ และกฎหมายป้องกันการ กระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ที่ออกมาด้วยเวลาเพียงวันเดียวนี้ก็เพื่อตอบสนองแก่การจับกุมคุมขัง บุคคลที่เป็นฝ่ายปรปักษ์กับรัฐบาลที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2495 ที่เรียกว่า “กบฏ สันติภาพ” ดังจะเห็นได้ว่าหลังจากที่กฎหมายฉบับนี้ผ่านการลงมติจากรัฐสภาแล้ว ในวันเดียวกัน นั้นเอง คือ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 ได้มีการจับกุมบุคคลเพิ่มขึ้นอีก 5 คน คือ นายปลา พนมยงค์ บุตรชายของนายปรีดี พนมยงค์ นายพินิจ ปทุมรส พ.ท.โทปรุ่ง ปุณจาริก

⁷² ชานินทร์ กรีวิเชียร, การใช้กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์ หน้า 230

⁷³ แมน มนต์เมศรี, การเมืองในยุคทมิฬ หน้า 258

⁷⁴ สุราชัย อัมประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย หน้า 267

ร.ท.ชากร ทัดตานนท์ และน.อ.ตำรวจ กาญจนสิทธิ์ นอกจากนี้ยังได้จับกุมนางพูนสุข พนมขงค์ ภรรยา นายปรีดี พนมขงค์ นายสุภัทร สุคนธาภิรมย์ นักหนังสือพิมพ์ผู้นำคนหนึ่งในขบวนการ กู้ชาติ และพล.ต.เนตร เขมะโยธิน ซึ่งลี้วนแล้วแต่เป็นฝ่ายที่คิดจะล้มล้างอำนาจของรัฐบาลมาก่อนหน้านี้ทั้งสิ้น⁷⁵ และหลังจากนั้นก็ได้มีการจับกุมเพิ่มขึ้นอีกหลายระลอกในข้อหาตามพระราชบัญญัติที่ออกใหม่คือพระราชบัญญัติการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 ฉบับนี้

คงจะเห็นได้ว่า ฝ่ายบริหารได้จับกุมคุมขังผู้ต้องหาเป็นจำนวนมากมาโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่คดีที่ศาลตัดสินลงโทษจำเลยมีเพียงไม่กี่ราย โดยจากสถิติของศาลอาญาดังแต่ปี พ.ศ. 2495 จนถึงปี พ.ศ. 2501 มีการขอฝากขังผู้ต้องหาตามพระราชบัญญัตินี้รวมทั้งสิ้น 31 เรื่อง มีผู้ต้องหา รวม 190 คน มีการฟ้องคดีตามพระราชบัญญัตินี้ 1 เรื่อง และรับโอนมาจากศาลจังหวัดนครพนมอีก 1 เรื่อง รวมเป็น 2 เรื่อง ซึ่งทั้ง 2 คดีภายหลังผู้ต้องหา ก็ได้รับการนิรโทษกรรมตาม พ.ร.บ.นิรโทษกรรมฯ ศาลจึงสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความ เหตุที่เป็นเช่นนี้ ฯพณฯชานินทร์ กรีวิเชียร ได้วิเคราะห์ไว้ว่า เนื่องมาจากพระราชบัญญัตินี้ มีถ้อยคำไม่รัดกุม โดยเฉพาะในเรื่องบทนิยามศัพท์ที่ว่า “การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์” เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารซึ่งก็คือตำรวจไม่อาจหาพยานหลักฐานมาประกอบคดีได้แน่นแฟ้นสมบูรณ์เท่าคดีอาญาประเภทอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารได้ใช้พระราชบัญญัตินี้เป็นเครื่องมือโดยมิชอบจับกุมคุมขังบุคคลที่เป็นปรปักษ์ต่อฝ่ายตน เพราะหลังจากที่พระราชบัญญัตินี้เริ่มประกาศใช้ นักการเมืองฝ่ายค้านได้รับความหวั่นเกรงการใช้อำนาจตามกฎหมายดังกล่าวเป็นอย่างมาก นอกจากนั้น เสรีภาพของประชาชนก็ติงของหนังสือพิมพ์ก็ได้รับการกระทบกระเทือนอย่างหนัก การออกความเห็นต่าง ๆ ในทางการเมืองในขณะนั้น แม้จะเป็นความคิดเห็นหรือข้อติชมโดยสุจริตก็มักจะถูกสงสัยไปในแง่ที่ว่า เป็นแผนของฝ่ายคอมมิวนิสต์ การที่ศาลสามารถใช้วินิจฉัยคดีได้ตามหลักฐานตามตัวบทกฎหมายเช่นนี้โดยมิได้มีความเห็นตามฝ่ายป้องกันปราบปรามทำความเห็นมาจึงเป็นที่มั่นใจแก่ประชาชนได้ว่า อำนาจทางการเมืองนั้นไม่สามารถคุกคามถึงกระบวนการยุติธรรมขั้นสูงสุดได้ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่เห็นประจักษ์ได้ในเวลาต่อมาว่าคดีความผิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสังหารนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามอย่างไรเหตุผลนั้น สามารถถูกตัดสินพิพากษาคดีไปตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและบรรดาผู้มีอำนาจเหล่านั้นก็หนีไม่พ้นความผิดตามที่กฎหมายบ้านเมืองบัญญัติไว้⁷⁶

⁷⁵ วิวัฒน์ คติธรรมนิษฐ์, “กบฏสันติภาพ” วารสารธรรมศาสตร์ 14 (มิถุนายน 2528): 19

⁷⁶ ชานินทร์ กรีวิเชียร, การใช้กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์ หน้า 252

จึงกล่าวได้ว่า กฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ที่ตราขึ้นโดย ฝ่ายรัฐบาลนี้เป็นผลผลิตสำคัญที่สืบเนื่องมาจากการที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ สามารถรวบรวม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้สนับสนุนฝ่ายรัฐบาลในนามของ คณะกรรมการนิติบัญญัติ ได้และสามารถนำกฎหมายนี้ไปให้ตำรวจใช้เป็นเครื่องมือในการปราบปรามจับกุมฝ่ายคอมมิวนิสต์ใน ขณะเดียวกันกฎหมายฉบับนี้ก็ใช้ในการกวาดล้างฝ่ายตรงข้ามกับตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยัง ทำให้กลุ่มที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกับรัฐบาล หรือวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลไปใน ทางลบ แม้แต่เหล่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเองต้องคร่ำครึ้มในการดำเนินการของฝ่าย เจ้าหน้าที่ บ้านเมือง ขณะเดียวกันก็ทำให้กระแสการต่อต้านที่จะเกิดจากสมาชิกฝ่ายค้านในสภาต้องลดน้อย ถอยลง มิฉะนั้นอาจถูกจับกุมในข้อหาว่า กระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีการตีความ ที่กว้างขวางครอบคลุมจักรวาลก็ได้ ดังนั้น หากจะกล่าวว่า พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นผู้ทำให้เกิดมี กฎหมายฉบับนี้ และเป็นผู้ใช้กฎหมายนี้ด้วยตนเองก็คงจะไม่เกินเลยความจริงนัก นับว่าเป็นความ สามารถที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ สามารถสร้างฐานอำนาจในทางรัฐสภาได้อย่างเบ็ดเสร็จอย่างที่ไม่เคยมีผู้ใดทำมาก่อน

นอกจากการผ่านกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ดังกล่าว ข้างต้นแล้วนั้น พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ยังมีเทคนิควิธีในการควบคุมเสียงในสภาอีกหลายทางด้วย กัน การไม่พักหรือไม่เลิกประชุมก็เป็นวิธีหนึ่งที่ถูกนำมาใช้อันจะทำให้เรื่องที่ฝ่ายรัฐบาลนำเข้าสู่ที่ ประชุมสำเร็จสมตามความมุ่งหมายได้ กล่าวคือ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ ขันแปรญัตติ จะมีสมาชิกเสนอขอแปรญัตติก้นมารายและแต่ละรายก็มีหลายรายการ บางที่ถึง 50-60 รายการก็มี ทำให้การพิจารณาในชั้นคณะกรรมการก็ตามในชั้นสภาก็ตาม ต้องเสียเวลา อภิปรายชี้แจงเป็นเวลาช้านาน ตัวอย่างเช่น ในการพิจารณางบประมาณประจำปี พ.ศ. 2496 มีผู้แปรญัตติกว่า 50 คน และมีรายการกว่า 100 รายการ แม้ในกรรมาธิการได้พยายามชี้แจงเหตุผล ต่าง ๆ ในที่ประชุมกรรมาธิการแล้ว ก็ยังมีสมาชิกผู้ขอแปรญัตติบางรายไม่พอใจและขอสงวน คำแปรญัตติของตนมาอภิปรายในสภาอีกหลายสิบคน

ในชั้นพิจารณาในสภาว่าจะผ่านการพิจารณาคำแปรญัตติไปได้แต่ละรายก็ เสียเวลามาก แม้ว่ารัฐบาลจะมีเสียงสนับสนุนส่วนมากเป็นสมาชิกของคณะกรรมการนิติบัญญัติซึ่ง ต้องผูกมัดตามระเบียบของพรรคมิให้แปรญัตติก็ตาม แต่สมาชิกพรรคฝ่ายค้านและผู้ที่ไม่ได้สังกัด คณะกรรมการนิติบัญญัติซึ่งแปรญัตติและสงวนคำแปรญัตติไว้ก็พยายามที่จะอภิปรายทุกๆ ประเด็น เพื่อจะได้เงินไปบำรุงจังหวัดของตนตามที่ต้องการ แต่ก็ไม่สำเร็จเพราะเสียงของฝ่าย รัฐบาลมากกว่า ส่วนการดำเนินการของสมาชิกรัฐสภาฝ่ายรัฐบาลตกอยู่ภายใต้ควบคุมของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ เลขานุการคณะกรรมการนิติบัญญัติ ผู้ซึ่งมีบทบาทในคณะกรรมการนิติบัญญัติ

และในทางสภา ซึ่งจะทำการรวบรวมเสียงของสมาชิกฝ่ายสนับสนุนให้เป็นปึกแผ่นอยู่ทุกขณะ หากมีการลงมติครั้งใดรัฐบาลก็ชนะทุกครั้งไป เมื่อผู้แปรญัตติชี้แจงจบ และฝ่ายกรรมาธิการ ได้ตอบแล้ว สมาชิกฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลก็เสนอให้ลงมติทันที ถึงกระนั้นก็ก็ต้องเสียเวลา พิจารณาเป็นอันมาก เพราะจำนวนคนมากด้วยกัน และแต่ละคนก็อภิปรายยืดเยื้อ ความต้องการของรัฐบาลที่จะให้การพิจารณาเสร็จสิ้นไปในวันนั้น พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ใช้วิธีตกลงเป็นการภายในกับสมาชิกฝ่ายรัฐบาลโดยให้สมาชิกอยู่ในที่ประชุมจนกว่าจะพิจารณาเสร็จ และได้เตรียมจัดอาหารและเครื่องดื่มมาบริการสมาชิกฝ่ายรัฐบาลหลังห้องประชุมสภาอย่างเต็มที่ และให้สมาชิกของคณะกรรมการนิติบัญญัติเสนอญัตติต่อสภาให้สภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณนั้นต่อไปจนเสร็จโดยไม่มีการพักการประชุม ฝ่ายค้านรวมกันคัดค้านแต่จำนวนเสียงก็สู้ไม่ได้ และมีได้เตรียมตัวไว้ อาหารที่สโมสรสภาก็หมด สมาชิกฝ่ายค้านอดทั้งอาหาร อดนอน อดนอนประชุมอยู่ เพราะถ้าไม่อยู่ประชุม ญัตติที่ตนสงวนไว้เพื่ออภิปรายก็ต้องผ่านไปเพราะฝ่ายรัฐบาลมีเสียงสนับสนุนอย่างเต็มที่ และครบองค์ประชุมอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นอันว่า ผลการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีครั้งนั้น เป็นไปตามข้อบังคับของสภาดมระเบียบ⁷⁷

การพ่ายมติทางรัฐสภาเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองของพรรคฝ่ายค้านก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงฐานอำนาจทางรัฐสภาของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ กล่าวคือ เมื่อครั้งที่ นายเทพ โชติณูชิต ส.ส.ศรีสะเกษ ฝ่ายค้านเสนอให้มีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองโดยร่างเป็นกฎหมาย 34 มาตรา โดยประเด็นสำคัญอยู่ที่การห้ามทหาร ตำรวจ และข้าราชการประจำ เป็นสมาชิกพรรคการเมือง (มาตรา 19) แต่ร่างนี้ก็ต้องตกไปจากการพิจารณาหลังจากที่ ทองสืบ สุภมาร์ค ส.ส.ประจวบคีรีขันธ์ ฝ่ายรัฐบาลได้เสนอให้เอาวาระอื่นขึ้นมาพิจารณาแทน และได้รับการรับรองด้วยเสียง 104 ต่อ 22 เสียง ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพของฝ่ายรัฐบาลที่สามารถรวบรวมเสียงสนับสนุนไม่ให้มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งนับเป็นเครื่องมือหากินของนักการเมืองได้เป็นอย่างดี แม้ว่าในเวลาต่อมาจะได้มีการร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้เข้าสู่สภาพิจารณาอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2497 โดยเสนอเป็นมาตราว่างเพื่อเปิดโอกาสให้สภาบัญญัติขึ้นเองตามที่เห็นดีเห็นงาม หรือจะมอบให้ฝ่ายบริหารกำหนดรายละเอียดขึ้นภายหลังก็ได้ แต่ร่างฯ นี้ก็ต้องตกไปเหมือนเดิม เนื่องจาก พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้อภิปรายโต้แย้งในลักษณะที่ว่า ถ้าต้องการจะตั้งพรรคการเมืองไม่จำเป็น

⁷⁷ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบ 42 ปี(2475-2514), หน้า 747-748

ต้องตราเป็นกฎหมายขึ้นมาจำกัดสิทธิของตนเอง ซึ่งในที่สุดร่างพระราชบัญญัตินี้ก็พ่ายมติด้วยเสียง 88 ต่อ 12 เสียง⁷⁸ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารัฐบาลไม่ต้องการจะให้มีการเมืองเกิดขึ้นด้วยเกรงว่าจะสร้างความยุ่งยากในการควบคุมเสียงในสภาได้ในภายหลังเหมือนดังเช่นที่เคยเป็นมาก่อนที่จะเกิดการรัฐประหารเงียบ หรืออาจจะกลับเป็นผลดีต่อฝ่ายตรงข้ามในการที่จะรวมตัวกันมาล้มล้างรัฐบาลก็เป็นได้

2.2 บทบาทของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ในช่วงฟื้นฟูประชาธิปไตย พ.ศ. 2498-2500

กล่าวได้ว่า หลังจากที่ฝ่ายรัฐบาลได้ก่อตั้งคณะกรรมการนิติบัญญัติ ภายใต้การบริหารของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ผู้ซึ่งสามารถควบคุมเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเอาไว้ในมือได้ถึงเกือบก่อนสภานี้เรียกได้ว่า พล.ต.อ.เผ่า เป็นตัวแทนในการบริหารงานทางรัฐสภาที่ทำได้ ทำให้การดำเนินงานทางสภาของฝ่ายรัฐบาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยแต่ในขณะเดียวกันจอมพล ป. ยิ่งตระหนักมากขึ้นว่า พล.ต.อ.เผ่า กำลังได้รับอำนาจควบคุมกลไกพรรคของรัฐบาลไว้อย่างเต็มที่ ในขณะที่จอมพลสฤษดิ์ก็ได้กุมอำนาจทางด้านกองทัพไว้อย่างแน่นหนา ส่วนตัวจอมพล ป. พิบูลสงครามเองนั้นก็ผู้นำของชาติที่เด่นเพียงคนเดียวที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในบรรดาคณะผู้ก่อการ พ.ศ. 2475 แม้ว่าจะพยายามที่จะรักษาตำแหน่งอันชอบธรรมในการเป็นผู้นำของตนด้วยการฟื้นฟูวัฒนธรรมถึงขนาดที่ให้มีการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2495 หรือการแสดงตนว่าเป็นฝ่ายอเมริกันในการต่อต้านคอมมิวนิสต์สากลอย่างเต็มที่เพื่อที่จะเรียกเสียงสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปให้มาสนใจในโครงการที่จัดทำขึ้นตามความคิดริเริ่มของตนแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่อาจลดความสำคัญของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่สามารถคุมกลไกทางรัฐสภาได้อย่างเต็มที่ และยังไม่ต้องลดความสามารถในการบริหารงานกองทัพที่มีขุนพลยอดนักรบอย่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ลงไปได้⁷⁹

ด้วยเหตุนี้ ทางออกหนึ่งที่ จะทำให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม สามารถที่อยู่ ในตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของประเทศต่อไปได้ตลอดรอดฝั่งโดยไม่ต้องหวังพึ่งพิงคณะรัฐประหารมากจนเกินไป และไม่ต้องหวังพึ่ง พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จากการที่สามารถควบคุมคณะกรรมการนิติบัญญัติมากจนเกินไป นั่นก็คือ เร่งสร้างประชาธิปไตยให้เกิดในหมู่ประชาชนคนไทยให้มากที่สุด และพยายามสร้างภาพตนเองให้ดูว่าเป็นคนที่นิยมความเป็นประชาธิปไตยอย่างมากคนหนึ่ง วิธีการหนึ่งที่ดูเหมือนว่าจะได้ผลอย่างดีในช่วงแรกนั้นก็คือ การเดินทางรอบโลกไปยังสหรัฐอเมริกาและยุโรปเพื่อดูงานในเดือนเมษายน พ.ศ. 2498 ซึ่งจอมพล ป. เชื่อกันว่าจะได้รับ

⁷⁸ สุราชัย ชัยประเสริฐ, *แผนชิงชาติไทย*, หน้า 261

⁷⁹ ทักม์ เจลิมเตยรม, *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*, หน้า 122

คะแนนนิยมในการเลือกตั้งและความชอบธรรมมากขึ้นอันเป็นไปตามอหัตถิของประชาชน รวมระยะเวลาในการเดินทางครั้งนี้ถึง 70 วัน⁸⁰ ผลที่ได้จากการเดินทางครั้งนี้นับเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญที่ทำให้จอมพล ป. กลับมาให้ความสำคัญต่อการเมืองในระบบพรรคมากขึ้น เพราะได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ และเพื่อจะได้นำเอาระบบการเมืองในรูปแบบที่มีพรรคมาเป็น คำจูนอำนาจให้เกิดความชอบธรรมมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็จะได้เป็นการถ่วงดุลย์กับ คณะรัฐประหารด้วย

พฤติกรรมทางการเมืองอย่างหนึ่งที่จะเป็นการเปลี่ยนนโยบายทางการเมืองเพื่อทำให้ประเทศเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นตามแบบที่ได้พบมาในยุโรปและสหรัฐอเมริกาที่เรียกว่าเป็น กระบวนการฟื้นฟูประชาธิปไตย นั่นก็คือ การให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์มากขึ้น อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนด้วยการเปิดประชุมเพื่อจัดให้มีการแถลงข่าวแก่หนังสือพิมพ์ หรือที่ จอมพล ป. เรียกว่า เพรสคอนเฟอร์เรนซ์ ที่มีการแถลงข่าวสัปดาห์ละครั้ง (สยามรัฐ 2 กรกฎาคม พ.ศ.2498) และการอนุญาตให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้อย่างเสรีในการปราศรัยที่ห้องสนามหลวงที่เรียกว่า ไฮด์ปาร์ค ซึ่งได้รับแบบอย่างมาจากประเทศอังกฤษ ซึ่งจุดประสงค์ทางการเมืองประการหนึ่งทีนอกเหนือจากการที่ทำให้คูเป็นประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์ยิ่งขึ้นแล้วก็คือ เพื่อเป็นการลดบทบาททางการเมืองของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ให้น้อยลงโดยเท่ากับว่าเป็น การเปิดโอกาสให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณชนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเปิดเวทีปราศรัยใน ลักษณะดังกล่าว ผู้ที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดเห็นจะไม่พ้น พล.ต.อ.เผ่า เพราะมีเรื่องที่อยู่ใน ข่ายที่ถูกวิจารณ์มากที่สุดไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้กำลังตำรวจนอกเหนือขอบเขตที่กฎหมายกำหนด คดีที่ถูกเก็บเป็นความลับในหลายเรื่อง อย่างเช่น คดีสังหาร 4 อดีตรัฐมนตรีฯ อันเป็นการกระทำ ที่สะท้อนขวัญของฝ่ายตำรวจ เรื่องการค้าฝิ่นเถื่อน ความร่ำรวยผิดปกติถึงขนาดที่มีการเรียกร้อง ให้ พล.ต.อ.เผ่า ไปสาบานกลางสนามหลวงว่าไม่ได้โกงกินเงินงบประมาณแผ่นดินไปในทาง ส่วนตัว⁸¹ เป็นต้น

นอกจากนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวจอมพล ป. ยังตระหนักในอำนาจที่ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้สร้างขึ้นในด้านกองกำลังตำรวจ ซึ่งผลแห่งการปราบปรามอย่างเด็ดขาดของ บรรดาอควินอุกน้องของพล.ต.อ.เผ่า ได้สร้างความหวาดวิตกให้แก่ันักการเมืองฝ่ายตรงข้าม หรือ

⁸⁰ มนูญ มาคะสิระ, "การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามระหว่าง พ.ศ.2490-2500." (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2529), หน้า 72

⁸¹ ประจวบ ทองอุไร, สิ้นยุคมืด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรบริการ, 2500), หน้า 163

แม้แต่นักการเมืองในสังกัดของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่รวมตัวกันในรูปคณะกรรมการนิติบัญญัติ ให้คอยเชื่อฟังคำสั่งจาก พล.ต.อ.เผ่าตลอดมาจนสามารถควบคุมให้อยู่ในระเบียบวินัยได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยอาศัยบารมีทั้งพระเดชพระคุณ เป็นที่ทราบโดยทั่วไปว่านอกเหนือจากผลประโยชน์ที่จะได้จากการเข้าเป็นสมาชิกคณะกรรมการนิติบัญญัติแล้ว นักการเมืองเหล่านี้ยังเกรงอำนาจบารมีจากกองกำลังตำรวจของจอมอัครวิเศษที่สามารถขจัดเขี่ยคช้อาต่าง ๆ ให้ได้ตลอดเวลาในกรณีที่เกิดมีสถานการณ์ที่เกิดความวุ่นวาย หรือกบฏบ่อยครั้งซึ่งทำให้การใช้อำนาจของตำรวจในการปราบปรามบังเกิดความชอบธรรมตามวิถีทางแห่งกฎหมาย นักการเมืองในยุคนั้นจึงต่างหว่นเกรงต่ออำนาจที่ล้นฟ้าของตำรวจไทยที่จะหยิบยื่นความตายให้แก่ผู้ใดก็ย่อมได้ หากนักการเมืองคนใดที่มีเจตนาเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายรัฐบาลก็ย่อมต้องจบชีวิตลงด้วยน้ำมือของเหล่าอัครวิเศษคนสนิทของพล.ต.อ.เผ่า อย่างไม่ต้องสงสัย ในเวลาต่อมาจอมพล ป. จึงได้พยายามสร้างสิ่งหนึ่งขึ้นในระบอบประชาธิปไตยขึ้นมาอีกครั้ง คือ ระบบพรรคการเมือง และให้ยกเลิกคณะกรรมการนิติบัญญัติเพื่อจัดให้มีพรรคการเมืองโดยเปิดเผย เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2498 ซึ่งได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติพรรคการเมืองเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรในเวลาต่อมา

2.2.1 การยุบเลิกคณะกรรมการนิติบัญญัติและเริ่มใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง

นอกจากกระบวนการสร้างภาพพจน์ใหม่ของจอมพล ป.พิบูลสงครามดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น ในด้านความขัดแย้งภายในคณะรัฐประหารนั้น ก็เป็นกระบวนการที่ค่อย ๆ พัฒนาขึ้นหลังจากที่คณะรัฐประหารได้เข้าควบคุมอำนาจอย่างสมบูรณ์ ตั้งแต่การยึดอำนาจทางวิทยุเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 ปรากฏว่าในกระบวนการพัฒนาแห่งอำนาจได้ทำให้ฝ่ายของ พลเอกผิน ชุณหะวัณ และพล.ต.ท.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งเรียกกันว่า “กลุ่มราชครู” ขึ้นสู่ฐานะสูงเด่น โดยพล.อ.ผิน ชุณหะวัณ นั้นได้เป็นผู้บัญชาการทหารบก มาตั้งแต่วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2491 และการที่พล.ท.กวาง กางสงคราม ถูกขจัดออกจากอำนาจเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2493 ทำให้ พลเอกผิน เป็นผู้นำคณะรัฐประหารที่โดดเด่นอยู่เพียงผู้เดียวและได้เลื่อนขึ้นเป็นจอมพลในปี พ.ศ. 2496 ซึ่งนับเป็นจอมพลคนที่สองต่อจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ได้รับยศสูงเช่นนี้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ส่วน พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ก็ได้เป็นอธิบดีกรมตำรวจมาตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2494 หลังกรณีกบฏแมนฮัตตัน และได้สร้างเสริมกำลังตำรวจจนเติบโตใหญ่ขึ้นมากโดยอาศัยความช่วยเหลือที่ได้จากองค์การสืบราชการลับกลาง (ซีไอเอ) ของสหรัฐฯ จึงถือว่าทั้งจอมพลผิน และพล.ต.อ.เผ่า เป็นกลุ่มที่ควบคุมกำลังสำคัญไว้มากที่สุดและยังการที่ พล.ต.อ.เผ่า ได้เข้ามาเป็นเลขานุการของคณะกรรมการนิติบัญญัติยิ่งทำให้ พล.ต.อ.เผ่า มีบทบาทในการควบคุมกรรมการคณะนี้อย่างมากที่สุด และเป็นการเสริมสร้างฐานะทางการเมืองของกลุ่ม “ราชครู” เป็น

อย่างมาก⁸² ดังนั้นกลุ่มราชครูจึงอยู่ในฐานะที่อันตรายมากที่สุดที่จะถูกคามจอมพล ป.จากภายใน ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีการกล่าวขวัญถึงการที่ พล.ต.อ.เผ่า มีท่าทีสนใจการเมืองเป็นอย่างมากถึงขนาดที่หนังสือพิมพ์สตรีทไทยแห่งสิงคโปร์ฉบับวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2498 ได้ลงบทความมีข้อความตอนหนึ่งว่า “พล.ต.อ.เผ่า ในไม่ช้าคงจะได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อจากจอมพลแปลก พิบูลสงคราม” จึงยังเป็นการสร้างความระแวงในตัวของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ให้กับจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นอย่างมาก⁸³

ดังนั้นการปรับนโยบายทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ใน พ.ศ. 2498 ที่ต้องเร่งกระทำก็คือ การสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่สุดเพื่อตนเองจะได้อยู่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรืต่อไปได้อย่างไม่ต้องกังวลใจ และหากมีการเลือกตั้งหรือลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตัวนายกรัฐมนตรืใหม่อีกครั้งโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็คงจะได้รับการสนับสนุนอย่างท่วมท้น ด้วยเหตุนี้จอมพล ป. จึงได้ออกคำสั่งให้ขุบเลิกคณะกรรมการนิติบัญญัติเสีย ด้วยเหตุผลที่ว่า “เนื่องจากรัฐบาลจะได้ออกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง ซึ่งจะจัดให้มีพรรคการเมืองขึ้นแล้ว สมควรที่จะได้ยกเลิกกรรมการนิติบัญญัติตามนโยบายของรัฐบาลประจำกระทรวงต่าง ๆ เสียได้” จากนั้นในวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2498 รัฐบาลก็ได้เสนอพระราชบัญญัติพรรคการเมืองเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร โดยให้เหตุผลว่า “ระบอบประชาธิปไตยดำเนินมากว่า 20 ปี ควรแก่เวลาที่จะได้มีการก่อตั้งพรรคการเมืองให้สมบูรณ์ เพื่อบรรดาผู้สนใจในการก่อตั้งพรรคมีความมั่นใจ ไม่หวาดระแวงภัยต่าง ๆ อีกต่อไป” (สารเสรี 11 กันยายน พ.ศ. 2498) ปรากฏว่าในการพิจารณาวาระแรกนั้นสภาผู้แทนราษฎรรับหลักการของกฎหมายนี้ด้วยเสียงถึง 101 ต่อ 1 เสียง โดยมีนายบุญคุ้ม จันทศรีสุริวงค์ กัดค้านอยู่เพียงผู้เดียว ต่อมากฎหมายฉบับนี้ได้ผ่านมติรับรองจากสภาผู้แทนราษฎรให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2498 เป็นต้นไป

แต่การขุบเลิกคณะกรรมการนิติบัญญัตินี้ก็ได้สร้างความสั่นคลอนให้แก่เสถียรภาพของรัฐบาลในช่วงแรกอยู่ไม่น้อย เพราะการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดความอลเวงในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท 1 ซึ่งดำรงตำแหน่งกรรมการนิติบัญญัติชานใหญ่เนื่องจากได้กระทำขึ้นในช่วงที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ผู้เป็นเลขานุการคณะกรรมการนิติบัญญัติเดินทางไปต่างประเทศ แม้ว่าจอมพล ป. จะแถลงว่าควรตั้งพรรคสนับสนุนขึ้นโดยประกอบด้วย

⁸² สุราชัย อัมประเสริฐ, แสนอิงชาติไทย, หน้า 326-327

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 330

สมาชิกที่เคยเป็นกรรมการนิติบัญญัติ สมาชิกก็ยังไม่แน่ใจว่าประโยชน์ต่าง ๆ ที่เคยได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อมจะยังคงได้รับอีกต่อไปหรือไม่ โดยเหตุนี้เองจึงก่อให้เกิดปฏิกริยาในหมู่สมาชิกฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลในทำนองไม่พอใจรัฐบาล ที่เห็นได้ชัดเจนนก็คือ ภายหลังคณะรัฐมนตรีลงมติยุบเลิกคณะกรรมการนิติบัญญัติแล้ว ในคราวที่มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของฝ่ายค้านเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิและฐานะของสตรี ในการฟ้องหย่าสามีและจัดการทรัพย์สินเดิม ซึ่งฝ่ายรัฐบาลเห็นชอบด้วยหากแต่ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมจึงควรรับพิจารณาไว้ก่อนรับหลักการ ส่วนสมาชิกที่ไปประชุมกันในฐานะที่เป็นสมาชิกฝ่ายสนับสนุนต่างพากันคัดค้านไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล โดยเกรงว่าจะเสียประโยชน์ของฝ่ายสนับสนุนเพราะไม่เคยรับกฎหมายของฝ่ายค้านเลย ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์และเหตุผลดีเลวอย่างไร ซึ่งในที่สุดฝ่ายรัฐบาลต้องยอมตาม และในคราวประชุมครั้งต่อมาว่าด้วยเรื่องกฎหมายทุนสงเคราะห์ข้าราชการซึ่งสมาชิกฝ่ายค้านเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร ทางฝ่ายรัฐบาลกลับไม่เห็นชอบด้วย แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มเดิมที่ขัดแย้งในครั้งก่อนกลับสนับสนุนกฎหมายฉบับนี้และขอให้รับไว้พิจารณาก่อนรับหลักการ โดยไม่ยอมฟังเสียงของฝ่ายรัฐบาล แต่ในท้ายที่สุดสมาชิกกลุ่มนี้ก็พากันลงเลและหันมาโอนอ่อนตามรัฐบาล⁸⁴ ซึ่งทั้งสองกรณีได้แสดงให้เห็นถึงความไม่ลงรอยที่พวกกรรมการนิติบัญญัติเดิมมีต่อฝ่ายรัฐบาลอย่างเห็นได้ชัด

ความจริงก่อนหน้าที่จะมีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 นั้นได้เคยมีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมาแล้ว เช่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2489 ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ผลักดันให้มีขึ้น ในระยะนั้นจึงมีพรรคการเมืองเกิดขึ้นจำนวนหนึ่งได้แก่⁸⁵

1. พรรคก้าวหน้า มี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค มีจุดประสงค์เพื่อต่อต้านคณะราษฎร พรรคนี้ได้รับความเห็นชอบจากนักโทษการเมืองที่ถูกปล่อยตัว ต่อมาเมื่อพรรคประชาธิปไตยตั้งขึ้น พรรคก้าวหน้าก็ยุบปรวมกับพรรคประชาธิปไตย
2. พรรคสหชีพ มีนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นหัวหน้าพรรค ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพื่อนและลูกศิษย์ผู้ร่วมขบวนการเสรีไทย นโยบายเน้นหนักไปทางสังคมนิยม

⁸⁴ ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, การเมืองและพรรคการเมืองของไทยนับตั้งแต่ยุคแรกถึงปัจจุบัน (ธนบุรี : บางสะพานการพิมพ์, 2511), หน้า 219-220

⁸⁵ คณะกรรมการนิสิตคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พรรคการเมือง (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายสารนิยกรกลุ่มกิจกรรมเสริมหลักสูตร, 2517), หน้า 161-162

3. พรรคแนวร่วมรัฐธรรมนูญ มีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นหัวหน้าพรรค ตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ แต่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายที่เน้นหนักไปทางสังคมนิยมของพรรคสหชีพ
4. พรรคประชาธิปไตย มีนายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรคจุดประสงค์ประการหนึ่งในการก่อตั้งเพราะต้องการต่อต้านพรรคสหชีพที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์
5. พรรคประชาชน มีนายเตียง ไซยกาล เป็นหัวหน้าพรรค ซึ่งได้แยกตัวออกจากพรรคประชาธิปไตย รวบรวมสมาชิกที่แตกแยกมาจากพรรคสหชีพ และพรรคแนวร่วมรัฐธรรมนูญ
6. พรรคธรรมาธิปไตย มีหลวงวิจิตรวาทการ เป็นหัวหน้าพรรค นโยบายเน้นหนักลัทธิชาตินิยมสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม
7. สหพรรค เป็นพรรคที่จอมพล ป. พิบูลสงครามตั้งขึ้นภายหลังจากที่ได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อจากนายควง อภัยวงศ์โดยมีจุดประสงค์เพื่อหาเสียงสนับสนุนในสภาฯ สมาชิกส่วนใหญ่มาจากพรรคอิสระและพรรคการเมืองอื่น ๆ
8. พรรคกสิกร มีพระยาสุรยุทธเสนีย์ เป็นหัวหน้าพรรค
9. พรรคชาติสังคมนิยมประชาธิปไตย มีพลโทบุญญิต เทพหัสดิน เป็นหัวหน้าพรรคและให้การสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม
10. พรรคกสิกรรม มีนายวรการบัญชา เป็นหัวหน้าพรรคและสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม

(คณะกรรมการนิสิตคณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ, 2517 : 161-162)

พรรคการเมืองเหล่านี้มีอันต้องยุบเลิกไป เพราะการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2492 และห้ามมิให้มีการชุมนุมทางการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้น จึงเป็นอันว่าพรรคการเมืองต้องสลายตัวไปโดยปริยาย จนกระทั่งได้มีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ฉบับนี้ออกมา จึงได้มีการรวมตัวบรรดาสมาชิกพรรคการเมืองที่เคยมีอยู่เดิมขึ้นมาใหม่ และได้มีพรรคการเมืองใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย ซึ่งหลังจากประกาศพระราชบัญญัติพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการแล้วได้มีผู้มาขอจดทะเบียนพรรคทั้งสิ้น 23 พรรค แต่ในจำนวนนี้มีเพียง 8 พรรคเท่านั้นที่สมาชิกของพรรคได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้แก่

1. พรรคเสรีมนังคศิลา มีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าพรรค มีสาขาพรรคอยู่ทั่วประเทศเพียงพรรคเดียว มีสมาชิกได้รับเลือกตั้งถึง 83 ที่นั่ง

2. พรรคประชาธิปัตย์ มีนายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้งถึง 28 ที่นั่ง
3. พรรคเสรีประชาธิปไตย มีนายเมธ รัตนประสิทธิ์ เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้งถึง 11 ที่นั่ง
4. พรรคธรรมาธิปัตย์ มีร้อยตำรวจเอกเปี่ยม บุญยโชติเป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้งถึง 10 ที่นั่ง
5. พรรคเศรษฐกิจ มีนายเทพ โชติณูชิต เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้งจำนวน 8 ที่นั่ง
6. พรรคชาตินิยม มีนายเนตร พูนวิวัฒน์ เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้งจำนวน 3 ที่นั่ง
7. พรรคขบวนการไฮด์ปาร์ก มีนายทวีศักดิ์ ตรีพลี เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้งจำนวน 2 ที่นั่ง
8. พรรคอิสระ มีนายเกต วงคำไสย เป็นหัวหน้าพรรค สมาชิกได้รับเลือกตั้งจำนวน 2 ที่นั่ง
9. ไม่สังกัดพรรค จำนวน 13 ที่นั่ง
10. พรรคกรรมกร มีนายประกอบ โดกล้าลักษณะ เป็นหัวหน้าพรรค
11. พรรคชาวนา มีนายเสรี อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นหัวหน้าพรรค
12. พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย มีนายสุเทพ ตังจกุด เป็นหัวหน้าพรรค
13. พรรคประชาชน มีนายสมภรณ์ อุทยานกร เป็นหัวหน้าพรรค
14. พรรคสหภาพกร มีนายกุ่ม ณ นครพนม เป็นหัวหน้าพรรค
15. พรรคสังคมนิยม มีนายวิศิษฐ์ ศรีภัทรา เป็นหัวหน้าพรรค
16. พรรคชาติประชาธิปไตย มีพันโท ม.ร.ว.น้ำเพชร เกษมสันต์ เป็นหัวหน้าพรรค
17. พรรคหนุ่มไทย มีนายไชยวุฒิ อัดถากร เป็นหัวหน้าพรรค
18. พรรคสหพันธ์เกษตรกร มีพันเอกพระยาราชอัครนิรักษ์ เป็นหัวหน้าพรรค
19. พรรคราชกูร มีนายชวลิต ไพจิตร เป็นหัวหน้าพรรค
20. พรรคคนดี มีนายใหญ่ สิมะสิงห์ เป็นหัวหน้าพรรค
21. พรรคศรีอริยเมตตโดย มีนายเทียน อัมพุนันท์ เป็นหัวหน้าพรรค
22. พรรคไทยมุสลิม มีนายฮัจยี ประโยชน์ คำสุวรรณ เป็นหัวหน้าพรรค

23. พรรคสยามประเทศ มีนายอัมพร อำพันธ์พงษ์ เป็นหัวหน้าพรรค

24. พรรคสงเคราะห์อาชีพและการกุศล มีม.ร.ว.อภิณห นวรัตน์

เป็นหัวหน้าพรรค⁸⁶

และหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปผ่านพ้นไปแล้ว ก็มีผู้มาขอจดทะเบียนพรรคการเมืองอีกประมาณ 7 พรรค แต่ภายหลังเมื่อการเลือกตั้งผ่านพ้นไปแล้วพรรคการเมืองที่สมาชิกของพรรคไม่ได้รับเลือกตั้งแม้แต่คนเดียว หรือได้รับเลือกเพียงคนเดียวหรือสองคนก็ต้องสลายตัวไปโดยปริยายเพราะไม่มีความสำคัญแต่อย่างใด

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ว่าจะมีการประกาศให้ใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 อันถือว่าเป็นการนำประเทศเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่ในสาระสำคัญ ๆ บางประการของพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ยังคงเห็นได้ว่ากำหนดให้มีขึ้นเพื่อเป็นข้อได้เปรียบแก่ฝ่ายคณะรัฐบาลชุดเดิมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่ดี กล่าวคือ ในประเด็นของจำนวนบุคคลที่จัดตั้งพรรคการเมืองได้นั้น กำหนดไว้ว่าจะต้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ 500 คนขึ้นไป หรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป⁸⁷ ซึ่งการที่พระราชบัญญัติพรรคการเมืองกำหนดไว้เช่นนี้ย่อมเป็นข้อได้เปรียบของฝ่ายรัฐบาลในการที่จะรวบรวมบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นอยู่เดิมให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลได้ง่ายขึ้น และพรรคการเมืองที่จะเกิดขึ้นใหม่ที่จะมาต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาลซึ่งมี ส.ส. อยู่จำนวนมากกว่าก็ยังไม่มีโอกาสดำเนินงานในช่วงแรกได้สะดวกนัก นอกจากนี้ยังยินยอมให้ข้าราชการประจำเป็นสมาชิกและกรรมการบริหารพรรคได้ และยังกำหนดให้สมาชิกประเภทที่ 2 ซึ่งเป็นพรรคพวกของจอมพล ป.เอง สามารถลงสมัครเข้ารับการเลือกตั้งได้โดยไม่ต้องลาออกจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 และยังคงสถานภาพเป็นข้าราชการประจำอยู่ได้ไม่ต้องลาออกอีกเช่นกัน จึงเห็นได้ชัดว่าจอมพล ป.ต้องการที่จะสร้างพรรคการเมืองที่มีข้าราชการประจำเป็นฐานอำนาจเพื่อค้ำจุนเสถียรภาพทางการเมืองให้กับฝ่ายตนได้อย่างเต็มที่

⁸⁶ ประชัน รักพงษ์, "การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ.2481-2500)," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 302

⁸⁷ จัดกัย บุรุษพัฒน์, การเมืองและพรรคการเมืองของไทยนับตั้งแต่ยุคแรกถึงปัจจุบัน หน้า 206-207

2.2.2 การก่อตั้งพรรคเสรีมนังคศิลา

ภายหลังจากที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ยุบเลิกคณะกรรมการนิติบัญญัติ เพื่อจัดให้มีพรรคการเมืองได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายเช่นเดียวกับนานาอารยประเทศตามที่ตนเองได้ไปดูงานมารอบโลกแล้วนั้น ฝ่ายรัฐบาลก็มีได้หนึ่งเฉยในการที่จะรักษาฐานอำนาจของฝ่ายคนในรัฐสภาไว้ จริงอยู่แม้ว่าฐานแห่งอำนาจที่แท้จริงจะอยู่ที่กำลังทหาร ดำรง แต่ความรับผิดชอบของรัฐบาลตามแบบประชาธิปไตยจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากเสียงข้างมากในรัฐสภาหากขาดเสียงข้างมากคอยสนับสนุนแล้วรัฐบาลก็คงจะทำอะไรไม่ได้ ดังนั้นพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลจึงได้บังเกิดขึ้นด้วยระยะเวลาอันรวดเร็วภายใต้การบริหารงานพรรคของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เลขานุการพรรคซึ่งได้เคยเป็นเลขานุการของคณะกรรมการนิติบัญญัติโดยได้รวบรวมสมาชิกผู้ก่อตั้งพรรคเสรีมนังคศิลาซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นคณะกรรมการนิติบัญญัติเดิมขึ้นเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2498 และเป็นพรรคการเมืองที่ได้จดทะเบียนต่อกระทรวงมหาดไทยเป็นพรรคแรกในประเทศไทยในช่วงนั้น การเกิดขึ้นของพรรคเสรีมนังคศิลาจึงถือเป็นการปรับตัวของฝ่ายรัฐบาลเพื่อรับกับการเมืองในระบบพรรคอย่างทันสมัยทั้งนี้ก็ต้องยอมรับว่าพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ มีความสามารถเป็นอย่างสูงในฐานะผู้ควบคุมเสียงของคณะกรรมการนิติบัญญัติเดิมที่สามารถรวบรวมพรรค ส.ส.ไม่ให้แตกแยกออกไปตั้งพรรคการเมืองใหม่หรือไปรวมกับพรรคอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารพรรคประกอบด้วย

1. จอมพล แปลก พิบูลสงคราม	เป็นหัวหน้าพรรค
2. จอมพลผิน ชุณหะวัณ	เป็นรองหัวหน้าพรรค
3. พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์	เป็นรองหัวหน้าพรรค
4. จอมพลฟื้น รณอากาศ ดุทธาคนี	เป็นรองหัวหน้าพรรค
5. พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์	เป็นเลขานุการพรรค
6. พลตำรวจตรีพิชัย กุลละวณิช	เป็นรองเลขานุการพรรค
7. พันเอกกฤษณ์ สีวะรา	เป็นรองเลขานุการพรรค(ฝ่ายควบคุมเสียง)
8. นายฉาย วิโรจน์ศิริ	เป็นรองเลขานุการพรรค
9. กรมหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์	เป็นที่ปรึกษาพรรค
10. พลอากาศตรีนักรบ บินขรี	ผู้ควบคุมเสียง
11. นายสุวิช พันธ์เศรษฐ	ผู้ควบคุมเสียง

12. นายจิตตเสน ไชยคำ ผู้ควบคุมเสียง
 13. นางแรม พรหมโมบล บุญประสพ ผู้ควบคุมเสียง⁸⁸

บุคคลสำคัญอื่น ๆ ที่ร่วมก่อตั้งพรรค ได้แก่

พลเรือเอก หลวงสุนาวินวิวัฒน์
 พลเอกเดช เดชประดิษฐ
 พลอากาศเอก หลวงเชิดวุฒากาศ
 พลโท หลวงสวัสดิ์สรยุทธ
 พลเอกสวัสดิ์ สวัสดิ์ธรมชัย
 พลตรีสุรใจ พูลทรัพย์
 พลอากาศโท เฟื่อง เฟื่องวุฒิราษฎร์
 พันเอกช่วง เขวงศักดิ์สงคราม
 พลเอกภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ
 พลอากาศโททวี จุลละทรัพย์
 พลตรีประมาธ อติเรกสาร
 พลโทบัญญัติ เทพหัสดินทร์
 พลเรือเอก หลวงชำนาญอรุณยุทธ
 พลอากาศตรีเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร

ฝ่ายพลเรือนมี

พระยาบริรักษ์เวชชการ
 หลวงสัมฤทธิ์สุขุมวาท
 นายโชติ คุณะเกษม
 พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์
 หลวงอรุณพรพิศาล
 นายสุรพงษ์ ตรีรัตน์

⁸⁸ ธีระถิกงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก กฤษณ์ สีวะรา (25 ธันวาคม 2519) : หน้า 248

พระยาสาธิตวิภูภาค
ขุนคงฤทธิศึกษากร
นายเพทาย อมาตยกุล
พันเอก นายวรการบัญชา
นายเทียม ณ สงขลา⁸⁹

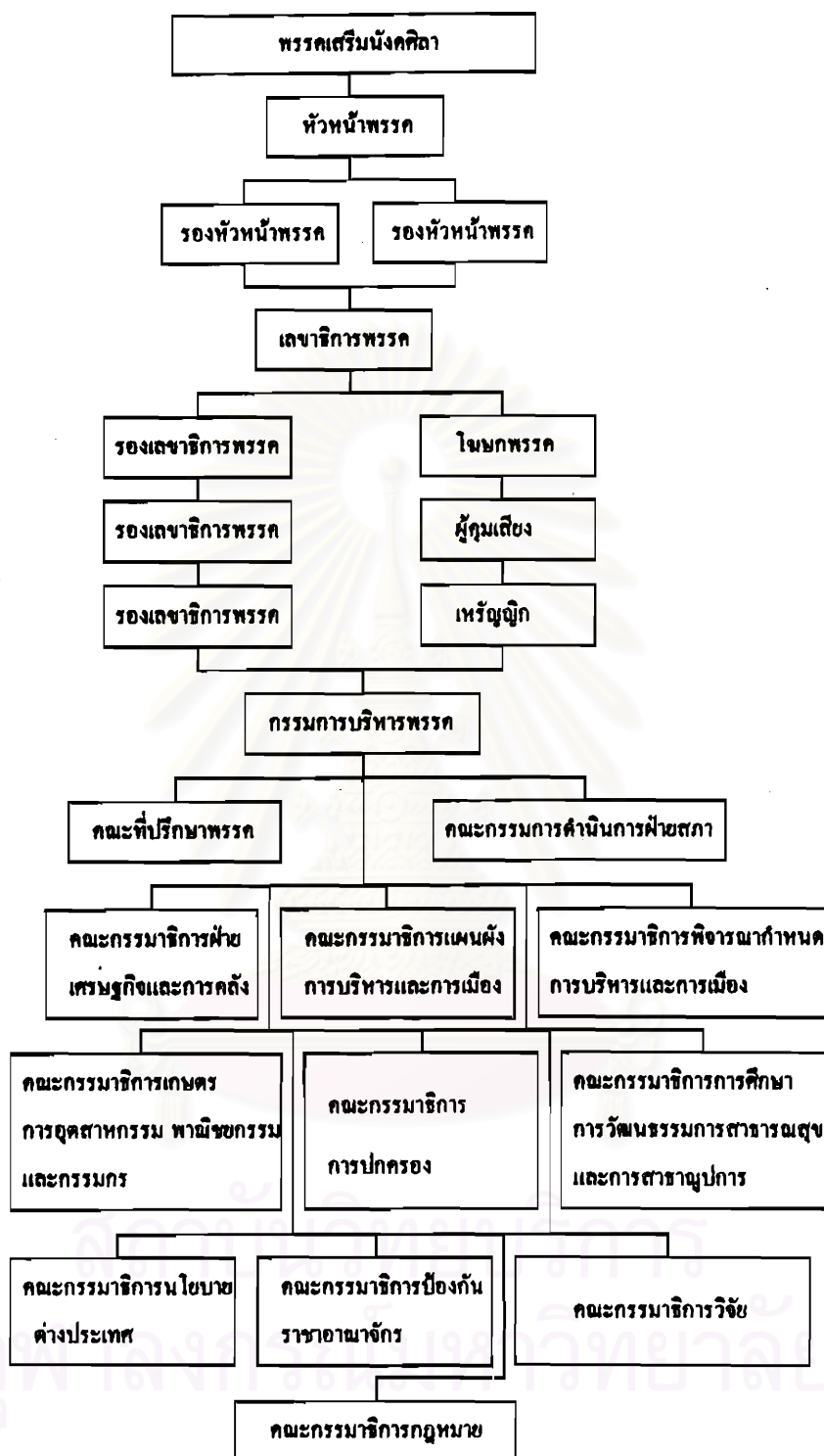
การเกิดขึ้นของพรรคเสริมนังคศิลาจึงถือเป็นวิวัฒนาการขั้นสุดท้ายที่ได้รับการพัฒนาจากสหพรรคและคณะกรรมการนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นแนวทางที่ทำให้การดำเนินการทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงครามที่ได้อำนาจรัฐมาจากปากกระบอกปืนมาโดยตลอดเปลี่ยนไปเป็นแนวทางที่เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ในการจัดให้มีพรรคการเมืองต่างๆ แข่งขันกันทางการเมืองเพื่อปกครองประเทศ ต้องยอมรับว่าพรรคเสริมนังคศิลาเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากความคิดและการปฏิบัติงานทางการเมืองของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อย่างเต็มที่เนื่องจากเป็นผู้รับอาสาที่จะตั้งพรรคการเมืองของรัฐบาลขึ้น ซึ่งก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 นั้น ได้มีการส่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาลเดินทางไปดูงานด้านพรรคการเมืองในต่างประเทศ และหลังจากนั้นได้ร่างอุดมการณ์ นโยบายตลอดจนข้อบังคับขึ้น มี ดร.หุศุด แสงอุทัย และนายสุวิชัย พันธเศรษฐ ช่วยกันขบร่าง โดยมีกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงเป็นที่ปรึกษา เมื่อร่างเสร็จก็เป็นเวลาพอดีกับที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวจึงได้จดทะเบียนจัดตั้งพรรคขึ้น ส่วนคำว่า “เสริมนังคศิลา” ก็ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท่านหนึ่ง คือ นายเนิน เกษสุวรรณ (กระบี่) เป็นผู้เสนอว่า ควรให้คำว่า เสรีประกอบเข้ากับมณังคศิลา ซึ่งเป็นชื่อบ้านที่ใช้ประชุมคณะกรรมการนิติบัญญัติเดิมและได้กลายเป็นสำนักงานใหญ่ของพรรคในเวลาต่อมา⁹⁰ บ้านมณังคศิลานี้ตั้งอยู่ที่ถนนหลานหลวง เชียงสะพานขมราชที่ตรงข้ามกับโรงพยาบาลมิชชันในปัจจุบัน

ในการกำหนดโครงสร้างของพรรคและการบริหารงานของพรรคถือเป็นส่วนสำคัญที่เลขาธิการพรรคจะต้องจัดวางให้เกิดความเหมาะสม เพราะจะทำให้การดำเนินงานของพรรคเป็นไปด้วยความราบรื่น พรรคเสริมนังคศิลานั้น ได้ถูกจัดให้มีระบบงานในด้านต่างๆ อยู่ 4 ระดับ คือ⁹¹

⁸⁹ เชาวน์วิศ สดลาภา, พรรคการเมือง (กรุงเทพมหานคร: ชมรมหนังสือยูงฟ้าแพน, 2513), หน้า 179

⁹⁰ ธงชัย แสงประดับ, ร.ต.ต., “การศึกษาเปรียบเทียบพรรคการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคเสริมนังคศิลากับพรรคสหประชาไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 53

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53

แผนภาพที่ 2 แผนภูมิการบริหารพรรคเสริมนั่งคคิตา

ที่มา : เพ็ญ อันชุธอทธิ์, "รัฐบาลไทย : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปัญหาเสถียรภาพของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง พ.ศ. 2498-2514," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 67

1. งานในระดับนโยบายชั้นสูง เช่น การเลือกตั้งหัวหน้า และคณะกรรมการของพรรคการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนโยบายของพรรคนั้นเป็นงานของที่ประชุมใหญ่ซึ่งกำหนดจะมีการประชุมกันภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปทุกครั้ง ที่ประชุมใหญ่นี้จะแต่งตั้งเจ้าหน้าที่สำคัญ ๆ และวางนโยบายให้พรรคถือปฏิบัติจนกว่าจะมีการเลือกตั้งในครั้งต่อไป

2. งานด้านการเมือง เช่น การเสนอร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ กระบวนการทางรัฐสภาและงานนโยบายต่าง ๆ นั้น เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกลางและพรรคจะถือเอามติของคณะกรรมการกลางเป็นหลัก คณะกรรมการกลางมีคณะกรรมการนิติบัญญัติประจำกระทรวงต่างๆ ซึ่งมีอยู่ 185 คณะ ๆ ละ 15 คน แต่ละคณะรับผิดชอบในการวางนโยบายและการแก้ไขปัญหาที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงตนแล้วจึงเสนอมติของตนไปยังคณะกรรมการกลางอีกทีหนึ่งการพิจารณารับสมาชิกใหม่ก็อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการกลางเช่นกัน

3. งานทางด้านบริหารและธุรการทั่วไป เป็นเรื่องของสำนักงานเลขาธิการในความควบคุมของเลขาธิการพรรคเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ถ้าเป็นเรื่องสำคัญ ๆ เช่น การคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคต้องเสนอให้หัวหน้าพรรคมีคำสั่งอีกครั้งหนึ่ง

4. งานทางด้านวิชาการ ระเบียบหรือวิธีการต่างๆ นั้น พรรคมักมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของที่ปรึกษา ซึ่งที่ปรึกษาที่มีอิทธิพลมากก็คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์ กับ ดร.หุศ สแสงอุทัย

ในทางปฏิบัตินั้น องค์กรที่สำคัญที่สุดของพรรคคือ สำนักเลขาธิการพรรค เพราะสำนักเลขาธิการพรรคเป็นผู้คอยควบคุมการบริหารงานทุกอย่างในพรรค ตั้งแต่การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของพรรค การหาเงินบำรุงพรรคซึ่งเงินจากการเก็บค่าบำรุงสมาชิกและค่าธรรมเนียมต่างๆ ตลอดจนเงินรับบริจาคตามที่ พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2498 อนุญาตไว้มีจำนวนเงินน้อยมาก แต่รายได้ที่แท้จริงซึ่งเป็นหลักของพรรคเท่าที่ได้รับความนิยมจากอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้หนึ่งซึ่งเคยเป็นผู้ใกล้ชิดและเป็นที่ไว้วางใจของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้เปิดเผยว่า พรรคเสริมนังคศิลาจะมีรายได้ต่างๆ มากมาย เช่น จากเงินราชการลับ ซึ่งในสมัยนั้นตั้งไว้ปีละ 60 ล้านบาท จอมพล ป.พิบูลสงครามได้จัดสรรให้แก่กองทัพต่างๆ ไปครั้งหนึ่ง ส่วนอีกครั้งหนึ่งคือ 30 ล้านบาท นั้นนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงรับรองของทำเนียบรัฐบาลและเป็นเงินบำรุงพรรค เงินจากองค์การทหารผ่านศึก ซึ่งได้รับผลประโยชน์และอภิสิทธิ์ต่าง ๆ ในการพาณิชย์มากมาย เงินจากการขายโควตาอนุญาตให้พ่อค้าส่งข้าวออกนอกประเทศ ซึ่งเฉพาะค่าโควตานี้ต้องแบ่งให้พรรคปีละ 10 ล้านบาท นอกจากนี้ยังมีเงินจากการค้าฝิ่นเถื่อนและเงินสินบนนำจับฝิ่นเถื่อน เงินรายได้ของกองสลากกินแบ่งรัฐบาล และผลประโยชน์อื่นอีกมากมาย รวมทั้งหมดแล้วพรรคเสริมนังคศิลาจะมีรายได้ปีละนับร้อยล้านบาททีเดียว ทั้งหมดนี้ล้วนตกเป็นภาระ

หน้าที่ของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ในการจัดสรรไปสู่ส่วนต่าง ๆ ภายในพรรคอย่างมีระบบ ทั้งสิ้น⁹²

ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรค เช่น การรวบรวมสมาชิก ให้มาเข้าสังกัดพรรค การช่วยเหลือในการรณรงค์หาเสียงของลูกพรรค เช่นด้านการเงิน ถ้าพรรค คัดเลือกผู้ใดเป็นผู้สมัครในนามของพรรค พรรคก็จะจ่ายเงินให้เป็นทุนในการหาเสียงเลือกตั้ง คนละประมาณ 2-3 หมื่นบาท ส่งคนสำคัญไปช่วยหาเสียง ให้เข้มอุปกรณ์ในการหาเสียงและ ขดใช้หนี้สินให้หากได้รับเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังมีการควบคุมสมาชิกของพรรคให้ปฏิบัติตามที่ พรรคต้องการ เช่น ให้มาประชุมสภาและลงมติตามมติของที่ประชุมพรรคโดยคอนเข้าวันที่มี ประชุมสภา ผู้ควบคุมเสียง (whip) จะแจกเอกสาร ระเบียบวาระการประชุมโดยมีการจัดลำดับ ความสำคัญของเรื่องที่จะประชุม ตลอดจนมีคำสั่งให้ปฏิบัติเมื่อมีการลงมติซึ่งลูกพรรคต้องเชื่อฟัง อย่างเคร่งครัด

การจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับลูกพรรคก็เป็นหน้าที่ของสำนักเลขาธิการ พรรคเช่นกัน โดยพรรคจะช่วยเหลือลูกพรรคด้วยดีโดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น ส่งไปทัศนศึกษาและ ดูงานต่างประเทศ ส่งบุตรไปเรียนต่อต่างประเทศโดยพรรคออกค่าใช้จ่ายให้ ให้รถจี๊ปใช้ ช่วยเหลือ ทางการเงิน ฯลฯ

การลงโทษสมาชิกพรรคที่ทำผิดวินัยก็เป็นหน้าที่ของสำนักเลขาธิการพรรค เช่นกัน โทษที่สมาชิกจะได้รับก็แล้วแต่ความหนักเบาของความคิด เช่น ดักเตือน ไล่ออก บางครั้ง ก็มีวิธีการลงโทษอย่างรุนแรงกว่าที่บทกำหนดโทษของพรรคกำหนดไว้ เช่น การสังหารชีวิต เป็นต้น สำนักเลขาธิการพรรคจึงเป็นองค์กรที่มีอำนาจอย่างแท้จริงในพรรคเสริมบังคับ

ส่วนองค์กรของพรรคอีกองค์กรหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญไม่แพ้สำนัก เลขาธิการ นั่นคือ คณะกรรมการกลางของพรรค ซึ่งมีบทบาทสำคัญในทางการออกกฎหมายต่าง ๆ ประเทศในสมัยนั้น กล่าวคือคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาซึ่งเป็นลูกพรรค หรือคณะกรรมการ นิติบัญญัติประจำกระทรวงต่าง ๆ อาจเสนอร่างพระราชบัญญัติหรือเรื่องที่มีความสำคัญเข้าสู่ที่ ประชุมของคณะกรรมการกลางซึ่งจะเปิดประชุมในสมัยประชุมของรัฐสภาทุกสัปดาห์ ละ 1 ครั้ง การประชุมของคณะกรรมการกลางจะมีก่อนการประชุมพรรค 1 วัน เรื่องต่างๆ ที่ถูกเสนอมายัง ได้รับการพิจารณาแก้ไขตามที่เห็นควรก่อนแล้วจะส่งต่อไปยังที่ประชุมพรรคซึ่งจะประชุมกันในวันถัดไป เมื่อที่ประชุมพรรคลงมติเช่นไร มตินั้นก็จะถูกถือเป็นมติของพรรคแล้วร่างพระราช บัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมพรรคก็จะถูกเสนอเข้าที่ประชุมรัฐสภาในวันรุ่งขึ้น และ

⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 54

สมาชิกพรรคทุกคนมีหน้าที่ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ในทำนองตรงกันข้ามร่างพระราชบัญญัติที่ฝ่ายค้านเสนอเข้าสู่สภาจะถูกคัดค้านอย่างเต็มที่เช่นกัน⁹³ ด้วยวิธีการดังกล่าวจึงเห็นได้ว่าการทำงานของพรรคเสรีนังคศิลาเป็นไปอย่างมีระบบและให้ความสำคัญกับความเป็นเอกภาพของพรรคเป็นอย่างยิ่ง การดำเนินการของพรรคในทางฝ่ายนิติบัญญัติเช่นนี้จึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับการทำงานของคณะกรรมการนิติบัญญัติดังที่ได้เคยกล่าวไว้ข้างต้น

หากจะวิเคราะห์ถึงกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มการเมืองในพรรคเสรีนังคศิลา อาจแยกออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ ด้วยกัน⁹⁴ คือ

1. กลุ่มจอมพล ป.พิบูลสงคราม ประกอบด้วยบุคคลสำคัญๆ ในคณะรัฐมนตรีที่เข้าร่วมงานกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม มาตั้งแต่สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ๆ เช่น พล.ท.ประยูร ภมรมนตรี พล.อ.ภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ เป็นต้น กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท 1 ในสังกัดพรรคธรรมาธิปัตย์ ซึ่งอยู่นอกพรรคแต่ให้การสนับสนุน จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นส่วนตัว แต่กลุ่มนี้ไม่มีความเข้มแข็งและอิทธิพลในตัวเอง เพราะขาดกำลังทหารตำรวจสนับสนุน และกำลังสมาชิกสภาผู้แทนก็มีน้อยเกินไป

2. กลุ่ม พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีอำนาจมากที่สุด เพราะเป็นกลุ่มที่สามารถควบคุมสมาชิกสภาประเภท 1 ส่วนใหญ่ไว้ได้ และมีสมาชิกสภาประเภทที่ 2 ให้การสนับสนุนอยู่ไม่น้อย มีฐานอำนาจอยู่ที่กำลังตำรวจและมีกำลังทรัพย์มากที่สุด นอกจากนี้ยังสามารถควบคุมกลไกของสำนักเลขาธิการพรรคอันเปรียบเสมือนผู้จัดการพรรคไว้ในกำมืออีกด้วย

3. กลุ่มจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ประกอบด้วยกำลังทหารบกเกือบทั้งหมด และมีทหารเรือกับทหารอากาศจำนวนหนึ่งให้การสนับสนุนอยู่ นอกจากนั้นยังสามารถควบคุมสมาชิกสภาประเภทที่ 2 ส่วนใหญ่ไว้ได้ กลุ่มนี้มีฐานอำนาจอยู่ที่กำลังทหารมาก มีกำลังทรัพย์และเสียงในสภามากพอสมควร แต่ไม่ค่อยมีบทบาทในกิจการของพรรคเสรีนังคศิลามากนัก เนื่องจากถูกกลุ่มของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ กีดกันไม่ให้มีส่วนในการบริหารพรรค และไม่สามารถควบคุมกลไกของสำนักเลขาธิการของพรรคไว้ได้

หลังจากที่ได้มีพรรคการเมืองต่าง ๆ เกิดขึ้นมาตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 แล้ว การรณรงค์ต่อสู้ระหว่างพรรครัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้านได้เป็นไปอย่างรุนแรงยิ่งขึ้นทั้งทางหนังสือพิมพ์ ไซปาร์ก และในสภาฯ ฝ่ายค้านได้ดำเนินการโจมตีการบริหาร

⁹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 61

ประเทศทุกวิถีทาง รวมทั้งการแทรกซึมบ่อนทำลายเพื่อให้แตกความสามัคคีในระหว่างสมาชิกด้วยกันกับผู้บริหารประเทศในขณะนั้นด้วย เงาแห่งความเสื่อมปรากฏขึ้นทีละน้อย ในสมาชิกของพรรคมีการแตกแยกกันออกเป็นกลุ่ม ๆ จนในปี พ.ศ. 2500 ใกล้เวลาที่อายุของสภาจะหมดและจะมีการเลือกตั้งทั่วไป ทางพรรคได้มีการรับสมาชิกของพรรคเข้ามาใหม่จากพรรคอื่นหลายคน ซึ่งเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในทางการเมืองมาในอดีตด้วย นอกจากนี้ยังมีนโยบายที่จะชักจูงสมาชิกฝ่ายค้านที่มีชื่อเสียงให้เปลี่ยนใจมาเป็นสมาชิกฝ่ายรัฐบาลด้วย การดำเนินนโยบายแบบนี้เป็นเหตุให้สมาชิกผู้ก่อตั้งพรรคไม่พอใจเป็นอย่างมาก ได้มีการคัดค้านได้แย้งกันในที่ประชุมพรรคอย่างมากมายแต่ก็ไม่สามารถจะยับยั้งได้ ในที่สุดสมาชิกอาวุโสบางท่านก็แสดงปฏิริยาต่อพรรคด้วยการไม่มาประชุมและไม่สนใจในกิจการของพรรคว่าจะทำอย่างไรกันต่อไป การเลือกตั้งทั่วไปยิ่งใกล้วันเข้ามา ความสามัคคีในพรรคก็ยิ่งแตกแยกออกไป แม้ว่าภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 พรรคเสรีมนังคศิลาจะได้ที่นั่งในสภาผู้แทนฯ มากที่สุดซึ่งสามารถเป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาลได้ กระนั้นก็ตามการตั้งรัฐบาลเป็นไปด้วยความลำบากเพราะไม่สามารถจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองให้ลงตัวได้ ได้มีสมาชิกพรรคหลายคนลาออกจากพรรคเสรีมนังคศิลาไปตั้งพรรคการเมืองขึ้นใหม่หลายกลุ่ม เช่น พรรคสหภูมิ ซึ่งมีนายสุกิจ นิมมาน-เหมินทร์ เป็นหัวหน้าพรรคสมาชิกของพรรคนี้ส่วนใหญ่ก็เป็นสมาชิกของพรรคเสรีมนังคศิลาเดิม วิกฤตการณ์ทางการเมืองได้เกิดขึ้นถึงขนาดรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพลเอกถนอม กิตติขจร และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยคือ พลเอกประภาส จารุเสถียร ลาออกจากตำแหน่งซึ่งทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลในขณะนั้นทรุดลงทันที ต่อจากนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ก็ได้ทยอยกันขอลาออกจากพรรคและจากความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มมากขึ้นทุกที⁹⁵ จนในที่สุดคณะทหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เสนอความเห็นต่อรัฐบาลและนายกรัฐมนตรีให้ลาออกเพื่อปรับปรุงตัวรัฐมนตรีเสียใหม่ แต่จอมพลป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีไม่ยอมกระทำตามเพราะเป็นลักษณะการบีบบังคับเกินไป ดังนั้นในคืนวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 คณะทหารซึ่งมี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นประธานจึงได้เข้ายึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลและมีคำสั่งให้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เดินทางออกนอกประเทศโดยด่วน จึงมีผลทำให้พรรคเสรีมนังคศิลาต้องสลายตัวไปโดยปริยาย

แต่อย่างไรก็ดี จากวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2498 ซึ่งเป็นวันตั้งพรรคเสรีมนังคศิลา จนถึงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 เป็นเวลา 17 เดือนเศษ พรรครัฐบาล ก็สามารถควบคุมเสียงในสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนรัฐบาลอยู่ได้ โดยอาศัยวิปของพรรคซึ่งมี

⁹⁵ ทัศนะถึงงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก กฤษณ์ สีวะรา (25 ธันวาคม 2519) : หน้า 250

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เลขานุการพรรคควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด นับว่าการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ในช่วงนั้นส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นอย่างมาก

กล่าวโดยสรุป การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตลอดไปจนถึงการบริหารงานภายในพรรคเสรีมนังคศิลา นั้น ผู้ที่มีอำนาจอย่างแท้จริงในการบริหารคือ เลขานุการพรรคนั้นคือ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจมากที่สุดในพรรค เพราะภาระต่าง ๆ ตกอยู่ในความรับผิดชอบของเลขานุการพรรคทั้งสิ้น เช่น การหารายได้บำรุงพรรค การรวบรวมสมาชิกให้เข้ามาสังกัดพรรค การช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สมาชิก ตลอดจนกลวิธีที่จะปฏิบัติต่อฝ่ายตรงข้ามงานเหล่านี้อยู่ในความดูแลของเลขานุการพรรคทั้งสิ้น ตำแหน่งเลขานุการพรรคที่พล.ต.อ.เผ่าดำรงอยู่ จึงเป็นตำแหน่งที่มีสมาชิกของพรรคให้ความนับถือและเกรงใจเป็นอันมากส่วนตำแหน่งอื่นเป็นตำแหน่งที่สมาชิกพรรคไม่ค่อยจะให้ความสำคัญเท่าใดแม้ว่าจะมีลำดับชั้นในการบังคับบัญชาที่ลดหลั่นกันลงมาก็ตาม ทั้งนี้เพราะในทางปฏิบัติแล้วเลขานุการพรรคจะเป็นผู้ที่คอยจัดการดูแลทุกข์สุขรวมไปถึงความต้องการในด้านต่าง ๆ ที่สมาชิกพรรคต้องการ และในขณะที่เดียวกันก็สามารถให้คำแนะนำแก่สมาชิกพรรคได้อีกเช่นกัน แม้แต่หัวหน้าพรรคเองก็ไม่ได้ลงมาใกล้ชิดกับสมาชิกพรรคได้เหมือนกับเลขานุการพรรค พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จึงกลายเป็นผู้ที่มีอำนาจอย่างแท้จริงของพรรคเสรีมนังคศิลาในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกพรรคฯ อยู่เบื้องหลัง โดยมีผลประโยชน์เสนอเป็นสิ่งที่ตอบแทนแก่สมาชิกอยู่เสมอ ๆ แต่หากสมาชิกผู้ใดที่ไม่ปฏิบัติตามนโยบายของพรรคฯ พล.ต.อ.เผ่าก็จะเป็นผู้กำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่จะกระทำต่อบุคคลนั้นจากการที่พรรคเสรีมนังคศิลาได้ให้บทบาทและอำนาจในการจัดการแก่พล.ต.อ.เผ่าไว้อย่างกว้างขวางเช่นนี้เอง จึงทำให้ พล.ต.อ.เผ่าสามารถใช้พรรคเสรีมนังคศิลาเป็นฐานอำนาจในทางรัฐสภาต่อจากคณะกรรมการนิติบัญญัติที่ถูกยุบเลิกไป อันส่งผลให้การดำเนินนโยบายทางการเมืองของรัฐบาลในยุคนั้นเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและได้รับการเสถียรสนับสนุนในสภาอย่างท่วมท้น รัฐบาลจึงมีเสถียรภาพที่มั่นคงพอสมควร และเป็นที่ยกย่องได้ว่า พล.ต.อ.เผ่า อาจจะได้รับตำแหน่งหัวหน้าพรรคเสรีมนังคศิลาต่อจาก จอมพล ป.พิบูลสงครามและอาจส่งผลให้ พล.ต.อ.เผ่า อาจได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหากยังสามารถควบคุมเสียงของสมาชิกพรรคฯ ให้คงไว้ได้ แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายที่ในภายหลังได้เกิดการแตกกลุ่มของบรรดาสมาชิกพรรคฯ เสียก่อนจนนำมาสู่การรัฐประหารใน พ.ศ. 2500 ในที่สุด จึงทำให้พรรคเสรีมนังคศิลาต้องสลายตัวไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในครั้งนั้น

ดังนั้น หากพิจารณาถึงสภาพสังคมไทยในช่วง พ.ศ. 2495-2500 ซึ่งเป็นช่วงที่ประชาธิปไตยของไทยได้พัฒนามาเป็นระยะเวลาถึง 20 ปีแล้วก็ตาม แต่ในส่วนของกระบวนการนิติบัญญัติซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดของระบอบประชาธิปไตยยังมีได้มีการพัฒนา

ไปตามระยะเวลาที่ล่วงไป ส่วนหนึ่งต้องยอมรับว่าเกิดขึ้นมาจากการแย่งชิงอำนาจระหว่างผู้มีอำนาจด้วยกัน โดยมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่คณะราษฎรได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงการปกครองจนกระทั่งในระยะต่อมา จอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีโอกาสดำเนินมาปกครองประเทศก็นำความเป็นเผด็จการทางการเมืองเข้ามาปรับใช้กับประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นประชาธิปไตยแต่เพียงชื่อ และในการก้าวเข้ามาปกครองประเทศในระยะที่สองนี้ (พ.ศ. 2491-2500) ก็ยังคงใช้รูปแบบการปกครองในลักษณะเดิม ๆ อยู่โดยมีความมุ่งหวังว่าจะสามารถรักษาอำนาจของตนเองให้อยู่ได้นานที่สุด แต่ในการขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอันเป็นตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของประเทศในครั้งหลังนี้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่ได้มีฐานอำนาจอยู่ในตัวเองแต่กลับใช้คนสนิททั้งสองคือ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งควบคุมตำรวจที่สามารถบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบของบ้านเมืองและความมั่นคงของประเทศ และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้ซึ่งควบคุมกองกำลังฝ่ายทหาร อันมีศักยภาพที่สามารถก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ทุกเมื่อ เป็นผู้คอยควบคุมสถานการณ์และเสถียรภาพของรัฐบาลเอาไว้ ในขณะที่เดียวกันก็ถ่วงรั้งอำนาจกันไว้แต่ในการวิเคราะห์ถึงความสามารถในการดำเนินงานการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกในรัฐสภานั้นต้องยอมรับว่าบทบาทของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นอย่างมาก จากเนื้อหาที่ได้กล่าวไปข้างต้นคงจะพอมองเห็นถึงบทบาทหน้าที่และสถานภาพของพล.ต.อ.เผ่า รวมไปถึงกลวิธีต่างๆที่ถูกนำมาใช้ในวิถีทางรัฐสภาเพื่อที่ฝ่ายรัฐบาลจะสามารถควบคุมเครื่องมือในการรวมศูนย์อำนาจตัวนี้ในการที่จะขยายอำนาจหรือเพิ่มอำนาจเอาไว้ให้ได้ กล่าวได้ว่าในการสร้างอำนาจผ่านกลไกรัฐสภานั้น นอกจากความสามารถในทางส่วนตัวที่มีความเด็ดขาดในการทำงาน และสามารถวางตัวจนเป็นที่ไว้วางใจแก่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ในระดับหนึ่งแล้ว การที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ดำรงตำแหน่งในสภามันเป็นถึงอธิบดีกรมตำรวจซึ่งถือว่าเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นสูงสุดของหน่วยตำรวจอันมีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างถูกต้องชอบธรรม ตำแหน่งทางการเมืองซึ่งเป็นถึงรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยซึ่งควบคุมกรมตำรวจในระดับนโยบายทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นฝ่ายรัฐบาลให้ความเกรงใจและเกรงกลัวในขณะเดียวกัน ทั้งการที่พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ สามารถให้ทุนให้โทษแก่สมาชิกพรรคฯ และให้ผลตอบแทนแก่บรรดานักการเมืองที่เป็นฝ่ายตนได้ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงการได้รับความยอมรับจากนักการเมืองอันเป็นกลไกที่สำคัญตัวหนึ่งในระบอบการปกครองที่ยึดถือระบบรัฐสภาเป็นหลัก ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดนี้ก็เป็นไปภายใต้สถานการณ์ที่เหมาะสมคือ อยู่ภายใต้ที่สังคมไทยในช่วงเวลานั้นยังให้การยอมรับผู้มีอำนาจอยู่ที่ฐานกำลังคนซึ่งสามารถใช้อาวุธเป็นเครื่องมือในการยึดอำนาจการปกครองจากฝ่ายรัฐบาลได้และให้ความสำคัญกับระบบราชการซึ่งเป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไปอยู่

8. การสร้างฐานอำนาจขององค์กรตำรวจ

ในสังคมของประเทศใด ๆ ก็ตามไม่ว่าประเทศนั้นจะมีการปกครองในรูปใดจำเป็นที่จะต้องมีการระบียบกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อมิให้เกิดการละเมิดกฎเกณฑ์เหล่านั้น จำต้องมีกฎหมายตราขึ้นไว้เป็นบรรทัดฐานเพื่อให้ประชาชนในสังคมได้ปฏิบัติหรือยึดถือ ตำรวจ เป็นผู้ถูกกำหนดให้เป็นผู้รักษากฎหมายเหล่านั้น ในสังคมที่เป็นประชาธิปไตยนั้นตำรวจจึงมีหน้าที่ และความรับผิดชอบมากมาย ในทางการปกครองจึงถือได้ว่าตำรวจนั้นเป็นกลไกของรัฐในการควบคุมดูแลสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ของประจำวันของคนในสังคมจึงขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจอยู่ตลอดเวลา ตำรวจจึงเป็นข้าราชการประจำที่มีลักษณะพิเศษกว่าข้าราชการในหน่วยงานราชการอื่น กล่าวคือ เป็นผู้ที่รักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศมิให้เกิดความวุ่นวายได้และมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติสัมพันธ์กับประชาชนตลอด 24 ชั่วโมง ดังจะเห็นได้ว่าสถานีตำรวจนั้นเปิดคอยรับฟังทุกข์ร้อนจากประชาชนตลอดเวลาไม่มีวันหยุดพัก ด้วยบทบาทและหน้าที่เช่นนี้จึงทำให้ตำรวจต้องมีองค์กำลังที่เข้มแข็งที่สามารถเข้ารับทราบได้อย่างพร้อมเพรียง และมีกำลังอาวุธยุทธโศปกรณ์ที่ทันสมัย ไว้สำหรับปราบปรามต่อสู้กับโจรผู้ร้ายที่ละเมิดสิทธิของบุคคลตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ตำรวจจึงมีอำนาจในการให้คำแนะนำให้โทษแก่ประชาชนได้ ตลอดจนสามารถใช้อำนาจไปในทางที่สนับสนุนอำนาจของผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศหรือนักการเมืองหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองในฐานะที่เป็นเครื่องมืออันสำคัญยิ่งของรัฐบาลที่จะใช้ในการสร้างภาพพจน์ในการรักษาความสงบสุขของราษฎร หรืออาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกำจัดหรือทำลายล้างฝ่ายตรงกันข้ามหรือผู้ที่ป็นปรปักษ์ทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพและบังเกิดความชอบธรรมจากการใช้อำนาจตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้นตำรวจจึงไม่สามารถเป็นอิสระจากการเมืองและจากอิทธิพลของชนชั้นปกครองได้เลย ในบางยุคบางสมัยจึงเห็นได้ชัดว่ากรมตำรวจกลายเป็นองค์กรหนึ่งที่สามารถใช้กำลังเสถียรภาพของรัฐบาลเผด็จการในการแสวงหาพิทักษ์รักษาอำนาจทางการเมือง โดยอาศัยความชอบธรรมในฐานะเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายและสร้างความหวั่นเกรงให้เกิดขึ้นกับนักการเมืองที่เป็นฝ่ายตรงข้ามหรือแม้แต่ราษฎรทั่วไปที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการเมือง ฉะนั้นหากพิจารณาในแง่ของกำลังคน กำลังอาวุธ และศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่แล้วตั้งแต่อดีตตราบจนปัจจุบัน กรมตำรวจ จึงได้ชื่อว่าเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับฐานอำนาจ และโครงสร้างทางการเมืองของไทยมากที่สุดหน่วยหนึ่งรองไปจากกองทัพบก

ในการพิจารณามิติขององค์กรตำรวจในบทนี้ จึงเป็นการวิเคราะห์และเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของโครงสร้าง กำลังคน กำลังอาวุธ การจัดองค์การรวมไปถึงบทบาท

หน้าที่ในฐานะที่เป็นกลไกอันสำคัญยิ่งของรัฐที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างและรักษาอำนาจทางการเมืองของผู้ปกครอง ภายหลังจากที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ถูกส่งเข้ามาควบคุม และสามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งบริหารสูงสุดของกรมตำรวจในช่วงปี พ.ศ. 2494-2500 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว องค์การตำรวจได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วมากเพื่อจะใช้เป็นกองกำลังอันมั่นคงและเข้มแข็งในการรักษาความสงบภายในประเทศ รวมถึงการต่อต้านและป้องกันการก่อปฏิวัติรัฐประหารซึ่งมักจะเกิดขึ้นอยู่เสมอ ๆ ในช่วงเวลานั้นอย่างได้ผลสูงสุด เพราะสามารถใช้กฎหมายในการเข้าทำการจับกุมคุมขัง และสามารถใช้อำนาจในการประหารชีวิตประชาชนอย่างถูกต้องชอบธรรม

กิจการตำรวจยุคสมัยพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ

หลังจากที่คณะรัฐประหาร 2490 ได้ยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลของพล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้เรียบร้อยแล้ว คณะรัฐประหารซึ่งมีจอมพลผิน ชุณหะวัณผู้เป็นหัวหน้าตัวคิดคนสำคัญได้ปรึกษารื้อกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งได้กลายเป็นผู้นำรัฐบาลอีกสมัยหนึ่งในขณะนั้น มีความเห็นว่าต้องส่งตัวแทนของคณะรัฐประหารเข้าไปควบคุมกรมตำรวจเอาไว้ เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นก็ยังไม่ใช่ที่ไว้วางใจ ดังนั้นหากจะให้มีความมั่นคงรวมไปถึงการมีเสถียรภาพของรัฐบาลแล้ว มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปราบเสี้ยนหนามทางการเมืองให้ราบคาบเสียก่อน และด้วยเหตุที่องค์การตำรวจเป็นหน่วยที่มีทั้งอาวุธ กำลังคน และกฎหมายอยู่ในมือ สามารถกระทำการได้อย่างชอบธรรมไม่ว่าสถานการณ์บ้านเมืองจะอยู่ในสภาวะเช่นไร การควบคุมกรมตำรวจได้จึงเท่ากับควบคุมสถานการณ์ของประเทศได้ แม้แต่คณะทหารที่คิดจะก่อการปฏิวัติหากตำรวจสู้รับเข้า และจับกุมเสียก่อน คณะทหารนั้นก็เลยกลายเป็นกบฏทันที พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ (ยศขณะนั้น) เล็งเห็นการณ์ไกลถึงความสำคัญขององค์การตำรวจในข้อนี้ จึงคิดจะสร้างบารมีและความยิ่งใหญ่ให้กับตนเองในองค์กรที่ไม่มีใครเป็นคู่แข่ง เพราะหากจะอยู่ในกองทัพพบกต่อไปก็คู่แข่งไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควรเพราะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในขณะนั้นมีชื่อเสียงเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นขวัญใจของเหล่าผู้ได้บังคับบัญชาทางทหาร การสู้รบในสนาม หรือแม้กระทั่งการใช้กำลังในการปราบกบฏ เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว พ.อ.เผ่า ยังเป็นรองอยู่ที่ประชุมของคณะรัฐประหารจึงได้ตกลงให้ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ ลองไปเจรจากับพลโทหลวงสินัด โยธารักษ์ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้นว่าจะได้รับการตอบรับเช่นไร แต่การณ์กลับปรากฏว่าเมื่อ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ไปร้องขอกับหลวงสินัดฯ กลับได้รับ

คำตอบที่เป็นการไม่ให้เกียรติอย่างสูงว่า “คุณมาขอเป็นรองอธิบดีตำรวจ... ฮี อย่างคุณนะหรืออย่าว่าแต่ตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจเลย แม้แต่พลตำรวจผมก็ไม่ให้เป็น”⁹⁶ คำพูดของหลวงตินาดา ในครั้งนั้นเท่ากับเป็นการฝังรอยแค้นอย่างที่ไม่มิวันจะลบเลือนให้หายไปจากความทรงจำได้และเท่ากับยังเป็นการทำทาส พ.อ.เผ่า อย่างยิ่ง เพราะ พ.อ.เผ่า เป็นคนหนึ่งในคณะรัฐประหาร และการที่คณะรัฐประหารสามารถยึดอำนาจการปกครองได้ก็ควรจะต้องสามารถสั่งการอะไรก็ได้ที่เห็นเป็นการสมควร กับแค่การส่งบุคคลเพียงคนเดียวเข้ามาเป็นข้าราชการในสังกัดกรมตำรวจกลับได้รับการตอบปฏิเสธอย่างไม่เหลือเยื่อใย ประกอบกับความปรารถนาอย่างแรงกล้าของ พ.อ.เผ่า ที่ต้องการจะเป็นตำรวจให้ได้ ดังที่ได้กล่าวไว้กับ ร.อ.ผาด ตุงคะสมิต นายทหารคู่ใจซึ่งภายหลังก็ได้โอนไปรับราชการตำรวจเช่นกันว่า “คอยดูนะมึง ฎุไอ้เผ่าจะกระซอกมันลงมาให้สิ้นผของ ลือคอยดูต่อไป ฮีจะต้องเป็นอธิบดีตำรวจให้ได้ ฮีจะสร้างอาญาจักรตำรวจให้เกรียงไกร ลือจะต้องไปอยู่กับฮี” พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ พูดอย่างมั่นใจ⁹⁷ และในที่สุด พ.อ.เผ่า ก็ได้รับการโอนไปอยู่กรมตำรวจตามความประสงค์ของคณะรัฐประหารที่ต้องการจะรักษาอำนาจทางการเมืองไว้อยู่แล้ว และในขณะเดียวกันพลโทหลวงตินาดา ก็เป็นอันต้องหลุดพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในฐานะที่ไม่ยอมเปิดทางเดินให้กับ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์

ในปี พ.ศ. 2491 พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้โอนเข้าไปรับราชการเป็นตำรวจเข้า ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจฝ่ายปราบปราม เป็นรองอธิบดีกรมตำรวจ ทั้งยังเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บังคับการกองการตรวจกองบัญชาการตำรวจนครบาล และรักษาการในตำแหน่งผู้กำกับการ 4 และเข้าดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจเมื่อ พ.ศ. 2494 และทำหน้าที่ผู้บัญชาการตำรวจรักษาชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้บังคับการกองยานยนต์ ผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนอีกด้วย ในขณะที่ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ กิจการตำรวจในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างองค์กร กำลึงพล อาวุธ ยุทโธปกรณ์ รวมไปถึงด้านสวัสดิการและการศึกษาได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าไปอย่างมากยากที่จะหาบุคคลใดที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้มากมายเช่นนี้⁹⁸ มีผู้กล่าวว่า พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นบุคคลหนึ่งที่ได้สร้างกรมตำรวจให้เจริญก้าวหน้าไม่มียุคไหนทำได้เท่า ซึ่งต้องยอมรับว่าความเจริญก้าวหน้าของกรมตำรวจเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากอิทธิพลทางการเมืองโดยตรง

⁹⁶ อัครวาล ชาญนวงษ์, *ยอดขุนพล* (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล วิบูลย์กิจการพิมพ์, 2525), หน้า 28-29

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30

⁹⁸ ตำรวจสัมพันธ์ (พฤศจิกายน 2499): หน้า 22

มิเช่นนั้น พล.ต.อ.เผ่า ก็คงไม่มีโอกาสมาสร้างความสำเร็จให้กับกรมตำรวจได้ นอกจากนี้ด้วยความมุ่งมาดปรารถนาอย่างแรงกล้าของพล.ต.อ.เผ่า ก็ยังสามารถใช้อำนาจทางการเมืองซึ่งมีอย่างเต็มที่หลังปีพ.ศ. 2494 สร้างและพัฒนาหน่วยงานตำรวจให้เจริญมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากงบประมาณของรัฐบาลทั้งในด้านงบประมาณประจำปี และงบประมาณที่ตัดทอนมาจากงบประมาณส่วนรักษาความสงบภายในประเทศ (งบดับ) ได้หลังไหลมาสู่กรมตำรวจเป็นอย่างมากก่อให้เกิดกองตำรวจใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมายซึ่งจะได้กล่าวต่อไป และที่สำคัญได้ทำให้กรมตำรวจมีสถานที่เป็นของตนเอง ไม่ต้องไปรวมอยู่กับกระทรวงมหาดไทยอีกต่อไป คือ มีการแยกหน่วยงานของกรมตำรวจจากกระทรวงมหาดไทยไปยังวังปารุศวัน ก่อนที่จะเริ่มก่อสร้างกรมตำรวจเพื่อให้มีสถานที่เป็นของตนเองบริเวณปทุมวัน อันเป็นสถานที่ตั้งของกรมตำรวจในปัจจุบันผลของการสร้างความสำเร็จให้แก่กรมตำรวจนี้เอง พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากวงการทั่วไปทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จนเป็นที่ประจักษ์ว่าตำรวจไทยในยุคนี้เป็นตำรวจที่เจริญด้วยสมรรถภาพทั้งในทางปฏิบัติและทางวิชาการที่ทันสมัย นักการทหารและสื่อมวลชนต่างประเทศถึงกับได้ขนานนาม พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ว่าเป็นบุรุษเหล็กแห่งเอเชีย (Ironman of Asia)

ความเปลี่ยนแปลงของกรมตำรวจได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนภายหลังจากที่ท่านได้เข้ามาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจแล้ว โดยได้มีปรับปรุงหน่วยงานของตำรวจอย่างมากมาอาจแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

8.1 ปรับปรุงด้านโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของกรมตำรวจ

หลังจาก พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เข้าดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจได้มีการจัดวางโครงสร้างของตำรวจเสียใหม่ตามพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมตำรวจในกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2495 โดยเริ่มให้มีผลบังคับใช้ในวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2495 เป็นต้นไป เป็นผลให้โครงสร้างของตำรวจขยายกว้างขวางขึ้น แต่ยังคงหลักการเดิมอยู่บ้างและยังคงมีการแบ่งส่วนราชการเป็นการบริหารส่วนกลาง ตำรวจนครบาล และตำรวจภูธรอยู่โดยให้ขึ้นตรงต่อกรมตำรวจมืออธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นสูงสุด มีอำนาจหน้าที่ในการตั้งการแต่เพียงผู้เดียว

ในด้านของอำนาจหน้าที่ กรมตำรวจมีภารกิจหลักตามที่บัญญัติไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจภาค 1 ระเบียบเกี่ยวกับคดีลักษณะ 1 บทที่ 1 ได้กล่าวไว้ว่า กรมตำรวจสังกัดอยู่ในกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่โดยทั่ว ๆ ไป คือ⁹⁹

⁹⁹ชัยสิทธิ์ กาญจนกิจ, พล.ต.ต., การตรวจท้องที่ (กรุงเทพมหานคร : บริษัท กรุงเทพมหานครพิมพ์ จำกัด, 2533), หน้า 5

- ก. รักษาความสงบเรียบร้อยทั้งภายใน และภายนอกเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน
- ข. รักษากฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่การกระทำผิดในทางอาญา
- ค. บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน
- ง. ดูแลรักษาประโยชน์ของสาธารณะ

ผู้ที่จะต้องปฏิบัติภารกิจเหล่านี้โดยตรงก็คือ ตำรวจ เพราะเป็นเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนซึ่งรวมอยู่ใน คำจำกัดความของคำว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(16) ด้วย ดังนั้นภารกิจสำคัญทั้ง 4 ประการนี้จึงเกี่ยวข้องกับงานด้านการสอบสวนโดยตรง ก็คือ การรักษากฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่การกระทำผิดทางอาญา ทั้งนี้เพราะเมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้นในเขตการปกครองของท้องที่ใดพนักงานสอบสวนท้องที่นั้นย่อมจะต้องมีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนเสียก่อน ซึ่งจะเห็นได้จากคำจำกัดความของคำว่า การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 2(11) ได้ให้ความหมายว่า

“การสอบสวน” หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ (ป.วิอาญา) ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ¹⁰⁰

หากจะพิจารณาในด้านของตัวบทกฎหมาย จะเห็นได้ว่า ได้ให้อำนาจและหน้าที่แก่ตำรวจอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นทั้งในด้านการตรวจค้นจับกุม การสอบสวน การควบคุมตัวผู้ต้องหา รวมไปถึงความตายของผู้ต้องหาที่เกิดขึ้นระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานหรือที่เจ้าพนักงานกระทำไปโดยอ้างว่าปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ (หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า วิสามัญฆาตกรรม) ก็ล้วนแล้วแต่ให้อำนาจอันมีขอบเขตกว้างขวางแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยกันทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจในการตรวจค้นจับกุมและการสอบสวนซึ่งความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตำรวจก็ได้อำนาจเหล่านี้มาเนื่องจากมีหน้าที่รักษาความสงบภายใน การได้มาซึ่งอำนาจของตำรวจนี้เกิดขึ้นเมื่อมีการปรับปรุงกฎหมายครั้งใหญ่โดยเฉพาะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2499 ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติไว้ถึงวิธีการปฏิบัติ

¹⁰⁰ สัก กอแสงเรือง, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับปัจจุบัน 2525 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2535) หน้า 7

ของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจได้อย่างชัดเจนที่สุด ได้มีขึ้นในสมัย พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และได้มีการเสนอกฎหมายฉบับนี้เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร และด้วยความสามารถในการควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลไว้ได้ จึงทำให้กฎหมายฉบับนี้ผ่านออกมาอย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน และในบทบัญญัติที่ว่าด้วยเรื่องการสอบสวนนั้น (ป.วิอาญา ภาค 2 สอบสวน) ก็ได้มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจแก่ตำรวจไว้ถึง 28 มาตรา (ตั้งแต่ มาตรา 120-147) อีกทั้งในด้านการตรวจค้น จับกุม หรือการค้นในเคหสถานก็ได้ให้อำนาจแก่นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ที่จะกระทำโดยไม่ต้องมีหมายเป็นหนังสือ ซึ่งบทบาทของตำรวจที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมที่มีมาอยู่ครบจนทุกวันนี้เกิดขึ้นด้วยความต้องการของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่ต้องการจะสร้างตำรวจเป็นกองทัพ หรืออาจเรียกว่า รัฐตำรวจ เกิดขึ้นให้ได้ ดังที่ พล.ต.อ.เผ่า ได้เคยกล่าวกับ พล.ต.อ.ทม จิตรวิมล ว่า

“ในด้านการปราบอาชญากรรมอันเป็นงานปกติของตำรวจและการสอบสวนอ้าวจะโอนจากกรมการปกครองมาเป็นของตำรวจโดยสิ้นเชิง ขณะเดียวกันอ้าวจะตั้งกองตำรวจสุนัขขึ้น เพื่อประโยชน์ในการจับกุม และहारร่องรอยของโจรผู้ร้ายด้วยวิธีคมกลืนซึ่งต่างประเทศเขาทำกันได้ผลดีมาก ขณะเดียวกันอ้าวจะตั้งกองบัญชาการตำรวจสนามขึ้นอีก”

ซึ่งเป็นแผนการปรับปรุงกรมตำรวจให้เป็นรัฐตำรวจตามความมุ่งหวังของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์¹⁰¹

การปรับปรุงองค์กรตำรวจให้เป็นกองทัพตำรวจได้กระทำขึ้นเป็นครั้งใหญ่พร้อม ๆ กับการกวาดล้างจับกุมคณะผู้ชาติหรือกบฏแมนฮัตตัน หลังปี พ.ศ.2494 ซึ่งนับเป็นการอ้างสถานการณ์ที่เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในการสร้างกองกำลังที่มีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคมในภาวะปกติอยู่แล้วให้เด่นชัดและมีแสนยานุภาพมากขึ้น เพื่อจะได้กำจัดศัตรูทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

3.2 การปรับปรุงองค์กรและก่อตั้งหน่วยตำรวจต่าง ๆ ขึ้น

การก่อตั้งกองสื่อสารของกรมตำรวจ

กองสื่อสารของกรมตำรวจ ได้มีการจัดตั้งกองสื่อสารของกรมตำรวจขึ้น โดยยกฐานะจากแผนกสื่อสารกองพิเศษขึ้นเป็นกองบังคับการ เรียกว่า กองสื่อสารชั้นกองบังคับการ ในปี พ.ศ. 2495 ในระยะแรกได้ขอตัวนายทหารที่มีฝีมือจากกองทหารสื่อสารมาเป็นหัวหน้ากอง

¹⁰¹ จักรवाल ชาญนวงค์, ยอดขุนพล, หน้า 159

นับเป็นการเริ่มวางรากฐานของหน่วยวิทยุติดต่อกองกรมตำรวจที่ใช้ในการปราบปรมได้อย่างรวดเร็ว มีรวิทยุของกองปราบออกวิ่งทั่วพระนคร เมื่อประชาชนมีเรื่องเดือดร้อนก็จะโทรศัพท์แจ้งไปยังศูนย์รับแจ้งเหตุ ศูนย์จะแจ้งต่อไปยังรวิทยุเพื่อถ่ายทอดข้อความแก่รถที่อยู่ใกล้ที่เกิดเหตุที่สุด หน่วยนี้ขึ้นตรงต่อ พ.ต.ต.พันศักดิ์ วิเศษภักดี รองผู้บังคับการกองปราบ กองสื่อสารของกรมตำรวจได้รับการพัฒนาอย่างมากที่สุดในช่วง พ.ศ. 2495-2499 ซึ่งเป็นระยะที่หน่วยสืบราชการลับกลาง หรือซี.ไอ.เอ. ในนามของหน่วยซี.จับพลายได้เข้ามาปฏิบัติงานสนามร่วมกับหน่วยพารุ (ตำรวจพลร่ม) และหน่วยตำรวจชายแดน ดังที่ พล.ต.อ.ศรีสุข มหิทรเทพ อดีตรองผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน และอดีต ผบ.ค่ายดาราวัศมี (ตชด.) จังหวัดเชียงใหม่ได้กล่าวถึงการสื่อสารของ ตชด.ในอดีตไว้ว่า

“... แรกเริ่มเดิมทีหน่วยตำรวจพลร่มเป็นหน่วยที่ใช้เครื่องมือสื่อสาร คือ เครื่องรับ-ส่งวิทยุ เป็นหน่วยแรก (ของตำรวจ) เพราะเป็นหน่วยที่จะต้องกระโดดร่มลงในพื้นที่ต่าง ๆ ต้องส่ง และรับของทางอากาศ (คือ การทิ้งของด้วยร่ม และเตรียมสนามรับของ) จะต้องติดต่อกันตลอดเวลาให้แน่นอนทางวิทยุโดยตรงจากหน่วยเหนือถึงหน่วยรอง เพื่อเตรียมการล่วงหน้า เครื่องมือสื่อสารชนิดนี้เป็นเครื่องมือสื่อสารชนิดเบา นำติดไปกับหน่วยได้สะดวก จำได้ว่าเป็นชนิดที่เรียกว่า “แองกริโน”... เป็นยุทธปัจจัยประเภทสิ่งของเหลือใช้สงครามมือสอง(Second Hand War Surplus) ของกองทัพกองอเมริกัน ในสมัยเริ่มต้นสงครามโลกครั้งที่สองส่งมาให้หน่วยตำรวจพลร่มและ ตชด.ของไทย โดยผ่านบริษัท ซี.จับพลาย SeaSupply Co. อีกทอดหนึ่ง...”¹⁰²

จึงเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าวซึ่งอิทธิพลของจีนคอมมิวนิสต์กำลังแพร่ขยายเข้ามาในแถบอินโดจีน ทางกรมตำรวจภายใต้การนำของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จึงได้ก่อตั้งหน่วยตำรวจรักษาดินแดนขึ้นในปี พ.ศ. 2494 เพื่อป้องกันการแทรกซึมและคุกคามจากศัตรูภายนอกประเทศ และด้วยความสามารถของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและสมรรถภาพของตำรวจรักษาชายแดนที่สามารถออกปฏิบัติหน้าที่กวาดล้างผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในขณะนั้นได้อย่างเป็นผลสำเร็จ กับการที่ใช้ความสามารถส่วนตัวในการชักจูงใจให้ผู้แทนของสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นคือ พล.ท.เจมส์ ดับบลิว โดโนแวน อดีตผู้อำนวยการองค์การ O.S.S.และผู้เริ่มก่อตั้งองค์การ C.I.A. อเมริกัน ซึ่งได้มาดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำ

¹⁰² ศรีสุข มหิทรเทพ, พล.ต.อ., “เครื่องมือสื่อสารของ ต.ช.ด.ในอดีต,” วารสารตำรวจตระเวนชายแดนปริทัศน์ 5 (มกราคม-มีนาคม 2533) : 8-9

ประเทศไทยให้เข้าใจในบทบาท และภารกิจหน้าที่ซึ่งทำให้ความช่วยเหลือของสหรัฐหลังโกลเข้ามาสู่หน่วยตำรวจเป็นอย่างมาก รวมไปถึงอุปกรณ์การสื่อสารต่าง ๆ ของกรมตำรวจในยุคนั้นด้วย ภารกิจด้านการสื่อสารของตำรวจไทยจึงเป็นผลงานของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ โดยแท้ในการที่สร้างให้ตำรวจสื่อสารเป็นหน่วยหนึ่งที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสืบราชการและติดต่อกันให้ทัดเทียมกับหน่วยงานทางทหาร

การก่อตั้งหน่วยตำรวจม้าและตำรวจสุนัข

การก่อตั้งหน่วยตำรวจม้า และตำรวจสุนัขเป็นผลจากการที่ได้ส่งนาย ตำรวจไปดูงานยังต่างประเทศ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขใช้กับกรมตำรวจของไทย หน่วยตำรวจม้า ถูกก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2494 ในสมัยพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ โดยได้ติดต่อขอขี้นม้ามาจากกรมการสัตว์ทหารบก ได้มีตั้งคอกเลี้ยงม้าขึ้นบริเวณสนามเสือป่า ในระยะแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ตำรวจได้ออกกำลังโดยการขี่ม้า¹⁰³ ต่อมาในปี พ.ศ. 2496 ได้ปรับปรุงกิจการตำรวจม้าให้ก้าวหน้ามากขึ้นและนำมาใช้ในทางราชการมากยิ่งขึ้นโดยได้ขอโอนข้าราชการทหารม้ามารับราชการตำรวจ เพื่อทำหน้าที่ดูแลฝึกสอนม้า พร้อมทั้งทำการสั่งซื้อม้าจากประเทศออสเตรเลีย จำนวน 25 ตัว เพื่อใช้ในราชการคือ เป็นกองเกียรติยศนำขบวนในงานพระราชพิธีต่าง ๆ ควบคุมฝูงชน และจัดการจราจรบนหลังม้า โดยในระยะเริ่มแรก พล.ต.อ.เผ่า ได้ติดต่อขอให้พระยาศุภชราธิบดี เจ้ากรมอศวพหำในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นผู้บังคับหน่วยและฝึกหัดม้า และมีนายบุญช่วย สุภสิทธิ์ อดีตจ้อกกีที่มีฝีมือเป็นคุมตำรวจม้าเมื่อครั้งเข้ามาใหม่ฯ ได้เป็นถึงเจ้าสิบตำรวจ แม้ว่ากิจการของตำรวจม้าในระยะหลังจะไม่มืบทบาทมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ยังดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจอยู่ แต่ปัจจุบันก็ยังมีการใช้ม้าการปราบจลาจลโดยจัดรูปขบวนควบคุมฝูงชน และที่พิเศษก็คือ แสดงการฝึกม้าร่าทวนประกอบดนตรีให้แขกบ้านแขกเมืองชาวต่างประเทศชมในโอกาสที่มาเยี่ยมชมกรมตำรวจซึ่งมักได้รับคำชมเชยว่าฝึกได้เป็นระเบียบและสวยงามไม่แพ้ประเทศใดในโลก

ส่วนตำรวจสุนัขมี ร้อยตำรวจโทสุทัศน์ สุขุมวาท ซึ่งเป็นนายตำรวจคนแรกที่ได้ไปร่ำเรียนวิชาการฝึกหัดสุนัขมาจากประเทศอังกฤษเป็นผู้บังคับหน่วย หน่วยสุนัขตำรวจ หรือตำรวจหมานี้มีวัตถุประสงค์ใช้ในการดมกลิ่นคนร้ายและติดตามคนร้ายที่หลบหนีเข้าที่ปกปิดในเวลากลางคืน หรือในที่ที่ติดตามคนร้ายด้วยความยากลำบากก็ใช้สุนัขเข้าไปทำงานแทน

¹⁰³ วานิตา คุรุแก้ว, “ตำรวจม้า,” *เสนาสนเทศ* 25 (15 กุมภาพันธ์ 2520) : 19

สุนัขเหล่านี้เป็นสุนัขพันธุ์อัลเซเชียนส่วนใหญ่ ทางกรมตำรวจมีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดสุนัขสุนัขในโรงเรียนจึงเป็นสุนัขที่ได้รับการฝึกและคัดเลือกพันธุ์อย่างถูกวิธีเพื่อไม่ให้ขาดแคลน ได้ออกปฏิบัติหน้าที่โดยกองกำกับการ 7 กองปราบปราม ให้ออกปฏิบัติงานร่วมกับสายตรวจออกตรวจเหตุการณ์ในเวลาค่ำคืน (ศรีกรุง 18 มกราคม 2499) ในช่วงปี พ.ศ. 2496-2498 กิจการของตำรวจสุนัขได้เจริญขึ้นเป็นลำดับจนกระทั่งทางกรมตำรวจได้สั่งซื้อสุนัขเพิ่มเติมจากต่างประเทศอีก 300 ตัว และได้มีการส่งสุนัขไปประจำตามสถานีตำรวจต่างในกรุงเทพฯ เพื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจจะได้ใช้ ในการปราบปรามโจรผู้ร้ายที่ลักเล็กขโมยน้อยในเวลาค่ำคืน¹⁰⁴

กองตำรวจรถไฟ

กองตำรวจรถไฟจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมตำรวจในกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2495 มีฐานะเป็นกองบังคับการ มีวัตถุประสงค์เพื่อปราบปรามป้องกันเหตุร้ายที่เกิดขึ้นในสถานที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย และรักษาผลประโยชน์ของการรถไฟแห่งประเทศไทย ซึ่งปรากฏจากบันทึกข้อหารือในการจัดหาสถานที่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจรถไฟที่ส่งไปสังกัดกับกรมรถไฟได้พักอาศัยอยู่ว่าเป็นความประสงค์ของรองอธิบดีกรมตำรวจ (คือ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์) และอธิบดีกรมรถไฟที่ต้องการสืบสวนจับกุมตัวผู้กระทำความผิดในเขตรถไฟอันเนื่องมาจากพ่อค้ารับส่งสินค้าต้องห้ามทางรถไฟ¹⁰⁵

กองตำรวจน้ำ

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ตั้งกองตำรวจน้ำขึ้นด้วยอาศัยความจำเป็นเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองทางด้านลำน้ำโขงที่อยู่ในอินโดจีน ลาวอิสระ และฝรั่งเศสกับรัฐบาลลาวทำการรบพุ่งกันอยู่ และทางประเทศไทยก็ถูกต่อจากฝรั่งเศสและลาวในกรณีที่ดินญวนอพยพฝั่งไทยแอบข้ามไปช่วยฝ่ายญวนอิสระ ลาวอิสระรบพุ่งฝรั่งเศส ซึ่งตามปกติแล้วเป็นหน้าที่กระทรวงมหาดไทย โดยฝ่ายปกครองที่จะเข้าควบคุมไม่ให้มีญวนอพยพมากขึ้น แต่ด้วยเหตุที่ชายแดนด้านแม่น้ำโขงนี้มีความยาวมากบางตอนก็เป็นป่ารกแก่การตรวจตรา ซึ่งเกินความสามารถของฝ่ายปกครอง นอกจากนี้การปราบปรามของหนีม้าฝ้ายสุทฎการก็ทำการปราบปรามไม่ทั่วถึง ดังนั้น พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จึงได้อาศัยอำนาจของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย สั่งการแทนรัฐมนตรีว่าการฯ มีหนังสือไปถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรีในการดำเนินการ

¹⁰⁴ หอม. กป/7/2497/มท 3.7

¹⁰⁵ หอม.สร.0201.84/42 29 มิถุนายน 2494

จัดตั้งกองตำรวจน้ำขึ้น โดยได้จัดส่งนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ พร้อมด้วย พ.ต.ต.พี.ซี. ซิลเวอร์ (P.C. Silver) นายตำรวจนำซอลแลนด์ ไปตรวจพิจารณาภูมิประเทศและสถานการณ์ จนได้ทราบว่ามีฝ่ายประเทศลาวได้จัดตั้งหน่วยตำรวจน้ำขึ้นในลำแม่น้ำโขงแล้ว ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมือง การลักลอบเข้าเมือง การลักลอบหลบหนีภาษี ตลอดจนการเดินทางเรือก็อยู่ในลักษณะไม่ปลอดภัย จึงเป็นการสมควรและจำเป็นที่จะได้จัดให้มีตำรวจน้ำขึ้นโดยเร็วที่สุด

กองตำรวจน้ำจึงเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ในระยะแรก มีสถานีหรือที่ตั้งประจำอยู่ที่เชียงคาน หนองคาย บึงกาฬ นครพนม และมุกดาหาร โดยมีกองกำกับการตั้งอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี โดยมีหน้าที่ประการสำคัญในการรักษาความมั่นคงตามแนวชายแดนและปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายทางน้ำที่เกิดขึ้นในลำน้ำ จึงนับเป็นการขยายหน่วยงานของตำรวจให้ครอบคลุมพื้นที่ทางน้ำเป็นครั้งแรกในการที่จะใช้กฎหมายในการปราบปรามผู้กระทำความผิดตามความมุ่งหมายของกระทรวงมหาดไทย ในขณะที่เดียวกันกิจการของตำรวจก็ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นไปอีกก้าวหนึ่ง¹⁰⁶

โรงพยาบาลตำรวจ

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้เริ่มก่อตั้งโรงพยาบาลตำรวจ ขึ้น โดยได้ลงมือสร้างในปี พ.ศ.2495 เพื่อให้เป็นเอกเทศโดยไม่ต้องพึ่งพาโรงพยาบาลแห่งอื่น มี การผลิตแพทย์ พยาบาล และผู้ช่วยแพทย์ ขึ้นมาเองสำหรับใช้ในราชการตำรวจโดย มีสถาบันฝึก อบรมโรงเรียนพยาบาลเป็นของตัวเอง ส่วนทางด้านแพทย์นั้นเปิดรับสมัครนายแพทย์จากที่ต่าง ๆ เข้ามาเป็นแพทย์ประจำโรงพยาบาลตำรวจ ปัจจุบันกรมตำรวจได้มีสถาบันที่ฝึกอบรมพยาบาลเป็นของตนเองชื่อว่า วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ นอกจากนี้ยังมีผู้ชายที่เรียนเป็นบุรุษพยาบาลอีกด้วย บรรดานักเรียนพยาบาลเหล่านี้หลังจากสำเร็จการศึกษาจากชั้นสูงสุดแล้วจะได้รับบรรจุเป็นพยาบาลประจำโรงพยาบาลตำรวจ ได้รับยศว่าที่ ร้อยตำรวจตรี สถานที่ตั้งของโรงพยาบาลตำรวจปัจจุบัน ตั้งอยู่ที่บริเวณหัวมุมถนนพระรามที่ 1 ตัดถนนราชดำริ แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ ได้รับการพัฒนาไปอย่างมาก มีภารกิจหลักในการดูแลคนไข้ที่เป็นข้าราชการตำรวจที่ได้ รับบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่หรือเจ็บป่วยทั่วไป นอกจากนี้ยังให้การรักษาแก่ประชาชนทั่วไป อีกด้วย มีตึกที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับการให้บริการจำนวนหลายตึกด้วยกัน บางตึกก็ต้องทุบทิ้งไป เนื่องจากเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา แต่ในบรรดาตึกที่สร้างขึ้นในสมัยเริ่มแรกนั้น จะมีอยู่ตึกหนึ่งที่เหล่าข้าราชการตำรวจในสังกัดโรงพยาบาลตำรวจยินยอมพร้อมใจที่จะอนุรักษ์ไว้และจะไม่ทุบทิ้งเป็นอันขาด

¹⁰⁶ กชข.สร.0201.84/49

นั่นคือ อาคารศรียานนท์ ซึ่งเป็นชื่อสกุลของอธิบดีกรมตำรวจผู้ให้กำเนิดโรงพยาบาลตำรวจแห่งนี้ และได้สร้างคุณูปการกับตำรวจไทยอย่างมากมาย

ในบรรดาหน่วยงานตำรวจที่เกิดขึ้นในสมัย พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจนั้น มีอยู่ 2 หน่วยงานที่เป็น กองกำลังหลักที่มีศักยภาพเทียบเท่า กองกำลังทางทหารหน่วยหนึ่ง และหน่วยที่เป็นแหล่งผลิตนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่สำคัญของ กรมตำรวจซึ่งอยู่ควบคู่กับกรมตำรวจมาตราบนานทุกวันนี้คือหน่วยหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นความคิดริเริ่ม และเป็นผลงานของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ โดยแท้และบรรดาข้าราชการตำรวจทั้งสองหน่วยนี้จะ ลืมคุณความดีที่ พล.ต.อ.เผ่า ได้สร้างไว้ให้แก่หน่วยตราบนานชีวิตจะหาไม่ หน่วยงานตำรวจที่จะ กล่าวถึงในลำดับต่อไปนี้ คือ

การก่อตั้งกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนนับได้ว่าเป็นกองกำลังกึ่งทหารที่มีศักยภาพ และปฏิบัติการสู้รบแบบเดียวกับทหาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับบรรดา หน่วยตำรวจทั่วไป เพราะในรูปการจัดองค์กรของตำรวจตระเวนชายแดนนั้นมีทั้งกำลังตำรวจที่มี คุณลักษณะพิเศษ 3 ประการที่ทหารและตำรวจหน่วยอื่นไม่มี กล่าวคือ 1) สามารถทำการรบได้ อย่างเดียวกับทหาร 2) สามารถปฏิบัติการกิจได้อย่างเดียวกับตำรวจพื้นที่คือป้องกันและปราบ ปราบอาชญากรรมตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจไว้ 3) สามารถ ให้บริการแทนกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ได้อย่างพลเรือน นอกจากนี้ยังมีกำลังอาวุธยุทธโศปกรณ์ ที่ทันสมัยเทียบเท่ากับทหาร (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคนั้นที่ท่าน พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็น อธิบดีกรมตำรวจ และสามารถผูกมิตรกับหน่วยทหารของกองทัพบกสหรัฐอเมริกาจนได้รับ เครื่องมืออาวุธต่างๆ มากมายที่จัดส่งมาให้) ดังนั้นหากจะพิจารณาในแง่ของกำลังอำนาจในความ เป็นต่อทางการเมืองนั้น กรมตำรวจในยุคที่พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ จึงเป็นที่ นำเกรงขามและเป็นที่น่าหวั่นใจต่อผู้มีอำนาจสูงสุดในขณะนั้นเป็นอย่างยิ่ง รวมไปถึงเหล่าขุนพล ทหารทั้งหลายที่สามารถควบคุมกำลังทหารทั้งหมดเอาไว้ในมือ เพราะโดยทั่วไปนั้น ตำรวจถือได้ ว่าเป็นข้าราชการประเภทเดียวที่สามารถถืออาวุธและยุทธโศปกรณ์ต่าง ๆ ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ใน ภาวะการณ์ปกติได้เพราะกฎหมายได้ให้อำนาจไว้รวมทั้งสามารถจับกุมคุมขังตรวจค้นบุคคลได้ทุก ประเภทหากว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่าจะกระทำความผิด ไม่ว่าผู้นั้นจะดำรงตำแหน่งสูงส่งเพียงใด ก็ตามทั้งนี้เพราะขีดถือหลักความเสมอภาคตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในขณะที่กำลังทหารไม่ สามารถดำเนินการเช่นนี้ได้ ดังนั้นยังมีการก่อตั้งหน่วยตำรวจตระเวนชายแดนที่มีบทบาทและ หน้าที่ในลักษณะเช่นนี้ด้วยแล้วยิ่งทำให้ผู้ที่คุมกำลังตำรวจเป็นผู้ที่มีศักยภาพทางอำนาจสูงยิ่ง

สามารถที่จะนำกำลังตำรวจทุกหน่วยออกปฏิบัติภารกิจหน้าที่ได้ในทุกเขตพื้นที่หากมีข้ออ้างที่สมเหตุสมผล ดังจะเห็นได้ว่าในขณะที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจอยู่นั้นก็ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนอีกตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งนับว่าได้สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เหล่าตำรวจผู้กล้าแกร่งบนชายแดนเป็นอย่างยิ่ง หากจะกล่าวถึงจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการก่อตั้งหน่วยตำรวจตระเวนชายแดนนี้ไม่ได้ต้องการที่จะให้เป็นขุมกำลังของหรือเพิ่มอำนาจให้แก่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ แต่อย่างใด แต่เป็นไปด้วยความจำเป็นของสถานการณ์และกำลังพลที่มีอยู่อย่างจำกัดในช่วงนั้นซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ ดังจะได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนพอสังเขป ดังต่อไปนี้

ประเทศไทยได้เข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปลายปี พ.ศ. 2484 และหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามมหาเอเชียบูรพาได้ยุติลงในเดือนสิงหาคม 2488 ฝรั่งเศสกลับเป็นฝ่ายชนะสงครามในกลุ่มพันธมิตร และได้ส่งกำลังทหารและเจ้าหน้าที่กลับเข้ามายึดครองอินโดจีนเป็นอาณานิคมตามเดิม ลาว เขมร เวียดนาม ซึ่งได้รับเอกราชโดยญี่ปุ่นในสงครามมหาเอเชียบูรพา กลับจะต้องตกเป็นอาณานิคมตามเดิม จึงรวมกำลังกันส่วนหนึ่งต่อต้านฝรั่งเศสและดำเนินการรบบแบบกองโจรขึ้นทั่วไปในอินโดจีน ในขณะที่เดียวกันค่ายคอมมิวนิสต์อันประกอบด้วย โซเวียตรัสเซีย และจีนคอมมิวนิสต์ก็ส่งเสริมสนับสนุนให้ประเทศที่เขตกอยู่ในอาณานิคมทำการกู้เอกราชแล้วนำมาเข้าเป็นพวกฝ่ายคอมมิวนิสต์ รวมทั้งพยายามทุกวิถีทางที่จะแพร่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ออกไปทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่จีนคอมมิวนิสต์สามารถยึดครองแผ่นดินใหญ่ไว้ได้ทั้งหมด ด้วยเหตุนี้เองความต้องการปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระจึงเริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2489 โดยได้รับความช่วยเหลือจากประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์และทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นตามลำดับ มีการสู้รบตามแนวชายแดนติดกับประเทศไทยทางภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และบางส่วนของภาคเหนือ ในขณะที่เหตุการณ์นอกประเทศมีแนวโน้มที่แสดงการคุกคามต่อประเทศไทยได้แน่ชัดยิ่งขึ้น เหตุการณ์ภายในประเทศก็เกิดขึ้นอีก โดยปฏิกริยาของชาวนวชนอพยพ ในพื้นที่ทางภาคอีสาน เช่น จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งตามความเข้าใจของผู้วิจัยน่าจะเป็นกลุ่มเดียวกับนายเตียง ศิริขันธ์ ที่มีความเคลื่อนไหวต่อต้านคณะรัฐประหาร มีการนำอาวุธที่เก็บรวบรวมไว้ในระหว่างสงครามแจกจ่ายให้กับกลุ่มชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน และกำนันรวมทั้งครูประชาบาลและข้าราชการบางคนที่เคยฝึกรบอาวุธหรือเป็นเสรีไทย จากนั้นก็ได้รวบรวมอาสาสมัครทั้งในจังหวัดสกลนครและบริเวณใกล้เคียงขึ้นไปตั้งค่ายบนเทือกเขาภูพาน เพื่อเป็นศูนย์บัญชาการต่อต้านคณะรัฐประหาร ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมการป้องกันประเทศให้พ้นจากภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการนเรศวรขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ โดยมีบุคคลสำคัญในคณะรัฐประหารหลายคนอาทิเช่น พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ยศขณะนั้น) พลโท

ถนนม กิตติขจร พลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ พลอากาศเอกพิน ร.อุทชาคณี พลเรือเอกหลวงชำนาญ อรรถยุทธ ฯลฯ และผู้แทนของฝ่ายอเมริกัน ได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนป้องกันการถูก คุกคามจากค่ายคอมมิวนิสต์ ในการพิจารณาดำเนินการนั้น ได้จัดให้มีการฝึกตำรวจและทหารใน ด้านการทำสงครามนอกแบบเพื่อให้มีกำลังพร้อมที่จะรับสถานการณ์ได้แต่บัดนั้น รัฐบาลในระ ษะนั้นยังเล็งเห็นอีกด้วยว่า โดยเหตุที่ประเทศไทยยังมีข้อผูกพันกับฝรั่งเศสมิให้ตั้งหน่วยทหารห่างจาก ชายแดน 25 กิโลเมตร จึงยากที่จะใช้กำลังทหาร ไปรักษาชายแดนได้ แต่จะปล่อยให้ชายแดนว่างไว้ โดยปราศจากควบคุมหาได้ไม่ ทางออกที่ดีที่สุดคือ จัดตั้งกำลังกึ่งทหารเพื่อป้องกันรักษาพื้นที่ ชายแดนโดยจะอาศัยตำรวจเป็นหลัก จะได้ไม่กระทบกระเทือนสัมพันธไมตรีกับมิตรประเทศ ซึ่งต่อมาก็คือ ตำรวจรักษาดินแดน และรักษาชายแดน กับควรจัดตั้งกองทัพประชาชนขึ้นใน รูปแบบที่จะช่วยตำรวจ และทหารได้ในยามจำเป็นซึ่งต่อมาก็คือ กองอาสารักษาดินแดนหรืออศ.¹⁰⁷

หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรักษาอธิปไตยตามแนวชายแดนของประเทศนั้นยังได้ พิจารณาเห็นว่าต้องมีคุณลักษณะเฉพาะอยู่ 3 ประการดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วนั้น ในการ ดำเนินงานของตำรวจรักษาชายแดน และตำรวจรักษาดินแดน อันเป็นต้นกำเนิดของตำรวจตระเวน ชายแดนในปัจจุบันนั้น นอกจากจะต้องใช้กำลังตำรวจแล้วยังจำเป็นต้องมีสิ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็น จำนวนมาก ในระษะนั้นทางสหรัฐฯ มิได้มีข้อตกลงให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่ประเทศ ไทยแต่อย่างใด การช่วยเหลือทางการทหารนี้จำเป็นต้องดำเนินการเร่งด่วนหากรอดำเนินการตามปกติ ย่อมจะไม่ทันการ ซึ่งคณะกรรมการเรศวรเข้าใจและตระหนักในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ดังนั้นเพื่อให้ ความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ได้เข้าสู่ประเทศไทย จึงได้มีการจัดตั้งบริษัท Southeast Asia Supply หรือ SEA Supply Company ที่เมืองไมอามีรัฐฟลอริดา รวมทั้งที่กรุงวอชิงตัน โดยมีสำนักงาน สาขาตั้งอยู่ที่ชั้นบนสุดของที่ตั้งธนาคารกรุงไทย จำกัด ตรงข้ามสนามกีฬาแห่งชาติเป็นบริษัท ตัวแทนทำงานให้สหรัฐฯ ในประเทศไทย มีคณะที่ปรึกษาอเมริกันมาร่วมทำงาน และสนับสนุน การดำเนินงานของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ทั้งในด้านการปราบปรามคอมมิวนิสต์ การฝึกพิเศษ ยาเสพติด และการพัฒนาช่วยเหลือประชาชน¹⁰⁸

กรมตำรวจ มีหน้าที่ต่อสังคมในทางที่จะต้องรักษาความสงบเรียบร้อยของ ประเทศ ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องดำเนินการในทางใดทางหนึ่งที่จะ ป้องกันรักษาความมั่นคงของชาติ และรักษาชายแดนเพื่อความสงบในราชอาณาจักรไว้ให้ได้

¹⁰⁷ มนัส ชันธศักดิ์ปารุง, พล.ต.ต., "ประวัติกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน," ตำรวจตระเวน ชายแดนปริทัศน์ 11 (กุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2528) : 1-3

¹⁰⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้เห็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีกองกำลังไว้ป้องกันตามแนวชายแดน อาณาเขตประเทศมิให้มีการแทรกซึมบ่อนทำลายในบริเวณดังกล่าวของประเทศได้ ฉะนั้นในปี พ.ศ. 2494 จึงได้มีการจัดตั้งหมวดตำรวจรักษาดินแดน(รด.) ขึ้นเป็นครั้งแรกจำนวน 22 หมวด ขึ้นตรงต่อกองบัญชาการจเรตำรวจ เพื่อเฝ้าจุดูดช่องทางต่าง ๆ ตลอดแนวภาคเหนือ ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก โดยคัดเลือกกำลังตำรวจภูธรมาปรับกำลังขึ้นเป็นหลัก ส่วนหนึ่ง และรับสมัครจากบุคคลภายนอกอีกส่วนหนึ่ง ตามอัตราที่กองกำลังพล ตร. กำหนด และได้กำหนดส่วนอาวุธยุทโธปกรณ์ให้ใช้ของคงคลังจากกองพลาธิการ กรมตำรวจ ต่อมาในปี พ.ศ. 2496 คณะรัฐมนตรีมีมติให้กรมตำรวจรับผิดชอบในเรื่องการรักษาความปลอดภัยของประเทศ เพราะสถานการณ์ในขณะนั้นถ้าจะเคลื่อนกำลังทหารแล้วเกรงว่าจะกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ กระทรวงมหาดไทยโดยมติของคณะรัฐมนตรีจึงได้ออกคำสั่งที่ 436/2496 ลงวันที่ 6 พฤษภาคม 2496 ประกาศตั้งกองบัญชาการตำรวจรักษาชายแดนภาคอีสาน (บช.รช.) ขึ้น เพื่อทำการป้องกันรักษาเหตุการณ์และความสงบชายแดน การดำเนินการจัดตั้ง กองบัญชาการตำรวจรักษาชายแดนภาคอีสานขึ้นนั้นเป็นไปอย่างรีบด่วน โดยมีพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้บัญชาการ โดยให้ส่วนกองบัญชาการตั้งอยู่ที่ศึกษาบาล พุทธหะวัน จังหวัดนครราชสีมาเป็นการชั่วคราวแล้วทำการระดมกำลังตำรวจจากจังหวัดต่าง ๆ เข้าฝึกและปรับกำลัง ให้เป็นหมวด เพื่อส่งไปรักษาชายแดนตั้งแต่อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย ไปตามลำแม่น้ำโขง จนกระทั่งถึง อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

การจัดตั้งหน่วยตำรวจรักษาดินแดนขึ้นนี้ ประเทศไทยได้รับการช่วยเหลือ จาก สหรัฐอเมริกา เช่น การก่อตั้งค่ายฝึกอาวุธพิเศษ และพลร่มเอราวัณ จังหวัดลพบุรี นอกจากฝึก ตำรวจรักษาดินแดนแล้วยังทำการฝึกอบรมตำรวจทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค โดยให้มีการการ ฝึกอาวุธชนิดใหม่ให้แก่ตำรวจทั่วไป ทำการอบรมตำรวจให้มีความรู้ความสามารถในเรื่องสงคราม นอกแบบอีกด้วย ในปี พ.ศ.2496 นั้นเอง สถานการณ์ทางภาคเหนือของประเทศไทยเกิดความ กัมปกัน เพราะจีนคอมมิวนิสต์ได้ยึดครองผืนแผ่นดินใหญ่ของประเทศจีนตั้งแต่ พ.ศ. 2492 เป็นต้น มา ทำให้ทหารจีนคณะชาติส่วนหนึ่งที่เรียกกันว่า กองพลที่ 93 หนีร่นถอยลงมาทางด้านใต้ของ มณฑลยูนนาน และอาศัยพรมแดนพม่าตั้งฐานต่อสู้ต่อไป ปรากฏว่าทหารจีนคณะชาติเหล่านี้ได้ ร่วมมือกับจีนฮ่อค้าฝิ่นอย่างเปิดเผย โดยใช้อาวุธสงครามจัดหมวดหมู่สนับสนุนการค้าฝิ่นสร้าง อิทธิพลในพื้นที่รัฐฉานและภาคเหนือของไทย การดำเนินการของทหารจีนคณะชาติในระบายนั้นมี เพียงแต่จะคุกคามความมั่นคงของชาติเท่านั้น แต่ได้คุกคามต่อภาวะเศรษฐกิจของไทยด้วย คณะ รัฐมนตรีจึงมีมติให้ทำการป้องกันปราบปราม กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศจัดตั้งกองบัญชา การตำรวจรักษาชายแดนภาคพายัพขึ้น เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2496 โดยให้มีกองบัญชาการอยู่

ที่ค่ายดาราวัศมิ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ต่อมาภายหลังได้รวมเป็นกองบัญชาการรักษายาขแดนเดียวกันกับภาคอีสาน และอธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้บัญชาการ¹⁰⁹

ใน พ.ศ. 2497 หลังจากสถานการณ์ตามแนวชายแดนได้คลี่คลายลง และ ทางฝ่ายผู้บริหารได้พิจารณาถึงปัญหาบางประการจากการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจรักษาดินแดนกับตำรวจรักษาชายแดน มีความเหลื่อมล้ำไม่เหมือนกัน เช่น การเบิกเบี้ยเลี้ยงและสายการบังคับบัญชา ซึ่งขึ้นตรงต่อหน่วยต้นสังกัดต่างกันไป กรมตำรวจจึงได้พิจารณาปรับปรุงการจัดใหม่ โดยทำการฝึกตามวิธีของสงครามนอกแบบ และจัดหาอาวุธเครื่องมือเครื่องใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ ฐานะทางเศรษฐกิจสังคม และภาวะการเมืองของประเทศ จนในที่สุดได้มีการปรับกำลัง และการฝึกตามวิธีการจัดกำลังรบนอกแบบเพื่อให้มีหน้าที่ในการตระเวนชายแดนป้องกันการแทรกซึม และป้องกันการก่อวินาศกรรมตามชายแดนในยามปกติ และส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติการของกองทัพ และทำลายการเคลื่อนที่รุกล้ำของฝ่ายข้าศึกในยามสงคราม หน่วยตำรวจรักษาแนวเขตชายแดนทั้งสองหน่วยจึงได้รวมเข้าด้วยกันเปลี่ยนชื่อเรียกเสียใหม่เป็น กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยมี พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้บัญชาการ (ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 1477/2497 ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2497)

เนื่องจากกองกำลังตำรวจตระเวนชายแดนเป็นหน่วยกำลังที่มีประสิทธิภาพ และสามารถทำการรบได้อย่างทหาร นอกจากจะมีขีดความสามารถในการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังมีขีดความสามารถในทางป้องกันรักษาความมั่นคงของชาติด้วย ยิ่งกว่านั้นขีดความสามารถพิเศษในการส่งกำลังทางอากาศของตำรวจตระเวนชายแดน รวมไปถึงความสามารถในการรบภาคพื้นดินที่มีรุดตังเป็นกำลังหลัก ยังเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจแก่ทหารมากยิ่งขึ้น พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนเสียเองก็เปรียบเสมือนเป็นแม่ทัพโดยตรง การทำงานของตำรวจตระเวนชายแดนยังมีการประสานงานกับทั้งตำรวจพลร่ม ตำรวจรถถัง และตำรวจอากาศโดยอธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้มีอำนาจสั่งการแต่เพียงผู้เดียว นอกจากนี้ยังดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยด้วย จึงเป็นอันว่าผู้คุมระดับนโยบายและระดับปฏิบัติเป็นบุคคลคนเดียวกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เป็นที่หวั่นเกรงแก่บรรดาผู้นำทหารในสมัยนั้นอย่างมาก เพราะตำรวจมีทั้งกำลังพลและกำลังอาวุธยุทธโธปกรณ์ใกล้เคียงกับทหาร บางครั้งจะเหนือกว่าเสียด้วยจะเห็นได้ว่าหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจจากจอมพล ป.พิบูลสงครามในปี พ.ศ. 2500 ได้และให้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์

¹⁰⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5

ออกเดินทางไปต่างประเทศเรียบร้อยแล้ว กระทรวงกลาโหมซึ่งเคยสนับสนุนงบประมาณให้แก่ ตำรวจตระเวนชายแดน ได้ถอนงบประมาณที่เคยจัดสรรให้ทำให้การปฏิบัติงานของตำรวจตระเวนชายแดนชะงักลง ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระบอบนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อกิจการตำรวจ หน่วยงานนี้เป็นอย่างมาก หน่วยตำรวจถูกลดกำลังและความสำคัญลง กล่าวคือ ขุนเล็กกองกำลังติดอาวุธของตำรวจตระเวนชายแดน อาวุธหนักทุกชนิดของกรมตำรวจถูกโอนเข้าสังกัดในกองทัพบก และกำลังตำรวจตระเวนชายแดนถูกลดกำลังจาก 5,200 คน เหลือเพียง 4,400 คน หน่วยพารู (ตำรวจพลร่ม) ไม่ได้รับอนุมัติให้เพิ่มจำนวนขึ้น¹¹⁰

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แต่งตั้งให้ พล.อ.ไสว ไสวแสนยากร เข้าดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจในทันที โดยได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2500 ความระแวงของฝ่ายทหารได้ปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้น เมื่อครั้งที่ พล.อ.ไสว ได้ให้โอวาทในที่ประชุมข้าราชการตำรวจระดับสารวัตรขึ้นไป ที่กรมตำรวจ ในฐานะผู้มารับตำแหน่งใหม่ต่อจากพล.ต.อ.เผ่า โดยได้กล่าวถึงโครงสร้างของตำรวจตอนหนึ่งว่า¹¹¹

“... ตำรวจนี้จัดสรรกำลังขึ้นมามากมายเกินสมควรเหมือนกับว่าจัดกำลังขึ้น เพื่อมุ่งประหัตประหารกัน มากมายเกินหน้าที่ ผมขอยกตัวอย่าง เช่น รถถังจะไปปราบปรามโจรผู้ร้ายด้วยรถถังอย่างไร ถ้าเหลือกำลังผมเรียนมาตั้งแต่เด็กจากโรงเรียนนายร้อยว่า การปราบปรามโจรผู้ร้ายถ้าเหลือกำลังจะขอกำลังทหารช่วย แล้วจะต้องมีรถถังอย่างของคุณผาดเพื่ออะไร นี่หมายความว่ามีการจัดกำลังมากเกินวัตถุประสงค์ เกินนโยบาย ฉะนั้นจะต้องมีการปรับปรุงกันใหม่...”

ชาญ อังสุโชติ อดีต รองผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ได้กล่าวถึง ตอนที่มารับตำแหน่งทางราชการตำรวจใหม่ ๆ ว่า¹¹²

¹¹⁰ เอ็ม.นามแฝง, “รักสามเส้าของ ซี.ไอ.เอ. เผ่า หรือสฤษดิ์,” *ขวัญ* 2 (5 ตุลาคม 2519): 45

¹¹¹ อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกไสว ไสวแสนยากร 22 มี.ค. 2524 หนังสือจัดการพิมพ์

¹¹² สัมภาษณ์ พล.ท.ชาญ อังสุโชติ, เมื่อ 16 มีนาคม 2540

“หลังจากยึดจอมพลสฤษดิ์ยึดอำนาจได้แล้ว ท่านก็ได้ให้ขุนไสมมาเป็นตัวอธิบดีตำรวจ และได้มาชวนผมไปอยู่ด้วย ผมก็รับปาก ตอนไปที่ ดชค.ใหม่ๆ ก็คุ้นเคยกับนายตำรวจที่นั่นดีเพราะโอนมาจากทหารทั้งนั้น ตอนนั้นจี.จับพลาย ยังอยู่ที่ตึกตรงข้ามสนามกีฬาที่เป็นตึกนิสิตชั้นเด็วนี้แหละ จอมพลประภาสขณะนั้นมีอำนาจรองจากจอมพลสฤษดิ์ ไม่ยอมเซ็นให้ผมเสียที่กว่าจะเซ็นได้ก็เดือนธันวาคม ตอนนั้นฝ่ายทหารยังคงมีความเคลงใจ ฝ่ายตำรวจอยู่ ถึงกับจะมีการค้นค่าขนเรศวรที่หัวหินกันทีเดียว แดมยังจะให้เอารูปของคุณเผ่าลงจากกำแพงอีก แต่ผมเห็นว่ามันไม่สมควร เพราะเขาเคยมีบุญคุณกันอยู่จะไปทำอย่างนั้นไม่ดี จอมพลประภาสนั้นมีความระแวงตำรวจอยู่เสมอ ถึงกับคิดจะให้ขุบเล็กตำรวจตระเวนชายแดนแต่ก็ทำไม่ได้เพราะมีนายทหารอเมริกันบินตรงมาจากอเมริกาบอกว่าขุบไม่ได้เพราะต้องเอาไว้ปราบปรามคอมมิวนิสต์ตามแนวชายแดน มีอยู่ครั้งหนึ่งมีเรือบินของตำรวจบินไปสงขลา ลงจอดแวะเติมน้ำมันแล้วก็บินต่อไป จอมพลประภาสเรียกผมไปคาดคั้นเพื่อถามความจริง มาทราบตอนหลังว่าเป็นการทำงานปราบปรามคอมมิวนิสต์ของจี.ไอ.เอ.เขา เพราะเขาต้องทำงานต่อเนื่อง เขาบินต่อไปอินโดนีเซียเพื่อปฏิบัติงานต่อ พุดถึง ดชค.นี้ ฝรั่งเศสถึงกับยอมรับว่าเป็นหน่วยทหารที่ยอดเยี่ยมที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผมก็เห็นว่าจริง...”

จึงกล่าวได้ว่า หน่วยตำรวจตระเวนชายแดนนี้เป็นขุมกำลังที่ยิ่งใหญ่ที่สามารถทำการรบได้เช่นเดียวกับทหาร มีกำลังพลและยุทธโศปกรณ์ที่ทันสมัยอย่างมากพร้อมที่จะทำการรบได้ตลอด 24 ชั่วโมง และยังสามารถปฏิบัติการกึ่งในการจับกุมฝ่ายต่อต้านได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วยตามอำนาจและหน้าที่ จึงเป็นหน่วยที่สร้างความหวั่นใจให้กับจอมพลสฤษดิ์มาโดยตลอด จนกระทั่ง พล.ต.อ.เผ่าสินอำนาจไปในปี พ.ศ.2500 หน่วยงานนี้จึงได้ถูกลดกำลังและบทบาทลงไปอย่างมาก

การจัดหาสถานที่ตั้งถาวรสำหรับโรงเรียนนายร้อยตำรวจ

โรงเรียนนายร้อยตำรวจเป็นสถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ให้ความรู้ทางวิชาการและทำการฝึกอบรมข้าราชการตำรวจและบุคคลภายนอกให้เป็นนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรออกไปรับใช้ชาติบ้านเมืองในหน้าที่ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ โดยได้เริ่มจัดตั้งโรงเรียนนายร้อยตำรวจขึ้นเป็นครั้งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อปี พ.ศ. 2444 (รศ.120) ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้งสถานศึกษาวิชาการตำรวจขึ้นเป็นครั้งแรก คือ โรงเรียนนายร้อยตำรวจภูธร ที่มณฑลนครราชสีมา นับถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลากว่า

90 ปี แล้ว ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาโรงเรียนนายร้อยตำรวจมีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายสถานที่เรียนตามความจำเป็น และความเหมาะสมแห่งกาลสมัยตามสถานการณ์ของบ้านเมือง กิจการโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามารถแบ่งตามสถานที่ตั้งได้ 7 สมัย ได้แก่¹¹³

- สมัยที่ 1 โรงเรียนนายร้อยตำรวจภูธร ประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา
(ระหว่าง พ.ศ.2444-2446)
- สมัยที่ 2 โรงเรียนนายร้อยตำรวจภูธร หัวจรเข้ จังหวัดนครปฐม
(ระหว่าง พ.ศ.2447-2458)
- สมัยที่ 3 โรงเรียนนายหมวด คลองไผ่สิงห์โต กรุงเทพมหานคร
(ระหว่าง พ.ศ.2459-2463)
- สมัยที่ 4 โรงเรียนนายร้อยตำรวจภูธร หัวจรเข้ จังหวัดนครปฐม
(ระหว่าง พ.ศ.2464-2476)
- สมัยที่ 5 โรงเรียนนายร้อยทหารบก (ยศ.) กรุงเทพมหานคร
(ระหว่าง พ.ศ.2477-2488)
- สมัยที่ 6 โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ปทุมวัน กรุงเทพมหานคร
(ระหว่าง พ.ศ.2489-2498)
- สมัยที่ 7 โรงเรียนนายร้อยตำรวจ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
(ระหว่าง พ.ศ.2499 จนถึงปัจจุบัน)

สถานที่ตั้งของโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นแหล่งผลิตนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรออกมารับใช้สังคมเป็นเวลานานถึง 40 ปีแห่งนี้เกิดขึ้นมาได้ก็ด้วยปณิธานอันแน่วแน่ของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่ต้องการจะให้กรมตำรวจซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมมีแหล่งผลิตบุคลากรเป็นของตนเองไม่ต้องไปขอโอนหรือขอขืมตัวมาจากหน่วยราชการอื่นเพื่อมาทำงาน ท่านต้องการสร้างความรักความผูกพันให้เกิดขึ้นในหมู่นายตำรวจ อันจะเป็นกำลังสำคัญของกรมตำรวจสืบต่อไปในภายหน้า ด้วยเล็งเห็นว่ากิจการงานของตำรวจนั้น หากไม่มีบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และเข้าใจในวิชาชีพของความเป็นตำรวจมาควบคุมแล้ว ก็คงจะไม่แตกต่างอะไรกับกองโจร และกรมตำรวจได้พิจารณาตามสภาพที่เป็นความจริงว่า นักเรียนนายร้อยตำรวจ คือ พลังเป็นเรือนร่างและสมองของกรมตำรวจ มีหน้าที่ต้องออกไปรับใช้ชาติ

¹¹³“90 ปีแห่งการสถาปนาโรงเรียนนายร้อยตำรวจ” ในหนังสืออนุสรณ์นักเรียนนายร้อยตำรวจรุ่น 45,

บ้านเมืองในอนาคตซึ่งกรมตำรวจจะขาดเสียไม่ได้ กรมตำรวจได้เพียรพยายามที่จะดำเนินการหาสถานที่เรียนให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงและสถิตสถาพรยิ่งขึ้นต่อไป ดังนั้นในปี พ.ศ. 2495 พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จึงได้ริเริ่มการก่อสร้างโรงเรียนนายร้อยตำรวจแห่งใหม่ขึ้นที่อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีเนื้อที่ 580 ไร่ หลังจากการก่อสร้างเสร็จในเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2498 ก็ได้เคลื่อนย้ายนักเรียนนายร้อยตำรวจพร้อมทั้งได้มีการเชิญธงชัยเฉลิมพลไปกับขบวนด้วย และได้เข้าสู่ที่ตั้งแห่งใหม่ที่ อำเภอสามพราน นี้เมื่อเวลา 10.30 น. ของวันเดียวกัน จึงนับว่าโรงเรียนนายร้อยตำรวจแห่งนี้ได้กลายเป็นสถานที่ศึกษาอบรมนายตำรวจอันมั่นคงถาวรตลอดไป เป็นสถานที่ที่เป็นแหล่งผลิตนายตำรวจหลักของกรมตำรวจที่จะต้องออกไปรับผิดชอบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งบรรดานักเรียนนายร้อยตำรวจทุกนายพึงระลึกอยู่เสมอว่าทุกคนเป็นหนี้บุญคุณของท่าน พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์

แม้ว่านักเรียนนายร้อยตำรวจผู้รับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ จะเป็นเพียงผู้เข้ารับการอบรมยังมิได้ให้มีการดำรงตำแหน่งให้ปฏิบัติหน้าที่ในทางราชการแต่อย่างใด แต่ด้วยความเป็นสถานศึกษาอันทรงเกียรติ และมีทั้งการฝึกฝนทักษะทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการและการใช้อาวุธในการต่อสู้ ดังนั้นผู้ที่เข้ารับการศึกษาในสถาบันแห่งนี้ทุกคนจึงเท่ากับเป็นบุคลากรที่ต้องพร้อมในการออกปฏิบัติหน้าที่หรือแม้กระทั่งเสียชีวิตเพื่อป้องกันประเทศชาติและราชบัลลังก์อยู่เสมอ กำลังพลที่เป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจส่วนใหญ่จึงถือได้ว่าเป็นมันสมองชั้นเยี่ยมของกรมตำรวจที่มีประสิทธิภาพและสามารถจะระดมกำลังในการเข้าต่อต้านอริราชศัตรูทุกเมื่อหากประเทศชาติจะมีภัย ดังจะเห็นได้จากเมื่อครั้งเกิดการปฏิวัติรัฐประหารเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2494 โดยกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่เรียกกันว่า “กบฏแมนฮัตตัน” นักเรียนนายร้อยตำรวจทุกนายได้ถูกแปรสภาพจากเดิมที่อยู่ในสภาพนักเรียนให้กลายเป็นกองกำลังสำคัญของฝ่ายรัฐบาลในการเข้าร่วมปราบกบฏในครั้งนี้ด้วย โดย พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ ได้มีคำสั่งให้ พล.ต.อ.ชิน สุนทรพิธานนท์ ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยตำรวจในสมัยนั้น (ปทุมวัน) นำกำลังนักเรียนนายร้อยตำรวจซึ่งแม้จะศึกษาอยู่ทุกนายเข้าร่วมเป็นกำลังของฝ่ายรัฐบาล ณ ที่ตั้งกองบัญชาการทหารเรือ (ปัจจุบันอยู่ในบริเวณโรงเรียนเตรียมทหาร) จากเหตุการณ์ครั้งนั้นมีนักเรียนนายร้อยตำรวจต้องได้รับบาดเจ็บหลายนาย และเสียชีวิตหนึ่งนาย คือ นักเรียนนายร้อยตำรวจสุนทร ปานะศิษฐ์ นักเรียนนายร้อยตำรวจรุ่น 6¹¹⁴ ซึ่งนามสกุลของท่านผู้นี้ได้ถูกนำมาตั้งเป็นลานฝึกของโรงเรียนนายร้อยตำรวจ (สามพราน) ในเวลาต่อมา

¹¹⁴“ลานปานะศิษฐ์” หนังสืออนุสรณ์นักเรียนนายร้อยตำรวจรุ่น 45, 2535

3.8 การปรับปรุงทางด้านอัตรากำลังพล

หลังจากที่คณะรัฐประหาร 2490 ได้ส่ง พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ มาดำรง ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ แล้วเลื่อนขึ้นเป็นรองอธิบดีกรมตำรวจฝ่ายปราบปรามยศพลตำรวจโท ระหว่างเป็นผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจได้เรียนรู้เรื่องต่างๆ ของตำรวจจากรองอธิบดีฝ่าย ปกครองคือ หลวงโชตินาภิบาล ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของตำรวจเกือบทุกคนเพราะเป็นอาจารย์สอนโรงเรียน นายร้อยตำรวจ พล.ต.อ.เผ่าได้มีความตั้งใจในการปรับปรุงกิจการตำรวจให้ได้รับความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับหน่วยงานอื่นโดยเฉพาะฝ่ายทหาร จากหน่วยงานที่ไม่ได้รับการยอมรับในสังคม นักงนกลายมาเป็นหน่วยงานที่เป็นความต้องการของผู้ที่สมัครใจเข้ารับราชการตำรวจ หลังจากนั้น พล.ต.อ.เผ่า เริ่มปรับปรุงฝ่ายตำรวจให้มีอาวุธและยานพาหนะที่ทันสมัยขึ้น หน่วยงานใหม่เริ่ม ก่อตั้งขึ้นมาสร้างรากฐานกำลังในการปราบปรามของตำรวจให้แข็งแกร่งขึ้น หน่วยกองตรวจสังกัด นครบาลได้ถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการปราบปรามอันมีรถยนต์หุ้มเกราะเป็นกำลังสำคัญ หลักโดยมี พ.ต.ท.เชื่อน ประภาวัตร เป็นผู้กำกับ ร.ต.อ.วิจิต รัตนกานู เป็นสารวัตรกองตรวจเหนือ ร.ต.อ.พุด บุรณสมภพ เป็นสารวัตรกองตรวจใต้ ร.ต.อ.พันธ์ศักดิ์ วิเศษภักดี เป็นสารวัตรกองตรวจ ชนบุรี บุคคลเหล่านี้นับได้ว่าเป็นกำลังสำคัญให้แก่ พล.ต.อ.เผ่า เป็นอศวินคู่ใจที่ต้องคอยรับใช้และ ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ส่วนการวางกำลังในท้องที่ต่าง ๆ นั้น พล.ต.อ.เผ่าเลือก สรรนายตำรวจที่ใกล้ชิดกับนายตำรวจที่ได้รับคำแนะนำจาก อศวินคู่ใจ ซึ่งส่วนมากเป็นนายตำรวจ ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบก อาทิ ร.ต.อ. พจน์ เกษะนันท์ให้ประจำที่โรงพัก สามแยก ร.ต.อ.ชิน เสือวรรณศรี ประจำโรงพักนางเลิ้ง ร.ต.อ. ประสาธน์ สุวรรณสมบุรณ์ ประจำ ที่โรงพักพระราชวัง ร.ต.อ.เทียน ไชยะโต ประจำที่โรงพักยา นาวา ร.ต.อ.ชูลิต ปรานีประชาชน ถูกดึงมาเป็นรองสารวัตรกองตรวจใต้ ร.ต.อ.อรรณพ ทุกประยูร ประจำที่โรงพักสำราญราษฎร์ ตำแหน่งสารวัตรนั้นกล่าวได้ว่าเป็นตำแหน่งที่มีอำนาจและอิทธิพลอย่างสูงในแต่ละท้องที่ มีอำนาจ ในการควบคุมบังคับบัญชากำลังตำรวจในความรับผิดชอบของตนและมีอำนาจในการให้ทุนให้ โทษแก่ประชาชนแต่ละท้องที่ โดยจะมีรถจี๊ปประจำตำแหน่งท้องที่ละ 1 คัน และมีรถลำเลียงกำลัง แขนกละ 1 คันเพื่อการเคลื่อนที่เร็วในการปราบปราม การจัดวางกำลังที่เป็นคนของตนเองไปทั่ว พระนครฯ นี้ นับได้ว่าเป็นการสร้างอำนาจในการปราบปรามได้เข้มแข็งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการ โอนนายทหารประจำกรมมาเป็นตำรวจอีกหลายนายด้วย เช่น พ.ท.ละม้าย อุทยานานนท์ มาดำรง ตำแหน่งผู้บังคับการสันติบาลอันเป็นหน่วยงานที่สำคัญยิ่งของผู้มีอำนาจทางการเมืองเพราะบทบาท หน้าทีหลักของสันติบาลก็คือ การหาข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในวงการทั่วไป และในทาง การเมือง อันเป็นหน้าที่ในทางการเมืองโดยตรง การสืบสวน ป้องกันและปราบปรามความผิด ที่เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือความคิดทางการเมืองโดยประสานงานกับตำรวจ

ห้องที่และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นช่องทางอย่างดีที่ผู้มีอำนาจใน รัฐบาลจะสามารถใช้เป็น เครื่องมือในการสืบทราบถึงแผนการของฝ่ายกบฏเสนาธิการเป็นผลให้พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ สามารถเข้าทำการจับกุมได้ก่อนที่ก่อการเป็นผลสำเร็จ¹¹⁵

ในการขยายฐานอำนาจทางองค์การตำรวจนั้นนอกจากจะเพิ่มอำนาจให้แก่กรม ตำรวจด้วยการขยายหน่วยงานให้มีหน้าที่ครอบคลุมพื้นที่ในเขตพระนครอย่างกว้างขวางแล้ว ในด้านของหน่วยกำลังที่จะให้การสนับสนุนการทำงานของตำรวจตระเวนชายแดนนั้น ในปี พ.ศ. 2492 พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ยังได้จัดตั้งหน่วยพิเศษขึ้นมาอีก 2 หน่วย คือหน่วยรถเกราะหนักและ เบา และหน่วยพลร่มโดย พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ (ซึ่งในขณะนั้นดำรงยศ พลตำรวจโท ตำแหน่ง รองอธิบดีกรมตำรวจ) ได้เข้าดำรงตำแหน่งผู้บังคับการหน่วยรถเกราะอีกตำแหน่งหนึ่ง แต่ได้มอบ อำนาจในการควบคุมหน่วยนี้ให้แก่ พล.ต.จ.ผาด ตุงกสมิต ซึ่งโอนจากทหารมาดำรงตำแหน่งรอง ผู้บังคับการ หน่วยรถเกราะนี้มีรถถึงขนาดใหญ่มีชื่อ สแตกฮาวน์ (staghound) จำนวน 40 คัน¹¹⁶ และรถถังขนาดปานกลางที่ชื่อ มอริริส (morris) อีก 40 คัน¹¹⁷ ทั้งหมดเป็นรถที่สร้างจากประเทศ อังกฤษ บริษัท บาร์โรว์เบรอัน เป็นผู้ส่งเข้ามาขายให้กรมตำรวจ อาวุธประจำรถใหญ่เป็นปืนกล ขนาด 20 มม. ส่วนรถเล็กมีอาวุธปืนยิงเร็วขนาด 8 มม.ซึ่งมีความคล่องตัวกว่ารถใหญ่ การสะสม อาวุธเพิ่มมากขึ้นในปี พ.ศ. 2494 ได้มีการสั่งซื้อกระสุนจากประเทศอังกฤษ 200,000 นัด ปืนกล เบรน 150 กระบอก เป็นเงิน 5,885,000 บาท รถหุ้มเกราะมอริริสอีก 6 คัน รถถังสแตกฮาวน์อีก 100 คัน คันละ 60,000 บาท¹¹⁷ รถเกราะเหล่านี้เมื่อทำการทดสอบสมรรถนะและอาวุธเรียบร้อย แล้ว ก็ส่งไปประจำหน่วยตำรวจตระเวนชายแดนส่วนหนึ่ง เป็นยานยนต์สำหรับปฏิบัติหน้าที่ตาม ชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ ส่วนในพระนครก็มีอยู่บางส่วน นอกจากนี้หลังจาก ที่โรงเรียนนายร้อยตำรวจได้เปิดเป็นทางการแล้ว ยังได้ให้จัดให้มีรถเกราะประจำการไว้ที่โรงเรียน นายร้อยตำรวจดังกล่าว ซึ่งหากจะมองในทางยุทธศาสตร์แล้วก็เพื่อเตรียมกำลังไว้ให้พร้อมในการ ออกปฏิบัติการได้อย่างฉับพลัน เพราะระยะทางจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจนั้นห่างจากพระนคร ประมาณ 40 กิโลเมตร ซึ่งนับว่าสะดวกแก่การส่งกำลังเข้าป้องกันรักษาพระนครหากมีกรณีฉุกเฉิน เช่น เกิดปฏิวัติรัฐประหารขึ้น ในสมัยที่ผู้เขียนได้เข้าไปศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจนั้น

¹¹⁵ พันธุ์ศักดิ์ ศาสนอนันต์, “การเมืองไทยกับการบริหารงานตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำคัญที่เกี่ยวข้อง,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารงานตำรวจ แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531)

หน้า 73

¹¹⁶ กจช.กต.90.1

¹¹⁷ กจช.สร 0201.84/44

ยังได้เคยเห็นมีรถเกราะจอดเป็นอนุสรณ์อยู่ 1 คันและได้เคยสอบถามจากคนเก่าแก่ที่เคยอยู่ในโรงเรียนนายร้อยฯ ตั้งแต่สมัยที่ท่านพล.ต.อ.เผ่า ยังคงดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจว่า ในสมัยนั้นมีรถเกราะประเภทนี้วิ่งไปวิ่งมาเพื่อฝึกซ้อมการเคลื่อนที่ และเพื่อให้เครื่องยนต์ได้มีการเดินและใช้งานอยู่เสมอ

ส่วนหน่วยตำรวจพลร่มนั้นได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 อันเป็นช่วงที่สหรัฐอเมริกาเริ่มตระหนักถึงภัยจากการรุกรานของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชีย โดยมีความต้องการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ นับตั้งแต่คอมมิวนิสต์ได้ชัยชนะจากการเข้ายึดครองประเทศจีนเป็นผลสำเร็จ ก็ได้เริ่มแผ่อิทธิพลมายังภูมิภาคแถบนี้ สหรัฐอเมริกาถือว่าประเทศอินโดจีนเป็นอันตรายอันดับแรก ติดตามด้วยประเทศไทย นายเอควิน สแตนตัน เคยเสนอรายงานต่อกระทรวงการต่างประเทศที่กรุงวอชิงตันว่า “ข้าพเจ้าเชื่อว่าภายในปี 2494 นี้จีนคอมมิวนิสต์จะบุกประเทศแถบเอเชียหลายประเทศ และจะบุกเมืองไทยแน่นอน”¹¹⁸ นอกจากสหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยในการสร้างฐานที่มั่นทางทหารเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ดังกล่าวแล้ว ยังมีความมุ่งหวังถึงการรุกคืบหน้าของฝ่ายทุนนิยมเพื่อกอบโกยกำไรทางเศรษฐกิจ จึงมีความพยายามที่จะเปลี่ยนสังคมไทยโดยมีหลายหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมกล่าวคือ หน่วยงานของรัฐบาล บริษัทข้ามชาติ มูลนิธิ มหาวิทยาลัย กองทัพ ประกอบเข้าด้วยกัน เป้าหมายของการปฏิบัติก็คือสร้างเสถียรภาพเพื่อให้เกิดการพัฒนาภายในประเทศและสร้างความมั่นคงเพื่อหลีกเลี่ยงการยึดครองของลัทธิคอมมิวนิสต์สากล โดยมีสถาบันที่รับเป็นหน้าที่ในการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้แก่ เอไอดี (Agency for International Development) กับ ซี.ไอ.เอ. (Central Investigation Department) จึงเริ่มต้นให้ความช่วยเหลือประเทศไทยในทางเศรษฐกิจ และการฝึกกองกำลังตำรวจให้มีขีดความสามารถในการสู้รบทั้งรุกและรับสูงเกินกว่าขอบเขตหน้าที่การงานของตำรวจธรรมดาให้แก่ประเทศไทยไปพร้อม ๆ กัน¹¹⁹

อีกเหตุหนึ่งที่สหรัฐอเมริกาสนใจเลือกไทยนั้นก็คือ การที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม แสดงให้ประจักษ์ในการต่อต้านการแพร่กระจายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคแถบนี้ ด้วยการไม่รับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน หลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์ประสบชัยชนะ

¹¹⁸ แดมสุข นุ่มนนท์, “ขบวนการต่อต้านอเมริกันสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม,” รวมบทความประวัติศาสตร์ 2 (มกราคม 2524): 71

¹¹⁹ มนูญ มากะศิริ, “การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงครามระหว่าง พ.ศ.2490-2500,” (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529), หน้า 121-122

ในประเทศจีนในเดือนตุลาคม พ.ศ.2492 ประการต่อมาประกาศรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเหมาได้ว่าถูกต้องตามกฎหมายและไม่ยอมรับขบวนการกู้ชาติโฮจิมินต์ที่ได้รับการช่วยเหลือจากสาธารณรัฐประชาชนจีน อีกประการหนึ่งที่ประเทศไทยแสดงให้เห็นประจักษ์ถึงนโยบายในการต่อต้านคอมมิวนิสต์อีกอย่างหนึ่งก็คือ การส่งทหารไปรบที่เกาหลีเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2493 ซึ่งนับเป็นประเทศแรกที่ส่งทหารเข้าไปร่วมรบผลักดันกองทัพเกาหลีเหนือให้ถอยร่นออกไปจากเส้นขนานที่ 38 จากปฏิบัติการดังกล่าวของรัฐบาลจอมพล ป. ที่ส่งทหารเข้าไปร่วมรบทำให้ประเทศได้รับการยกย่องจากสหรัฐอเมริกา พร้อมทั้งประกาศที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยในทุกด้านเป็นผลให้ประเทศไทยได้กลายเป็นประเทศสำคัญประเทศหนึ่งสำหรับสหรัฐอเมริกา ในการดำเนินนโยบายเกี่ยวกับความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งผลให้มีการลงนามในสนธิสัญญาที่สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือต่อประเทศไทยเป็นฉบับแรกเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2493 เป็นการตกลงทางการศึกษาและวัฒนธรรม ฉบับที่ 2 กระทำเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2493 เป็นการตกลงกันทางเศรษฐกิจและเทคนิค ฉบับต่อมาลงนามเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2493 เป็นความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางการทหาร

แต่ในการให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกานั้นมิใช่ว่าจะกระทำได้อย่างง่ายนัก เพราะมีข้อจำกัดอยู่ 2 ประการ ที่จะต้องคำนึงถึงคือ ในเรื่องตัวบุคคลของฝ่ายไทยที่จะเป็นผู้รับนโยบาย และวิธีการที่จะให้ความช่วยเหลือ กล่าวคือ

ประการแรกเรื่องของตัวบุคคล ในช่วงเวลาดังกล่าวสหรัฐอเมริกาได้พิจารณาจากสถานการณ์และบทบาทของบุคคลที่ดีไ้ว่มีความสำคัญต่อประเทศไทยแล้วก็เห็นจะมีอยู่ 2 ท่านที่กุมกำลังคนที่สามารถใช้อาวุธ นั่นคือ พล.ท.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพล.ต.ท.เผ่า ศรียานนท์ แต่สหรัฐอเมริกานั้นได้พุ่งเป้ามาที่ พล.ต.ท.เผ่า ศรียานนท์ มากกว่าโดยมีความเชื่อว่าจะต้องเป็นผู้ที่ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนจอมพล ป.พิบูลสงครามและเป็นผู้ที่มีความสามารถในการบริหาร เป็นผู้ริเริ่มโครงการใหม่ ๆ ให้แก่กรมตำรวจ เช่น หน่วยตำรวจรักษาชายแดนอีกทั้งบทบาททำทั้ของตำรวจยึดหยุ่นกว่า และยอมรับในสิ่งใหม่ได้ง่ายกว่ากองทัพบกที่มีการบริหารงานซับซ้อน จึงทำให้องค์การซี.ไอ.เอ. มีความสนใจในตัวของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ มากกว่าพลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สหรัฐอเมริกาจึงเริ่มให้ความช่วยเหลือประเทศไทยโดยรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงครามได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง เรียกว่าคณะกรรมการนครสวรรค์ขึ้นมาพิจารณาการจัดตั้งกองกำลังตามชายแดนดังกล่าวประกอบด้วย พล.ท.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พล.ต.ท.เผ่า ศรียานนท์ พล.อ.อ.ฟื้น รณภาสศฤทธาณีนี พล.ร.ต.หลวงชำนาญอรุณฤฎิ พล.ต.ถนอม กิตติขจร เป็นต้น (เป็นยศในขณะนั้น) คณะกรรมการชุดนี้ได้พิจารณาให้ตำรวจเป็นฝ่ายดำเนินการรบ กรมตำรวจได้ติดต่อไปยังเจ้าหน้าที่สหรัฐอเมริกาในการจัดตั้งค่ายฝึกอาวุธพิเศษเพื่อดำเนินการรบ

นอกรูปแบบ จึงเป็นอันว่าทางตำรวจได้เป็นฝ่ายประสานกับประเทศสหรัฐอเมริกาทางด้านความช่วยเหลือและออกนโยบายร่วมกันในการปราบปรามคอมมิวนิสต์

มูลเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่สหรัฐอเมริกาต้องการให้การสนับสนุนในกิจการตำรวจ เนื่องมาจากว่าพล.ต.ท.เผ่า ศรียานนท์ มีความใกล้ชิดกับนายพลโดโนเวนซึ่งต่อมาเป็นเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยต่อจากนายสแตนตัน นายพลโดโนเวนนี้ในอดีตเป็นบุคคลสำคัญในสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเป็นหัวหน้าหน่วยสืบราชการลับของสหรัฐอเมริกา (หน่วยไอเอสเอส) หลังจากสิ้นสงครามแล้ว หน่วยงานนี้ได้กลายมาเป็นหน่วยสืบราชการลับที่มีชื่อเสียงในเวลาต่อมาที่เรียกว่า หน่วย ซี.ไอ.เอ. มีนายจอห์น ดัลเลส เป็นหัวหน้าหน่วย อีกทั้งยังเป็นพี่ชายของรัฐมนตรีต่างประเทศของอเมริกาคือ นายจอห์น ฟอสเตอร์ดัลเลส และนายจอห์นเองก็ยังเคยเดินทางมาประเทศไทย ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาเข้ามาในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคการหาข่าวกรอง การส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ให้ไทย การใช้ไทยเป็นฐานปฏิบัติการนอกประเทศ การสนับสนุนนักการเมืองหรือกลุ่มต่างๆ การดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อ การแจ้งข่าวสารให้แก่ไทยทราบและร่วมมือกับไทยในการปราบปรามผู้ก่อการร้าย ตำรวจหน่วยพิเศษที่ได้รับการฝึกแบบกองโจรนี้จะมีความสามารถพิเศษในด้านการรุกและรับเข้าศึก โดยมีหน้าที่ลาดตระเวน การสืบราชการลับและปฏิบัติราชการลับในการสืบหาข่าวเพื่อกำหนดนโยบายในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่กำลังรุกรานประเทศไทย¹²⁰

ประการที่สอง ในด้านการช่วยเหลือของซี.ไอ.เอ. ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือโดยตรงได้ เพราะสนธิสัญญาระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาไม่ได้ระบุถึงการช่วยเหลือทางตำรวจไว้ การช่วยเหลือจึงต้องเป็นไปในรูปของการตั้งหน่วยงานขึ้นมาอีกหน่วยหนึ่งเพื่อรองรับการช่วยเหลือจากหน่วยงาน ซี.ไอ.เอ. ซึ่งใช้ชื่อว่า บริษัท ซี.ซัพพลาย (OVERSEAS SOUTHEAST ASIA SUPPLY COMPANY ; S.E.A. SUPPLY) ซึ่งได้มีการตั้งขึ้นที่เมืองไมอามี รัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา โดยมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วย ซี.ซัพพลายในกรุงเทพฯ หลังจากที่สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือทางทหารแล้ว รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ขอร้องให้รัฐบาลไทยยกฐานะการติดต่อระหว่างองค์การซี.ไอ.เอ. กับรัฐบาลไทยให้เป็นทางการโดยการติดต่อผ่านกระทรวงมหาดไทย เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของบริษัทนี้ได้นำแผนการช่วยเหลือเสนอต่อสภาสภาโหมซึ่งมี พล.ท.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รองผู้บัญชาการทหารบกเข้าร่วมประชุมรับฟังคำชี้แจงด้วย¹²¹ ผู้เชี่ยวชาญ

¹²⁰ จันทรา บุรณฤกษ์ และปิยนาด บุนนาค, การศึกษาผลกระทบทางการเมืองจากความสัมพันธ์ไทยกับสหรัฐอเมริกา (พ.ศ.2463-2506) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521 หน้า 158

¹²¹ ข้อมูลได้จากสัมภาษณ์ พล.ท.ชาญ อังสุโชติ เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2540

¹²¹ กจร.กป/7/2500บ.3.12

จากหน่วย ซี ซัปพลาย ที่เข้ามาในประเทศไทยจะเข้ามาอย่างเปิดเผย ส่วนใหญ่จะเป็นทหารนอกประจำการหรือเจ้าหน้าที่ ซี.ไอ.เอ. โดยตรงที่มีประสบการณ์ทางด้านพลร่ม ความสามารถพิเศษของพลร่มก็คือ การรบบแบบกองโจร การหาข่าวกรองและความสามารถด้านการซ่อมแซมวิทยุ และการทำจารกรรม ซึ่งหน่วยพลร่มนี้พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ให้ความทุ่มเทและสร้างความยิ่งใหญ่ของหน่วยเป็นอย่างมาก เพราะท่านต้องการสร้างเป็นกำลังรบหลักของฝ่ายตำรวจซึ่งไม่เคยมีมาก่อน พล.ต.อ.เผ่าได้เคยกล่าวกับ พล.ต.ผาด ดุงคสมิต ผู้บังคับการรถถังว่า “อ้าวจะตั้งงบประมาณสำหรับตั้ง กองพันผู้ตาย กองพันนี้อ้าวให้ชื่อว่า กองพันเสียค่า หรือหน่วยพลร่มกล้าตาย อ้าวจะทุ่มเทและสร้างกำลังของกองพันนี้ให้แข็งแกร่งปานขุนเขา แม้จะต้องสิ้นเปลืองยังไงก็ต้องทำ”¹²²

สถานที่แห่งแรกที่ใช้ในการฝึกการรบบแบบกองโจรและพลร่มนั้นไปใช้ค่ายเอราวัณ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นค่ายเก่าของทหารที่ถูกปล่อยทิ้งร้างไว้ตั้งแต่ครั้งถูกญี่ปุ่นยึดครอง พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้ให้พันตำรวจตรีวิจิตร รัตนภาณุ นำกำลังตำรวจสันติบาลไปซ่อมแซมเพื่อใช้เป็นค่ายฝึก ค่ายเอราวัณจึงนับเป็นค่ายฝึกแห่งแรกของประเทศไทย ถือกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2494 โดยมีพลตำรวจเอกหลวงชาติตระการโกศล อธิบดีกรมตำรวจเป็นประธานในพิธีเปิดมีผู้ไปร่วมพิธีคือพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ รองอธิบดีกรมตำรวจ, พลตรีหลวงสถิต สถิตยยุทธการ จเรทหารราบ นายชลอ วนฤดี ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี กับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายทหารตำรวจ และพลเรือนจำนวนมาก ที่ปรึกษาชาวอเมริกันที่เข้ามาฝึกให้แก่ตำรวจไทยนั้นมี ปีเตอร์ เป็นหัวหน้า นอกจากนั้นมีเจมส์ วิลเลียม แลร์ ผู้เชี่ยวชาญอาวุธปืน วอลเตอร์ พี กุสมัก เป็นครูฝึกกระโดดร่ม เออเนสต์ เจฟเฟอร์สัน รวมทั้ง ดร.จอห์นสัน ซึ่งเป็นแพทย์ประจำค่าย¹²³ ในการเข้ามาฝึกให้ตำรวจไทยนี้ประเทศไทยเป็นผู้ว่าจ้างโดยให้รับเงินเดือน ๆ ละ 200 บาท และเงินพิเศษอีก 100 บาท โดยไม่มีเงินบำนาญ เจมส์ วิลเลียม แลร์ ได้รับการต่อสัญญาเป็นครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2499-2500 เป็นเวลา 1 ปี นอกจากนั้นยังได้ยศเป็นถึงนายพันตำรวจตรี¹²⁴ ด้านอาวุธส่วนใหญ่ได้รับจาก ซี.ไอ.เอ. จัดส่งมาให้ในนามของตำรวจหรืออาจไม่ผ่านกระทรวงมหาดไทย หรือผ่านองค์การของสหรัฐอเมริกาที่เปิดเผย เช่น องค์การบริหารการร่วมมือกับต่างประเทศซึ่งสังกัดกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา และเมื่ออาวุธมาถึงประเทศไทยก็จะมีการส่งต่อไปให้หน่วยงานของซี.ซัปพลาย อาวุธที่สำคัญได้แก่ ปืนกลมือ M.3 (หรือปืนกลมือทอมสันหรือคาร์บิน)

¹²² จักรवाल ชาญนวงศ์, ยอดขุนพล หน้า 158

¹²³ นคร ศรีวินิจ, พล.ต.ต.นพ., บ้านนักพลร่มไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2532).

¹²⁴ กจช.สร 0201.14/14

ปืนกลหนัก L.M.G. ปืนเบรานิง ออโตเมติกไรเฟิล เครื่องยิงจรวดต่อสู้อากาศยาน บาดูกำ เครื่องยิงจรวดระเบิดมอร์ตันและพวกระเบิดทำลาย ซึ่งมีวัตถุระเบิด ดินระเบิด เชื้อปะทุ ชนวนจุดระเบิด ชนวนฝึกแค เครื่องจุดระเบิด เพื่อประโยชน์ในการก่อวินาศกรรมหรือทำกับระเบิดแสวงเครื่อง อาวุธฝึกเหล่านี้ครูฝึกอเมริกันจะทำการฝึกให้อย่างเต็มที่ หน่วยพลร่มนี้ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลเป็นเงินจำนวนสูงถึง 35 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

อุทัย คล่องอาวุธ ได้เล่าถึงประสบการณ์ในสมัยที่ยังฝึกเป็นตำรวจพลร่มว่า¹²⁵

“... ผมเข้าเป็นตำรวจยุคปรับปรุงเป็นรุ่นแรกซึ่งรับถึง 500 คน ต่อมาได้ถูกส่งไปฝึกกระโดดร่มที่ค่ายเอราวัณ ตอนนั้นยังไม่มีค่ายนเรศวรที่หัวหินเรียกว่า เป็นรุ่นบุกเบิกเลยทีเดียว มีครูชาวต่างชาติมาสอนถึงวิธีการฝึกทั้งภาคพื้นดิน และภาคอากาศ มีอยู่หลายครั้ง ที่อธิบดีเฝ้าไปดูการฝึกของพวกเรา ส่วนทางด้านอาวุธก็มีการฝึกใช้อาวุธที่ทันสมัย อาวุธส่วนใหญ่ท่านอธิบดีเฝ้าซื้อพวกอาวุธที่ใช้แล้วมาจากอเมริกาเช่น พวกปืนทอมสัน, เอ็ม 3 และพวกบาเรตต์ดำ เพราะราคาถูกหน่อย สมัยนั้นตำรวจยิ่งใหญ่มาก โดยเฉพาะตำรวจชายแดน ตำรวจรถถังก็ขึ้นการบังคับบัญชากับหน่วยตำรวจชายแดนด้วย กองร้อยรถถังมี 3 กองร้อย กองร้อยที่ 1 เป็นรถใหญ่ชื่อว่า สแตกฮาวน กองร้อยที่ 2 กับ 3 เป็นรถถังชนิด เล็กลงมาหน่อยเรียกว่า มอริส ต่อมาได้มีการซื้อรถถังเข้ามาประจำการอีกชุดหนึ่งคือ เอ็ม 24 เขาชักให้อยู่ในกองร้อยที่ 1 ...”

งานที่รัฐบาล ซี.ไอ.เอ. กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา และหน่วยจัสแมก (ตัวแทนกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย) ร่วมกันปฏิบัติกันอย่างลับ ๆ ก็คือ การให้ความช่วยเหลือกับทหารก๊กมินตั๋ง หรือกองพล 93 ทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยบริษัท ซี ซัพพลายจะส่งอาวุธให้ฝ่ายไทย ซึ่งกึ่งหนึ่งของอาวุธนั้นจะเก็บไว้ที่โกดังสินค้าในกรุงเทพฯ เพื่อทำการขนส่งทางอากาศให้กับกองพล 93 ต่อไป¹²⁶ อาวุธที่ได้รับได้แก่ ปืนกล M-1 โดยเครื่องบินขนส่งแบบ C-47 จะทำการบินส่งสัมภาระเป็นประจำอาทิตย์ละ 2 ครั้ง ขอบข่ายอิทธิพลของซี.ไอ.เอ. กว้างขวางครอบคลุมเป็นอย่างมาก แม้แต่การตั้งกองบัญชาการของตำรวจยังต้องขอคำแนะนำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่อเมริกัน จำนวนเจ้าหน้าที่ของซี.ซัพพลาย เพิ่มขึ้นเป็น

¹²⁵ สัมภาษณ์ ร.ต.อ.อุทัย คล่องอาวุธ อดีตนายตำรวจพลร่ม เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2540

¹²⁶ พันซ์ศักดิ์ วิญญูรัตน์, “ข่าวจากสกลนคร,” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 2 (ก.พ.2517) : 19

จำนวนมากในปี พ.ศ.2496 เพิ่มจากเดิม 76 คน เป็น 200 กว่าคน โดยมีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป และในปี 2498-2499 เจ้าหน้าที่ในหน่วยพลร่ม และหน่วยตระเวนชายแดนได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นราว 48,000 คน และในกรุงเทพฯ มีถึง 10,000 คน เปรียบเทียบกับฝ่ายทหารซึ่งมีเพียง 45,000 คน รวมทั้งอาวุธก็ยิ่งล้ำสมัยกว่า ดังจะเห็นได้จากงบประมาณความช่วยเหลือทางด้านการทหารที่สหรัฐอเมริกามอบให้ประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2493-2500 เป็นดังตาราง

ตารางที่ 2 แสดงงบประมาณความช่วยเหลือทางทหารที่สหรัฐอเมริกามอบให้ประเทศไทย

ปีงบประมาณ	จำนวนเงิน (ล้านเหรียญสหรัฐ)
2493	-
2495	4.5
2495	12.0
2496	55.8
2497	38.9
2498	40.8
2499	43.5
2500	26.2

นอกจากความช่วยเหลือโดยตรงทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ไทยได้รับจากสหรัฐอเมริกาแล้ว พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ยังได้พยายามที่จะสร้างกองทัพตำรวจให้มีความมั่นคงเข้มแข็ง และความมั่นคงและมีแสนยานุภาพในตัวเองได้อย่างแท้จริง โครงการหนึ่งที่มีส่วนสนับสนุนการสร้างอำนาจให้แก่องค์กรตำรวจ ได้แก่ การเสนอให้มีการตั้งโรงงานสรรพาวุธของตำรวจ ซึ่งได้อ้างเหตุผลความจำเป็นว่า หากได้ดำเนินการสร้างโรงงานผลิตอาวุธขนาดเล็กขึ้นโดยมีกำลังผลิตในเบื้องต้นประมาณ 500 กระบอกต่อเดือนแล้ว ก็จะเกิดประโยชน์แก่ทางราชการเป็นการแก้ปัญหาการต้องสั่งซื้ออาวุธประเภทนี้จากต่างประเทศปีละมากๆ ได้ และจะเป็นผลดีแก่งบประมาณแผ่นดินในปีต่อ ๆ ไปด้วย และที่เป็นประการสำคัญคือประเทศจะมีศักยภาพทางสงคราม (war potential) เกิดขึ้นเพื่อเป็นกำลังผลิตในยามสงคราม ซึ่งการดำเนินการในด้านผลิตอาวุธครั้งแรกนี้ก็ได้รับความร่วมมือจากสหรัฐอเมริกา โดยได้ส่งให้นายกอร์ดอน บี.อินแกรม เข้ามาเสนอการสร้างอาวุธต่อกรมตำรวจ ในนามของบริษัท วิลลี่ เอช.เบิร์ด กรมตำรวจได้ตั้งงบประมาณเงินที่จะต้องใช้เพื่อตั้ง

โรงงานผลิตอาหารนี้ไว้สูงถึง 4 ด้านบาท ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถของพล.ต.อ.เผ่าอย่างแท้จริงที่สามารถดิ้งเองประมาณแผ่นดินเพื่อนำมาใช้สร้างศักยภาพให้กับกรมตำรวจในการผลิตอาหารขึ้นเพื่อใช้เป็นของตนเองได้เป็นผลสำเร็จ¹²⁷

8.4 การพัฒนาบุคลากรในกรมตำรวจ

การพัฒนาบุคลากรในกรมตำรวจนอกจากจะเป็นไปในรูปการพัฒนา สถาบันการศึกษาแล้ว ยังเป็นในรูปการศึกษาเพิ่มเติมหรือเรียนรู้กิจการงานของประเทศเพื่อนบ้าน ดังจะเห็นได้ว่าในสมัย พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นั้น ได้อาศัยอำนาจในฐานะหัวหน้าหน่วยกรมตำรวจและอำนาจในทางการเมืองผลักดันให้นายตำรวจที่มีความรู้ความสามารถไปศึกษาเพิ่มเติมและเรียนรู้งานของต่างประเทศเพื่อนำมาพัฒนาหน่วยงานตำรวจในประเทศไทย เช่น พล.ต.จ.มานิจ ชุมสาย เดินทางไปดูกิจการตำรวจในฝรั่งเศสและได้นำแนวทางเสนอกกรมตำรวจเพื่อดำเนินการปรับปรุงกรมตำรวจ พ.ต.ต.บุญเลิศ เลิศปรีชา และร.ต.อ.ประเคียน เพ็ชรรัตน์ ไปดูกิจการตำรวจประเทศสหรัฐอเมริกา พ.ต.ต.ต่อศักดิ์ ชมนาค และร.ต.อ.วิชัย สวัสดิ์เกียรติ ไปดูงานประเทศอังกฤษ พ.ต.ต.อัศวิน ตุงคะเดชะ ไปดูงานในกลุ่มประเทศยุโรป ร.ต.ต.วิชา มหาสุคนธ์ ส.ต.อ.มานิตย์ มัลลานานนท์ ไปดูงานประเทศฮ่องกง ร.ต.อ.สุพรรณ ณ ระนอง ไปดูงานประเทศอิตาลี

มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น เป็นนายตำรวจอีกผู้หนึ่งที่ได้เคยไปดูงานในประเทศมาเลเซีย ได้กล่าวถึงการดูงานว่า¹²⁸

“... ตอนนั้นผมเป็นสารวัตรใหญ่อยู่ที่ สน.พญาไท ท่านอธิบดีเผ่าแกมีคำสั่งให้นายตำรวจไปดูงานที่มาเลเซียจำนวน 10 นาย จำได้ว่าไปรุ่นเดียวกับคุณจรัส มังคลารัตน์ คุณประเนตร ฤทธิ์ลือชัย ทางกรมตำรวจส่งไปให้พวกผมไปดูงานเกี่ยวกับการรบในป่า ตอนนั้นพวกจีนเบ็งกำลังอาละวาดแถบภาคใต้ของไทย ยิงนายอำเภอตายไปหลายคน มาเลเซียยังไม่ได้เป็นประเทศมาเลเซียเหมือนเดี๋ยวนี้ เขาเรียกว่า สหพันธรัฐมาลายา มีข้าหลวงใหญ่คอยดูแล รองลงไปก็เป็นอธิบดีตำรวจ รัฐมาเลเซียตอนนั้นค่อนข้างแรงใช้ตำรวจปกครองหมด แม้แต่ในอำเภอยังมีเลย...”

¹²⁷ กชช.สร0201.58/4

¹²⁸ สัมภาษณ์ พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น อธิบดีอธิบดีกรมตำรวจ เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2540

ต่อมาในปี 2498 พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้เชิญนายตำรวจอังกฤษ 2 นาย ได้แก่ นายพัลฟรีย์ ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจ และนายวิลสัน รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ประเทศสหรัฐอเมริกาเดินทางมาดูการปฏิบัติงานของตำรวจไทยทั่วประเทศ เพื่อชี้จุดบกพร่องและให้คำแนะนำปรับปรุงสมรรถภาพตำรวจไทยให้ก้าวหน้าตามอย่างต่างประเทศ¹²⁹ (สยามนิกร 6 ธันวาคม 2498) จนกระทั่งกิจการของตำรวจไทยมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ประเทศเพื่อนบ้านได้ให้ความสนใจเดินทางมาเยี่ยมชมกิจการตำรวจไทย และประเทศมาเลเซียได้เชิญให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไทยไปทำการบรรยายเรื่อง “ตำรวจไทย” ณ โรงเรียนนายตำรวจมลายูที่กัวรา ญูบารู แม้แต่กรรมการบริหารองค์การตำรวจสากลยังได้เชิญให้รัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่งตั้งผู้แทนไปร่วมประชุมสมัชชาใหญ่ครั้งที่ 22 ณ กรุงออสโล ประเทศนอร์เวย์ และยังได้เชิญตรงมายัง พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ในฐานะอธิบดีกรมตำรวจอีกทางหนึ่ง¹³⁰ ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นการให้เกียรติเป็นอย่างสูง และเท่ากับเป็นการยอมรับในกิจการของตำรวจไทยว่ามีสมรรถภาพเป็นที่น่าเชื่อถือได้ จึงถือได้ว่ากิจการตำรวจในช่วงนั้นมีเกียรติคุณเป็นอย่างสูงและได้รับการยอมรับจากประเทศเพื่อนบ้านว่ามีการทำงานที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

8.5 การสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

ตามหลักการปกครองคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบังคับบัญชากำลังพลของกองกำลังทหารหรือตำรวจย่อมต้องมีการออกคำสั่งและถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด ต้องมีความเข้าใจในสถานะของตนเองว่าใครคือผู้บังคับบัญชาและใครคือผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาที่ดีต้องรับฟังคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาด้วยความเคารพ และด้วยความมีวินัยในการปฏิบัติงานของตำรวจก็เช่นกัน แม้ว่าตำรวจจะเป็นข้าราชการพลเรือนรูปแบบหนึ่งแต่ในด้านการทำงานและการบังคับบัญชาแล้วมีลักษณะคล้ายคลึงกับของทหาร หากไม่สร้างความยอมรับให้เกิดขึ้นระหว่างนายและลูกน้องแล้ว ก็อาจทำให้เกิดความผิดพลาดในการทำงานและอาจเสียหายถึงประเทศชาติได้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งเป็นอดีตนายทหารยอมเข้าใจในหลักการข้อนี้ดี ดังนั้นแม้ว่าท่านจะเป็นคนที่อาจจริงเอาใจกับการทำงานและลงโทษลูกน้องหากว่ากระทำการที่เป็นการฝ่าฝืนคำสั่งหรือไม่ปฏิบัติตามโดยยอมรับก็ตาม แต่ท่านก็มีได้ละเลยหลักในการปกครองคน

¹²⁹ สยามนิกร (6 ธันวาคม 2498)

¹³⁰ กจช.สร 0201.84/50

ซึ่งถือว่า นายจะต้องคุ้มครองลูกน้องทุกคนเพื่อส่งเสริมให้ทำความดี... เช่นในสมัยหนึ่งที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งลิจิต วัฒนปกรณ์ ผู้ล่องลับไปแล้วได้เคยกล่าวถึง พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ในงานวันคล้ายวันเกิดของท่าน และได้มีนายตำรวจได้บังคับบัญชาของขวัญไปมอบให้ท่าน ท่านได้กล่าวว่า “คุณรวยแล้วหรือ ผมเป็นผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อคุณมาอวยพรผม คุณก็มาได้ด้วยมือเปล่า ในเมื่อคุณไม่ร่ำรวยกว่าผม งงเอาของขวัญของคุณกลับไป”¹³¹

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้พยายามสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ตำรวจผู้ใต้บังคับบัญชาทุกนายถ้าโอกาสจะเอื้ออำนวยให้ ทั้งในทางส่วนตัวและส่วนรวมดังเช่นในปี พ.ศ. 2492 กรมตำรวจได้เปลี่ยนตราหน้าหมวกจากราชาโลมเดิมมาเป็นตราแผ่นดินที่ใช้อยู่จนถึงปัจจุบันนี้ เหตุที่มีการเปลี่ยนแปลงตราหน้าหมวกตำรวจนี้เป็นความคิดเห็นของพล.ต.อ.เผ่า ในครั้งนั้นที่มีความเห็นว่า

“... การที่เอาตราแผ่นดินนี้มาใช้เป็นตราหน้าหมวกของตำรวจ ก็เพื่อที่จะให้ตำรวจได้ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 5 ใน การที่พระองค์ท่านได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กิจการของตำรวจมีหลักฐานเป็น ปีกแผ่นดินเนื่องมาจนทุกวันนี้ และที่ตราแผ่นดินโดยแท้จริงนั้นได้มีพุทธภาษิตปรากฏไว้ ว่า “สัตเพตังสังฆุตานัง สามัคคี วุทฒิสาธิกา” ซึ่งแปลว่า “ความพร้อมเพรียงของ หมู่คณะย่อมยังความเจริญให้สำเร็จ” เป็นภาษิตที่จำเป็นสำหรับข้าราชการตำรวจ ซึ่งต้อง ปฏิบัติหน้าที่โดยอาศัยความพร้อมเพรียงเป็นหลัก”¹³²

นอกจากนั้น ในปีเดียวกันนี้ยังได้มีการให้ แหวนทองและเป็นรูปอาร์มตราแผ่นดินลงยาสีแดง แก่บรรดานายตำรวจที่มีความประพฤติปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต อันนับเป็นความคิดริเริ่มของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ที่ให้เป็นรางวัลในการปฏิบัติงาน ซึ่งแหวนนี้ ถูกเรียกว่า “แหวนอัศวิน” ส่วนที่เรียกเช่นนั้นก็คงจะเป็นการเรียกมาจากตัวท่าน พล.ต.อ.เผ่า ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดแหวนนี้เอง เพราะในสมัยนั้นท่านได้ศึกษาหลักการตำรวจจากประเทศอังกฤษ

¹³¹“อ.ดร.สมัยหนึ่ง” วารสารสามพราน 41 (วันตำรวจ 2533) : 25

¹³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 37

เป็นเบื้องต้น นายตำรวจหลาย ๆ รุ่นได้ถูกส่งตัวไปอบรมเล่าเรียนวิชาการตำรวจจากประเทศอังกฤษเป็นส่วนมาก เพราะเห็นว่ากิจการตำรวจโดยเฉพาะที่สก็อตแลนด์ยาร์ดนั้นมีวิธีการปฏิบัติคล้ายคลึงกับตำรวจของประเทศไทย โดยมีการปกครองแบบเดียวกัน คือประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และขุนนางผู้ประกอบคุณงามความดีของประเทศอังกฤษเรียกว่า "อัศวิน" พล.ต.ท.ชัยยงค์ ปฏิพินพาคม ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่เคยได้รับแหวนอัศวินนี้ในสมัยที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นสารวัตรอยู่บางชื่อ ได้เล่าถึงจุดมุ่งหมายของ พล.ต.อ.เผ่า ในการให้แหวนอัศวินนี้ว่า "แหวนอัศวินนี้ที่บังคับให้ตำรวจไว้ที่นิ้วนางข้างขวานั้นก็เพื่อจะได้ระลึกในขณะที่เขียนหนังสือว่าเราทำงานเพื่อแผ่นดินไม่ได้ทำงานให้ใคร" ซึ่งในระบอบนั้นได้มีการแจกแหวนอัศวินแก่นายตำรวจทั้งภูธรและนครบาลรวมแล้วก็เป็นจำนวนพันๆ วง เงินที่ใช้ในการทำแหวนนั้นก็ทราบแต่เพียงคำบอกกล่าวของ พล.ต.อ.ผาด ตุงกะสมิต ซึ่งเป็นหนึ่งในบรรดาอัศวินคนสนิทของท่านว่า "ในส่วนของเงินที่ใช้ทำแหวนเท่าที่รู้จักคือ ได้มาจากเงินราชการลับของกรมตำรวจซึ่งในสมัยนั้นกรมตำรวจมีเงินราชการลับอยู่หลายประเภทด้วยกัน และราคาค่างวดของทองในสมัยนั้นก็ยังคงอยู่มาก บุคคลที่ได้รับแหวนอัศวินในช่วงนั้นจึงถือว่าเป็นเพื่อนตายของท่านอธิบดีเผ่าที่ต้องการจะมีพวกไว้เพื่อปฏิบัติงานของประเทศชาติ"¹³³

ระบบแหวนอัศวินนี้ได้ทำให้ฐานะของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ในวงการ ตำรวจมั่นคงมาก และมีนายตำรวจระดับชั้นผู้น้อยที่มีความสามารถ หรือมีความกล้าหาญมาแวดล้อมกลายเป็นอัศวินประจำตัวของ พล.ต.อ.เผ่า ซึ่งส่งผลให้การดำเนินนโยบายทางการเมือง เป็นไปด้วยความสะดวกยิ่ง พล.ต.ต.อำรุง สกฤตณะ ได้กล่าวถึงนายตำรวจที่ติดตามแวดล้อมรอบกาย พล.ต.อ.เผ่าเอาไว้ว่า¹³⁴

"พวกนายตำรวจติดตามซึ่งมีประจำอยู่ 6 คน คือ ร.ต.ท.เพ็ญ เมฆโสภณ ร.ต.ท.กระแสร อุนหสุวรรณ ร.ต.ท.บันเทิง กัมปนาทแสนชากร ร.ต.ต.เชาว์ ธนสุกาญจน์ และร.ต.ต.อำรุง สกฤตณะ พวกนี้จะเรียกว่าเป็นนายตำรวจระดับชั้นผู้น้อยก็ได้ ส่วนชั้นผู้ใหญ่ก็จะเป็น พวกที่เรียกว่า "อัศวินทั้งสี่" คือ ร.ต.อ.พันธ์ศักดิ์ วิเศษภักดี ร.ต.อ.พูนบูรณสมภพ ร.ต.อ.วิจิต รัตนกาญจน์ และร.ต.อ.อรรณพ ทุกประยูร โดยทั้งสี่คนนี้จะผลัดกันมาติดตาม คราวละ 1 คน"

¹³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39

¹³⁴ อำรุง สกฤตณะ, พล.ต.ต., *ขลุ่ยคงหนาม* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคทีซีไทย, 2536),

มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น เป็นนายตำรวจอีกผู้หนึ่งที่เคยได้รับแหวนอศวินของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้เล่าให้ฟังว่า¹³⁵

“ตอนนั้นผมเป็นนายตำรวจระดับรองสารวัตรอยู่ที่โรงพักนางเลิ้ง พอคิดตอนนั้นมีคดีพลทหารคู่ถูกฆ่าตาย คนร้ายมี 2 คน จับได้ที่หน้าบ้านคนหนึ่ง ส่วนอีกคนหนึ่งวิ่งหนีไปทางหลังบ้านไปทางเทเวศน์ ท่านอธิบดีเผ่าโทรมาสั่งการเองเลขบอกให้มารับตัวไป ผมก็แจ้งไปว่าผมก็จับได้คนหนึ่งเหมือนกัน ด้วยความไวผมรีบเอาตัวไปให้ท่านที่วังปารุสกวันใช้เวลาไม่ถึง 5 นาทีท่านดีใจใหญ่ทำพิธีมอบแหวนอศวินลงยาให้ผม พอต่อมาผมย้ายมาเป็น สารวัตรที่โรงพักพญาไทก็มีกรณีบ้านหลวงมงคลุทขนาวีถูกคนร้ายขึ้นบ้านเอาทรัพย์สินไป พอท่านมาแจ้งความผมก็จัดแจงต้อนรับจับผู้ท่านเรียบร้อย จนกระทั่งจับตัวคนร้ายได้ และมีหนังสือชมเชยผมไปยังกรมตำรวจ ท่านอธิบดีเผ่าพอใจมากคราวนี้ท่านเลยให้แหวนอศวินฝังเพชรผมเลย ส่วนแหวนที่ได้ครั้งแรกก็คืนคุณพันซ์ศักดิ์ไป แกรมยังมีการอ่านประกาศชมเชยผมในวิทยุกระจายเสียงด้วยนะ ผมเองยังไม่รู้ตัวเลขบางคนนี่กว่าผมตายเสียอีกผมยังเก็บค้นฉบับมาจนถึงทุกวันนี้ ผมรู้สึกประทับใจและภูมิใจมาก...”

นอกจากนี้ เพลงมาร์ชตำรวจไทย ยังเกิดขึ้นในสมัยของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อีกด้วย โดยท่านต้องการให้ ตำรวจมีเพลงที่เป็นหลักและเป็นคติในการทำงานให้ระลึกไว้เสมอถึงอุดมการณ์ในการทำงาน ณรงค์ อรรถกฤษณ์ ได้เล่าถึงเพลงมาร์ชของตำรวจว่า¹³⁶

“ตอนนั้นคุณพ่อผมเป็นนายตำรวจอยู่ที่สันติบาล ตอนที่เพลงมาร์ชตำรวจมีขึ้นใหม่ ๆ จำได้ว่าปี พ.ศ.2494 ท่านอธิบดีเผ่าจะส่งเนื้อร้องไปให้ตำรวจทุกสถานี แล้วจะเปิดเนื้อร้อง และทำนองของเพลงตอนหลัง 2 ท่อนของทุกวัน...”

การสร้างขวัญและกำลังใจแก่ตำรวจอีกประการหนึ่งก็คือ การกำหนดนโยบายที่จะให้นักเรียนนายร้อยตำรวจมีการศึกษาทศเทียบผู้ที่จบจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยให้ขยายการศึกษาของนักเรียนนายร้อยตำรวจออกไปจากเดิม 3 ปี เป็น 4 ปี และผู้ที่เข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจในหลักสูตร 4 ปีนี้ จะต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นเตรียมอุดมศึกษา (ม.ศ.5) และ

¹³⁵ สัมภาษณ์ พล.ต.ท.มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น อดีตอธิบดีกรมตำรวจ เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2540

¹³⁶ สัมภาษณ์ พล.ต.อ.ณรงค์ อรรถกฤษณ์ เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2540

เป็นตำราลงมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี คือปี พ.ศ. 2495 มีอัตรานักเรียนนายร้อยตำรวจชั้นปีที่ 1 ที่ทางโรงเรียนจะรับได้ 63 นาย แต่เมื่อผลการสอบคัดเลือกเสร็จสิ้นลง ปรากฏว่ามีผู้ผ่านการสอบคัดเลือกเพียง 58 นาย ตามจำนวนที่สอบได้ นอกจากจะกำหนดในเรื่องคุณสมบัติขั้นเตรียมอุดมศึกษา เข้มงวดกวัดขันเรื่องคุณภาพของผู้ที่จะเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจแล้ว ยังได้สั่งให้ปรับปรุงหลักสูตรใหม่ทั้งหมดให้ใกล้เคียงกับหลักสูตรที่นักศึกษามหาวิทยาลัยได้ศึกษาอยู่ในขณะนั้นอีกด้วย เมื่อได้ปรับปรุงหลักสูตรขยายเวลาการศึกษากำหนดคุณสมบัติและความคุมคุณภาพของนักเรียนนายร้อยตำรวจให้ดีขึ้นแล้ว ท่านก็ได้ทอดทิ้งนักเรียนนายร้อยตำรวจ เมื่อนักเรียนนายร้อยตำรวจหลักสูตร 4 ปี รุ่นแรกใกล้จะสำเร็จท่านก็สั่งให้กองวิชาการดำเนินการขอปรับอัตราเงินเดือนของผู้ที่จะสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร 4 ปี เสียใหม่ ซึ่งแต่เดิมได้รับอัตราเงินเดือน 90 บาท มาเป็น 120 บาท (กรมตำรวจบรรจุเป็นว่าที่ ร้อยตำรวจตรี รับอัตราเงินเดือน 90 บาท และค่าวิชา 30 บาท) เหมือนผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยตามหลักสูตร 4 ปี ทั่วไป และยังพยายามจะผลักดันให้ได้รับปริญญาบัตรเหมือนกับพวกที่จบจากมหาวิทยาลัยซึ่งในขณะนั้นผู้จบ การศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจได้รับเพียงประกาศนียบัตร แต่ก็เกิดความผันแปรทางการเมืองในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2500 เสียก่อน ทำให้เรื่องการขอรับปริญญาบัตรของนักเรียนนายร้อยตำรวจต้องล่าช้าออกไปถึง 15 ปี¹³⁷ นอกจากนี้ยังได้ขอเพิ่มเงินบำรุงความสุขให้ตำรวจซึ่งได้ขอเพิ่มจากเดิม 3 บาท เป็น 4 บาท อันเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บรรดาตำรวจชั้นผู้น้อยเป็นอย่างมากที่สามารถได้เพิ่มเงินบำรุงความสุขได้ทัดเทียมกับพวกพลทหาร¹³⁸ จากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่าการปฏิบัติงานของพล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้มองเห็นถึงคุณค่าของผู้ได้บังคับบัญชา โดยเฉพาะตั้งแต่ตำรวจชั้นผู้น้อยขึ้นไปดังที่ท่านได้กล่าวไว้

“งานของตำรวจจะดีหรือเลวนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับพวกนายสิบพลตำรวจ เพราะพวกนี้เป็นแขนเป็นขาให้เรา ที่จะได้รู้เหตุการณ์ต่างๆ ภายในห้องที่ทันท่วงที... ฉะนั้นสิ่งใดที่จะเสนอสนองให้พวกเขาเหล่านี้มีความสุขกายสุขใจก็ควรจะทำเป็นสิ่งแรก”

¹³⁷ วารสารสามพราน 41, หน้า 7

¹³⁸ กจช.สร 0201.84/45

พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จึงเป็นนักรบ-นักปกครองที่มีความรู้ความสามารถในการใช้ศิลปะปกครองคนอย่างแท้จริง ซึ่งท่านได้เคยพูดอยู่เสมอว่า “การปกครองคนนั้นมือหนึ่งถือแส้วไม้เข้มน แต่อีกมือหนึ่งต้องถือเงินไว้แจกเหมือนกัน แล้วงานก็จะเดินไปด้วยความเรียบร้อยมีรสชาติเข้มข้นดี”¹³⁹ พล.ต.อ.เผ่า มีวิสัยใจให้คนทำงานได้อย่างได้ผลโดยเฉพาะอย่างยิ่งงานตำรวจที่ต้องให้บริการประชาชนด้วยแล้ว หากตำรวจทำงานกันอย่างจริงจังเต็มที่ผู้ที่จะได้รับประโยชน์ก็คือประชาชน จึงนับได้ว่าอีกวิธีหนึ่งที่พล.ต.อ.เผ่าได้นำมาใช้ในการให้ผู้บังคับบัญชาแข่งขันกันทำความดีสร้างคุณประโยชน์ให้แก่แผ่นดิน ในขณะที่เดียวกัน พล.ต.อ.เผ่าก็ได้สร้างการยอมรับในหมู่ข้าราชการตำรวจในด้านการปกครองบังคับบัญชา ใครทำดีก็จะต้องได้รับการสรรเสริญเป็นถึงตอบแทน หากใครทำผิดก็จะถูกลงโทษเช่นกัน ซึ่งหลักการนี้ผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานหลายหน่วยก็ได้นำมาใช้อยู่ตราจนปัจจุบัน และวิธีการดังกล่าวก็เป็น 1 ใน 8 วิธี ที่ผู้นำได้นำมาใช้เพื่อสร้างและรักษาอำนาจเอาไว้ได้ ดังที่โฮวาร์ด ริกกินส์ (Howard W. Wriggins) ได้กล่าวไว้

ดังนั้นในสมัยที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นสูงสุดสามารถกำหนดแนวนโยบายในการบริหารหน่วยได้นั้น หน่วยต่าง ๆ ของกรมตำรวจได้เกิดขึ้นมาอย่างมากมาย ซึ่งความจริงในช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นรองอธิบดีกรมตำรวจนั้น หน่วยของตำรวจก็ได้มีการขยายออกไปบ้างแล้วแต่ได้ไม่เต็มที่เพราะไม่ได้มีอำนาจอย่างเต็มที่ และในการขอบเขตของหน่วยตำรวจนั้นก็ทำอยู่ภายในกรอบของกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ไม่ได้ไปก้าวล่วงให้กระทบกระเทือนถึงหน่วยงานอื่นเลยแม้ว่าในระบอบนั้น ท่านจะมีอำนาจในหลายด้านก็ตาม หลังจากปี พ.ศ. 2494 ที่พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจอย่างเต็มตัวนั้น ยังคงมีหน่วยตำรวจในระดับรองลงไปแต่มีความสำคัญทั้งในด้านการปฏิบัติงานและในด้านการควบคุมกำลัง พล.ต.อ.เผ่ามิได้ละเลยถึงความสำคัญในจุดเล็กจุดน้อยเหล่านี้ และเล็งเห็นว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าวกรมตำรวจมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้ถึงขั้นสูงสุดอย่างเร่งด่วน ท่านจึงได้เข้าดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าหน่วยเหล่านั้นเสียเอง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานและขยายหน่วยให้กว้างขวางออกไป ซึ่งจะขอกล่าวโดยสรุปดังนี้

¹³⁹ วารสารสวนศร 41, หน้า 27

กองปราบปรามตามยอดที่ตั้งขึ้นมาพร้อมด้วยกำลังคนและอาวุธที่ทันสมัย ท่านก็ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าบังคับการเสียด และให้พ.ต.ท.พันธ์ศักดิ์ วิเศษภักดี อัครวิญญูใจเป็น รองผู้บังคับการ ซึ่งเป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติงานที่แท้จริงของหน่วยงานต่าง ๆ อันเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศไม่ว่าจะเป็นภายนอกและภายใน พล.ต.อ.เผ่าก็ได้รับเอา เข้ามาไว้ในความรับผิดชอบของกรมตำรวจเสียดหมด

ทางน้ำก็มีตำรวจน้ำที่มีเครื่องมือกำลังพลและเรือขนาดใหญ่ที่ใช้ในการตรวจตรา น่านน้ำไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยอาวุธประจำเรือที่มีคุณภาพสูงไม่แพ้กองทัพเรือ

ทางอากาศมีกองบินตำรวจที่สามารถใช้ในการเคลื่อนย้ายกำลัง และเป็นพาหนะ สำหรับใช้ในการบรรทุกพลร่ม ไปทำงานได้ในทุกพื้นที่ มีสนามบินของกรมตำรวจทั้งที่อาศัยของ ทางกองทัพอากาศและมีสนามบินขนาดย่อมของตนเอง หน่วยพลร่มนี้มีสถานที่รวมกำลังและมี ที่ตั้งอยู่ถึงสองแห่งคือ ที่ลพบุรี เรียกว่า ค่ายเอราวัณ และที่หัวหินเรียกว่า ค่ายนเรศวร ซึ่ง ในปัจจุบันค่ายเอราวัณ ได้โอนไปขึ้นอยู่กับกองทัพบกแล้ว ส่วนที่หัวหินเป็นค่ายฝึกของตำรวจ ตระเวนชายแดน ใช้ชื่อว่า กองกำกับการสนับสนุนทางอากาศ หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า ตำรวจพลร่ม มาตราบนจนทุกวันนี้

ทางภาคพื้นดินมีกำลังรถเกราะ กำลังตำรวจตระเวนชายแดนและมีหน่วยใน ทางปราบปรามในรูปของหน่วยเคลื่อนที่เร็ววางเอาไว้ทั้งในนครบาลและภูธรทั่วประเทศ กำลัง ทั้งหมดรวมแสนคน แบ่งเป็นหมวด กองร้อย กองพัน และกรม ตามรูปแบบกองทัพ แต่ถ้าจะเทียบ กำลังทหารก็เท่าหนึ่งกองทัพแต่ก็เป็นกองทัพที่มีสมรรถนะในการรบเทียบเท่ากำลังหนึ่งกองทัพ ของกองทัพบก¹⁴⁰

ผลของการพัฒนาหน่วยงานอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเช่นนี้ จึงทำให้ ศักยภาพของตำรวจมีเกินกว่าความจำเป็นในด้านการรักษากฎหมาย กล่าวกันว่าอาวุธที่ใช้ใน หน่วยงานของกรมตำรวจสมัยนั้น มีประสิทธิภาพสูงกว่าอาวุธที่มีใช้อยู่ในกองทัพบกเสียดอีกกลไก ของกรมตำรวจแต่กิ่งก้านสาขาออกไปครอบคลุมกระทั่งความเป็นอยู่และชีวิตประจำวันของ ประชาชน หน่วยงานของกรมตำรวจสามารถควบคุมกิจกรรมทางการเมือง รวมไปถึงความมั่นคง ปลอดภัยของรัฐได้อย่างครอบคลุมอย่างมากที่สุดเท่าที่เคยมีมา ตำรวจจึงอยู่ในฐานะเป็นเครื่องมือ ของรัฐได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด กล่าวคือ กองบังคับการตำรวจสันติบาลมีขีดความสามารถในการ ถัก絡บดักฟังและหาข่าวได้ทั้งภายในและภายนอกประเทศ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

¹⁴⁰ พล.ต. บุญสมภพ. ชัยชนะและความพ่ายแพ้ของบูรณเหล็กแห่งเอเชีย, หน้า 177-178

และตำรวจพลร่มมีขีดความสามารถในการรบเช่นเดียวกับทหาร ขณะเดียวกันก็สามารถปฏิบัติภารกิจได้เช่นเดียวกับตำรวจในอีกบทบาทหนึ่งด้วย กองบังคับการตำรวจน้ำมีขีดความสามารถในการตรวจตราลาดตระเวนชายฝั่ง เช่นเดียวกับเรือยามฝั่งของกองทัพเรือ กองบินตำรวจได้รับการสนับสนุนอากาศยานและสามารถทำการได้โดยอิสระไม่ต้องร้องขอการสนับสนุนจากกองทัพอากาศ ตำรวจรถไฟ ตำรวจทางหลวง เป็นกลไกสำคัญในด้านการสกัดช่องทางคมนาคมขนส่งซึ่งเป็นเส้นเลือดสำคัญของประเทศ รวมไปถึงการควบคุมและบังคับใช้กฎหมายในเรื่องภาษีอากร การทะเบียนต่าง ๆ สมาคม นอกจากนี้การจัดสร้างโรงพยาบาลตำรวจก็เพื่อให้ข้าราชการตำรวจทุกคนได้รับสวัสดิการอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

จากความพร้อมเพียงทั้งในด้านกำลังและเครื่องมือในการปฏิบัติงานอันทันสมัย ประกอบกับเป็นผู้ถือกฎหมายบ้านเมืองเอาไว้ในมือ จึงทำให้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ มีความมั่นใจในประสิทธิภาพของกรมตำรวจว่าเป็นกองกำลังที่มีความมั่นคงเข้มแข็งและสามารถสร้างความมั่นใจในเสถียรภาพให้แก่ฝ่ายรัฐบาลได้ ถึงกับลั่นวาจาให้ตำรวจไทยมีความหยิ่งผยองในเกียรติภูมิที่ได้รับว่า “ไม่มีอะไรภายใต้ดวงอาทิตย์นี้ที่ตำรวจไทยจะทำได้” พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ จึงได้กลายเป็นนักการเมืองที่มีฐานอำนาจอยู่ที่กำลังตำรวจและกลไกในรัฐสภา โดยได้รับความช่วยเหลือส่วนหนึ่งมาจากองค์กรซี.ไอ.เอ.ทั้งในด้านการเงิน อาวุธยุทธโศปกรณ์ และวิชาความรู้ กรมตำรวจในยุคนี้จึงเป็นยุคที่เจริญถึงขีดสูงสุดเพราะ พล.ต.อ.เผ่า ได้ทำการยกฐานะของตำรวจให้มีบทบาทและสถานภาพอย่างกว้างขวางทัดเทียมกับสามเหล่าทัพทุกประการ และให้เป็นหน่วยที่มีกำลังพลกำลังอาวุธ และอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวาง ถึงขนาดมีผู้กล่าวขวัญว่า ท่านต้องการจะสร้างรัฐตำรวจให้เกิดขึ้นในเมืองไทย เช่นเดียวกับหน่วย เอสเอส และเกสตาโปของฮิตเลอร์ ทั้งยังได้ใช้อำนาจทางการเมืองที่มีอยู่ดึงเอางบประมาณแผ่นดิน และงบประมาณการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ในด้านอาวุธยุทธโศปกรณ์และเทคนิควิธีต่าง ๆ จากครูผู้ฝึกสอน กิจการตำรวจไทยในยุคนั้นจึงมีการขยายองค์การและขอบเขตอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวางมีแสนยานุภาพที่กองทัพยังต้องให้ความหวั่นเกรง

จึงเห็นได้ว่า ในการสร้างและรักษาอำนาจทางการเมืองจากองค์กรตำรวจนั้น พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้เล็งเห็นว่า ตำรวจเป็นสถาบันหนึ่งที่มีสถานะเป็นกองกำลังอยู่ในตัวเองและอาจถือได้ว่าในยามที่บ้านเมืองมีความสงบหรือเกิดภาวะคับขันขึ้น กองกำลังหน่วยนี้จะสามารถถูกใช้ในการจัดระเบียบ หรือปราบปรามเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้น พล.ต.อ.เผ่าจึงได้เริ่มเข้ามาควบคุมกำลังตั้งแต่เริ่มแรกที่คณะรัฐประหาร 2490 สามารถยึดอำนาจการปกครองจากฝ่ายรัฐบาลเดิมได้แล้ว จากนั้นก็ได้ใช้การที่ตนเองมีความสนิทชิดเชื้อกับหัวหน้าคณะรัฐประหารคือ จอมพลผิน ชุณหะวัณ ในฐานะเป็น

บุตรเขยขอรับการสนับสนุนให้เข้าไปดำรงตำแหน่งในกรมตำรวจ และในครั้งแรกเมื่อถูกขวางกั้นทางเดินจากพลโทหลวงสินาคโฮธารักษ์ ก็ได้ใช้ความสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นลูกน้องคนสนิทของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งได้ติดตามรับใช้อย่างใกล้ชิดมาตั้งแต่สมัยที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารบกผลักดันตนเองจนสามารถเข้าไปมีตำแหน่งในกรมตำรวจได้เป็นผลสำเร็จ ในขณะที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจนั้น ก็เห็นว่าตนเองเป็นผู้เข้ามาใหม่ยังไม่มีลูกน้องหรือผู้ใต้บังคับบัญชาที่ใกล้ชิดก็ได้ใช้วิธีการดึงเอาพรรคพวกหรือคนสนิทที่เคยเป็นทหารด้วยกันให้โอนเข้ามารับราชการเป็นตำรวจเพื่อให้มากอายเป็นหูเป็นตาให้ ขณะเดียวกันก็ได้ใช้ลักษณะพิเศษของตนเองที่เป็นพุดจาโพงผาง เป็นนักเลง และมีความเด็ดขาดสร้างบารมีให้เกิดแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และได้สร้างความเชื่อมั่นให้เกิดแก่หน่วยตำรวจว่าจะเป็นผู้ที่ทำให้หน่วยเจริญก้าวหน้าไปถึงจุดสูงสุดได้ และในปี พ.ศ. 2495 เมื่อ พล.ต.อ.เผ่า ได้เข้ามาควบคุมกรมตำรวจอย่างเต็มตัวคืออยู่ในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจแล้ว ก็ได้เร่งพัฒนากรมตำรวจอย่างสุดความสามารถ โดยได้ใช้ทั้งสถานภาพและสถานการณ์ของประเทศในขณะนั้น คือ มีภัยคอมมิวนิสต์เข้ามาคุกคามประเทศสร้างกองกำลังตำรวจขึ้นอย่างเต็มที่โดยสามารถใช้ข้ออ้างทั้งทางกฎหมายและทางสนธิสัญญา ระหว่างประเทศอันทำให้ฝ่ายทหารหมดโอกาสที่จะปฏิเสธหรือกีดกัน ดังเช่น การเกิดขึ้นของตำรวจตระเวนชายแดน ตำรวจรถถัง ตำรวจพลร่ม ตำรวจน้ำ เป็นต้น แต่ในด้านของกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา พล.ต.อ.เผ่าก็มีได้ทอดทิ้ง ด้วยเล็งเห็นว่าตำรวจนั้นเป็นข้าราชการที่ทำงานหนักกว่าข้าราชการหน่วยอื่น ๆ ที่ทำตลอด 24 ชั่วโมง ต้องคอยรับผิดชอบต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และเงินเดือนก็น้อย ก็ได้ใช้ทรัพย์สินเงินทองของตนเองอันได้มาจากการมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า คือ มีบริษัทที่เป็นของตนเองและจากความสามารถส่วนตัวในการดึงความช่วยเหลือจากภาคเอกชนให้เข้าร่วมมีส่วนร่วมให้การตอบแทนผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ดังที่เห็นได้ว่าการแจกเงินรางวัลและแหวนทองหรือแหวนเพชรเพื่อตอบแทนให้สำหรับความเสียสละความสุขสบายส่วนตนเพื่อปฏิบัติหน้าที่รับใช้ประเทศชาติบ้านเมือง ยิ่งกว่านั้นด้วยนิสัยอันเป็นคนนักเลง มีลักษณะเป็นผู้นำ และมีความอ่อนตัวสูงของ พล.ต.อ.เผ่า ประกอบกับความใกล้ชิดกับนายพลโคโนแวนซึ่งเป็นผู้ควบคุมหน่วยสืบราชการลับกลางของสหรัฐอเมริกา (C.I.A.) จึงทำให้ งบประมาณและความช่วยเหลือต่าง ๆ ของสหรัฐที่ต้องการช่วยเหลือประเทศที่กำลังประสบกับสถานการณ์ภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ในขณะนั้นหลั่งไหลเข้าสู่กรมตำรวจเป็นอันมากดังที่ได้กล่าวไป

ดังนั้น หากจะวิเคราะห์ถึงการสร้างอำนาจในองค์กรตำรวจ กล่าวได้ว่า พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ สามารถใช้ปัจจัยทั้ง 5 ตัว คือ กองกำลังตำรวจอันเป็นทรัพยากรอำนาจที่สำคัญตัวหนึ่ง การมีพรรคพวกและเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือได้ การมีสถานภาพทั้งในทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ การมีความสามารถพิเศษส่วนตัวในการชักจูงใจคน ภายได้สถานการณ์ที่เอื้ออำนวยเป็นตัวการในการทำให้ตนเองมีอำนาจขึ้นมาและก็ใช้อำนาจที่ตนเองมีอยู่นั้นขยายฐานอำนาจให้มากขึ้นอันจะส่งผลต่อการรักษาอำนาจให้คงอยู่ได้ดังจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย